

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)

ปริญญา

ภาษาไทย

ภาษาไทย

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

A Study of the Names of the Villages in the Area of Amphoe Mueang
Changwat Lop Buri

นามผู้วิจัย นางวรรณภา บุญประทีป

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์วิภาวรรณ อยู่เย็น, อ.ด.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์ประเทือง ทินรัตน์, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์สิริวรรณ นันทจินทุล, ค.ม.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี

**A Study of the Names of the Villages in the Area of Amphoe Mueang
Changwat Lop Buri**

โดย

นางวรรณภา บุญประทีป

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
พ.ศ. 2553

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วรรณภา บุญประทีป 2553 การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์วิภาวรรณ อยู่เย็น, อ.ค. 269 หน้า

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านและ
กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยเรื่องนี้
ได้แก่ ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย พุทธศักราช
2475 ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 24 ตำบล 219 หมู่บ้าน จำนวน 170 ชื่อ

ผลการศึกษาพบลักษณะการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านตามชนิดคำ 3 ลักษณะ คือ
คำประสม คำสมาสและคำสนธิ ส่วนลักษณะการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านตามโครงสร้างชื่อ
หมู่บ้านพบ 3 แบบ ได้แก่ แบบที่ 1: บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ)
แบบที่ 2 บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ และแบบที่ 3 บ้าน + ชื่อแสดงชุมชน

ผลการศึกษาพบกลวิธีในการตั้งชื่อหมู่บ้าน โดยพิจารณาจากประวัติความเป็นมาของ
การตั้งถิ่นฐานและความหมายของชื่อหมู่บ้าน 4 ลักษณะ ได้แก่ ชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับสภาพ
ภูมิประเทศ ชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับตำนาน และชื่อ
หมู่บ้านที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า ส่วนผลการศึกษากลวิธีการตั้งชื่อหมู่บ้าน โดยพิจารณาจาก
ความสัมพันธ์ของชื่อหมู่บ้านกับวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า ชื่อหมู่บ้านสัมพันธ์กับเรื่องต่างๆ
ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ การบอกทิศทางตำแหน่งหรือแสดงลักษณะเด่นของหมู่บ้าน
การเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชน ลักษณะภูมิประเทศแบบพื้นที่สูง ความหลากหลายของพืชพรรณ
ความสำคัญของวัดและศาสนา ความสำคัญของพื้นที่ป่า เกี่ยวกับตำนานและเรื่องเล่า

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Wannapa Boonpratheep 2010: A Study of the Names of the Villages in the Area of Amphoe Mueang Changwat Lop Buri. Master of Arts (Thai Language), Major Field: Thai Language, Department of Thai Language. Thesis Advisor: Associate Professor Wipawan Yooyen, Ph.D. 269 pages.

The aims of this thesis were to study the characters of language structures that are villages' names and to study the strategies used in village naming in Amphoe Mueang Changwat Lop Buri. Data for this research were the villages' names in Amphoe Mueang announced by Ministry of the Interior in 1932 which divided the administrative districts into 24 districts, 219 villages and 170 names.

The research finding reveals that the characters of words used in villages' names were divided into three characters: mixed words, compound words and connecting words. The strategies of naming villages' names were considered by the factors of syntax of noun phrases in the following three types: the first type is of village, community + landscapes \pm (specific characters) \pm (qualifications), the second type is of village, community + specific names and the last one is of village + community's names

The result of historical study about the settlement finds the relation of the origin and the meanings of the villages' names four characters as follow: the origin and meanings of villages' names that are related to the landscape, the origin and meanings of villages that are related to the history, the origin and meaning of villages' names that are related to legends and the origin and meanings that are related to tales. The result of the relationship study of villages' names and local cultures reveals that the villages' names that are related to many cases such as the settlement by rivers, telling directions, the position or the outstanding of the villages, the development of community, the aspect of landscape, highland area, the variety of plants, the importance of temples and religions, the importance of woodland about legends or tales.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี” เล่มนี้ สำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์ได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากผู้วิจัยได้รับคำชี้แนะเป็นอย่างดีจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก คือ รองศาสตราจารย์ ดร.วิภาวรรณ อยู่เย็น อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ประเทือง ทินรัตน์และท่านผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก รองศาสตราจารย์ ดร.ราตรี รัตนารชร ผู้วิจัยซาบซึ้งในความเมตตาที่ได้รับความกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำและกำลังใจแก่ผู้วิจัย เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์สมบูรณ์ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

คุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอบุชาพระคุณบิดา-มารดา พระคุณครู-อาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ข้าพเจ้า รวมถึงวิทยากรทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความรู้และทุกรายนามที่ข้าพเจ้าได้นำความรู้ของท่านมากล่าวอ้างอิงในงานวิจัยนี้ หากมีข้อมูลบกพร่องผิดพลาดประการใดอันอาจเกิดขึ้น ข้าพเจ้าขอน้อมรับไว้เพียงผู้เดียว

ขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทภาษาไทย (ภาคพิเศษ) รุ่น 4/2549 ซึ่งคอยช่วยเหลือแนะนำและเป็นกำลังใจที่ดีให้กัน

ขอบคุณคุณสุธาสิณี บุญพงษ์ศักดิ์ คุณลักษณวิไลย์ ญาวิโสธรณ์ คุณกัลยา พุฒสวัสดิ์ คณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนพิบูลวิทยาลัยทุกท่าน ผู้ให้การช่วยเหลือในภาระงานประจำของข้าพเจ้าและขอบคุณคุณศิริณี นันทศรี ที่อนุเคราะห์ตรวจสอบสำนวนแปลภาษาอังกฤษ กระทั่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้

ขอบคุณพ.ต.ท.อดิสร บุญประทีป ค.ช.สุวิจักขณ์ บุญประทีปและค.ช.จิรเมธ บุญประทีป ผู้เป็นกำลังใจอันสำคัญ

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณ คุณพ่อทองคำ-คุณแม่ประนอม พุฒสวัสดิ์ บิดา-มารดาผู้ให้กำเนิดและเป็นแรงบันดาลใจอันสำคัญ ส่งเสริมให้เกิดสติปัญญาและความมานะศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จด้วยดี

วรรณภา บุญประทีป
มีนาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดลพบุรี	8
ประวัติความเป็นมาของจังหวัดลพบุรี	8
ที่ตั้งอาณาเขตและแผนที่ของอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	10
การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	12
ประวัติการอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดลพบุรี	13
คำและการสร้างคำในภาษาไทย	15
ชนิดของคำในภาษาไทย	15
การสร้างคำในภาษาไทย	22
ความหมายของคำ	44
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน	51
งานวิจัยที่ศึกษาถึงกลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน	55
งานวิจัยที่ศึกษาถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	71
แหล่งข้อมูล	71
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	71
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	72
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	78
การวิเคราะห์ข้อมูล	79
บทที่ 4 ผลการวิจัย	82
ตอนที่ 1 ลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	82
ชนิดของคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	82
โครงสร้างชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์	95
ตอนที่ 2 กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	117
ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	117
ความสัมพันธ์ของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	231
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	239
สรุป	239
อภิปรายผล	242
ข้อเสนอแนะ	253
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	254
ภาคผนวก	259
ภาคผนวก ก ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	260
ภาคผนวก ข รายชื่อวิทยากรผู้ให้ข้อมูล	266
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	269

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	โครงสร้างชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(คำเดี่ยว)	83
2	โครงสร้างชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย 1(คำเดี่ยว) +ส่วนขยาย 2(คำเดี่ยว)	84
3	โครงสร้างชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย 1(คำเดี่ยว) +ส่วนขยาย 2(คำประสม)	88
4	โครงสร้างชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย 1(คำเดี่ยว) +ส่วนขยาย 2(กลุ่มคำ)	90
5	โครงสร้างชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย 1(คำประสม) +ส่วนขยาย 2(คำเดี่ยว)	91
6	สรุปการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำประสม 5 ลักษณะ	92
7	การสร้างคำของชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำสมาส	93
8	การสร้างคำของชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำสนธิ	93
9	สรุปวิเคราะห์ลักษณะการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านตามชนิดของคำ	94
10	ชื่อหมู่บ้านที่มีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(แหล่งน้ำ)+ลักษณะเฉพาะ	97
11	ชื่อหมู่บ้านที่มีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(พื้นที่สูง)+ลักษณะเฉพาะ	99

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
12	ชื่อหมู่บ้านที่มีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(พื้นที่ป่า)+ลักษณะเฉพาะ	99
13	ชื่อหมู่บ้านที่มีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(พื้นที่ทางเดิน)+ลักษณะเฉพาะ	100
14	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(ชื่อวัด)+ลักษณะเฉพาะ	100
15	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(ชื่อพืช)+คุณสมบัติ	101
16	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(พื้นที่ป่า)+คุณสมบัติ	102
17	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(แหล่งน้ำ)+คุณสมบัติ	102
18	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(แหล่งน้ำ)±ลักษณะเฉพาะ ±คุณสมบัติ	103
19	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(ชื่อพืช)±ลักษณะเฉพาะ ±คุณสมบัติ	104
20	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(พื้นที่สูง)±ลักษณะเฉพาะ ±คุณสมบัติ	104
21	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(พื้นที่ป่า)±ลักษณะเฉพาะ ±คุณสมบัติ	105

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
22	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(มงคลนาม)	106
23	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(พื้นที่)	107
24	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(ชื่อพืช)	107
25	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(ความเชื่อ)	108
26	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(จำนวนนับ)	108
27	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน +ชื่อเฉพาะ(ชื่อพืช) +ลักษณะเฉพาะ	109
28	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(พื้นที่)+ลักษณะเฉพาะ	109
29	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(สิ่งก่อสร้าง)+ ลักษณะเฉพาะ	110
30	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(จำนวนนับ)+ ลักษณะเฉพาะ	111
31	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(ความร่วมมือ)+ ลักษณะเฉพาะ	111
32	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(พื้นที่สูง)+ ลักษณะเฉพาะ	112

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
33	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ(ชื่อวัด) ±ลักษณะเฉพาะ	112
34	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อเฉพาะ±คุณสมบัติ	113
35	ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ชื่อแสดงชุมชน	113
36	โครงสร้างรวมที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	115
37	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโคกกระเทียม	117
38	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลเขาพระงาม	120
39	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโพธิ์เก้าต้น	125
40	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลสี่คลอง	132
41	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลบ้านข่อย	134
42	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโคกลำพาน	139
43	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลกกโก	141
44	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลคอนโพธิ์	146

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
45	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโคกงิ้ว	150
46	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโคกตูม	154
47	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลนิคมสร้างตนเอง	163
48	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลป่าตาล	168
49	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลทะเลชุบศร	172
50	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลถนนใหญ่	175
51	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท่าแค	179
52	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลจี่วราย	182
53	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท้ายตะลุง	188
54	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท้ายตลาด	194
55	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลพรหมมาستر	197
56	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท่าศาลา	202
57	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลเขาสามยอด	205

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
58	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโพธิ์ศรี	208
59	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลบางขันหมาก	212
60	ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท่าหิน	216
61	ประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานแสดงความสัมพันธ์ กับที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้าน	229
62	ความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	238

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	11
2	94
3	116
4	230
5	238

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

“วังนารายณ์คู่บ้าน ศาลพระกาฬคู่เมือง ปรางค์สามยอดลือเลื่อง เมืองแห่งดินสอพอง เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกริกก้อง แผ่นดินทองสมเด็จพระนารายณ์” จากคำขวัญประจำจังหวัดลพบุรี บอกให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา ความเจริญทางวัฒนธรรมที่ยาวนาน ด้วยความที่เป็นเมืองเก่าแก่ ลพบุรีจึงมีเรื่องราวน่าสนใจหลายแง่มุม โดยเฉพาะภาษาและที่มาของชื่อหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการบอกเล่าถึงประวัติของเมืองลพบุรี นับว่าเป็นความโชคดีที่ในอดีตเมืองลพบุรีมีพระมหากษัตริย์ที่ทรงส่งเสริมนักปราชญ์ กวีและวรรณกรรมให้เกิดขึ้น ด้วยคุณสมบัติที่ทรงอัจฉริยะและด้วยกวีมีความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอน จึงได้พรรณนาสิ่งที่พบเห็นไว้ในพระราชนิพนธ์และบทกวีนิพนธ์ ซึ่งชาวต่างชาติให้การยอมรับและยกย่อง โดยเฉพาะสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้รับการยอมรับว่าเป็นยุคทองของกวีและวรรณกรรม มีกวีที่สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมไว้มาก อีกทั้งในสมัยนั้นมีชาวต่างชาติเข้ามาติดต่อเจริญสัมพันธไมตรี และทำการค้าขายหลายชาติ คณะทูตและพ่อค้าตลอดจนคนไทยด้วยกัน ได้บันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับเมืองลพบุรีไว้มาก ทำให้ผลงานในสมัยนั้นมีปรากฏหลงเหลือจากสงครามให้พบเห็น และเป็นหลักฐานสำคัญที่เชื่อมโยงภาพอดีตถึงปัจจุบันของเมืองลพบุรีให้ชัดเจนยิ่งขึ้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542: 159)

นอกจากนี้ วรรณิษฐ์ วงษ์สุวรรณ (2545: 3) ได้กล่าวถึงเมืองลพบุรีในแง่มุมของภาษาและประวัติศาสตร์ ถึงที่มาของชื่อเมืองลพบุรีในหนังสือ “ที่นี่เมืองลพบุรี” ว่ามีผู้พบเงินตรามีตัวอักษร 2 ด้าน ในท้องที่อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านหนึ่งอ่านว่า “ลวะ” อีกด้านหนึ่งอ่านว่า “ปุระ” เมื่ออ่านรวมกันจะได้ข้อความว่า “ลวะปุระ” นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์จึงเชื่อกันว่า “ลวะปุระ” คือ เมืองที่ปรากฏในศิลาจารึกของเขมรเรียกว่า “ลโว” คนไทยเรียกว่า “ลโว” สรุปว่า “ลวะปุระ-ลโว-ลพบุรี” เป็นชื่อเมืองลพบุรีทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่าลพบุรีครองความยิ่งใหญ่อยู่ถึงการมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 แล้ว

จังหวัดลพบุรีเป็นจังหวัดในเขตภาคกลาง มีความเจริญรุ่งเรืองทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสืบต่อกันมายาวนาน ลักษณะทางภูมิประเทศที่มีแม่น้ำไหลผ่าน มีพื้นที่กว้างเหมาะสมแก่

การทำเกษตรกรรมมีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ประชากรในท้องถิ่นต่างๆ อพยพมาอยู่เป็นจำนวนมาก ประชากรในจังหวัดลพบุรีจึงมีหลายกลุ่มอยู่กระจัดกระจายในหมู่บ้านและตำบลต่างๆ กลุ่มประชากรที่มาตั้งถิ่นฐานนี้ ต่างใช้ภาษาของตนในการติดต่อสื่อสารสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีจากชนรุ่นก่อน จนถึงปัจจุบัน ภาษาที่ใช้มีวิวัฒนาการตามธรรมชาติของภาษามีการเปลี่ยนแปลงผสมกลมกลืนกับภาษาของชนกลุ่มอื่น แต่ยังคงมีความแตกต่างกันตามระบบของภาษาแต่ละภาษาและมีเอกลักษณ์ที่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาษาเฉพาะของชนกลุ่มใด ภาษาและวรรณกรรมเป็นสิ่งสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเจริญด้านต่างๆ ของชนแต่ละกลุ่ม การสืบทอดทางวิชาการ ในปัจจุบันอาศัยภาษาและวรรณกรรมเป็นเครื่องมือถ่ายทอดเพื่ออนุรักษ์ไว้ ภาษาและวรรณกรรมของทุกชาติย่อมให้ทั้งความรู้ ความบันเทิงทั้งยังเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนภาพสังคม วัฒนธรรม ความเจริญรุ่งเรืองในครั้งอดีตด้วย (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542: 159)

สภาวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี (2548 9) ได้รวบรวมและอธิบายถึงชื่อสถานที่ในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีว่า เกี่ยวข้องกับตำนาน เรื่องเล่า หรือวรรณคดี ดังปรากฏในตำนานของชื่อหมู่บ้านว่า “อำเภอเมืองลพบุรีเป็นที่ลุ่มขนาดใหญ่ เดิมมีน้ำขังเป็นบริเวณกว้างคล้ายกับทะเลมีชื่อเรียกว่า ทะเลชุบศร สาเหตุที่เรียกว่าทะเลชุบศรเพราะมีความเชื่อว่า พระรามได้เคยชุบพระแสงศรในแหล่งน้ำนี้” บริเวณดังกล่าวจึงได้ชื่อว่า ตำบลทะเลชุบศรในปัจจุบัน

จังหวัดลพบุรีมีประวัติความเป็นมายาวนานจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่า มีคนอพยพ มาตั้งถิ่นฐานจากต่างเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ มีการจัดระบบสังคม มีการกำหนดดินแดนเพื่อการครอบครอง และเพื่อการปกครอง ดังที่สภาวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี (2548 47-48) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของตำบลสี่คลอง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีว่า ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีชาวมอญกลุ่มหนึ่งตั้งบ้านเรือน ทำไร่นาเลี้ยงชีพอยู่ที่ลำคลองแยกจากแม่น้ำลพบุรี ด้านทิศตะวันตกของบ้านดาบ หมู่บ้านนั้นเรียกกันว่า บ้านคู้งนามอญ ชาวมอญเหล่านั้นนับถือพุทธศาสนา ได้สร้างวัดขึ้นในปี พ.ศ. 2389 และเรียกตามหมู่บ้านว่า “วัดคู้งนามอญ” ดังคำบอกเล่าของหมอกร่างแห่งบ้านคู้งนามอญ ได้สังเกตเห็นว่าบริเวณ ต่อจากที่นาของตนมีร่องรอยเคยเป็นวัดมอญมาก่อน จึงชักชวนกันสร้างวัดไว้เป็นที่ทำบุญชื่อวัดคู้งนามอญนี้ต่อมาเปลี่ยนเป็นวัดคู้งนามอญในปี พ.ศ. 2483 ตามประกาศรณินิยมของทางราชการที่สั่งให้เปลี่ยนชื่อสถานที่ต่างๆ ที่มีถ้อยคำเป็นชาติอื่นให้เป็นชื่อไทยทั้งหมด (สภาวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี, 2548 49)

นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานการย้ายถิ่นฐานของชาวลาวมายังหมู่บ้านกกโก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีว่า ประชาชนที่มาตั้งหลักปักฐานดั้งเดิมในตำบลกกโกเป็นชาวเวียงจันทน์อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อคราวเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในประเทศ ได้อพยพหนีเข้าศึกษาข้ามฝั่งมาอาศัยยังประเทศไทยที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมา มีการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าควายและได้เดินทางมากับคณะพ่อค้าควาย จนมาถึงบริเวณบ้านกกโก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีในปัจจุบันนี้ เหตุที่ได้ชื่อว่าบ้านกกโกนั้น เนื่องจากในอดีตบริเวณนี้มี ต้นตะโกเป็นจำนวนมาก คำว่า “กก” แปลว่า “ต้น” และคำว่า “โก” ก็คือต้น “ตะโก” นั่นเอง (สภากวีวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี, 2548: 50-51)

เมื่อประชาชนมีการบุกเบิกพื้นที่ต่างๆ เป็นที่อยู่ใหม่ของคนก็มักเรียกชื่อสถานที่นั้นตามถิ่นที่ตนเคยอยู่ด้วยความเคยชิน ทั้งยังบอกเล่าถึงประวัติความเป็นมาและกล่าวถึงบรรพบุรุษผู้บุกเบิกด้วยความภาคภูมิใจ จนเป็นประวัติศาสตร์ที่ใกล้ตัวทำให้ทราบถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน ดังปรากฏได้แก่ บ้านคดน้อย อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีว่า เริ่มแรกมีนายพราน 3 คน คือ พรานทา พรานสีดา และพรานเทอะได้มาล่าสัตว์ในป่าคดน้อยนี้ เห็นพื้นที่เป็นเนินสูงเหมาะแก่การตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย ทำมาหากิน และพื้นที่โดยรอบเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก นายพรานทั้งสามพร้อมญาติพี่น้อง จึงได้อพยพครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่แห่งนี้และให้ชื่อว่า “บ้านคดน้อย” ตั้งแต่นั้นมา (สภากวีวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี, 2548: 54)

จากข้อมูลที่ปรากฏสอดคล้องกับสันนิษฐาน วีระศิลป์ชัย (2538: คำนำ) กล่าวถึงความสำคัญของชื่อว่า “ชื่อไม่ว่าจะเป็นชื่อของบุคคล บ้านเรือน สถานที่ หรือวัตถุสิ่งของล้วนแล้วแต่มีคุณค่าในการบ่งบอกและจำแนกให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ของคนนั้นหรือสิ่งนั้น ให้มีความแตกต่างจากสิ่งอื่นๆ ซึ่งเป็นหลักฐานที่สามารถบอกเล่าและเป็นการยืนยันแสดงถึงประวัติความเป็นมาในอดีต และถือว่าเป็นเครื่องมือที่ง่าย ในการช่วยจดจารึกและช่วยสืบทอดความเป็นมาในอดีตไปสู่ยุคสมัยต่อไปได้เป็นอย่างดี”

ลพบุรี มีหลักฐานปรากฏชัดว่าเป็นดินแดนที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม มีความเจริญที่ตั้งสมมายาวนาน ความอุดมสมบูรณ์สะท้อนให้เห็นประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านว่ามีส่วนสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ ดำนาน เรื่องเล่า โดยอาศัยภาษาที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดประวัติท้องถิ่นที่มีคุณค่า ทำให้ทราบเรื่องราวต่างๆ ในอดีตจากชื่อที่ตั้งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งทำให้ทราบถึงภูมิ

ปัญญาของชาวบ้านในการตั้งชื่อทั้งเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ประวัติความเป็นมาของชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดลพบุรีให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อของหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษากลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
2. ทำให้ทราบกลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
3. ทำให้ทราบถึงที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
4. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. ได้สืบสานวัฒนธรรมอันดีงามทางภาษาและคงเอกลักษณ์ความเป็นไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองลพบุรี ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2475 เขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 24 ตำบล 219 หมู่บ้าน โดยนำชื่อหมู่บ้านที่ซ้ำกันมาวิเคราะห์เพียง 1 ชื่อ รวมกับชื่อหมู่บ้านที่ไม่ซ้ำกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลของชื่อชุมชนทั้ง 20 ชุมชน จากตำบลท่าหิน และตำบลทะเลชุบศรซึ่งใช้คำว่า ชุมชน แทนคำว่า หมู่บ้าน มาวิเคราะห์ด้วย รวมชื่อหมู่บ้านที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมด จำนวน 170 ชื่อ

นิยามศัพท์

หมู่บ้าน หมายถึง กลุ่มของบ้านเรือนที่ตั้งอาศัยอยู่ด้วยกันหลายๆ หลัง ของชาวบ้านแท้ๆ ที่มีกำเนิดและการขยายตัวของหมู่บ้าน การทำมาหากิน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีระบบความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่นอกเขตเทศบาลเมืองลพบุรี

ชุมชน หมายถึง กลุ่มของบ้านเรือนที่ตั้งอาศัยอยู่ด้วยกัน ในลักษณะของการก่อตัวขึ้นมาทีละเล็กทีละน้อย คำว่า “ชุมชน” จะปรากฏหน้าชื่อหมู่บ้าน ในคำบลาทำหิน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งมีทั้งหมด 20 ชุมชน

ชื่อหมู่บ้าน หมายถึง ชื่อเรียกกลุ่มบ้านเรือนและชื่อเรียกชุมชนที่ตั้งอาศัยอยู่ด้วยกัน

ส่วนหลัก หมายถึง บ้าน, ชุมชน แสดงความหมายหลักของคำและปรากฏเสมอหน้าชื่อหมู่บ้านหรือชุมชน

ส่วนขยายที่ 1 ได้แก่ ภูมิประเทศ ชื่อเฉพาะ และชื่อแสดงชุมชน

ภูมิประเทศ มีคำแสดงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ทางธรรมชาติ แสดงแหล่งน้ำ พื้นที่เป็นป่า พื้นที่สูง พื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่ทางเดิน ลักษณะ ดิน หิน ทราบ น้ำ สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งอาจเป็นคำมูลหรือคำประสมและต้องปรากฏก่อนส่วนขยาย 2 เสมอ

ชื่อเฉพาะ เป็นมงคลนาม พืช สัตว์ แม่น้ำ ลำธาร ภูเขา สิ่งของ คนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดลพบุรี หรือคำที่แสดงจำนวนนับหรือคำที่แสดงลักษณะสำคัญของพื้นที่ หรือคำยืมจากภาษาอื่น คำที่บ่งบอกศาสนา คำที่แสดงความเชื่อของคนลพบุรี

ชื่อแสดงชุมชน ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อใช้เรียกชุมชนนั้นๆ แสดงถึงชื่อเมืองเดิม หรือเป็นคำเรียกเชื้อชาติผู้อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นมาก่อน และอาจแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของชุมชนที่เด่นชัดหรือคำที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ

ส่วนขยายที่ 2 ได้แก่ ลักษณะเฉพาะ คุณสมบัติ

ลักษณะเฉพาะ มีคำบ่งบอกพืชพันธุ์ สัตว์ แม่น้ำ ภูเขา สิ่งของ หรือเป็นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในพื้นที่ ถือเป็นส่วนขยายซึ่งจะมีหรือไม่มีก็ได้

คุณสมบัติ มีคำที่บ่งบอกตำแหน่งและทิศทางของพื้นที่ หรือเป็นคำที่แสดงลักษณะเด่นของพื้นที่นั้นๆ ถือเป็นส่วนขยายที่บอกลักษณะหรือทำหน้าที่ขยายชื่อหมู่บ้านทั้งหมดซึ่งจะมีหรือไม่มีก็ได้

วิทยากร หมายถึง ผู้เล่าประวัติที่มาของชื่อหมู่บ้าน ได้แก่ ชาวบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล และครู

ที่มา หมายถึง ความเป็นมาหรือเรื่องราวที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง เครื่องแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจและความเป็นอยู่ร่วมกันของคนในหมู่บ้านที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันแสดงออกถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หรือบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นเองโดยที่ประชาชนเห็นความสำคัญและกำหนดในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยเรื่อง การศึกษาชื่อหมู่บ้าน ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี โดยแบ่งหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดลพบุรี
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดลพบุรี
 - 1.2 ที่ตั้งอาณาเขตและแผนที่ของอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี
 - 1.3 การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี
- 2 ประวัติการอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดลพบุรี
- 3 คำและการสร้างคำในภาษาไทย
 - 3.1 ชนิดของคำในภาษาไทย
 - 1) คำมูล
 - 2) คำประสม
 - 3.2 การสร้างคำในภาษาไทย
 - 1) คำประสม
 - 2) คำสมาส-สนธิ
 - 3.3 ความหมายของคำ
- 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ โครงสร้างภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน
 - 4.2 งานวิจัยที่ศึกษาถึงกลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน
 - 4.3 งานวิจัยที่ศึกษาถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดลพบุรี

1. ประวัติความเป็นมาของจังหวัดลพบุรี

สภาพวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี (2548:1-2) กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดลพบุรี ว่าจังหวัดลพบุรี เป็นเมืองที่มีความหลากหลายและมีความเจริญทางวัฒนธรรมต่อเนื่องยาวนานกว่า 3,000 ปี ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงความเจริญดังกล่าว ได้แก่

1. การขุดพบโครงกระดูกมนุษย์พร้อมภาชนะดินเผา ที่แหล่งโบราณคดีบ้านท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี อายุระหว่าง 3,500-4,500 ปี

2. การขุดพบโครงกระดูกมนุษย์ยุคหินใหม่ ที่บ้านโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี อายุระหว่าง 2,700-3,500 ปี

3. การขุดพบโครงกระดูกมนุษย์ยุคสำริด ที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี อายุระหว่าง 2,300-2,700 ปี

4. การขุดพบชุมชน โบราณในสมัยทวารวดี ที่เมืองโบราณชัยจำปา อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี เมืองโบราณดงมะรุ้ม อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี เมืองใหม่ไพศาลี อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสันนิษฐานว่ามีอายุประมาณ 1,000 ปี

5. การพบหลักฐานที่เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ เช่น เหยี่ยวทำด้วยเงิน มีลายคุนเป็นรูปสัญลักษณ์ต่างๆ ตามคตินิยมที่ตำบลหลุมข้าว อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

การพบหลักฐานต่างๆ นี้แสดงว่า ลพบุรีเป็นที่ตั้งของชุมชนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในส่วนของการสร้างเมืองลพบุรีนั้น มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดลพบุรี โดยสภาพวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี (2548:1-8) สรุปได้ ดังนี้

ผู้สร้างเมืองลพบุรีหรือที่เรียกว่า “ละโว้” ในสมัยโบราณ คือ พระเจ้ากาพวรรณดิศราช โอรสแห่งพระเจ้ากรุงขอมซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1002 และเป็นเมืองที่มีความสำคัญมาตั้งแต่

สมัยทวารวดีเคยอยู่ใต้อำนาจของมอญและขอม จนกระทั่งในตอนต้นพุทธศตวรรษ คนไทยเริ่มมีอำนาจในดินแดนแถบนี้ในรัชสมัยของพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ลพบุรีดำรงฐานะเป็นเมืองลูกหลวงกล่าวคือ พระเจ้าอู่ทองได้โปรดให้พระรามสุวรรณโอรสองค์ใหญ่เสด็จมาครองเมืองลพบุรี ได้โปรดให้สร้างป้อมคูเมืองและสร้างกำแพงเมืองอย่างมั่นคง

เมื่อพระเจ้าอู่ทองสวรรคตในปี พ.ศ.1912 พระรามสุวรรณโอรสได้ถวายราชบัลลังก์ให้แก่พระปิตุลา ได้ครองราชย์พระนามว่า พระบรมราชาธิราชที่1 ส่วนพระรามสุวรรณโอรสยังคงครองเมืองลพบุรีต่อไปจนถึงพ.ศ.1931 สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่1 สวรรคต พระรามสุวรรณโอรสขึ้นครองราชย์ ณ กรุงศรีอยุธยา หลังจากนั้นเมืองลพบุรีได้ลดความสำคัญลงจนกระทั่งถึงสมัยพระนารายณ์มหาราช เมืองลพบุรีได้รับการทำนุบำรุงขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และได้สร้างเมืองลพบุรีเป็นราชธานีแห่งที่2 ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดประทับที่เมืองลพบุรีปีละ 8-9 เดือน เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคต ณ พระที่นั่งสุทธารสวรรคต ภายในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ เมืองลพบุรีก็หมดความสำคัญลง

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้บูรณะเมืองลพบุรีขึ้นมาอีกครั้งในปี พ.ศ.2406 มีการซ่อมกำแพงเมือง ป้อมและประตู รวมทั้งการสร้างพระที่นั่งพิมานมงกุฎในพระราชวัง พร้อมทั้งพระราชทานนามพระราชวังว่า “พระนารายณ์ราชนิเวศน์” ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ลพบุรีได้รับการทำนุบำรุงอีกครั้งสมัยจอมพล. ปิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการวางผังเมืองใหม่และตั้งหน่วยทหารขึ้นมา ลพบุรีจึงได้ชื่อว่าเป็นเมืองทหาร เพราะมีหน่วยทหารตั้งอยู่ถึง 11 หน่วย ลพบุรีในปัจจุบันจึงเป็น “เมืองเศรษฐกิจ เมืองท่องเที่ยวและเมืองทหาร”

จอมพล. ปิบูลสงคราม ได้มีบัญชาให้ขยายตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกของตลาดลพบุรี เริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2479 ซึ่งเป็นสมัยที่เรือเอกขุนชาญ ไซจักร ร.น. ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ รัฐบาลสั่งการให้กรมโยธาธิการมาวางผัง ปูถนนสร้างศาลากลางจังหวัดที่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวงเวียนเทพสตรี และที่ว่าการอำเภอเมืองทางทิศใต้ของวงเวียนเทพสตรี ถนนพหลโยธิน ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ศาลากลางจังหวัดและที่ว่าการอำเภอเมืองลพบุรี ได้เริ่มทำการก่อสร้างพร้อมกันในปีพ.ศ. 2481 เสร็จเรียบร้อยแล้วขนย้ายสิ่งของมาเปิดทำการ ณ ที่ว่าการอำเภอแห่งใหม่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2482 ชาวบ้านจึงพากันเรียกอำเภอเมืองที่ตั้งใหม่ว่า “เมืองใหม่” ส่วนที่ตั้งอำเภอเมืองเดิมนั้นชาวบ้านเรียกว่า “เมืองเก่า”

2. ที่ตั้งอาณาเขตและแผนที่ของอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

จังหวัดลพบุรี มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 565.613 ตารางกิโลเมตร ที่ตั้งของอำเภอเมืองอยู่ทางทิศใต้ของวงเวียนเทพสตรี ถนนพหลโยธิน ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1) อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบ้านหมี่ อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี และอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี และอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

2) แผนที่

ภาพที่ 1 แผนที่อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

3) การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

จากข้อมูลตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองลพบุรี มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2475 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี แบ่งเขตการปกครองเป็น 24 ตำบล 219 หมู่บ้าน กับ 20 ชุมชน รวม 170 ชื่อ ดังต่อไปนี้

1. ตำบลโคกกระเทียม	มีเขตการปกครอง รวม 9 หมู่บ้าน
2. ตำบลเขาพระงาม	มีเขตการปกครอง รวม 10 หมู่บ้าน
3. ตำบลโพธิ์เก้าต้น	มีเขตการปกครอง รวม 13 หมู่บ้าน
4. ตำบลสี่คตอง	มีเขตการปกครอง รวม 6 หมู่บ้าน
5. ตำบลบ้านข่อย	มีเขตการปกครอง รวม 12 หมู่บ้าน
6. ตำบลโคกลำพาน	มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน
7. ตำบลกกโก	มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน
8. ตำบลคอนโพธิ์	มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน
9. ตำบลโค้งธนู	มีเขตการปกครอง รวม 14 หมู่บ้าน
10. ตำบลโคกตูม	มีเขตการปกครอง รวม 16 หมู่บ้าน
11. ตำบลนิคมสร้างตนเอง	มีเขตการปกครอง รวม 11 หมู่บ้าน
12. ตำบลป่าตาล	มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน
13. ตำบลทะเลชุบศร	มีเขตการปกครอง รวม 6 หมู่บ้าน
14. ตำบลถนนใหญ่	มีเขตการปกครอง รวม 6 หมู่บ้าน
15. ตำบลท่าแค	มีเขตการปกครอง รวม 9 หมู่บ้าน
16. ตำบลท่าหิน	มีเขตการปกครอง รวม 20 ชุมชน
17. ตำบลจี่วราย	มีเขตการปกครอง รวม 12 หมู่บ้าน
18. ตำบลท้ายตะลุง	มีเขตการปกครอง รวม 13 หมู่บ้าน
19. ตำบลท้ายตลาด	มีเขตการปกครอง รวม 7 หมู่บ้าน
20. ตำบลพรหมมาستر	มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน
21. ตำบลท่าศาลา	มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน
22. ตำบลเขาสามยอด	มีเขตการปกครอง รวม 7 หมู่บ้าน
23. ตำบลโพธิ์ตรุ	มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน

24 ตำบลบางขันหมาก มีเขตการปกครอง รวม 12 หมู่บ้าน

(ข้อมูล: นายชาญชัย สุนทรมัญญ์ อธิบดีกรมการปกครอง มกราคม 2549)

ชื่อชุมชนที่อยู่ในเขตการปกครองท้องที่อำเภอเมืองลพบุรี 20 ชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนบ้านป้อม
2. ชุมชนสระมนโอราห์
3. ชุมชนไพบรณีย์
4. ชุมชนร่วมน้ำใจ 1
5. ชุมชนร่วมน้ำใจ 2
6. ชุมชนราชมนู
7. ชุมชนศรีสุริโยทัย
8. ชุมชนอุตุนิยมวิทยา
9. ชุมชนวัดคลองสายบัว
10. ชุมชนตลาดล่าง
11. ชุมชนนเรศวร
12. ชุมชนวัดเชิงท่า
13. ชุมชนทะเลน้อย
14. ชุมชนอู่รอร่างเก่า
15. ชุมชนรามเดโช
16. ชุมชนนครโกษา
17. ชุมชนสีหราชเดโชชัย
18. ชุมชนประตู่ผี
19. ชุมชนสันเปาโล
20. ชุมชนศรีปราชญ์

ประวัติการอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดลพบุรี

ลพบุรีเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งแสดงให้เห็นว่าเคยมีมนุษย์อยู่ร่วมกันมานาน จากการขุดพบหลักฐานสำคัญ ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้และพบโครงกระดูกของมนุษย์โบราณสมัย

ก่อนประวัติศาสตร์ตามที่ต่างๆ จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าการเลือกทำเลที่อยู่อาศัยนั้นมีปัจจัยหลายประการ อาจเป็นเพราะรู้จักการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ จึงนำไปสู่การตั้งถิ่นฐาน ดังปรากฏจากชื่อหมู่บ้านในอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรีว่า ลักษณะของพื้นที่ที่เลือกเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ มักจะเป็นพื้นที่ราบอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ เพื่อสะดวกต่อการดำรงชีวิตอยู่ เช่น บ้านคลองท่าควาย บ้านหนองปลิง บ้านท่าแค เป็นต้น แต่มีบางแห่งที่เป็นพื้นที่บนที่สูง เพื่อความปลอดภัยจากอันตรายอันเกิดขึ้นได้ เช่น บ้านโคกคราม บ้านโคกลำพาน บ้านโนนหัวช้าง เป็นต้น

จากรูรณ พุ่มพุกษ์ (2536: 1-6) ได้กล่าวถึง กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่จนกลายเป็นประชากรส่วนหนึ่งของลพบุรีว่า “หากแยกตามถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมก่อนอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย และได้อพยพเรื่อยมาจนเข้าสู่ลพบุรี แยกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศลาว ส่วนอีกกลุ่ม คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศรามัญ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศพม่า” ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศลาวมี 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1 “พวน หรือ ไทยพวน” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีที่อยู่ดั้งเดิมที่เมืองพวนทางเหนือของเมืองเชียงขวาง โดยขึ้นกับเมืองหลวงพระบาง พวนถูกกวาดต้อนเข้ามาสู่ประเทศไทย สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคราวที่เจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏไทยได้ส่งกองทัพขึ้นไปปราบ ได้รับชัยชนะกลับได้กวาดต้อนครอบครัวลาวลงมาด้วย โดยจัดให้ครอบครัวลาวเหล่านี้ไปอยู่ที่เมืองลพบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี และนครไชยศรี พวนที่เข้ามาอยู่เมืองลพบุรีครั้งแรกได้เข้ามาตั้งหลักปักฐานที่ตำบลบ้านเช่า อำเภอสนามแจง ต่อมาเปลี่ยนเป็นอำเภอบ้านหมี่ คำว่า “พวน” สันนิษฐานถึงที่มาของคำนี้เป็น 2 ทาง คือ มาจากชื่อภูเขาที่อยู่ในแขวงเมืองเชียงขวางที่เรียกว่า ภูพวน ส่วนอีกทางหนึ่งน่าจะมาจาก ชื่อแม่น้ำพวน ส่วนคำว่า “เช่า” หรือ “เซา” แปลว่า หยุดพัก หยุดตั้งหลักฐาน ทำมาหากินซึ่งหมายถึง การที่ครอบครัวพวนเหล่านี้ได้มานุกเบิกที่รกร้างให้เป็นไร่ในที่ที่มีค่าขึ้น

1.2 “แฉ่ว หรือ ลาวแฉ่ว” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อีกกลุ่มหนึ่ง ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศลาวแถบเมืองเวียงจันทน์ ได้อพยพมายังลพบุรีในเวลาใกล้เคียงกับพวน ซึ่งแยกกันตั้งรกราก แต่อยู่ในเขตอำเภอบ้านหมี่เช่นเดียวกัน คือ แฉ่วตั้งรกรากอยู่ที่หนองน้ำแห่งหนึ่งซึ่งมีป่าล้อมรอบ เรียกว่าบ้านหนองเรา ต่อมาภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านหนองเมือง” แฉ่วจะมีภาษาที่แตกต่างไปจากพวน และมักชอบลงท้ายประโยคว่า “ตี้” จึงมีบางคนเรียกแฉ่วว่า “ลาวตี้” ด้วย

1.3 “เบิ้ง หรือไทยเบิ้ง” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ประเทศลาวเช่นกัน ปัจจุบันตั้งรกรากเป็นกลุ่มใหญ่อยู่ที่ตำบลดีลังและตำบลพัฒนานิคม (หนองนา) อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

2 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีชื่อว่า มอญ รามัญ หรือตะเลง ตามประวัติศาสตร์ มอญอพยพเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรก พ.ศ. 2127 หลังจากนั้นมอญอพยพเข้ามาอีกหลายครั้ง สำหรับมอญที่อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จังหวัดลพบุรีนั้น เป็นมอญที่อพยพมาจากจังหวัดปทุมธานี สมุทรปราการ ออยุธยา และสิงห์บุรี มอญกลุ่มนี้ในตอนแรกตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านท่าดินเหนียว อยู่ในตำบลโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ต่อมา ได้ย้ายบ้านเรือนไปที่บริเวณบ้านบางคู หรือตำบลบางชันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีในปัจจุบัน มอญกลุ่มนี้ เรียกตัวเองว่า “ไทยรามัญ” แต่คนทั่วไปรู้จักในนามมอญบางชันหมาก

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าจังหวัดลพบุรีเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนต่างๆ ที่พากันอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นเวลานานแล้ว ซึ่งสามารถสรุปกลุ่มชาติพันธุ์ได้ 2กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศลาว ได้แก่ พวน แจ่ว เบิ้ง และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศรามัญ ได้แก่ มอญ

คำและการสร้างคำในภาษาไทย

คำ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของภาษาต้องมีความหมาย การสร้างคำนั้นจะให้ความหมายอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับหน้าที่ของคำและการออกเสียงของคำนั่นเอง เนื่องจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยพบว่าชื่อหมู่บ้านมีการสร้างคำแบบคำประสม คำสมาสและคำสนธิเท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมเฉพาะคำและการสร้างคำในภาษาไทย

3 ลักษณะ ดังนี้

1. ชนิดของคำในภาษาไทย

เรื่องเดช ปันเจื่อนขัติย์ (2541: 151-172) กล่าวถึงชนิดของคำไว้ ดังนี้

คำในภาษาไทยทุกคำต้องมีความหมาย โดยจะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างเสียงของคำ

และความหมายของคำ เมื่อได้ยืมก็รู้ความหมายได้ ทั้งนี้หากเป็นคำพยางค์เดียวก็มีหลายความหมาย ก็ต้องอาศัยบริบทของคำและหน้าที่ของคำมาประกอบด้วย แต่หากอาศัยความหมายหรือหน่วยคำ และพยางค์ของคำเป็นเกณฑ์ในการแบ่งจะได้ดังต่อไปนี้

1. คำมูล (Simple words) ได้แก่ คำที่เป็นคำหลักหรือคำที่มีความหมายเดียว หรือหน่วย คำเดียว คำมูลอาจมีพยางค์เดียว (**Monosyllabic form**) สองพยางค์หรือหลายพยางค์ (**Polysyllabic form**) ก็ได้ แต่ต้องมีความหมายเดียวหรือหน่วยคำเดียวไม่สามารถแบ่งแยกเป็นสองหน่วยคำหรือหลาย หน่วยคำได้ สังกตลักษณะของคำมูลได้ คือ

1.1 คำมูลพยางค์เดียว ได้แก่ คำมูลที่มีพยางค์เดียวและมีความหมายเดียว เช่น กิน นอน เขียน อ่าน ช้าง หญ้า เป็นต้น

1.2 คำมูลสองพยางค์ ได้แก่ คำที่มีสองพยางค์แท้หรือสองพยางค์เทียมแต่มีความหมาย เดียว เช่น กระเช้า สนุก อร่อย สามารถ เวที ปัญญา เป็นต้น

1.3 คำมูลหลายพยางค์ ได้แก่ คำหลายพยางค์แต่มีความหมายเดียว เช่น นาฬิกา สังขยา อนามัย โสเภณี อะลูมิเนียม ปริมาณ สาธารณะ เป็นต้น

คำในภาษาไทยส่วนใหญ่ เป็นคำประเภทคำมูลที่มีพยางค์เดียวและมีความหมายเดียวเป็น จำนวนมาก คือ มีจำนวนมากกว่าคำสองพยางค์และหลายพยางค์ คำที่มีสองพยางค์และหลายพยางค์ ส่วนใหญ่มักจะเป็นคำยืม (**loan word**) จากภาษาอื่น เช่น บาลี สันสกฤต เขมร เป็นต้น เป็นคำที่ บัญญัติขึ้นใช้ในภาษาไทยโดยอาศัยบาลีสันสกฤตเป็นหลัก

2 คำประสม (Compound word) เป็นวิธีการสร้างคำวิธีหนึ่งในภาษาไทยโดยนำคำมูล หรือคำหลักมาประสมกับอีกคำหนึ่ง หรือซ้อนกับอีกคำหนึ่งได้คำใหม่มีความหมายใหม่เพิ่มขึ้นใน ภาษาไทยจำนวนมาก โดยเมื่อนำไปประสมหรือไปสนธิกับคำอื่น รูปของคำมักคงเดิมเสมอ เช่น แม่ เป็นคำมูลที่ถือเป็นคำหลัก ประสมกับคำว่า น้ำ ทัพ หม้าย เรือน ครัว โงง ยาย เป็นต้น

ดังนั้น คำประสมจึงได้แก่คำที่มีตั้งแต่สองคำขึ้นไป และต้องประกอบด้วยหน่วยคำ (**morpheme**) ตั้งแต่สองหน่วยคำขึ้นไป เมื่อประสมกันแล้วมีความหมายเป็นหนึ่งความหมายเสมอ

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2533: 59) ให้ความหมายของคำไว้ใน “หลักภาษาไทย” ดังนี้ “คำ”

ในตำราไวยากรณ์ มีความหมายต่างกันเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. หมายความว่า พยางค์หนึ่งๆ คือเสียงที่เปล่งออกมาครั้งหนึ่งๆ ดังที่ใช้ในตำราอักษรวิธี ว่าคำเป็น คำตาย และที่ใช้ในตำราฉันทลักษณ์ว่าคำครุ คำลหุ หรือจำนวนคำที่ใช้ในวรรคหนึ่งๆ ของคำประพันธ์ว่า โคลงบาทนั้นมีเท่านั้นคำ ฉันท์บทนั้นมีเท่านั้นคำ เป็นต้น

2 หมายความว่า คำร้องท่อนหนึ่ง เป็นคำหนึ่ง ดังที่ใช้ในคำกลอนบทละครต่างๆ คือ หมายความว่า คำกลอน 2 วรรค เป็นคำหนึ่ง เช่น “มาจะกล่าวบทไป ถึงสิ่งค้ทรงธรรม์นาถา” เรียกว่า คำหนึ่ง คือหมายถึงคำร้องคำหนึ่ง

3 คำที่ใช้ในตำราวจีวิภาค หมายความว่า เสียงที่พูดออกมาได้ความอย่างหนึ่ง ตามความต้องการของผู้พูดจะเป็นกี่พยางค์ก็ตาม เรียกว่าคำหนึ่ง บางคำก็มีพยางค์เดียว บางคำก็มีหลายพยางค์ เช่น นา (ที่ปลูกข้าว) เป็นคำ 1 มีพยางค์ 1, นาวา (เรือ) เป็นคำ 1 มี 2 พยางค์, นาฬิกา (โมงหรือทும்) เป็นคำ 1 มี 3 พยางค์ เป็นต้น

นอกจากนี้ พระยาอุปกิตศิลปสาร (2533: 60) ให้ความหมายคำมูลว่าหมายถึง คำที่เราตั้งขึ้น เฉพาะคำเดียวๆ จะเป็นคำที่มาจากภาษาไหนก็ดี หรือคำที่ตั้งขึ้นใหม่ในภาษาไทยเฉพาะคำหนึ่งๆ ก็ดี เรียกว่าคำมูล คำเหล่านี้บางทีก็มีความหมายพ้องกัน เช่น ชัน หมายความว่า นำหัวเราะก็ได้, เครื่องตักน้ำก็ได้, ไก่หรือนกบางอย่างทำเสียงอย่างหนึ่ง เป็นต้น นับว่าเป็นคำมูลเหมือนกันเพราะเป็นคำเดียวโดดๆ

สำหรับคำประสม ใน “หลักภาษาไทย” ของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2533: 60-61) ให้ความหมายคำประสมว่า หมายถึง คำที่เอาคำมูลเหล่านั้นมาประสมกันเข้าตั้งเป็นอีกคำหนึ่ง เช่น

คำมูล แม่ กับ น้ำ

รวมกันเข้าเป็นคำประสมว่า แม่น้ำ

คำมูล แสง กับ อาทิตย์

รวมกันเข้าเป็นคำประสมว่า แสงอาทิตย์ ซึ่งอุษณิดหนึ่ง เป็นต้น

คำประสมนี้มีลักษณะเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. คำประสมที่เอาคำมูลมีเนื้อความต่างๆ มาประสมกันเข้า มีใจความเป็นอีกอย่างหนึ่ง เช่น
หางเสือ หมายถึงเครื่องถือท้ายเรือ

มาจากคำมูล หาง	หมายถึง	ส่วนท้ายของสัตว์
ประสมกับ เสือ	หมายถึง	สัตว์ชนิดหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีคำอื่นๆ เช่น ลูกน้ำ, แม่น้ำ, เสือป่า(คน), แสงอาทิตย์ (งู) เป็นต้น คำเหล่านี้ มีความหมายต่างกับคำมูลเดิมทั้งนั้น คำประสมพวกนี้ถึงแม้ว่ามีใจความแปลกออกไปจากคำมูลเดิม ก็ดี แต่ก็ต้องอาศัยเค้าความของคำมูลเดิมเป็นหลักอยู่เหมือนกัน เช่น หางเสือ ก็มีเค้าความว่าอยู่ท้าย เรือคูกหางของเสือ พ่อตา ก็มีเค้าความว่า พ่อ ที่ลูกของตนเรียกว่า ตา เป็นต้น

ถ้าเป็นคำที่ไม่มีเค้าความเนื่องมาจากคำมูลเดิมเลย แต่เพี้ยนมาแยกออกเป็นคำมูลต่างๆ ได้ เช่น กระจ่าง ถึงแม้จะแยกออกได้เป็น กระจ(เต่า) และ ่าง(างหญ้า) ดังนี้ ก็ไม่นับว่าเป็นคำประสม เพราะคำว่า กระจ่าง ไม่ได้มีเค้าความเนื่องมาจาก กระจ หรือ ่าง ใดๆ อย่างใดอย่างหนึ่งเลยต้องนับว่าเป็น คำมูล

2 คำประสมที่เอาคำมูลหลายคำ ซึ่งทุกๆ คำก็มีเนื้อความคงที่ แต่เมื่อเอามารวมกันเข้าเป็น คำเดียวก็มีเนื้อความผิดจากรูปเดิมไป เช่น ตีชิง, ขอดู, สมคู่, ยินดี, ยินร้าย, หายใจ, ใจหาย เป็นต้น ซึ่งถ้าแยกออกเป็นคำๆ แล้วจะไม่ได้ความดังที่ประสมกัน

3 คำประสมที่เอาคำมูลมีรูปหรือเนื้อความซ้ำกันมารวมเป็นคำเดียว คำเหล่านี้บางทีก็มี เนื้อความคล้ายกับคำมูลเดิม บางทีก็เพี้ยนออกไปบ้างเล็กน้อย เช่น คำๆ แฉงๆ เร็วๆ ซ้ำๆ ดังนี้ มีความหมายผิดจากคำมูลที่ไม่ซ้ำกันบ้างเล็กน้อย คือ คำๆ หมายความว่าคำทั่วไป เป็นต้น อีกอย่างหนึ่ง ใช้คำมูลรูปไม่เหมือนกัน แต่เนื้อความอย่างเดียวกันรวมกันเข้าเป็นคำประสม ซึ่งมีความหมายต่าง ออกไปโดยมาก เช่น ถ้อยคำ, คุณแล, ว่ากล่าว เป็นต้น

4 คำประสมที่ย่อมาจากใจความมาก คำพวกนี้มีลักษณะคล้ายกับที่เรียกว่า “คำสมาส” หรือ “ตัดทอน” ในภาษาบาลี เพราะเป็นคำย่ออย่างเดียวกัน เช่น ชาวป่า ย่อมาจาก “คนอยู่ในป่า” “ชาววัง” ย่อมาจาก “คนอยู่ในป่า” เป็นต้น รวมทั้งอาการนามที่มีคำว่า “การ” หรือ “ความ” นำหน้า

คำประสมพวกนี้มีคำต่อไปนี้ประกอบอยู่ข้างหน้า ได้แก่

ชาว เช่น ชาวนา ชาวเมือง ชาวประมง เป็นต้น

ผู้ เช่น ผู้ดี ผู้อื่น ผู้นี้ เป็นต้น

นัก	เช่น นักเลง นักรบ นักปราชญ์ เป็นต้น
ช่าง	เช่น ช่างทอง ช่างเขียน ช่างหม้อ เป็นต้น
หมอ	เช่น หมอช้าง หมอลำ หมอความ เป็นต้น
การ	เช่น การกิน กานอยู่ การนอน เป็นต้น
เครื่อง	เช่น เครื่องใช้ เครื่องวาง เครื่องเขียน เป็นต้น
ของ	เช่น ของเล่น ของกิน ของใช้ เป็นต้น
ที่	เช่น ที่นอน ที่อยู่ ที่นั่ง เป็นต้น

ข้อสังเกต

คำเหล่านี้มักใช้ประกอบข้างหน้าคำประสมพวกนี้จะแยกใช้เฉพาะคำโดดๆ ไม่ได้ต้องใช้ประสมกับคำอื่น นอกจากลักษณะที่กล่าวข้างต้นนี้ คำประสมยังรวมคำสมาสของภาษาบาลีและสันสกฤตด้วย เช่น ราชกุมาร(ลูกหลวง) เศรษฐีภริยา (เมียเศรษฐี) เป็นต้น คำสมาสของภาษาบาลีและสันสกฤตนั้นก็นับเข้าในคำประสมพวกหนึ่งเหมือนกัน

กรมวิชาการ (2542: 2-3) ให้ความหมายคำมูลไว้ในหนังสือ “หลักภาษาไทย” ว่า คำมูล เป็นคำที่มีความหมายชัดเจนในตัว อาจจะเป็นคำชนิดต่างๆ ได้แก่ คำนาม สรรพนาม กริยา วิเศษณ์ บุพบท สันธาน อุทาน และอาจเป็นคำไทยแท้แต่ดั้งเดิมหรือเป็นคำที่มาจากภาษาอื่น โดยรูปลักษณะของคำมูลอาจเป็นคำพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ก็ได้

ตัวอย่างคำมูลพยางค์เดียว

คำนาม	เช่น คน ไก่ ข้าว ไข่ (ไทยแท้) ครีม บุญ กรรม (มาจากภาษาอื่น)
คำสรรพนาม	เช่น ฉัน เขา ท่าน สู้ ตู (ไทยแท้) คุณ อ้าว ลื้อ (มาจากภาษาอื่น)
คำกริยา	เช่น กิน นอน เห็น ยก (ไทยแท้) โกรธ เดิน แข็ง (มาจากภาษาอื่น)
คำวิเศษณ์	เช่น แดง ดำ นิ่ม คด (ไทยแท้) ฟรี เก๋ เพ็ญ (มาจากภาษาอื่น)
คำบุพบท	เช่น ใน นอก เหนือ ใต้ (ไทยแท้)
คำสันธาน	เช่น แต่ และ ถ้า (ไทยแท้)
คำอุทาน	เช่น โอ๊ย ว้าย (ไทยแท้) ว้าว โห่ (มาจากภาษาอื่น)

ตัวอย่างคำมูลหลายพยางค์

คำนาม	เช่น ตะไคร้ จิ้งหรีด (ไทยแท้) กุยเฮง สะตอหมั่น (มาจากภาษาอื่น)
คำสรรพนาม	เช่น ดิฉัน กระผม กระหม่อม (ไทยแท้)
คำกริยา	เช่น สะดุด ละล้าละลัก (ไทยแท้) เสวย ประสูติ (มาจากภาษาอื่น)
คำวิเศษณ์	เช่น ตะลึตะลั่น ทะมัดทะแมง (ไทยแท้) จรัส ขจี (มาจากภาษาอื่น)
คำบุพบท, คำสันธาน	เช่น กระทั่ง ฉะนั้น (ไทยแท้)
คำอุทาน	เช่น อุเหม่ ไอ้โฮ (ไทยแท้) อนิจจา อพิไร ปัดไร (มาจากภาษาอื่น)

ประสิทธิ์ กาย์กลอน (2516-116-117) ได้แบ่งชนิดของหน่วยคำออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. **หน่วยคำอิสระ (Free morpheme)** เป็นหน่วยคำที่เกิดขึ้นเดี่ยวๆ อิสระได้ โดยไม่ต้องผูกพันกับหน่วยอื่น อาจจะมีพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ก็ได้ เช่น กิน นอน นั่ง ยืน เดิน อ่าน หลับ พี่ สับประรด สะอาด พยาบาล สงขลา นครศรีธรรมราช เป็นต้น

2. **หน่วยคำไม่อิสระ (Bound morpheme)** เป็นหน่วยคำที่เกิดขึ้นตามลำพังเดี่ยวๆ โดยอิสระไม่ได้ ต้องเกิดร่วมกับหน่วยอื่นเสมอ เช่น

การ-	เกิดร่วมกับหน่วยอื่นเป็น การกิน การศึกษา การบ้าน การครัว เป็นต้น
ความ-	เกิดร่วมกับหน่วยอื่นเป็น ความดี ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น
-ศาสตร์	เกิดร่วมกับหน่วยอื่นเป็น ภูมิศาสตร์ อักษรศาสตร์ เกษตรศาสตร์ เป็นต้น
ใน-	เกิดร่วมกับหน่วยอื่น เช่น ในรถ ในเรือ ในบ้าน ในโรงเรียน เป็นต้น
นัก-	เกิดร่วมกับหน่วยอื่นเป็น นักเรียน นักเลง นักปกครอง นักสู้ เป็นต้น

กำชัย ทองหล่อ (2533:210-213) ได้แบ่งชนิดของคำในภาษาไทยเป็น 2 ชนิด ได้แก่ คำเดี่ยว และคำประสม ดังต่อไปนี้

1. คำเดี่ยว

คำเดี่ยว คือ คำคำเดียวที่มีได้ประสมกับคำอื่น เรียกว่า คำมูล จะมีพยางค์เดียว หรือหลายพยางค์ก็ได้ เช่น

กา	คำเดี่ยว	พยางค์เดียว
กาแฟ	”	2 พยางค์

กระเถิด	คำเดี่ยว	3 พยางค์
กากนาสูร	”	4 พยางค์

2 คำประสม

คำประสม คือ คำมูลตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปรวมกันเป็นคำเดี่ยว แบ่งออกเป็น 5 ชนิด ตามวิธีที่เอาคำมูลมาประสมกัน ได้แก่

1.1 คำประสมที่เกิดจากคำมูลซึ่งมีรูป เสียง ความหมายต่างกัน เมื่อประสมกันแล้วเกิด ความหมายใหม่ขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ตรงกับคำเดิมแต่ละคำ เช่น

พ่อตา	หมายถึง	พ่อของเมีย
พ่อ	=	พ่อของแม่
ตา	=	พ่อของแม่
มือลิง	หมายถึง	ไม้สำหรับติดข้างเรือต่อจากกง
มือ	=	อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย
ลิง	=	สัตว์ชนิดหนึ่ง

1.2 คำประสมที่เกิดจากคำมูลซึ่งมีรูป เสียง ความหมายต่างกัน เมื่อประสมกันแล้วเกิด ความหมายใหม่อีกอย่างหนึ่ง แต่ยังคงรักษาความหมายของคำเดิมแต่ละคำ เช่น

ตีชิง	หมายถึง	ทำร้ายแล้วแย่งเอาทรัพย์ไป
ตี	=	ทำร้าย
ชิง	=	แย่งเอาไป
क्रमใจ	หมายถึง	กระหึ่มใจ
क्रम	=	กระหึ่มใจ
ใจ	=	จิต

1.3 คำประสมที่เกิดจากคำมูลซึ่งมีรูป เสียง ความหมายเหมือนกัน เมื่อประสมกันแล้ว เกิดความหมายผิดไปจากเดิมที่ยังมิได้ประสมกัน แต่ยังคงรักษาความหมายของคำเดิมแต่ละคำ เช่น สูงๆ ต่ำๆ เร็วๆ เป็นต้น

1.4 คำประสมที่เกิดจากคำมูลซึ่งมีรูปและเสียงต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกัน เมื่อประสมกันแล้วเกิดความหมายไม่เปลี่ยนแปลง คือคงมีความหมายเท่ากับคำเดิมที่ยังมิได้ประสมกัน เช่น คัดเลือก ว่ากล่าว ถ้อยคำ เป็นต้น

1.5 คำประสมที่เกิดจากคำมูลซึ่งมีรูป เสียง ความหมายต่างกัน แต่ตัดพยางค์ของคำให้สั้นเข้า คล้ายกับคำสมาสในภาษาบาลี แต่ความหมายคงมีเท่ากับคำเดิมที่ยังมิได้ตัด เช่น

ชันษา	มาจาก	ชันม + พรรษา (อายุ)
สถาผล	มาจาก	สถาพร + ผล (ผลอันยั่งยืน)

2 การสร้างคำในภาษาไทย

วิธีการสร้างคำในภาษาไทยเกิดจากการนำคำมูลตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกันเป็นคำใหม่ มีความหมายเฉพาะหรือมีความหมายพิเศษ ทำให้คำเพิ่มขึ้น ส่วนมากเกิดจากการประสมระหว่างคำไทยกับคำไทย แต่อาจมีคำประสมที่เกิดขึ้นระหว่างคำไทยกับคำที่มาจากภาษาอื่นได้ ทั้งนี้คำประสมนับรวมถึงคำสมาส-สนธิในภาษาบาลีสันสกฤตด้วย คำที่เกิดจากการสร้างคำในภาษาไทย มี ดังนี้

ราตรี ชันวารชร (2551: 4) กล่าวถึง การสร้างคำด้วยวิธีไทยมี 4 วิธี ได้แก่

1. วิธีแปลงคำ ซึ่งไทยจะใช้หน่วยเสียงสำคัญในภาษาไทย แต่หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ โดยคำที่ใช้วิธีแปลงคำจะมีหน่วยเสียงสำคัญดังกล่าวแตกต่างกันเพียง 1 หน่วยเสียง หน่วยเสียงที่ต่างกันจะทำให้เกิดคำใช้ขึ้นใหม่ในภาษา ลักษณะเด่นของคำแต่ละคู่คือ เป็นคำที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกัน (**semantically related**) เช่น เกี่ยว-เคียว “เกี่ยว” เป็นคำกริยา แปลว่า ตัด ส่วนคำว่า “เคียว” เป็นคำนาม แปลว่า เครื่องเกี่ยวข้าวและหญ้ามีลักษณะเป็นรูปโค้ง ; กัก-กาก “กัก” เป็นคำกริยา แปลว่า กักไว้ยั้งไว้ ไม่ปล่อยไว้ ส่วนคำว่า “กาก” เป็นคำนาม แปลว่า สิ่งที่เหลือจากการคั้นหรือคัดเอาส่วนดีออกไปแล้ว; กง-ก่ง คำว่า “กง” เป็นคำนาม แปลว่า วง สิ่งที่โค้งเข้าบรรจบกันใช้เรียกส่วนรอบของล้อรถหรือเกวียน ส่วน “ก่ง” เป็นคำกริยา แปลว่า ทำให้โค้ง จากตัวอย่างพบว่า คำแต่ละคู่มีความแตกต่างกันเพียง 1 หน่วยเสียง เกี่ยว-เคียว ต่างกันที่หน่วยเสียงพยัญชนะต้น กัก-กาก ต่างกันที่หน่วยเสียงสระ และ กง-ก่ง ต่างกันที่หน่วยเสียงวรรณยุกต์ แต่ลักษณะเด่นของคำทั้งสามคู่คือ คำแต่ละคู่เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกัน

2 วิธีประสมคำ เป็นการนำคำที่มีความหมายต่างกันตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาเรียงต่อกันได้คำที่มีความหมายใหม่ เช่น แม่น้ำ กับข้าว รถไฟ ปากกา เป็นต้น

3 วิธีซ้อนคำ เป็นการนำคำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกันหรือตรงข้ามกัน ตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาวางเรียงต่อกันและได้คำที่มีความหมายใหม่ เช่น โกลัซิด เร็วไว ภาณีอากร คีชั่ว เป็นต้น

4 วิธีซ้ำคำ เป็นวิธีที่สร้างคำขึ้นใหม่โดยใช้คำเดิมเดิมเข้าไปจะได้คำใหม่ซึ่งมีความหมายต่างกับคำเดิม เช่น ทำเร็วๆ พูดดังๆ เขียนดีๆ เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์การสร้างคำที่มีใช้ในภาษาไทย เพื่อให้ได้คำใหม่ขึ้นใช้ในภาษา แบ่งได้ 2 วิธีใหญ่ คือวิธีไทยกับวิธีเทศ วิธีไทยมี 4 วิธี ได้แก่ วิธีแปลงคำ วิธีประสมคำ วิธีซ้อนคำ วิธีซ้ำคำ ส่วนวิธีเทศนั้น มี 2 วิธี ได้แก่ วิธีสมาสและวิธีสนธิ ดังต่อไปนี้

คำประสม

คำประสม คือ คำ 2 คำหรือมากกว่านั้นมาประสมกันเข้าเป็นคำใหม่อีกคำหนึ่ง คำที่ประสมกันเข้าเป็นคำใหม่นี้ คำแต่ละคำมีความหมายไม่เหมือนกันอย่างคำซ้อน ความหมายสำคัญอยู่ที่คำต้น ส่วนคำตามมาเป็นส่วนขยาย เจตนาในการสร้างคำประสมเช่นเดียวกับคำซ้อน คือให้ได้มีคำใหม่ใช้ในภาษา

ราตรี ชันวารช (2551: 107-108) กล่าวถึงคำจำกัดความวิธีสร้างคำประสมและเกณฑ์ระบุคำประสมไว้ ดังนี้

วิธีสร้างคำประสม หมายถึง แบบแผนในการสร้างคำ เป็นวิธีไทยวิธีหนึ่งที่ใช้สร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษา เพื่อรับความคิดใหม่ที่เกิดขึ้น วิธีการคือ นำคำซึ่งเป็นหน่วยคำอิสระต่างความหมายที่มีใช้เป็นปกติในภาษาตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกันได้เป็นคำคำเดียวในโครงสร้างที่ใหญ่กว่าเดิม คำประสมร่วมกันทำหน้าที่เป็นคำชนิดเดียวกันในภาษา คือ อาจเป็นคำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ หรือคำบอกเวลาที่มีความหมายใหม่ ความหมายดังกล่าว อาจมีเค้าความหมายเดิม ลักษณะสำคัญของคำประสม คือ คำประสมแต่ละคำจะต้องมีส่วนประกอบ 2 ส่วน แต่ละส่วนอาจเป็นคำเดี่ยว กลุ่มคำ

หรือคำที่สร้างแล้ว คือ คำซ้อนหรือคำประสม ดังนั้น คำประสม คือ คำที่เกิดจากวิธีประสมคำดังกล่าวแล้วข้างต้น

เกณฑ์ที่ระบุว่าเป็นคำประสม มีดังนี้

1. ส่วนทุกส่วนที่ประสมกันเป็นคำใหม่จะต้องมีความหมายใหม่ร่วมกันและเป็นความหมายเดียวซึ่งมีค่าความหมายเดิม เช่น น้ำใจ หมายถึง ความเอื้อเฟื้อ เป็นต้น
2. หน่วยทุกหน่วยที่ประกอบกันเป็นคำไม่สามารถแทรกคำใดคำหนึ่งลงไปได้ เพราะหากเอาคำอื่นมาแทรกจะทำให้ไม่สามารถสื่อความหมายได้ตามต้องการ เช่น น้ำใจ หากเอาคำว่า ของ มาแทรกเป็น น้ำของใจ ก็ไม่ใช่ความหมายของคำดังกล่าวที่เราต้องการสื่อข้างต้นได้
3. ลักษณะนามที่ใช้กับคำประสมนามจะต้องเป็นคำลักษณะนามสำหรับคำทั้งคำ ไม่ใช่สำหรับหน่วยใดหน่วยหนึ่ง เช่น ไข่เป็ด จะใช้คำลักษณะนาม “ฟอง” หรือ “ใบ” ไม่ใช่ “ตัว” ซึ่งเป็นลักษณะนามของเป็ด

นอกจากนี้ยังมีเกณฑ์เสริม เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าคำใดเป็นคำประสม มีดังนี้

4. คำที่จัดเป็นคำประสมจะมีเสียงหนักเบาไม่เท่ากัน ส่วนใหญ่คำแรกจะออกเสียงเบาและคำหลังจะออกเสียงหนัก เช่น น้ำใจ ลักษณะการออกเสียงเบาหนักนี้เป็นธรรมชาติของการออกเสียงคำสองพยางค์แท้ในภาษาไทย
5. คำประสมจะกล่าวคำต่อเนื่องกันตลอด เพราะคำประสมเป็นคำคำเดียวในภาษาไทยแล้ว

นอกจากนี้ โครงสร้างคำประสม ราตรี ชันวารชร (2551:108-135) กล่าวถึงไว้ดังนี้

โครงสร้างของคำประสมในภาษาไทย แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบแรก เกิดจากส่วนหลักกับส่วนขยาย และแบบที่สอง เกิดจากส่วนหลักกับส่วนหลัก ดังนี้

แบบแรก ส่วนหลักกับส่วนขยาย จำแนกเป็นแบบย่อยได้ 12 ลักษณะ คือ

1) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสม กับคำนามหรือคำกริยา เช่น ขนอนตลาด เข้าโปรด คนทาน เป็นต้น คำประสมนี้แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(คำเดี่ยว)		
<u>ขนอนตลาด</u>	เกิดจาก	ขนอน	+	ตลาด
<u>เข้าโปรด</u>	เกิดจาก	เข้า	+	โปรด
<u>คนทาน</u>	เกิดจาก	คน	+	ทาน

2) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นกลุ่มคำ คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสม กับกลุ่มคำกริยาหรือกลุ่มคำนามหรือกลุ่มคำจำนวนนับหรือกลุ่มคำบุพบท เช่น เข้าสองเจ้า คิมคิบงู บ่วงคล้องงู เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(กลุ่มคำ)		
<u>เข้าสองเจ้า</u>	เกิดจาก	เข้า	+	สองเจ้า
<u>คิมคิบงู</u>	เกิดจาก	คิม	+	คิบงู
<u>บ่วงคล้องงู</u>	เกิดจาก	บ่วง	+	คล้องงู

3) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำประสม คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสม กับคำนามหรือคำกริยา เช่น กระดายน้ำส้ม เข้าแผ่นดิน ข้าวค่านา เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(คำประสม)		
<u>กระดายน้ำส้ม</u>	เกิดจาก	กระดาย	+	น้ำส้ม
<u>เข้าแผ่นดิน</u>	เกิดจาก	เข้า	+	แผ่นดิน
<u>ข้าวค่านา</u>	เกิดจาก	ข้าว	+	ค่านา

4) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำซ้อน คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสม กับคำนามหรือคำกริยา เช่น ของตอบแทน ขุมเปลือกตม คำคล้องมือ เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(คำซ้อน)	
ของ <u>ตอบแทน</u>	เกิดจาก	ของ	+ ตอบแทน
ชุม <u>เปือกตม</u>	เกิดจาก	ชุม	+ เปือกตม
คำ <u>เลื่องลือ</u>	เกิดจาก	คำ	+ เลื่องลือ

5) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำประธาน คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสมกับคำคุณศัพท์หรือคำนาม เช่น คนขี้ขี้ เรือพระที่นั่ง เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(คำประธาน)	
คน <u>ขี้ขี้</u>	เกิดจาก	คน	+ (ขี้+ขี้)
เรือ <u>พระที่นั่ง</u>	เกิดจาก	เรือ	+ (พระ+ที่นั่ง)

6) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยวและคำประสม คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสมกับคำกริยาและคำนาม เช่น ตึกรับแขกเมือง ที่รับแขกเมือง เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยายคำเดี่ยว+(คำประสม)		
ตึก <u>รับแขกเมือง</u>	เกิดจาก	ตึก	+ รับ	+ (แขก+เมือง)
ที่ <u>รับแขกเมือง</u>	เกิดจาก	ที่	+ รับ	+ (แขก+เมือง)

7) ส่วนหลักเป็นคำประสม ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำประสมนามประสมกับคำกริยา คำคุณศัพท์หรือคำนาม เช่น ข้าวต้มห่อ ดอกไม้แก้ว ดินสอดดำ เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประสม)+ส่วนขยาย(คำเดี่ยว)	
ข้าว <u>ต้มห่อ</u>	เกิดจาก	ข้าว+ต้ม	+ ห่อ
ดอก <u>ไม้แก้ว</u>	เกิดจาก	ดอก+ไม้	+ แก้ว
ดิน <u>สอดดำ</u>	เกิดจาก	ดิน+สอด	+ ดำ

8) ส่วนหลักเป็นคำประสม ส่วนขยายเป็นกลุ่มคำ คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำประสมนามประสมกับกลุ่มคำนามหรือกลุ่มคำกริยา เช่น ไม้รวกตรวจนก หนังสือกาตาย เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(กลุ่มคำ)	
ไม้รวก <u>ตรวจนก</u>	เกิดจาก	ไม้รวก	+ ตรวจนก
หนังสือ <u>กาคาบ</u>	เกิดจาก	หนังสือ	+ กาคาบ

9) ส่วนหลักเป็นคำประสม ส่วนขยายเป็นคำประสม คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำประสมนาม ประสมกับคำประสมนาม เช่น นายกองช่างก่อ นายกองช่างเลื้อย เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประสม)+ส่วนขยาย(คำประสม)	
นายกอง <u>ช่างก่อ</u>	เกิดจาก	นายกอง	+ ช่างก่อ
นายกอง <u>ช่างเลื้อย</u>	เกิดจาก	นายกอง	+ ช่างเลื้อย

10) ส่วนหลักเป็นคำซ้อน ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำประสมนาม ประสมกับคำประสมนาม เช่น กฎหมายเหตุ นายกองช่างเลื้อย เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำซ้อน)+ส่วนขยาย(คำเดี่ยว)	
กฎหมาย <u>เหตุ</u>	เกิดจาก	กฎหมาย	+ เหตุ
รูปภาพ <u>ยนตร์</u>	เกิดจาก	รูปภาพ	+ ยนตร์

11) ส่วนหลักเป็นคำซ้อน ส่วนขยายเป็นกลุ่มคำ คำประสมลักษณะนี้เกิดจากการประสมระหว่างคำซ้อนนามกับกลุ่มคำจำนวนนับ เช่น หนทางสามแพรง เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำซ้อน)+ส่วนขยาย(กลุ่มคำ)	
หนทาง <u>สามแพรง</u>	เกิดจาก	หนทาง	+ สามแพรง

12) ส่วนหลักเป็นคำประสาน ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว คำประสมลักษณะนี้เกิดจากการประสมระหว่างคำประสานนามกับคำกริยา หรือคำนาม เช่น นักเลงปล้ำ นักเลงฟ้อน นักเลงมวย เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประสาน)+ส่วนขยาย(คำเดี่ยว)	
นักเลง <u>ปล้ำ</u>	เกิดจาก	นักเลง	+ มวย
นักเลง <u>ฟ้อน</u>	เกิดจาก	นักเลง	+ ฟ้อน
นักเลง <u>มวย</u>	เกิดจาก	นักเลง	+ มวย

สรุปได้ว่า วิธีสร้างคำประสมในภาษาไทยเกิดจากการนำคำที่มีอยู่แล้ว ในภาษาที่มีลักษณะ ส่วนหลักเป็นคำเดียวกับส่วนขยายเป็นคำเดี่ยวประสมกันก่อน ต่อจากนั้นส่วนขยายอาจเป็นกลุ่มคำ ที่สร้างแล้ว คือ คำซ้อน คำประสม แม้จะเป็นคำประสมด้วยตนเอง ก็อาจนำมาใช้สร้างคำประสม นามคำใหม่ได้ นอกจากนั้นคำประสมนามอาจเกิดจากคำที่สร้างแล้ว คือ คำประสมเอง คำซ้อน และ คำประสม ทำหน้าที่เป็นส่วนหลัก โดยมีส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว กลุ่มคำ และคำประสมเองมาทำหน้าที่ สร้างคำประสมคำใหม่ในภาษา

แบบที่สอง ส่วนหลักกับส่วนหลัก จำแนกเป็นแบบย่อยได้ 3 ลักษณะ คือ

1) ส่วนหลักส่วนแรกเป็นคำเดี่ยว ส่วนที่สองเป็นคำเดี่ยว คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำกริยา หรือคำจำนวนนับประสมกับคำกริยาหรือคำนาม เช่น กัน สาด กิน เมือง แก้ ตัว เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)	
<u>กัน</u> <u>สาด</u>	เกิดจาก	กัน	+ สาด
<u>กิน</u> <u>เมือง</u>	เกิดจาก	กิน	+ เมือง
<u>แก้</u> <u>ตัว</u>	เกิดจาก	แก้	+ ตัว

2) ส่วนหลักส่วนแรกเป็นคำเดี่ยว ส่วนที่สองเป็นคำประสม ลักษณะนี้เกิดจากการประสม คำกริยาหรือคำจำนวนนับกับคำประสม เช่น ไว้ วางใจ สอง แผ่นดิน เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำประสม)	
<u>ไว้</u> <u>วางใจ</u>	เกิดจาก	ไว้	+ (วาง+ใจ)
<u>สอง</u> <u>แผ่นดิน</u>	เกิดจาก	สอง	+ (แผ่นดิน)

3) ส่วนหลักส่วนแรกเป็นคำประสม ส่วนที่สองเป็นคำเดี่ยว ลักษณะนี้เกิดจากคำประสมกริยา ประสมกับคำกริยา เช่น เอาใจ ใส่ เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประสม)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)	
<u>เอาใจ</u> <u>ใส่</u>	เกิดจาก	เอาใจ	+ ใส่

สรุปได้ว่า วิธีสร้างคำประสมกริยาในภาษาไทย อาจเกิดจากการนำคำลักษณะใดก็ได้ไม่ว่าเป็นคำเดี่ยว หรือคำประสม ซึ่งสถานภาพทางความหมายและหน้าที่เหมือนกัน ในแบบโครงสร้างส่วนหลักกับส่วนหลักมาประสมกันได้คำประสมกริยาคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษาไทย ซึ่งมีเค้าความหมายเดิม

นอกจากนี้พบวิธีสร้างคำประสมนาม คำประสมกริยา คำประสมคุณศัพท์ คำประสมกริยาวิเศษณ์คำประสมบอกเวลา และคำประสมคำลักษณนาม ในแบบโครงสร้างส่วนหลักกับส่วนขยาย และส่วนหลักกับส่วนหลัก เช่น

คำประสมนาม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
กันสาด	เกิดจาก	กัน + สาด
คำประสมกริยา	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
วางใจ	เกิดจาก	วาง + ใจ
คำประสมคุณศัพท์	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
หมดหน้า	เกิดจาก	หมด + หน้า
คำประสมกริยาวิเศษณ์	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
จับใจ	เกิดจาก	จับ + ใจ
คำประสมบอกเวลา	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
เช้ามืด	เกิดจาก	เช้า + มืด
คำประสมกริยา	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำประสม)
ไว้วางใจ	เกิดจาก	ไว้ + (วาง+ใจ)
คำประสมกริยา	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประสม)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
เอาใจใส่	เกิดจาก	(เอา+ใจ) + ใส่

สรุปผลการสร้างคำได้ว่า ลักษณะการประสมคำแบบไทย คือ ประสมกันระหว่างคำมูลกับคำมูล ซึ่งมีคำมูลตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกันเกิดเป็นคำใหม่ โดยกำหนดให้คำแรกเป็นส่วนหลัก และมีความหมายสำคัญด้วย คำหลังเป็นส่วนขยาย เมื่อประสมแล้วเกิดความหมายใหม่มีลักษณะทางความหมาย 3 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายเหมือนเดิม ความหมายเปลี่ยนแปลงไปและมี ความหมายตามปริบท

ลินดา วิชาดากุล (2528: 249) ศึกษาเรื่อง “การสร้างคำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์” โดยศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของคำประสมว่า มีความแตกต่างกับปัจจุบันอย่างไร ใน

ส่วนของโครงสร้างคำประสม ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของคำประสมในภาษาไทยสมัย
รัตนโกสินทร์ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. คำประสมที่เกิดจากส่วนหลักและส่วนขยายมาประกอบกันมีโครงสร้าง 9 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว เช่น หางเสือ หน้าวัว เป็นต้น
 แบบที่ 2 ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นกลุ่มคำ เช่น ไม้จืดไฟ ผ้าห้อยคอ เป็นต้น
 แบบที่ 3 ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำพยาน เช่น คนชาวป่า เป็นต้น
 แบบที่ 4 ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยวส่วนขยายเป็นคำประสม เช่น หม้อไฟฟ้า ทะเลน้ำตา เป็นต้น
 แบบที่ 5 ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำซ้อน เช่น ห้องตัดผ้า เป็นต้น
 แบบที่ 6 ส่วนหลักเป็นคำประสม ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว เช่น น้ำตาลส้ม เป็นต้น
 แบบที่ 7 ส่วนหลักเป็นคำประสม ส่วนขยายเป็นคำประสม เช่น เครื่องโต๊ะ เป็นต้น
 แบบที่ 8 ส่วนหลักเป็นคำประสม ส่วนขยายเป็นกลุ่มคำ เช่น รถไฟใต้ดิน เป็นต้น
 แบบที่ 9 ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว คำประสม และคำเดี่ยว เช่น
 หมวกแก้ว เป็นต้น

2. คำประสมที่เกิดจากส่วนหลัก และส่วนหลักมาประกอบกันมีโครงสร้าง 3 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 ส่วนหลักส่วนแรกเป็นคำเดี่ยว ส่วนหลักส่วนที่สองเป็นคำเดี่ยว เช่น ผัดข้าง
 ลงยา เป็นต้น
 แบบที่ 2 ส่วนหลักส่วนแรกเป็นคำเดี่ยว ส่วนหลักส่วนที่สองเป็นกลุ่มคำ เช่น น้ำดับไฟ
 ข้างสิบหมู เป็นต้น
 แบบที่ 3 ส่วนหลักส่วนแรกเป็นคำเดี่ยว ส่วนหลักส่วนที่สองเป็นคำประสม เช่น
 ดิดสินบน ถอนสายบัว เป็นต้น

พระออบ โปษกฤษณะ (2532: 36-37) อธิบายถึงวิธีประสมคำไว้ในหนังสือลักษณะเฉพาะของ
 ภาษาไทยสรุปได้ ดังนี้

1. การสร้างคำนาม คือ สร้างคำนามให้เกิดขึ้นใหม่โดยวิธีเติมคำชนิดต่างๆ ลงข้างหลัง ดังนี้
 คำนาม+คำกริยา เช่น น้ำ+ค้าง น้ำ+ดื่ม เป็นต้น

คำนาม+คำกริยา+คำนาม เช่น ช่าง+ตัด+เสื้อ ห้อง+รับ+แขก เป็นต้น

คำนาม+คำนาม เช่น น้ำ+ชา น้ำ+ฝน เป็นต้น

คำนาม+คำวิเศษณ์ เช่น ของ+เหลว น้ำ+มัน เป็นต้น

2 การสร้างคำกริยา สร้างคำกริยาให้เกิดขึ้นใหม่โดยวิธีเติมคำลงข้างหลัง ทำให้เป็นคำแสดงอาการอีกอย่างหนึ่ง ดังนี้

คำกริยา+คำนาม เช่น ตั่ง+ใจ เข้า+ใจ เป็นต้น

คำกริยา+คำกริยา เช่น เปลี่ยน+แปลง ขน+ส่ง เป็นต้น

คำนาม+คำวิเศษณ์ เช่น ใจ+กว้าง ปาก+หวาน เป็นต้น

สุนันท์ อัญชลินกุล (2546: 249) ศึกษาเรื่อง “ระบบคำภาษาไทย” กล่าวถึงวิธีประสมคำสรุปได้ ดังนี้

1. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+คำนาม เช่น แม่+น้ำ ลูก+น้ำ พ่อ+ครัว เป็นต้น
2. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+คำกริยา เช่น หน้า+ใหญ่ คุ้ม+เย็น ใจ+น้อย เป็นต้น
3. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำกริยา+คำนาม เช่น ดี+ใจ ไร่+ใจ แต่ง+งาน เป็นต้น
4. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+คำกริยา+คำนาม เช่น ทาง+เดิน+เท้า ถนน+ลาด+ยาง เป็นต้น
5. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำกริยา+คำกริยา เช่น พิมพ์+คิด วาด+เขียน ต้ม+ยำ เป็นต้น
6. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+คำบุพบท เช่น เครื่อง+ใน คน+นอก คน+กลาง เป็นต้น
7. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำบุพบท+คำนาม เช่น นอก+ใจ นอก+หน้า นอก+คอก เป็นต้น
8. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำกริยา+คำบุพบท เช่น กิน+นอก เป็น+กลาง กิน+ใน เป็นต้น
9. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก (คำประสม)+คำนาม เช่น (กล้วยอบ)+เนย (ต้มยำ)+กุ้ง เป็นต้น
10. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก (คำประสม)+คำกริยา เช่น (น้ำมัน)+ระเหย (น้ำแข็ง)+ใส เป็นต้น
11. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+(คำประสม) เช่น สถานี+(รถไฟ) รถ+(ไฟฟ้า) เป็นต้น

อนันต์ อ่วมศาสตร์ (2519: 80) อธิบายถึงวิธีการสร้างคำประสม สรุปได้ ดังนี้

ลักษณะการสร้างคำประสมในภาษาไทยมี 2 แบบ ดังนี้

1. คำประสมที่เกิดจากหน่วยคำอิสระประสมกัน เช่น ห้องเรียน รถไฟ จักรเย็บผ้า เป็นต้น

2 คำประสมที่เกิดจากหน่วยคำไม่อิสระประสมอยู่ด้วยอย่างน้อยหนึ่งหน่วยเสมอ เช่น ชวานา การบ้าน นักเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังแบ่งคำประสมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่

1. ประเภทคำนาม ได้แก่ คำประสมที่ถือคำนามเป็นหลัก โดยใช้คำนามเป็นคำขึ้นต้นและมีคำประเภทอื่นมาประกอบข้างหลัง ซึ่งมีหลายลักษณะ ดังนี้

คำนาม+คำนาม เช่น เรือน+หอ น้ำ+ปลา ขนม+ครก เป็นต้น

คำนาม+คำกริยา เช่น เต่า+รีด ห่อ+พับ หมู+หัน เป็นต้น

คำนาม+คำวิเศษณ์ เช่น รถ+ด่วน ยา+หอม มด+แดง เป็นต้น

คำนาม+คำบุพบท เช่น ตลาด+ล่าง สาว+เหนือ ภาค+ใต้ เป็นต้น

2. ประเภทคำกริยา ได้แก่ คำประสมที่ถือคำกริยาเป็นหลัก โดยใช้คำกริยาเป็นคำขึ้นต้นและมีคำประเภทอื่นมาขยายข้างหลัง ซึ่งมีหลายลักษณะ ดังนี้

คำกริยา+คำกริยา เช่น ลูบ+คลำ ขน+ส่ง จด+จำ เป็นต้น

คำกริยา+คำวิเศษณ์ เช่น สวย+ดี ยิ้ม+หวาน วิ่ง+เร็ว เป็นต้น

คำกริยา+คำนาม เช่น ตก+ใจ นอน+เปล ถอน+ฟัน เป็นต้น

สุนันท์ อัญชลินุกูล (2546: 249) ศึกษาเรื่อง “ระบบคำภาษาไทย” กล่าวถึงวิธีประสมคำสรุปได้ ดังนี้

1. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+คำนาม เช่น แม่+น้ำ ลูก+น้ำ พ่อ+ครัว เป็นต้น
2. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+คำกริยา เช่น หน้า+ใหญ่ ตู้อื่น+ใจ+น้อย เป็นต้น
3. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำกริยา+คำนาม เช่น ดี+ใจ ไร่+ใจ แต่ง+งาน เป็นต้น
4. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+คำกริยา+คำนาม เช่น ทาง+เดิน+เท้า ถนน+ลาด+ยาง เป็นต้น
5. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำกริยา+คำกริยา เช่น พิมพ์+คิด วาด+เขียน ต้ม+ยำ เป็นต้น
6. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+คำบุพบท เช่น เครื่อง+ใน คน+นอก คน+กลาง เป็นต้น
7. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำบุพบท+คำนาม เช่น นอก+ใจ นอก+หน้า นอก+คอก เป็นต้น
8. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำกริยา+คำบุพบท เช่น กิน+นอก เป็น+กลาง กิน+ใน เป็นต้น
9. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก (คำประสม)+คำนาม เช่น (กล้วยอบ)+เนย (ต้มยำ)+กุ้ง เป็นต้น

10. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก (คำประสม)+คำกริยา เช่น (น้ำมัน)+ระเหย (น้ำแข็ง)+ใส เป็นต้น

11. คำประสมที่เกิดขึ้นจาก คำนาม+(คำประสม) เช่น สถานี+(รถไฟ) รถ+(ไฟฟ้า) เป็นต้น

อนันต์ อ่วมศาสตร์ (2519: 80) อธิบายถึงวิธีการสร้างคำประสม สรุปได้ ดังนี้

ลักษณะการสร้างคำประสมในภาษาไทยมี 2 แบบ ดังนี้

1. คำประสมที่เกิดจากหน่วยคำอิสระประสมกัน เช่น ห้องเรียน รถไฟ จักรเย็บผ้า เป็นต้น

2. คำประสมที่เกิดจากหน่วยคำไม่อิสระประสมอยู่ด้วยอย่างน้อยหนึ่งหน่วยเสมอ เช่น นักเรียน
กรบ้าน ชานา เป็นต้น

นอกจากนี้ยังแบ่งคำประสมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่

1. ประเภทคำนาม ได้แก่ คำประสมที่ถือคำนามเป็นหลัก โดยใช้คำนามเป็นคำขึ้นต้นและมีคำประเภทอื่นมาประกอบข้างหลัง ซึ่งมีหลายลักษณะ ดังนี้

คำนาม+คำนาม เช่น เรือน+หอ น้ำ+ปลา ขนม+ครก เป็นต้น

คำนาม+คำกริยา เช่น เตารีด หอ+พัก หมู+หัน เป็นต้น

คำนาม+คำวิเศษณ์ เช่น รถ+ด่วน ยา+หอม มด+แดง เป็นต้น

คำนาม+คำบุพบท เช่น ตลาด+ล่าง สาว+เหนือ ภาค+ใต้ เป็นต้น

2. ประเภทคำกริยา ได้แก่ คำประสมที่ถือคำกริยาเป็นหลัก โดยใช้คำกริยาเป็นคำขึ้นต้นและมีคำประเภทอื่นมาขยายข้างหลัง ซึ่งมีหลายลักษณะ ดังนี้

คำกริยา+คำกริยา เช่น ลูบ+คลำ ขน+ส่ง จด+จำ เป็นต้น

คำกริยา+คำวิเศษณ์ เช่น สวย+ดี ยิ้ม+หวาน วิ่ง+เร็ว เป็นต้น

คำกริยา+คำนาม เช่น ตก+ใจ นอน+เปล ถอน+ฟัน เป็นต้น

บรรจบ พันธุเมธา (2514: 108-114) กล่าวถึงวิธีสร้างคำประสมใน “หลักภาษาไทย” ดังนี้

1. นำคำที่มีความหมายสมบูรณ์มีที่ใช้ในภาษา 2 คำหรือมากกว่านั้น ประสมกันเข้าไปให้คำต้นเป็นคำตัวตั้งมีความหมายสำคัญ คำอื่นเป็นคำขยายความ เพื่อบอกลักษณะใหญ่และลักษณะย่อย

เช่น คนไข้ แยกไก่ น้ำแข็ง เป็นต้น

2 คำที่ประสมแล้วจะมีความหมายใหม่ ต้องการให้หมายถึงอะไร ก็กำหนดคำตัวตั้งตามนั้น เช่น หัวไม้ หนาม้า ปากตลาด เป็นต้น

3 คำตัวตั้งก็ตามคำขยายก็ตามอาจเป็นคำที่มีหน้าที่ต่างๆ เป็นคำนาม กริยา วิเศษณ์ก็มีเมื่อประสมแล้วทำหน้าที่ได้ทั้งเป็นนาม กริยา และคำวิเศษณ์ เช่น ลูกความ แม่เบี้ย ตัดเสื้อ เป็นต้น

ลักษณะคำประสม

คำประสมที่สร้างมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) คำตัวตั้งเป็นคำนาม + คำขยายเป็นคำวิเศษณ์ เช่น

มด+แดง คือ มดชนิดหนึ่งตัวสีแดง ไม่ใช่มดตัวสีแดงทั่วๆ ไป อาจเดิมเป็น มดแดงไฟ ก็ได้ เป็นการบอกประเภทย่อยของมดแดงลงไปอีกทีหนึ่ง

รถ+เร็ว คือ รถไฟที่เร็วกว่าธรรมดา เพราะไม่ได้หยุดแวะทุกสถานี

2) คำตัวตั้งเป็นคำนาม + คำขยายเป็นคำกริยา บางทีมีกรรมมารับด้วย เช่น

ผ้า+ไหว คือ ผ้าสำหรับไหว ที่ฝ่ายชายนำไปให้แก่ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง เพื่อแสดงความเคารพในเวลาแต่งงาน

ไม้+เท้า คือ ไม้สำหรับเท้าเพื่อยันตัว

โต๊ะ+กินข้าว คือ โต๊ะสำหรับกินข้าว

3) คำตัวตั้งเป็นคำนาม + คำขยายเป็นคำนามด้วย เช่น

เรือน+ต้นไม้ คือ เรือนที่ไว้ต้นไม้ไม่ให้โดนแดดมาก

เก้าอี้+คนตรี คือ การเล่นซิงเก้อที่มีคนตรีประกอบเป็นสัญญาณ

4) คำตัวตั้งเป็นคำนาม + คำขยายเป็นคำบุพบท เช่น

คน+กลาง คือ คนที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใด คนที่ติดต่อระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย

เครื่อง+ใน คือ อวัยวะภายในสัตว์มักใช้เป็นอาหาร ได้แก่ ตับ ไต ไข่ ของหมู วัว ควาย

คน+นอก คือ คนนอกครอบครัว นอกวงการ

เบียด+ล่าง คือ อยู่ใต้อำนาจ

5) คำตัวตั้งที่ไม่ใช่คำนาม+ คำขยายก็ไม่จำกัด คำนามที่เป็นคำตั้งหายไป กลายเป็นคำกริยา หรือคำวิเศษณ์บ้างที่เป็นตัวตั้ง เช่น

ต้ม+ยำ ต้ม+ส้ม ต้ม+ข้าว เป็นชื่อแกงแต่ละอย่าง มีลักษณะต่างๆ กัน เดิมน่าจะมีคำว่า แกง ด้วย

เพราะขณะนั้นยังมีอีกมากที่พูดแกงต้มยำ แกงต้มส้ม แกง(ไก) ต้มข้าว

เรียง+เบอร์ คือ ไปตรวจเลขสลากกินแบ่งรัฐบาลที่มีเบอร์เรียงๆ กันไป เดิมคงจะมีคำว่า ไป อยู่ด้วย

6) คำตัวตั้งเป็นคำนาม + คำขยายเป็นคุณศัพท์หรืออื่นๆ เช่น

ชั้น+ต่ำ ขยายนามเช่น คน เป็น คนชั้นต่ำ

ลั่น+ว้าว ขยายนามเช่น สตู เป็น สตูลั่นว้าว เป็นชื่อกับข้าว

7) คำตัวตั้งเป็นกริยา+ คำขยายเป็นคำนามหรืออื่นๆ เช่น

กัน+เปื้อน ขยายนามเช่น ผ้า เป็น ผ้ากันเปื้อน

วาด+เขียน ขยายนามเช่น ดินสอ กระดาษ เป็น ดินสอวาดเขียน กระดาษวาดเขียน

8) คำตัวตั้งเป็นวิเศษณ์ + คำขยายเป็นคำนามหรืออื่นๆ เช่น

เขียว+น้ำทะเล ใช้ขยาย สี เป็น สีเขียวน้ำทะเล

หลาย+ใจ ใช้ขยาย คน เป็น คนหลายใจ มีความมุ่งหมายเชิงอุปมาว่า เปลี่ยนใจเปลี่ยนคนรักบ่อยๆ

9) คำตัวตั้งเป็นบุพบท + คำขยายเป็นคำนามหรืออื่นๆ เช่น

กลาง+บ้าน ใช้ขยาย ยา เป็น ยากลางบ้าน คือ ยาที่ชาวบ้านเชื่อถือกันเอง

ใน+ใจ ใช้ขยาย เลข เป็น เลขในใจ

คำประสมใช้เป็นคำคุณศัพท์หรือคำนาม มีความหมายในเชิงอุปมา ดังนี้

1) คำตัวตั้งเป็นคำนามชื่ออวัยวะของร่างกาย คำขยายเป็นคำนาม กริยาหรือคุณศัพท์ ความหมายของคำที่ประสมแล้วมีอุปมาเปรียบเทียบจุดดั่งสิ่งนั้นๆ มีลักษณะหรืออาการอย่างนั้น ที่ใช้เป็นชื่อค้นไม่มีเป็นอันมากแสดงว่ามีลักษณะเหมือนสิ่งนั้นๆ ดังนี้

หัว ได้แก่ หัวเรือใหญ่ หัวหน้า หัวแข็ง หัวอ่อน
 หน้า ได้แก่ หน้าม้า หน้าตาย หน้าหนา หน้าบาง
 ตา ได้แก่ ตาไก่ ตาขาว ตาเขียว

2) คำที่ตั้งเป็นคำนามอื่นๆ ที่มีลักษณะอันจะนำมาใช้เป็นอุปมาเปรียบเทียบได้ คำขยายเป็นคำกริยาหรือคำนาม ได้แก่

ลูก มักหมายถึง สิ่งที่มีลักษณะกลม หรือที่มีลักษณะเป็นร่องประกอบด้วยสิ่งที่ใหญ่กว่า
 สำคัญกว่า มีคำว่า ลูกกวาด ลูกชิ้น ลูกตุ้ม ลูกบวบ เป็นต้น
 แม่ มักหมายถึง ผู้มีความสำคัญอาจเป็นขนาดหัวหน้างาน ปกครองคนหรือหมายถึง สิ่งสำคัญ
 กว่าใหญ่กว่า มีคำว่า แม่งาน แม่บ้าน แม่สื่อ แม่ครัว เป็นต้น

คำประสมที่ใช้เป็นคำกริยา ส่วนมากใช้คำกริยาเป็นคำที่ตั้งและคำขยาย แต่ที่ใช้คำอื่นเป็นคำที่ตั้งและคำขยายก็มี ความหมายมักเป็นไปในเชิงอุปมา ดังนี้

1) คำที่ตั้งเป็นคำกริยาคำขยายเป็นกรรม มีความหมายกำหนดใช้เป็นพิเศษเป็นที่รับรู้กันคือ
 ยิงปืน (หรือยิงธนู ยิงหน้าไม้ ยิงปืนกล) หมายความว่า ยิงด้วยปืน ด้วยธนู ทำให้ลูกปืนหรือ
 ลูกธนูแล่นออกไปโดยแรงด้วยแรงส่งไม่ใช่อิงไปที่ปืน อย่างยิงคน ยิงสัตว์
 ตัดเสื้อ (ตัดกางเกง ตัดกระโปรง) หมายความว่า ตัดผ้าทำเป็นเสื้อกางเกง หรือ กระโปรง
 ไม่ใช่ตัดผ้าที่เย็บเป็นเสื้อแล้ว
 เดินจักร เย็บผ้าด้วยจักร คือทำให้จักรเดิน ไม่ใช่เดินไปที่จักร

2) คำที่ตั้งเป็นคำกริยา คำขยายเป็นคำนามที่เป็นชื่ออวัยวะของร่างกาย มีความหมายไปในเชิงอุปมา ดังนี้

กริยา+ใจ กินใจ หมายความว่า แคลงใจ สงสัย ไม่วางใจสนิท
 ตั้งใจ หมายความว่า ทำโดยเจตนา จงใจ
 ตายใจ หมายความว่า วางใจ เชื่ออย่างไม่สงสัย
 กริยา+ตัว ไว้ตัว หมายความว่า ถือตัว ไม่สนิทสนมกับใครง่าย ๆ
 ออกตัว หมายความว่า พุดถ่อมตัวไว้ก่อน กันถูกตำหนิ
 ถือตัว หมายความว่า ไว้ตัว เพราะถือว่าตนเหนือกว่าด้วยฐานะความรู้

3) คำตัวตั้งเป็นคำกริยา คำขยายเป็นบุรพบท ได้แก่
 กินใจ หมายความว่า แหนงใจ ระวางสงสัย ไม่สนิทได้ดังเดิม
 เป็นกลาง หมายความว่า ไม่เข้าข้างใคร

4) คำตัวตั้งเป็นบุรพบท คำขยายเป็นคำนาม ได้แก่
 นอกใจ หมายความว่า ประพฤติไม่ซื่อตรง เอาใจไปเพื่อแผ่ผู้อื่นนอกจากคู่ของตน
 นอกคอก หมายความว่า ประพฤติไม่ตรงตามแบบแผนธรรมเนียม

5) คำตัวตั้งเป็นคำวิเศษณ์ คำขยายเป็นคำนามที่เป็นชื่ออวัยวะของร่างกาย ได้แก่
 วิเศษณ์+ใจ แข็งใจ หมายความว่า ทำใจให้เข้มแข็ง ไม่ท้อถอย เหนื่อยหน่าย
 คีใจ หมายความว่า ยินดี
 วิเศษณ์+หน้า น้อยหน้า หมายความว่า ไม่เทียมหน้าคนอื่น
 หน้าหน้า หมายความว่า ภาระหรือความรับผิดชอบตกอยู่ที่ตน
 วิเศษณ์+มือ หนักมือ หมายความว่า รุนแรง กำเริบ
 แข็งมือ หมายความว่า ตั้งข้อสู้ไม่ลดละ

6) คำตัวตั้งเป็นกริยา คำขยายก็เป็นกริยา มีความสำคัญเท่ากัน เหมือนเชื่อมด้วย และอาจ
 สับหน้าสับหลังกันได้ คำใดอยู่ต้นถือเป็นตัวตั้ง ความสำคัญอยู่ที่นั่น คำท้ายเป็นคำขยายไป เช่น
 เทียวเดิน-เดินเทียว ให้หา-หาให้ แลดู-ดูแล

7) คำตัวตั้งเป็นคำกริยา คำขยายเป็นกริยาวิเศษณ์ ได้แก่
 อวดดี หมายความว่า ทะนงใจว่าตัวดี
 ถือดี หมายความว่า ถือว่าตัวดี ทะนงตัว

8) คำตัวตั้งเป็นคำกริยา มีคำอื่นๆ ตาม มีความหมายไปในเชิงอุปมาและมีที่ใช้เฉพาะ ได้แก่
 ตัดสิน หมายความว่า ลงความเห็นเด็ดขาด
 ตกลง หมายความว่า ยินยอม

คำประสมที่ใช้เป็นคำกริยาวิเศษณ์ ซึ่งหากเทียบกับคำประสมที่ใช้เป็นคำนาม คุณศัพท์และ
 กริยาแล้ว คำประสมที่ใช้เป็นกริยาวิเศษณ์มีน้อยกว่ามาก ดังนี้

- 1) คำตัวตั้งเป็นคุณศัพท์ คำขยายเป็นคำนาม ได้แก่
สามขุม ใ้กับ ย่าง (เรียกทำเดินเข้าหาคู่ต่อสู้) เป็น ย่างสามขุม
สามหาว ใ้กับ พุด เป็น พุดสามหาว (หยาบคาย)
- 2) คำตัวตั้งเป็นกริยา คำขยายเป็นคำนาม ได้แก่
นับก้าว ใ้กับ เดิน เป็น เดินนับก้าว (เดินอย่างช้าๆ)
สับเงา ใ้กับ นั่ง เป็น นั่งสับเงา (สับหงก อากาศที่หน้าหุบลงเพราะ่วงนอน)
- 3) คำตัวตั้งเป็นนาม คำขยายเป็นคำอื่นๆ ได้แก่
คอแข็ง ใ้กับ นั่ง เป็น นั่งคอแข็ง (เถียงไม่ออก)
คอดก ใ้กับ นั่ง เป็น นั่งคอดก (เศร้าเสียใจ)
- 4) คำตัวตั้งเป็นบุรพบท คำขยายเป็นคำนาม ได้แก่
ในที เช่น เขายืนอยู่ในที (มีท่าทีจะเป็นเช่นนั้นแต่ไม่แสดงให้ปรากฏ)
ซึ่งหน้า เช่น แก้วโดนว่าซึ่งหน้าจึงตกใจ (ต่อหน้า)
- 5) คำตัวตั้งเป็นคำบุรพบท คำขยายเป็นคำกริยาหรือคำวิเศษณ์ ได้แก่
ตามมีตามเกิด เช่น ทำไปตามมีตามเกิด (สุดแต่จะทำได้)
โดยแท้ เช่น เขาชำนาญเรื่องนี้โดยแท้ (จริงๆ)

สรุปได้ว่าคำประสมอาจใช้เป็นได้ทั้งนาม คุณศัพท์ กริยาและกริยาวิเศษณ์โดยคำประสมมีคำ 2 คำ หรือมากกว่านั้น มีความหมายสำคัญที่คำตัวตั้ง ส่วนคำขยายมีความสำคัญรองลงไป เมื่อประสมแล้วอาจมีความหมายต่างไปจากเดิมบ้าง ถ้าคงเดิมก็มักเป็นคำที่ใช้เรียกชื่อสิ่งต่างๆ บางคำอาจสับหน้าสับหลังกันได้ แต่หากสับที่กันความหมายก็จะต่างไปด้วย เช่น เสือปลา กับ ปลาเสือ เป็นต้น และหน้าที่ของคำก็จะต่างไปด้วย เช่น ใจดี กับ ดีใจ เป็นต้น

คำสมาส

บรรจบ พันธุมธา (2514 108-114) กล่าวถึงวิธีสร้างคำสมาส ใน “หลักภาษาไทย” ดังนี้

คำสมาส เป็นการสร้างคำในภาษาบาลีและสันสกฤต โดยนำคำตั้งแต่ 2 คำ มารวมเป็นคำเดียวกันและมีความหมายเกี่ยวเนื่องกัน เช่น มัชฌมศึกษา สุนทรพจน์ ศิลธรรม เป็นต้น ส่วนวิธีการนำคำตั้งแต่ 2 คำ มาเชื่อมกันใช้การกลมกลืนเสียงให้เป็นคำเดียวกัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะ สระ ให้ออกเสียงกลมกลืนกันสนิทเรียกว่า สนธิ ดังนั้น สนธิจึงเป็นการนำคำหลายคำ มาเชื่อมต่อกัน โดยให้เสียงกลมกลืนกัน เช่น คำว่า สุข + อภิบาล เป็นสุขาภิบาล(องค์การระวังรักษาเพื่อความสุขปราศจากโรค) คำว่า นร + อินทร์ เป็น นรินทร์หรือนเรนทร์(พระราชา) เป็นต้น

เมื่อภาษาไทยนำคำบาลีและสันสกฤตเข้ามาสมาส ก็ใช้การรวมกันหรือเรียงคำเข้าด้วยกัน คือ นำคำขยายมาไว้ข้างหน้าและอ่านออกเสียงต่อเนื่องกัน เช่น

ราช + กุมาร	=	ราชกุมาร (เด็กของพระราชา)
ภูมิ + ศาสตร์	=	ภูมิศาสตร์ (วิชาว่าด้วยพื้นดิน)
ประวัติ + ศาสตร์	=	ประวัติศาสตร์ (วิชาว่าด้วยประวัติ)
สังฆ + ทาน	=	สังฆทาน (ทานเพื่อสงฆ์)
ปัญญา + ชน	=	ปัญญาชน (ชนผู้มีปัญญา) เป็นต้น

ข้อสังเกต

1. คำสมาสจะต้องเป็นคำบาลีกับคำบาลี หรือคำสันสกฤตกับคำสันสกฤตมาสมาสกัน เช่น ธรรมจรรยา(การประพฤติคุณธรรม) กิตติคุณ(คุณที่เลื่องลือ) เป็นต้น
2. คำสมาสเป็นคำบาลีกับคำสันสกฤตมาสมาสกันก็ได้ เช่น วัฒนธรรม (สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงาม) กิตติศักดิ์(ยกย่องเพื่อเป็นเกียรติยศ) ปฐมฤกษ์(ช่วงเวลาแรกของฤกษ์) เป็นต้น
3. ถ้าเป็นคำไทยกับคำบาลีหรือคำสันสกฤตไม่เป็นคำสมาส แต่เป็นคำประสม เช่น ราชวัง (บาลี+ไทย) (วังของพระราชา) ทุนทรัพย์(ไทย+สันสกฤต) (ทรัพย์ที่เป็นทุน) สรรพสิ่ง (สันสกฤต+ไทย) (ทั้งหมด) เป็นต้น
4. คำภาษาเขมรกับคำบาลีและสันสกฤตมาประสมกันก็เป็นคำประสมไม่ใช่คำสมาส เช่น กระจายสารท(เขมร+บาลี) (ขนมทำด้วยถั่วงาและข้าวเม่าข้าวตอกกวนกับน้ำตาล) บายศรี (เขมร+สันสกฤต)(เครื่องเชิญขวัญหรือรับขวัญ) เป็นต้น

ลักษณะของคำสมาส

1. คำสมาส เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีกับภาษาสันสกฤตมาสมาสกัน จะนำคำไทยหรือคำภาษาอื่นมาสมาสกับคำบาลีกับสันสกฤตไม่ได้ เช่น
 - ศิลปะ + วิทยา สมาสกันเป็น ศิลปวิทยา(ศิลปะและวิชาการ)
 - ราช + การ สมาสกันเป็น ราชการ(การงานของพระเจ้าแผ่นดิน) เป็นต้น
2. เมื่ออ่านคำสมาส จะต้องอ่านให้มีเสียงสระเชื่อมติดกันระหว่างคำหน้ากับคำหลัง ถ้าระหว่างคำไม่มีรูปสระให้อ่านเหมือนมีสระอะประสมอยู่ เช่น
 - ประวัติศาสตร์ อ่านว่า ประ - หุ - ดิ - ตา (วิชาที่ว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือเรื่องราวของประเทศชาติ ตามที่บันทึกไว้เป็นหลักฐาน)
 - มนุษยธรรม อ่านว่า มะ - นุ - ตะ - ยะ - ทำ (ธรรมของคน) เป็นต้น
3. คำสมาสที่มีเสียงอะที่พยางค์ท้ายคำหน้าจะไม่ใส่รูปวิสรรชนีย์ เช่น
 - สมณพราหมณ์ ไม่ใช่สมณะพราหมณ์ (นักบวชผู้นุ่งขาวห่มขาวในพระพุทธศาสนา)
 - กาลเทศะ ไม่ใช่กาลเทสะ (ความควรไม่ควร) เป็นต้น
4. ระหว่างคำสมาสไม่ใช่เครื่องหมายทัณฑฆาต เช่น
 - มนุษยธรรม ไม่ใช่มนุษย์ธรรม (ธรรมของคน)
 - จันทรคติ ไม่ใช่จันทร์คติ (วิธีนับอย่างหนึ่งโดยถือเอาการเดินทางของดวงจันทร์เป็นหลัก)
 เป็นต้น
5. คำว่า “วร” เมื่อสมาสกับคำอื่นแล้ว จะนำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ในภาษาไทยจะแผลงเป็นพระ เช่น
 - วรพัตร์ เป็นพระพัตร์(หน้า) วรเนตร เป็นพระเนตร(ดวงตา) เป็นต้น

คำที่ลงอุปสรรคข้างต้นถือว่าเป็นคำสมาสอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการรวมศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤตเข้าด้วยกัน และบทขยายจะวางหน้าบทที่ถูกขยายในภาษาบาลีและสันสกฤตก็จะนำคำอุปสรรคไว้หน้าคำเป็นวิธสมาสอย่างหนึ่ง

คำสนธิ

บรรพทศ กิตติศัพท์ (2533: 58-63) กล่าวถึง ความหมายและลักษณะการสนธิไว้ ดังนี้

คำสนธิ เป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงตามหลักภาษาบาลีและสันสกฤต เมื่อสองเสียงอยู่ใกล้กัน จะมีการกลมกลืนเป็นเสียงเดียวกัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะ สระ และนิคหิตที่มาเชื่อมเพื่อการกลมกลืนเสียงให้เป็นธรรมชาติของการออกเสียงและทำให้คำเหล่านั้นมีเสียงสั้นเข้า เช่น
 ภูมิ + อินทร์ เป็น ภูมินทร์(พระเจ้าแผ่นดิน)
 สุข + อภิบาล เป็น สุขภิบาล(องค์การระวังรักษาเพื่อความสุขปราศจากโรค) เป็นต้น

คำสนธิ มี 3 ลักษณะ คือ

1. สระสนธิ เป็นการนำคำที่ลงท้ายด้วยสระไปสนธิกับคำที่ขึ้นต้นด้วยสระ ซึ่งเมื่อสนธิแล้ว จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปสระ เพื่อให้เสียงสระ 2 เสียงได้กลมกลืนเป็นเสียงสระเดียวกัน สระ ที่เป็นคำท้ายของคำหน้าจะได้แก่ สระอะ อา อิ อี อุ ู เป็นส่วนใหญ่ เช่น

(1) สระอะ อา ถ้าสนธิกับสระอะ อา ด้วยกัน จะรวมเป็นสระอะ เช่น กาญจน + อาภรณ์ เป็น กาญจนภรณ์ (เครื่องประดับตกแต่งที่ทำมาจากทอง) ราช + อธิปไตย เป็น ราชอธิปไตย (พระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นใหญ่) เทศ + อภิบาล เป็น เทศภิบาล (ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการมณฑลในสมัยหนึ่ง) เป็นต้น

ถ้าสระอะ อา สนธิกับสระอะ อา ของพยางค์ที่มีตัวสะกด จะรวมเป็นสระอะที่มีตัวสะกด เช่น มหา + อัศจรรย์ เป็น มหัตศจรรย์(แปลกประหลาดมาก) มหา + อรรณพ เป็น มหรรณพ (ห้วงน้ำใหญ่) เป็นต้น

ถ้าสระอะ อา สนธิกับ อิ อี จะรวมเป็นสระอิ อี หรือเอ เช่น มหา + อิสิ เป็น มหิสิ หรือ มหีสี(ชายาพระเจ้าแผ่นดิน) นร + อินทร์ เป็น นรินทร์ หรือ นเรนทร์(พระราชา) คช + อินทร์ เป็น คชินทร์ หรือ คเชนทร์(พญาช้าง) เป็นต้น

ถ้าสระอะ อา สนธิกับสระเอ ไอ โอ เอา จะรวมเป็นเอ ไอ โอ เอา เช่น โภก + ไอศวรรย์ เป็น โภ๒ไอศวรรย์(ทรัพย์สมบัติ) มหา + โอพาร เป็น มโห๒พาร(ยิ่งใหญ่ กว้างใหญ่) เป็นต้น

(2) สระอ อี สนธิกับสระอิ จะรวมกันเป็นสระอิ เช่น ภูมิ + อินทร์ เป็น ภูมิ๒นทร์(พระเจ้าแผ่นดิน) มุณี + อินทร์ เป็น มุณี๒นทร์(พระพุทธเจ้า) เป็นต้น

แต่ถ้าสระอ อี สนธิกับสระอื่น เช่น อะ อา อุ โอ มีวิธีการ 2 อย่าง คือ

ก. แปลงรูปอ อี เป็น ย ก่อน แล้วจึงนำไปสนธิตามแบบ อะ อา แต่ ถ้าคำนั้น มีตัวสะกดตัวตาม ต้องตัดตัวตามออกก่อน เช่น รัตติ เป็น รัต๒ย(กลางคืน) อักคิ เป็น อัก๒ย(ภัยที่เกิดจากไฟ) เป็นต้น แล้วจึงนำไปสนธิ ดังนี้

มติ(ความคิดเห็น) + อธิบาย(ขยายความ, ชี้แจง) เป็น มัต๒ย + อธิบาย เป็น มัต๒ยอธิบาย (ขยายความคิดเห็น) เป็นต้น

ข. ตัด อ อี ออก แล้วสนธิแบบอะ อา เช่น ศักดิ์ + อานุภาพ เป็น ศัก๒ดานุภาพ(ความยิ่งใหญ่) เป็นต้น

(3) สระอุ อุ ถ้าสระอุ อุ สนธิกัน รวมเป็นรูปสระอุ อุ เช่น ครู ครู + อุ๒ภรณ์ เป็น ครู๒ภรณ์, ครู๒ภรณ์(เครื่องมือเครื่องใช้หนัก) เป็นต้น แต่ถ้าสระอุ อุ นี้ สนธิกับสระอื่น จะต้องเปลี่ยนรูปอุ อุ เป็น ว แล้วสนธิตามแบบอะ อา เช่น ธนุ + อาคม เป็น ธน๒ว + อาคม เป็น ธน๒วาคม(ชื่อเดือนที่ 12 ตามสุริยคติ เริ่มด้วยเดือนมกราคม มี 31 วัน) เป็นต้น

2 พยัญชนะสนธิ ในภาษาบาลี คือ การนำคำที่ลงท้ายด้วยสระไปสนธิกับคำที่ขึ้นต้นด้วยสระหรือพยัญชนะ ส่วนในภาษาสันสกฤต คือ การนำคำที่ลงท้ายด้วยพยัญชนะไปสนธิกับคำที่ขึ้นต้นด้วยสระหรือพยัญชนะ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ยุ่งยาก เรานำแต่คำสมาสที่มีสนธิของภาษาบาลีและสันสกฤต มาใช้ เช่น มน + ภาว (บ.), มน๒ส + ภาว (ส) = มโน๒ภาว ไทยใช้ มโน๒ภาพ(ความคิดเห็นเป็นภาพขึ้นในใจ) เดช + ษย (บ.), เดช๒ส + ษย (ส) = เด๒ชชย ไทยใช้ เด๒ชช๒ย(เดช, อำนาจ) เป็นต้น

3 นิคหิตสนธิ(หรืออนฤหิตสนธิ) เป็นการนำคำที่ลงท้ายนิคหิตไปสนธิ กับคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะหรือสระก็ได้ มีหลักดังนี้

1) ถ้าคำที่ลงท้ายด้วยนิคหิตไปสนธิกับคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะวรรค ให้แปลงรูปนิคหิตเป็นพยัญชนะท้ายวรรคก่อน แล้วจึงนำไปสนธิกับพยัญชนะท้ายวรรคของพยัญชนะวรรคทั้ง 5 วรรค ได้แก่ ง ญ ณ น ม

ถ้านิคหิตสนธิกับพยัญชนะวรรค ก ได้แก่ ก ข ค ฆ ให้เปลี่ยน อ เป็น ง ดังนี้
 ล + ขาร เป็น สังขาร(ร่างกาย, ตัวตน) ล + คิต เป็น สังคิต(การร้องรำทำเพลง) เป็นต้น

ถ้านิคหิตสนธิกับพยัญชนะวรรค จ ได้แก่ จ ฉ ช ฌ ให้เปลี่ยน อ เป็น ญ ดังนี้
 ล + จร เป็น สัจจร(ผ่านไปมา) ล + ชาติ เป็น สัจชาติ(ความเกิด, การเป็นขึ้น) เป็นต้น

ถ้านิคหิตสนธิกับพยัญชนะวรรค ฎ ได้แก่ ฎ ฐ ฑ ฒ ให้เปลี่ยน อ เป็น ณ ดังนี้
 ล + ฐาน เป็น สัจฐาน(ลักษณะ, ทรวดทรง) ล + ฐิติ เป็น สัจฐิติ(ความตั้งมั่น) เป็นต้น

ถ้านิคหิตสนธิกับพยัญชนะวรรค ต ได้แก่ ต ถ ท ฑ ให้เปลี่ยน อ เป็น น ดังนี้
 ล + ถาร เป็น สัจถาร(การปลาด) ล + เทห์ เป็น สัจเทห์(ไทยใช้สนเทห์) เป็นต้น

2) ถ้าคำที่ลงท้ายด้วยนิคหิตไปสนธิกับพยัญชนะเสยวรรค (พยัญชนะอวรรค) ให้เปลี่ยน อ เป็น ง ก่อน แล้วจึงสนธิกับ พยัญชนะเสยวรรคหรือพยัญชนะอวรรค ได้แก่ ย ร ล ว ศ ย ส ห พ สนธิดังนี้ ล + โยค เป็น สังโยค ล + วร เป็น สังวร(ความระวัง) ล + สนุทน เป็น สังสนุทน (พูดจาหรือกัน) เป็นต้น

3) ถ้าคำที่ลงท้ายด้วยนิคหิตไปสนธิกับคำที่ขึ้นต้นด้วยสระจะต้องเปลี่ยน อ เป็น ม ก่อน แล้วจึงสนธิกันเพื่อให้เสียงของคำเชื่อมกันสนิท เช่น ล + อาส เป็น สมาส(การที่เอาศัพท์นามตั้งแต่ 2 ศัพท์ขึ้นไปมาต่อกันเป็นศัพท์เดียวกันตามหลักไวยากรณ์ของบาลีและสันสกฤต) ล + อิทฺธิ เป็น สมิทฺธิ (สำเร็จพร้อมสมบูรณ์) ศุภ + อสุตฺ เป็น ศุภมัสตฺ(ไทยใช้ศุภมัสตฺ)(ขอความดีความงามจงมี) เป็นต้น

การสนธิเป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงเมื่อเสียง 2 เสียงใกล้เคียงกัน และการเปลี่ยนแปลงเสียงนี้ จะปรากฏในคำสมาสและคำที่ลงอุปสรรค เช่น หัตถิ + อาจารย์ เป็น หัตถาจารย์(ผู้ฝึกหัดช้าง, ความรู้ช้าง) เป็นคำสนธิที่ปรากฏในคำสมาส ล + ตาน เป็น สัจตาน(ไทยใช้สัจตาน)(อุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด) เป็นคำสนธิที่ปรากฏในคำลงอุปสรรค

ดังนั้น การสนธิจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงเท่านั้น มีอยู่ในการสมาสและการลงอุปสรรคไม่ใช่เป็นการสร้างคำใหม่

สรุปผลการศึกษาที่เกี่ยวกับการสร้างคำได้ว่า ลักษณะการประสมคำแบบไทย คือ ประสมกันระหว่างคำมูลกับคำมูล ซึ่งมีคำมูลตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกันเกิดเป็นคำใหม่ โดยกำหนดให้คำแรกเป็นส่วนหลักและมีความหมายสำคัญด้วย คำหลังเป็นส่วนขยาย เมื่อประสมแล้วเกิดความหมายใหม่มีลักษณะทางความหมาย 3 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายเหมือนเดิม ความหมายเปลี่ยนแปลงไปและมีความหมายตามปริบท ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำเกณฑ์ของราตรี ชันวารชรรมาปรับใช้ในการศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี โดยวิเคราะห์ระบบการสร้างคำว่าภายในคำนั้นมีโครงสร้างอย่างไร ประกอบด้วยคำชนิดใด

3 ความหมายของคำ

ประทีป พุกษากิจ (2536: 67-68) กล่าวถึงการใช้ความหมายของคำในภาษาไทยไว้ ดังนี้

1) ความหมายโดยตรง คือ ความหมายตามเนื้อความ อันหมายถึงสิ่งที่กล่าวถึงโดยตรง เช่น ลิง หมู ควาย หมายถึงสัตว์ หิน หมายถึง วัตถุชนิดหนึ่ง เพชร หมายถึง แก้วชนิดหนึ่ง เป็นต้น

2) ความหมายโดยนัย เป็นความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายเดิมเป็นความหมายที่แฝงเร้นในคำอีกทีหนึ่ง เช่น

ลิง	หมายถึง	ชน อยู่ไม่สุข
ควาย	”	โง่ ทึ่ม ให้คนจูงจุมูกได้ง่าย
หมู	”	อ้วน กินจุ กินไม่เลือก
หิน	”	แข็ง หนักแน่น

3) ความหมายตามปริบท เป็นความหมายของคำที่มีข้อความหรือประโยคเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ คำบางคำเมื่ออยู่ในประโยคอย่างหนึ่งมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่เมื่อไปอยู่อีกประโยคหนึ่ง จะมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง เช่น ความหมายของคำว่า “ขึ้น” อาจมีความหมายแตกต่างกันไปตามปริบท ดังนี้

เขาเดิน <u>ขึ้น</u> ชันลี้	หมายถึง	เคลื่อนไป
สินค้า <u>ขึ้น</u> ราคา	”	เพิ่ม
หมู่นี้เขา <u>มือ</u> ขึ้น	”	เจริญ หรือ โชคดี

หัว	ได้แก่	หัวนอก หัวไม้ หัวเรือใหญ่ หัวแข็ง หัวอ่อน หัวพุ่งหัวมัน
หน้า	ได้แก่	หน้าม้า หน้าเป็น หน้าตาย หน้าหนา หน้าบาง
ตา	ได้แก่	ตากบ ตากุ้ง ตาไก่ ตาขาว ตาเขียว
ปาก	ได้แก่	ปากกา ปากฉลาม ปากเป็ด ปากแข็ง ปากตลาด
ล้น	ได้แก่	ล้นไก่อ ล้นปี ล้นทะเล ล้นหมา ล้นงูเห่า ล้นมังกร
คอ	ได้แก่	คอแรง คอหอย คอแข็ง คอสูง
ใจ	ได้แก่	ใจกว้าง ใจแคบ ใจจืด ใจดำ ใจน้อย ใจใหญ่ ใจเบา ใจเย็น ใจร้อน ใจลอย

2 คำที่ตั้งเป็นคำนามอื่นๆ ที่นำมาใช้เป็นอุปมาเปรียบเทียบได้ คำขยายเป็นคำกริยาหรือคำนาม ได้แก่

ลูก	มักหมายถึง	สิ่งที่มีลักษณะกลม หรือมีลักษณะเป็นร่องประกอบกับสิ่งที่ใหญ่กว่าสำคัญกว่า เช่น ลูกกวาด ลูกช่วง ลูกชิ้น ลูกคิง ลูกตุ้ม ลูกบวบ ลูกฟูก ลูกโยน ลูกคิด ลูกจ้าง เป็นต้น
แม่	มักหมายถึง	ผู้มีความสำคัญ อาจขนาดหัวหน้างาน ปกครองคน หรือ หมายถึงสิ่งสำคัญกว่าใหญ่กว่า เช่น แม่งาน แม่ทัพ แม่บ้าน แม่สื่อ แม่เลี้ยง แม่ครัว แม่מד แม่บท แม่ย่านาง แม่แรง แม่เหล็ก แม่พิมพ์ แม่น้ำ แม่เบีย เป็นต้น

คำประสมที่ใช้เป็นคำกริยา

ส่วนมากใช้คำกริยาเป็นคำที่ตั้งและคำขยาย แต่ใช้คำอื่นเป็นคำที่ตั้งและคำขยายก็มีความหมายมักเป็นไปในเชิงอุปมา ดังนี้

1. คำที่ตั้งเป็นคำกริยา คำขยายเป็นกรรม มีความหมายกำหนดใช้เป็นพิเศษเป็นที่รับรู้กัน เช่น

ยิงปืน	(หรือ ยิงธนู ยิงหน้าไม้ ยิงปืนกล) หมายความว่า ยิงด้วยปืน ด้วยธนู ทำให้ลูกปืนหรือลูกธนู แล่นออกไปโดยแรงด้วยแรงส่งไม่ใช่อิงไปที่ปืน อย่างยิงคน ยิงสัตว์
ตัดเสื้อ	(ตัดกางเกง ตัดกระโปรง) หมายความว่า ตัดผ้าทำเป็นเสื้อกางเกง หรือกระโปรง ไม่ใช่ตัดผ้าที่เย็บเป็นเสื้อแล้ว
ตัดถนน (ตัดทาง)	ทำให้เกิดเป็นทางขึ้น ไม่ใช่ตัดทางหรือตัดถนนที่มีอยู่แล้ว
ขุดหลุม	(ขุดบ่อ ขุดคลอง) ทำให้เกิดเป็นหลุม บ่อ หรือ คลองขึ้น ไม่ใช่ ขุดหลุม หรือบ่อหรือคลองที่มีอยู่แล้ว

เดินจักร เย็บผ้าด้วยจักร คือทำให้จักรเดิน ไม่ใช่เดินไปที่จักร

2 คำตัวตั้งเป็นคำกริยา คำขยายเป็นคำนาม ที่เป็นชื่ออวัยวะของร่างกาย มีความหมายไปในเชิงอุปมา เช่น

กริยา+ใจ	กินใจ	หมายความว่า	แคลงใจ สงสัย ไม่วางใจสนิท
	ตั้งใจ	”	ทำโดยเจตนา จงใจ
	ตายใจ	”	วางใจ เชื่ออย่างไม่สงสัย
	นอนใจ	”	วางใจ ไม่รีบร้อน
	เป็นใจ	”	สมรู้ร่วมคิด รู้กัน
กริยา+หน้า	หักหน้า	หมายความว่า	ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งได้อาย
	ไว้หน้า	”	รักษาเกียรติไว้ให้ ไม่พุดจาให้เป็นที่น่าเสียดาย
	ได้หน้า	หมายความว่า	ได้รับคำยกย่องชมเชย
	เสียหน้า	”	ได้รับความอับอาย
กริยา+ตัว	ไว้ตัว	หมายความว่า	ถือตัว ไม่สนิทสนมกับใครง่ายๆ
	ออกตัว	”	พุดล้อมตัวไว้ก่อน กันถูกตำหนิ
	ถือตัว	”	ไว้ตัว เพราะถือว่าตนเหนือกว่าด้วยฐานะความรู้

3 คำตัวตั้งเป็นคำกริยา คำขยายเป็นคำบุพบท เช่น

กินใน	หมายความว่า	แทงใจ ระวังสงสัย ไม่สนิทได้ดังเดิม
เสมอนอก	”	เอาใจช่วยอยู่ห่างๆ ภายนอก
เป็นกลาง	”	ไม่เข้าข้างใคร

4 คำตัวตั้งเป็นคำบุพบท คำขยายเป็นคำนาม เช่น

นอกใน	หมายความว่า	ประพฤติไม่ซื่อตรง เอาใจไปเพื่อแผ่ผู้อื่นนอกจาก คู่ของตน
นอกคอก	หมายความว่า	ประพฤติไม่ตรงตามแบบแผนธรรมเนียม

5 คำตัวตั้งเป็นคำวิเศษณ์ คำขยายเป็นคำนามที่เป็นชื่ออวัยวะของร่างกาย เช่น

วิเศษณ์+ใจ	แข็งใจ	หมายความว่า	ทำใจให้เข้มแข็ง ไม่ท้อถอย เหนื่อยหน่าย
	อ่อนใจ	”	ระอา ท้อถอย

	น้อยใจ	หมายความว่า	รู้สึกเสียใจแค้นใจที่ได้รับผลไม่สมกับที่ลงแรง
	ดีใจ	”	ยินดี
วิเศษณ์+หน้า	น้อยหน้า	หมายความว่า	ไม่เทียบหน้าคนอื่น
	หนักหน้า	”	ภาระหรือความรับผิดชอบตกอยู่ที่ตน
วิเศษณ์+มือ	หนักมือ	หมายความว่า	รุนแรง กำเริบ
	แข็งมือ	”	ตั้งข้อสู้ไม่ลดละ

6. คำตัวตั้งเป็นคำกริยา คำขยายก็เป็นคำกริยา มีความสำคัญเท่ากัน เหมือนเชื่อมด้วยและ อาจสับหน้าสับหลังกันได้ คำใดอยู่ต้นถือเป็นตัวตั้ง ความสำคัญอยู่ที่นั่น คำท้ายเป็นคำขยายไป เช่น

เที่ยวเดิน	-	เดินเที่ยว
ให้หา	-	หาให้
แลดู	-	ดูแล

7. คำตัวตั้งเป็นคำกริยา คำขยายเป็นคำกริยาวิเศษณ์ เช่น

อวดดี	หมายความว่า	ทะนงใจว่าตัวดี
ถือดี	”	ถือว่าตัวดี ทะนงตัว
คุยโต	”	พูดเป็นเชิงอวด
วางโต	”	ทำท่าใหญ่โต

8. คำตัวตั้งเป็นคำกริยา มีคำอื่นๆ ตาม มีความหมายไปในเชิงอุปมา และมีที่ใช้เฉพาะ เช่น

ตัดสิน	หมายความว่า	ลงความเห็นเด็ดขาด
ชี้ขาด	”	วินิจฉัยเด็ดขาด
นั่งนก	”	นั่งหลับ
อยู่โยง	”	เฝ้าสถานที่แต่ผู้เดียว
ตกลง	”	ยินยอม

วรรณ แก้วแพรง (2524: 2-4) อธิบายถึงความหมายของคำในภาษาไทยไว้ ดังนี้

ความหมายของคำไม่คงที่ เมื่ออยู่ตามคำฟังจะมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่เมื่อเข้าประโยค แล้วความหมายของคำจะเปลี่ยนไป ความหมายของคำเป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิดที่มีความหมาย

หลายประการ แต่จะกล่าวในที่นี้ 5 ประการ ได้แก่

1. ความหมายโดยตรง เป็นความหมายตามปกติของคำ เนื้อความเป็นอย่างไรความหมายก็เป็นอย่างนั้น เช่น

เสือ	เมื่ออยู่ในประโยคว่า	เสือเป็นสัตว์ป่าชนิดหนึ่ง
ควาย	เมื่ออยู่ในประโยคว่า	เราใช้ควายไถนา
เต่า	เมื่ออยู่ในประโยคว่า	เต่าเป็นสัตว์อายุยืน เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คำที่ยกมาเป็นตัวอย่างมีความหมายตรงตัวไม่มีความหมายนอกเหนือหรือต่างไปจากนี้ ข้อความเป็นอย่างไรความหมายของคำก็เป็นอย่างนั้น จึงถือว่ามีความหมายโดยตรง

2. ความหมายในเชิงอุปมา เป็นความหมายเชิงเปรียบเทียบสำหรับสิ่งหนึ่ง กับอีกสิ่งหนึ่ง เช่น คำว่า ลิง ถ้าพูดว่า เด็กคนนี่ลิงแท้ๆ จะหมายถึง ชนอยู่ไม่สุข

3. ความหมายแฝง เป็นความหมายย่อยที่แฝงเร้นอยู่ในความหมายใหญ่ เพื่อบอกลักษณะบางอย่างความหมายแฝงจึงเป็นความหมายเงาๆ มักแฝงอยู่ในคำกริยาและคำขยาย

4. ความหมายตามบริบท เป็นความหมายของคำที่ขึ้นอยู่กับความหมายในประโยคขึ้นอยู่กับบริบทข้อความที่ห้อมล้อมอยู่

5. ความหมายจิตประหวัด ได้แก่ ความหมายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดทัศนคติของแต่ละคน

เพชรศิริ วงศ์วิภานนท์ (2534: 1421) กล่าวถึงความหมายของคำโดยสรุปได้ ดังนี้

ความหมายของคำแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ความหมายประจำรูป คือ ความหมายที่เป็นคุณสมบัติประจำคำหรือประโยคเมื่อพิจารณาความหมายประจำรูปของคำต่างๆ ในภาษาไทย พบว่า คำมักมีความหมายมากกว่า 1 ความหมาย จำแนกได้ 3 ชนิด

1.1 ความหมายแก่น เป็นความหมายที่เป็นคุณสมบัติประจำรูปคำ เป็นสิ่งที่เอื้อให้นำรูปคำนี้ไปใช้ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ได้รวมถึงหน้าที่ทางไวยากรณ์ต่างๆ ไปด้วย

1.2 ความหมายหลัก คือ ความหมายที่เป็นไปตามลักษณะที่เป็นความหมายแก่นของคำโดยตรง

1.3 ความหมายเปรียบเทียบ คือ ความหมายของคำที่เกิดจากการนำคำไปใช้เรียกหรือหมายถึงสิ่งซึ่งมีลักษณะอันเปรียบได้เหมือนความหมายแก่นของคำ

2 ความหมายเชิงบริบท ความหมายในบริบท มี 2 ชนิด ได้แก่

2.1 ความหมายอุปมา เป็นความหมายใหม่ของคำใดคำหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการนำเอาลักษณะเด่นของสิ่งที่ใช้เรียกด้วยคำนั้นมาใช้เป็นความหมาย

2.2 ความหมายชวนคะนึ่ง เป็นความหมายของคำคำหนึ่ง ซึ่งเรานึกถึงเมื่อได้ยินหรือได้เห็น คำอีกคำหนึ่ง มี 2 ลักษณะ คือ ความหมายชวนคะนึ่งที่เกิดในคำพ้องเสียงและความหมายชวนคะนึ่งเพราะการชวนคำ

สรุปความหมายของคำในภาษาได้ ดังนี้ คำมีความหมายโดยตรง คำมีความหมายโดยนัย คำมีความหมายตามปริบท คำมีความหมายตามสถานการณ์ และคำมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเกณฑ์การแบ่งความหมายของคำมาปรับใช้ในการวิเคราะห์ความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโครงสร้างภาษาเพื่อนำมาวิจัยเรื่อง การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี โดยแบ่งหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน
2. งานวิจัยที่ศึกษาถึงกลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน

3 งานวิจัยที่ศึกษาถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน

1. งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน

การศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน ทำให้ทราบถึงที่มาของชื่อหมู่บ้านและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงความคิดความสนใจของประชาชนต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ได้อาศัยอยู่ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเอกสารจากงานวิจัยโครงสร้างภาษาที่ได้มีการค้นคว้าเรียบเรียงไว้ นำมาอธิบายเรื่องที่ได้ศึกษาได้ ดังนี้

สุจริตลักษณ์ ศิผดุงและวชิราภรณ์ วรรณดี (2544: 202-205) ศึกษาเรื่อง “ชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม ราชบุรี สมุทรสาครและสุพรรณบุรี โดยวิเคราะห์ในเรื่อง โครงสร้างทางภาษาของชื่อหมู่บ้าน โครงสร้างทางความหมายของนามทั่วไป ที่ใช้เป็นคำแรกของชื่อหมู่บ้านและการแจกนับความถี่ของนามทั่วไป ที่ใช้เป็นคำแรกของชื่อหมู่บ้านทั้งนี้โดยใช้ข้อมูลชื่อหมู่บ้านจากทำเนียบท้องที่พุทธศักราช 2535 ของกรมการปกครอง ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1. โครงสร้างทางภาษาของชื่อหมู่บ้านใน 8 จังหวัด ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

1) ชื่อหมู่บ้านมีลักษณะเป็นคำมูลพยางค์เดียวและตามหลังคำว่า บ้าน มีจำนวนไม่มาก เช่น บ้านไร่ ในจังหวัดสมุทรสาคร บ้านใหม่ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บ้านห้วย ในจังหวัดราชบุรี

2) ชื่อหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำสองคำและคำทั้งสองคำเป็นคำมูลที่เป็นคำโดด โดยคำแรกเป็นคำนาม ที่บอกสภาพภูมิประเทศ ชื่อพรรณไม้ ชื่อสัตว์ สถานที่ก่อสร้าง อาชีพ ส่วนคำที่สองเป็นคำโดดมักเป็นชื่อเฉพาะของพืชหรือสัตว์ คำบอกคุณลักษณะ คุณสมบัติหรือขนาดเป็นรูปแบบที่มีมากที่สุด เช่น ไร่+ชิง เกาะ+เล็ก บัว+แดงในจังหวัดนครปฐม คลอง+กก โรง+หมู ศาล+เจ้า ในจังหวัดสมุทรสาคร ดอน+งิ้ว บึง+หล่ม ป่า+คิบ ในจังหวัดกาญจนบุรี

3) ชื่อหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำสองคำและคำแรกเป็นคำมูลที่เป็นคำโดด โดยคำแรกมักเป็นคำนามที่บอกลักษณะภูมิประเทศ ชื่อพรรณไม้ ชื่อสัตว์ สถานที่ก่อสร้าง อาชีพ คำที่สองมักเป็นคำขยาย ที่เป็นคำประสม เป็นชื่อเฉพาะหรือบอกลักษณะเฉพาะซึ่งมีค่อนข้างมาก เช่น บาง+

นางจัน บาง+ข้างตาย ในจังหวัดสมุทรสงคราม ห้วย+สวนพลู คลอง+อู่เรือ โคน+ดับเปิด ในจังหวัดราชบุรี ท่า+ลิงลม ห้วย+ปลาตุก บาง+ปลาหมอ ในจังหวัดเพชรบุรี

4) ชื่อหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำสามคำขึ้นไปคำแรกและคำที่สองมักเป็นนามทั่วไป คำที่สามเป็นคำขยายบอกอายุ ลักษณะ ทิศทาง หรือชื่อเฉพาะ เช่น แคว+วัง+ใหญ่ ในจังหวัดเพชรบุรี บาง+สะแก+น้อย ในจังหวัดสมุทรสงคราม บาง+ยาย+ทรัพย์ ในจังหวัดเพชรบุรี หนอง+บาง+เก่า ในจังหวัดกาญจนบุรี ท่า+เสา+ใหม่ ในจังหวัดนครปฐม ชื่อหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำสี่คำมีเป็นจำนวนน้อย เช่น คลอง+สวน+กลาง+ใหญ่ ในจังหวัดสมุทรสงคราม หนอง+ชุม+พล+ล่าง ในจังหวัดเพชรบุรี สาม+แยก+วัด+กลาง ในจังหวัดนครปฐม ลี+แยก+ทับ+สะแก ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

น้องนุช มณีอินทร์ (2543: 31-96) ได้ศึกษาเรื่อง “การปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่” ในปีพ.ศ. 2523, 2533 และ 2541 รวมทั้งลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อหมู่บ้านการปรับเปลี่ยนด้านภาษาในลักษณะต่างๆ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้าน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. โครงสร้างของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4,801 ชื่อ จำแนกคำที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์และองค์ประกอบทางความหมาย ดังนี้ คำแรกเป็นส่วนหลักซึ่งจะปรากฏในชื่อหมู่บ้านเสมอและส่วนขยายตามหลังจะมีหรือไม่มีก็ได้ นำไปจัดรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเปรียบเทียบพบว่ามี 3 รูปแบบ เรียงลำดับจากปรากฏมากไปน้อย คือ

โครงสร้างแบบที่ 1 คือ ภูมิประเทศ+(ลักษณะเฉพาะ)+(คุณสมบัติ) มีความถี่ปรากฏสูงที่สุดใน 3 ช่วงเวลา จำแนกออกเป็นโครงสร้างย่อยได้ 4 แบบ คือ

- 1) ภูมิประเทศ เช่น ไร่ เป็นต้น
- 2) ภูมิประเทศ+(ลักษณะเฉพาะ) เช่น ดงขี้เหล็ก เป็นต้น
- 3) ภูมิประเทศ+(คุณสมบัติ) เช่น แพะขวาง เป็นต้น
- 4) ภูมิประเทศ+(ลักษณะเฉพาะ)+(คุณสมบัติ) เช่น หนองผึ่งเหนือ เป็นต้น

โครงสร้างแบบที่ 2 คือ ชื่อเฉพาะ เช่น มูเซอ ม่วงคำ เป็นต้น

โครงสร้างแบบที่ 3 คือ ชุมชน+(ชื่อชุมชน) จำแนกเป็นโครงสร้างย่อยได้ 2 แบบ คือ

- 1) ชุมชน เช่น ภาค เป็นต้น
- 2) ชุมชน+(ชื่อชุมชน) เช่น เมืองเดิน เป็นต้น

นาริรัตน์ เลิศชัยวรกุล (2548: 121) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการตั้งชื่อหมู่บ้านในประเทศไทย” สรุปได้ดังนี้

1. ชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำโดด พบ 3 ประเภท ได้แก่ คำนามพบบมากที่สุด คำคุณศัพท์พบบรองลงมาและคำกริยาน้อยที่สุด

2. ชื่อหมู่บ้านที่เป็นการรวมหน่วยคำ พบ 2 ประเภท ได้แก่ คำผสม และคำพยาน ดังนี้

2.1 การพยานคำ พบชื่อหมู่บ้านที่สร้างโดยวิธีการพยานคำทั้ง 4 ภาค

2.2 การผสมคำ จำแนกได้ 2 ประเภท ได้แก่

2.2.1 คำประสม พบคำประสม 2 ประเภท คือ

ก. ชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำประสม 2 ส่วน พบโครงสร้างคำประสม 4 ลักษณะ

ดังนี้

1) ชื่อหมู่บ้านที่ส่วนแรกและส่วนหลังเป็นคำโดด พบโครงสร้างคำ 12 โครงสร้าง ได้แก่ คำนาม+คำนาม คำนาม+คำกริยา คำนาม+คำคุณศัพท์ คำนาม+คำลำดับที่ คำกริยา+คำนาม คำกริยา+คำกริยา คำกริยา+คำคุณศัพท์ คำคุณศัพท์+คำนาม คำคุณศัพท์+คำกริยา คำคุณศัพท์ + คำคุณศัพท์ คำบุพบท+คำนาม คำจำนวนนับ+คำลำดับที่

จากโครงสร้างพบว่าชื่อหมู่บ้านในภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏโครงสร้างทั้ง 12 โครงสร้าง ชื่อหมู่บ้านในภาคใต้ ปรากฏโครงสร้างที่ 1-6, 8, 11 และ 12

2) ชื่อหมู่บ้านที่ส่วนแรกเป็นคำโดดและส่วนหลังเป็นคำประสม พบโครงสร้างคำ 14 โครงสร้าง ได้แก่ คำนาม+(คำนาม+คำนาม) คำนาม+(คำนาม+คำกริยา) คำนาม+(คำนาม+คำคุณศัพท์) คำนาม+(คำกริยา+คำนาม) คำนาม+(คำคุณศัพท์+คำนาม) คำนาม+(คำคุณศัพท์+คำกริยา) คำนาม+(คำบุพบท+คำนาม) คำนาม+(คำจำนวนนับ+คำลักษณนาม) คำกริยา+(คำนาม+คำนาม) คำกริยา+(คำนาม+คำกริยา) คำคุณศัพท์+(คำนาม+คำนาม) คำคุณศัพท์+(คำนาม+คำกริยา) คำคุณศัพท์+(คำนาม+คำคุณศัพท์) คำบุพบท+(คำนาม+คำนาม)

จากโครงสร้างพบว่าชื่อหมู่บ้านในภาคกลาง ปรากฏโครงสร้างที่ 1-4, 6-9, 11-13 และ 14 ชื่อหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏโครงสร้างที่ 1-4, 7-9, 11-12 และ 13 ชื่อหมู่บ้านในภาคใต้ ปรากฏโครงสร้างที่ 1, 2, 3 และ 9 ชื่อหมู่บ้านในภาคเหนือ ปรากฏโครงสร้างที่ 1-5, 7-12 และ 13

3) ชื่อหมู่บ้านที่ส่วนแรกเป็นคำประสมและส่วนหลังเป็นคำโดด พบ โครงสร้างคำ 12 โครงสร้าง ได้แก่ (คำนาม+คำนาม)+คำนาม (คำนาม+คำนาม)+คำกริยา (คำนาม+คำนาม)+คำคุณศัพท์ (คำนาม+คำนาม)+คำลำดับที่ (คำนาม+คำกริยา)+คำกริยา (คำนาม+คำกริยา)+คำคุณศัพท์ (คำนาม+คำคุณศัพท์)+คำนาม (คำนาม+คำคุณศัพท์)+คำกริยา (คำนาม+คำคุณศัพท์)+คำคุณศัพท์ (คำกริยา+คำนาม)+คำนาม (คำกริยา+คำนาม)+คำกริยา (คำบุพบท+คำนาม)+คำคุณศัพท์

จากโครงสร้างพบว่าชื่อหมู่บ้านในภาคกลาง ปรากฏโครงสร้างที่ 1-6, 8, 9, 11 และ 12 ชื่อหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏโครงสร้างทั้ง 12 โครงสร้าง ชื่อหมู่บ้านในภาคใต้ ปรากฏโครงสร้างที่ 1-3, 6, 8 และ 9 ชื่อหมู่บ้านในภาคเหนือ ปรากฏโครงสร้างที่ 1-6, 8 และ 11

4) ชื่อหมู่บ้านที่ส่วนแรกเป็นคำประสม และส่วนหลังเป็นคำโดด พบ โครงสร้างคำ 12 โครงสร้าง ได้แก่ (คำนาม+คำนาม)+(คำนาม+คำนาม) (คำนาม+คำนาม)+(คำนาม+คำกริยา)(คำนาม+คำนาม)+(คำนาม+คำคุณศัพท์) (คำนาม+คำนาม)+(คำกริยา+คำนาม) (คำนาม+คำกริยา)+(คำนาม+คำนาม) (คำนาม+คำคุณศัพท์)+(คำนาม+คำนาม) (คำนาม+คำนาม)+(คำจำนวนนับ+คำลักษณนาม) (คำนาม+คำคุณศัพท์)+(คำนาม+คำกริยา) (คำนาม+คำคุณศัพท์)+(คำนาม+คำคุณศัพท์) (คำนาม+คำคุณศัพท์)+(คำคุณศัพท์+คำนาม) (คำกริยา+คำนาม)+(คำนาม+คำลำดับที่) (คำบุพบท+คำนาม)+(คำนาม+คำกริยา)

ข. ชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำประสม 3 ส่วน พบโครงสร้างคำประสมลักษณะเดียว ดังนี้

ชื่อหมู่บ้านที่ส่วนแรกเป็นคำโดด ส่วนที่สองเป็นคำประสมและส่วนหลังเป็นคำโดด พบโครงสร้างคำ 6 โครงสร้าง ได้แก่ คำนาม+(คำนาม+คำนาม)+คำคุณศัพท์ คำนาม+(คำนาม+คำนาม)+คำกริยา คำนาม+(คำนาม+คำคุณศัพท์)+คำคุณศัพท์ คำนาม+(คำนาม+คำคุณศัพท์)+คำกริยา คำนาม+(คำนาม+คำกริยา)+คำคุณศัพท์ คำกริยา+(คำนาม+คำนาม)+คำคุณศัพท์

จากโครงสร้างพบว่าชื่อหมู่บ้านในภาคกลาง ปรากฏโครงสร้างที่ 1 ชื่อหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏโครงสร้างทั้ง 1, 2 และ 3 ชื่อหมู่บ้านในภาคใต้ ปรากฏโครงสร้างที่ 2, 3 และ 4 ชื่อหมู่บ้านในภาคเหนือ ปรากฏโครงสร้างที่ 1, 3, 5 และ 6

ค. ชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำซ้อน จากการศึกษาพบเฉพาะชื่อหมู่บ้านในภาคกลาง และภาคเหนือเท่านั้น

3 ชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำยืมจากภาษาต่างประเทศ พบในการตั้งชื่อหมู่บ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ แต่ไม่ปรากฏในการตั้งชื่อหมู่บ้านของภาคกลาง

สรุปได้ว่า เมื่อศึกษาจากลักษณะโครงสร้างทางภาษาของชื่อหมู่บ้าน พบว่าเป็นการศึกษาชนิดของคำที่นำมาตั้งชื่อหรือนำมาประกอบเป็นชื่อหมู่บ้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำประสม ทำให้ผู้วิจัยได้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ด้านการสร้างคำประสมและลักษณะทางความหมายของคำประสมจากภาษาของชื่อหมู่บ้าน

2. งานวิจัยที่ศึกษาถึงกลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน

การศึกษาถึงกลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านหรือชื่อของบุคคลได้สะท้อนให้เห็นว่า พื้นฐานของคนไทยมีค่านิยมในการตั้งชื่อสิ่งต่างๆ มาตั้งแต่อดีตแล้ว ซึ่งชื่อที่ตั้งมักบอกหรือสื่อความหมายไปในทางที่ดีหรือสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่สิ่งนั้นๆ โดยทั่วไปอาศัยหลักความเชื่อเช่น เรื่องดวงชะตา โชคลาภ ความเจริญ อำนาจ วาสนา ความสมพงศ์ เป็นต้น ซึ่งเมื่อตั้งชื่อแล้วทำให้สบายใจแก่เจ้าของชื่อ หรือสถานที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารจากงานวิจัยที่มีการค้นคว้าเรียบเรียงโดยสรุปได้ ดังนี้

ปราณี กุลละวณิช (2535:76-77) วิจัยเรื่อง “ชื่อหมู่บ้านในมณฑลทวายและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการตั้งชื่อว่าชื่อหมู่บ้านและกลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน โดยกำหนดแหล่งเก็บข้อมูล 7 แหล่ง คือ เทียนเอ๋อ ซีหลิน นาโพ ตงหลัน หลงโจว หนิงหมิง และหลงอาน โดยพื้นที่แต่ละแหล่งมีประชากรเป็นชาวจ้วง สรุปผลการวิจัยกลวิธีที่ใช้ตั้งชื่อหมู่บ้าน ดังนี้

กลวิธีที่ใช้ตั้งชื่อหมู่บ้านในมณฑลกวาสีและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

1) ใช้ลักษณะภูมิประเทศ เช่น เหมือง ปาก เนิน ที่ดอน ห้วย

2) ใช้ลักษณะการทำมาหากิน คือ การทำนา ชื่อที่นิยมใช้คือ ชื่อที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า **na-** นา สรุปได้ว่าชาวจ้วงทำนาเป็นหลัก ชื่อที่ขึ้นต้นด้วย **na-** แสดงให้เห็นคินนาในพื้นที่ต่างๆ ฉะนั้น จ้วงจึงมีความผูกพันกับการทำนา นอกเหนือไปจาก นา ยังมีชื่อจำนวนหนึ่งที่มีคำว่า **lungz** หรือ **nungz** ไม่ไทรชนิดหนึ่งตามสภาพจริง ต้นไทรเป็นสิ่งที่เห็นได้ทั่วไปในหมู่บ้านจ้วงโดยเฉพาะเขตทางใต้

วิลาวัณย์ แก้วสินสุด (2542:193) วิเคราะห์เรื่อง “การตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสตูล” โดยใช้แนวการตั้งชื่อ ลักษณะของคำและการเปลี่ยนแปลงภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านผลการวิเคราะห์เรื่องของการตั้งชื่อหมู่บ้านแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนประกอบของคำส่วนเดียว โดยมีจะเป็นชื่อของสัตว์ พืช บุคคล ลำคำหรือสิ่งอื่นๆ เช่น (บ้าน)ทุ่ง (บ้าน)ควน เป็นต้น

2. ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนประกอบของคำตั้งแต่สองส่วนขึ้นไป เช่น (บ้าน)คลองตาย (บ้าน)ควนกาหลง เป็นต้น

เรื่องลักษณะของคำที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน มีที่มาจากภาษาไทยล้วน ภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศและภาษาต่างประเทศ เช่น ทำเงิน เขาแดง ยาหาว เป็นต้น

เรื่องการเปลี่ยนแปลงภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน พบว่า มีการกลายเสียงสระ เช่น (บ้าน)กำเบ็ง กลายเป็น (บ้าน)กาเบง การกลายเสียงพยัญชนะ เช่น (บ้าน)ปลักจุมปอ กลายเป็น (บ้าน)ปลักชิมปอ การกลายเสียงวรรณยุกต์ เช่น (บ้าน)ปากบาร้า กลายเป็น (บ้าน)ปากบารา เป็นต้น

มยุรี สีชมภู (2534:129) วิเคราะห์เรื่อง “ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร” เพื่อวิเคราะห์แนวการตั้งชื่อหมู่บ้าน ลักษณะของคำ การกลายเสียง การกลายความหมายและภาพสะท้อนทางสังคมที่ปรากฏจากชื่อหมู่บ้านสรุปได้ ดังนี้

แนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พบว่า มีการตั้งชื่อหมู่บ้านตามลักษณะภูมิประเทศ ตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อของพืช ตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อของสัตว์ ตั้งชื่อหมู่บ้านตามลักษณะสิ่งก่อสร้าง ตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อของบุคคลสำคัญ

จากชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พบว่า ลักษณะของคำมีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาได้แก่ การกลายเสียง การกลายความหมาย การเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านแบบใหม่และพบลักษณะความสัมพันธ์ของรูปภาษากับความหมายของชื่อ

สำหรับภาพสะท้อนทางสังคมที่ปรากฏจากชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พบว่ามี 5 ลักษณะ ได้แก่

1. สภาพทางภูมิศาสตร์ ชาวบ้านตั้งชื่อหมู่บ้านตามถิ่นฐาน บ้านเรือนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งมักปรากฏคำว่า หนอง ท่า วัง น้ำ โคน ท่ง โนน ในชื่อหมู่บ้าน เช่น บ้านหนองหิน บ้านท่าเยี่ยม บ้านโนนจำปา บ้านท่งเต้ เป็นต้น

2. การเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน จะตั้งตามแหล่งน้ำและตั้งตามสภาพของพื้นที่ มักปรากฏชื่อพืช เช่น บ้านหนองบัว บ้านโนนค้อ บ้านยางเดี่ยว เป็นต้น

3. การดำเนินชีวิตของชาวบ้าน สะท้อนให้เห็นว่าอาชีพธรรมชาติรอบตัวและลักษณะแวดล้อม

4. ความเชื่อของชาวบ้านนั้น สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การตั้งชื่อต้องให้มีความเป็นสิริมงคล หากมีชื่อที่มีความหมายไม่ดีก็จะเปลี่ยนชื่อใหม่แทน เช่น ชื่อบ้านนาดี เปลี่ยนมาจากชื่อบ้านนาชวย ชื่อบ้านสมสะอาด เปลี่ยนมาจากชื่อบ้านหนองจี่ม้า เป็นต้น

5. ความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่มีต่อหมู่บ้านเดิม สะท้อนจากชื่อหมู่บ้านให้เห็นมักมีคำว่า คุ่ม ไหม่ เหนือ โน ใต้ ไหล่ น้อย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับชุมชนต่างๆ ได้แก่ คำว่า คุ่ม ซึ่งหมายถึง การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือการตั้งชื่อหมู่บ้านขึ้นใหม่ให้มีความสัมพันธ์กับชื่อเดิม เนื่องจากว่ามีจำนวนประชาชนเข้ามาอยู่เพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่น้อยลง เช่น บ้านคุ่มเหนือ บ้านคุ่มกลาง เป็นต้น

นฤมล เก้าเอียน (2536:249) วิเคราะห์เรื่อง “วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสตูล” เกี่ยวกับความหมายของชื่อหมู่บ้าน ประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านสรุปได้ ดังนี้

ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสตูลสะท้อนวัฒนธรรมที่ปรากฏให้เห็นทางด้านวัตถุ โดยการเลือกทำเลที่อยู่อาศัยมักจะเลือกจากความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ดิน ป่าไม้ ชื่อที่แสดงให้เห็นว่าการประกอบอาชีพ ชื่อที่แสดงให้เห็นว่าการคมนาคม ชื่อที่แสดงให้เห็นว่าการละเล่น และชื่อที่แสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยทางสังคม

ดังนั้น ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสตูลมักจะมีคำที่เกี่ยวกับแหล่งธรรมชาติ เช่น บ้านพรุ บ้านควน บ้านท่าคลอง บ้านโคกประคู้ เป็นต้น ชื่อหมู่บ้านที่เกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม เช่น บ้านเกาะบูโหลน บ้านเกาะลิเป๊ะ เป็นต้น ชื่อหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่ไม่เป็นวัตถุได้แก่ ด้านประเพณี ความเชื่อ การใช้ภาษาที่สื่อให้เห็นความเชื่อ เช่น การใช้ชื่อหมู่บ้านที่มีคำว่า “หัว” เพราะมีความเชื่อเกี่ยวกับความหมายของคำนี้ว่า หัว หมายถึง ความเหนือ ซึ่งทำให้คนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้จะรู้สึกมีความสุขเหนือกว่าหมู่บ้านอื่นๆ ทั้งยังเป็นทิศทางที่แสดงความเป็นสิริมงคลด้วย นอกจากนี้ “หัว” ยังมีความหมายถึง ส่วนที่อยู่สูงที่สุดของร่างกาย ถือว่าเป็นของสูงที่สามารถเห็นได้เป็นอันดับแรก ดังปรากฏในชื่อหมู่บ้าน เช่น บ้านหัวควน บ้านหัวยาง เป็นต้น

สรุปได้ว่า กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านหรือชื่อของบุคคลหากเป็นชื่อหมู่บ้าน ชื่อสถานที่ มักจะมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ที่อาศัยอยู่ซึ่งชื่อสถานที่ จะแสดงภาพสะท้อนทางกายภาพของภูมิประเทศรอบๆ ที่นั้น แต่หากเป็นชื่อเฉพาะของบุคคลในสมัยก่อนจะสะท้อนให้เห็นความเจริญรุ่งเรือง อำนาจ บุญบารมี วาสนา โชคลาภ ความเป็นสิริมงคล ซึ่งมักบอกหรือสื่อให้ทราบถึงความหมายที่ดีหรือสร้างสรรค์ ทำให้ผู้วิจัยได้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

3 งานวิจัยที่ศึกษาถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน

การศึกษาถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน ทำให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ประชาชนพากันอาศัยอยู่ซึ่งแสดงถึงความสนใจ ความคิดและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเอกสารจากงานวิจัยที่ได้มีการค้นคว้าเรียบเรียงไว้ สามารถนำมาอธิบายเรื่องการศึกษาได้ ดังนี้

น้องนุช มณีอินทร์ (2543: 31-96) ได้ศึกษาเรื่อง“การปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่” ในปีพ.ศ. 2523, 2533 และ 2541 รวมทั้งลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อหมู่บ้าน การปรับเปลี่ยนด้านภาษาในลักษณะต่างๆ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้าน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อของหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ คือ

- 1) การตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ ปรากฏในโครงสร้างแบบที่ 1 ภูมิภาค(ลักษณะเฉพาะ)+(คุณสมบัติ) พบความถี่มากเป็นอันดับที่หนึ่ง และพบคำเรียกแหล่งน้ำต่างๆ มากถึง 18 คำ เช่น แม่ควาเหนือ หนองหอยใหม่ เป็นต้น
- 2) ความสำคัญของพื้นที่ป่าต่อวิถีชีวิตชาวเชียงใหม่ พบความถี่มากรองลงมาและพบคำเรียกพื้นที่ป่าแบบต่างๆ จำนวน 5 คำ เช่น ป่าบงหลวง ป่ารวก เป็นต้น
- 3) ลักษณะภูมิภาคแบบพื้นที่สูง พบความถี่ของคำรองลงมา และพบคำเรียกพื้นที่สูงแบบต่างๆ จำนวน 7 คำ เช่น คอยคำ คอยหล่อ เป็นต้น
- 4) ความหลากหลายของพืชพรรณ สรุปได้จากความถี่ของการปรากฏคำแสดงลักษณะเฉพาะประเภทชื่อพืชต่างๆ เป็นจำนวนมากที่สุด เช่น ป่าตาล ดงป่าสัก ห้วยเกียง เป็นต้น
- 5) ทิศทาง ตำแหน่ง ลักษณะเด่นหมู่บ้าน ปรากฏคำแสดงลักษณะ เช่น แพะสันใหม่ ป่าพร้าวอก สันตัน เป็นต้น
- 6) ความสำคัญของวัดและศาสนา พบความถี่ปรากฏเป็นจำนวนสูงที่สุดในโครงสร้างแบบที่ 2 ชื่อเฉพาะ เช่น บุปผาราม ศรีโพธาราม ยางพระธาตุ เป็นต้น
- 7) ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ พบความถี่รองลงมา และสะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ตะกอกะ โอโลคี ปียอทะ เป็นต้น

8) การเปลี่ยนแปลงของลักษณะชุมชน คำแสดงชุมชนแบบใหม่ในชื่อหมู่บ้าน เช่น นิคมหนองป่าขาว สหกรณ์หนองห้าง เป็นต้น

Gainey (1984: 36-48) ศึกษาเรื่อง “ภูมินามในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย : การศึกษาเบื้องต้นของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด” ในส่วนที่มาของชื่อหมู่บ้าน ผลการศึกษาพบการแบ่งกลุ่มชื่อหมู่บ้านตามประเภทของส่วนประกอบ คำตามความหมายของชื่อเป็น 4 กลุ่ม สรุปผลได้ดังนี้

1. ประเภทที่มีส่วนประกอบหลักของชื่อเป็นลักษณะเฉพาะทางภูมิศาสตร์

1.1 หนอง เลิง หลุบ บุ่ง คลอง ห้วย วัง กุด โขง บ่อ สระ น้ำสร้าง น้ำ น้ำจั้น สร้างแข่ง

1.2 เกาะ แก่ง ท่า คู ฝาย เขื่อน

1.3 โนน เนิน ดอน โลก ภู โพน ขุย จอม

1.4 ป่า ดง เหล่า พง

1.5 ไร่ นา สวน

1.6 ดิน หิน ทราย แห่ง เกิง

2. ประเภทที่ส่วนประกอบหลักของชื่อไม่ใช่ลักษณะเฉพาะทางภูมิศาสตร์

2.1 สำนัก ทับ ศาลา หอ ห้อง โรง ประสาท กู่

2.2 เมือง เวียง คู่ม ตลาด

2.3 พืช สัตว์ หรือส่วนต่างๆ ของพืช สัตว์

2.4 ชื่อคน ตำแหน่ง หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคน

2.5 สิ่งของ

2.6 มงคลนาม

3. ประเภทที่ส่วนประกอบหลักของชื่อบ่งบอกที่ตั้งหรือทิศทาง

3.1 แลว นอก ใน บน ล่าง หัว กลาง ท้าย ปาก

3.2 เหนือ ใต้ ตะวันออก หรือชื่อที่เกี่ยวข้องกับทิศ เช่น แสงอรุณ อุทัยทิศ อุดร เป็นต้น

4 ประเภทที่ส่วนประกอบหลักซึ่งมีลักษณะเฉพาะด้านพรรณนา เช่น ใหม่ ใหญ่ น้อย เล็ก สูง เพิ่ม ขาด เป็นต้น

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ (2529: 982-985) ศึกษาเรื่อง “ชื่อบ้านนามเมืองในภาคใต้” สรุปได้ว่า ชื่อบ้านนามเมืองในภาคใต้จะสะท้อนให้เห็นถึง สภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ทรัพยากร ท้องถิ่น โบราณคดี ความเชื่อและวัฒนธรรมด้านอื่นๆ เมื่อพิจารณาชื่อบ้านที่มีมาในอดีต พบว่าการตั้งชื่อแบบใหม่มีแนวโน้ม ดังนี้

1. ตั้งโดยอาศัยลักษณะภูมิศาสตร์ของสถานที่นั้นๆ อาจใช้สิ่งปรากฏพิเศษเป็นส่วนขยายชื่อ เช่น ท่าข้าม หนองจิก เป็นต้น โดยส่วนใหญ่พบว่า ชื่อบ้านนามเมือง มักมีคำที่แสดงลักษณะภูมิประเทศตามท้องถิ่นของภาคใต้ นั่นคือ ใช้คำที่บ่งบอกสภาพที่เกี่ยวกับการมีอาณาเขตติดกับน้ำ เช่น ปาก บ่อ บาง อ่าว หนอง ห้วย เป็นต้น

2. ใช้สิ่งนิมิตหมายที่เด่นชัดเกิดขึ้นร่วมกับการตั้งชื่อบ้านนั้นๆ เช่น สะบ้าย้อย เหตุเพราะมีสะบ้ายใหญ่มีกิ่งก้านยื่นย้อย เป็นนิมิตหมาย เป็นต้น

3. อาศัยรูปลักษณะที่ปรากฏและใช้ความรู้สึกจินตนาการเข้าเพื่อกำหนดชื่อ และยังมีการแต่งนิทานให้เป็นตำนานแห่งชื่อด້วย เช่น เขากทะเล เพราะยอดเขามีช่องทะเล ก็มีนิทานเรื่อง เขากทะเล เล่าประกอบชื่อ หรือเกาะหนูเกาะแมว เป็นต้น

4. ชื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศ เนื่องจากภาคใต้มีความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติมานาน จึงมีการเรียกขาน ชื่อบ้านนามเมืองตามชาวต่างประเทศ เช่น ภาษามลายู ภาษาเขมร ภาษาจีน ภาษาอาหรับ เป็นต้น

5. ชื่อที่เกิดจากสำเนียงการพูด มักเป็นไปตามภาษาถิ่น เช่น สะทิงพระ ซึ่งมีสำเนียงภาษาถิ่นจันทิงพระ เป็นต้น

6. ตั้งชื่อบ้านเมืองเป็นอนุสรณ์แก่บุคคล หรือตั้งเพื่อให้ระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น

7. ตั้งชื่อเอาเคล็ดให้เป็นมงคล อาจตั้งชื่อให้ตรงข้ามกับสภาพความเป็นจริง เช่น น้ำน้อย มักจะมีน้ำท่วม จึงตั้งชื่อบ้านว่า “น้ำน้อย” เพื่อให้เป็นมงคล

8 ใช้คำบาลีสันสกฤตที่มีความหมายเป็นสิริมงคล

ปัญญา ศรีนาค (2545: 120-123) กล่าวในเรื่อง “ชื่อบ้านนามเมืองริมฝั่งทะเลอันดามัน ในภาษามลายู” ถึงชื่ออำเภอ ชื่อจังหวัดต่างๆ ที่มีที่มาจากภาษามลายู โดยอาศัยข้อมูลทาง ประวัติศาสตร์ ยกตัวอย่างพอสรุปได้ ดังนี้

คุระบุรี เป็นอำเภอเหนือสุดของจังหวัดพังงา พงศาวดารเมืองกลาง สะกดชื่อเมืองนี้ว่า กัรรา ภาษามลายู คือ **Kura** อ่าน กูรา แปลว่า เต่า ภาษาไทยเรียก เต่าทะเลชนิดหนึ่งว่า เต่ากระชายหาด อำเภอคุระบุรี เป็นที่เต่าทะเลวางไข่ **คุระบุรี** คือ เมืองเต่า (วางไข่)

พังงา เป็นชื่อจังหวัด ถูกยกขึ้นเป็นเมืองตรีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้ารัชกาล ที่ 3 ตามพระราชโองบายแก้ปัญหามืองไทรบุรี ก่อนหน้านั้นเอกสารไทย เรียกเมืองนี้ว่า **กรารุงา** สันนิษฐานที่มาชื่อพังงาหลายทาง แต่จากคำบอกเล่าของชาวเมืองคนเก่าแก่ **กรารุงา** มาจากภาษามลายูว่า **Kuala, Pungah** อ่าน กัวลาพุงมาห์ **Pungah** อ่าน พุงมาห์ แปลว่า ขนถ่ายสินค้า กัวลาพุงมาห์ คือ กรารุงา แปลว่า ปากน้ำขนถ่ายสินค้า เพราะพังงาเคยเป็นเมืองต้นทางการขนส่งสินค้าข้ามแหลมเส้นหนึ่ง ตามเส้นทางนิราศกลางของนายมี ศิษย์สุนทรภู่ ข้ามภูเขาทางหงส์ตามเส้นทางถนนเพชรเกษม ทางหลวงหมายเลข 4 เดิมไปพบเส้นทางที่เป็นถนนหมายเลข 418 ชาวบ้านเรียกถนนสายบ้านบางเหียง พบลำคลองแสงที่อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี แม่น้ำตาปี อ่าวบ้านดอน และอ่าวไทยในที่สุด

เกาะลันตา เป็นเกาะอยู่ในทะเลภูเก็ต เป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดกระบี่ ภาษามลายู **Lantar** อ่าน ลันตาร แปลว่า **ตั้ง, วางอยู่** ด้วยตัวเกาะตั้งขวางเส้นทางเดินเรือเข้าฝั่งแผ่นดินใหญ่เป็นระยะทางยาว

ไพฑูรย์ ปิยะปกรณ (2531 : 76-77) กล่าวไว้ใน “ภูมิศาสตร์ชนบท” เรื่อง ภูมินามกับ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานชนบทว่า ภูมินาม หรือชื่อเรียกสถานที่ (**place name**) เป็นวัฒนธรรมทางด้านภาษา ที่มนุษย์ตั้งขึ้นเรียกสถานที่ต่างๆ สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีทางการดำเนินชีวิตของตน การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ จะเลือกบริเวณที่ราบเหมาะกับการเพาะปลูก ใกล้เคียงแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ มีความปลอดภัยและการคมนาคมสะดวก

มนู วัลยเพ็ชร (2520: 1-13) กล่าวไว้ใน เรื่อง “ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในชนบทของประเทศไทย” ว่าการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านและตำบลในชนบทไทยนั้น เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ มักกระจายกันอยู่หรือรวมกลุ่มกันแต่เป็นกลุ่มขนาดเล็กไม่หนาแน่น วิธีชีวิตครอบครัวในชนบทไทย มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ มีที่ดินเพาะปลูก เลี้ยงเป็ด ไก่ ปลูกผัก เพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว

กลิน คงเหมือนเพชร (ม.ป.ป.:1) ศึกษาเรื่อง “ประวัติ ตำนาน นิทาน ความเชื่อเกี่ยวกับชื่อบ้านนามเมือง จังหวัดกระบี่และฝั่งทะเลตะวันตก” สรุปการกำหนดชื่อหมู่บ้านทั่วไปไว้ ดังนี้

1. ตั้งชื่อโดยอาศัยสภาพทางภูมิศาสตร์มากกว่าอย่างอื่น เพราะภูมิประเทศเป็นสัญลักษณ์ที่มีลักษณะเด่นมองเห็นได้ เช่น พื้นที่ แม่น้ำ ลำคลอง หนองบึง ภูเขา ทะเล ดันไม้ เป็นต้น
2. ตั้งชื่อโดยอาศัยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นๆ มาก่อน แล้วนำมาตั้งชื่อหมู่บ้าน
3. ตั้งชื่อโดยอาศัยนิทาน ตำนานท้องถิ่น ที่จินตนาการเองจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติรอบตัว
4. ตั้งชื่อโดยอาศัยสภาพการณ์ที่เข้าไปหักล้างถางพง เพื่อใช้เป็นที่ทำกินแล้วกลายมาเป็นชื่อหมู่บ้านต่อมาในภายหลัง
5. ตั้งชื่อโดยอาศัยแหล่งอาศัยของสัตว์บางจำพวก
6. ตั้งชื่อจากชื่อของบุคคล เพื่อเป็นเกียรติแก่บุคคล ผู้เคยทำคุณประโยชน์แก่ท้องถิ่นหรือเข้าไปอยู่อาศัยในท้องถิ่นนั้นก่อนคนอื่น

ไพพรรณ อินทนิล (2542: 196-205) ศึกษาเรื่อง “ประวัติชื่ออำเภอ ตำบล และหมู่บ้านจังหวัดชลบุรี” จำนวน 816 ชื่อ จำแนกประเภทที่มาของชื่อตำบลและหมู่บ้านได้ 11 ประเภทสรุปได้ดังนี้

1. ชื่อที่เป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ จำนวน 438 ชื่อ เช่น เกาะลอย เขาชก เป็นต้น

2. ชื่อที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ จำนวน **69** ชื่อ เช่น นาเกลือ ไร่กล้วย สวนตาล เป็นต้น
3. ชื่อที่แสดงตำแหน่งที่ตั้ง จำนวน **60** ชื่อ เช่น บนเนิน เิงเนิน ท้องคุ้ง เป็นต้น
4. ชื่อที่เกี่ยวกับพรรณไม้ท้องถิ่น จำนวน **56** ชื่อ เช่น กระท่อม ใฝ่ โพธิ์ เป็นต้น
5. ชื่อที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน **48** ชื่อ เช่น ถ่านบน อ่างศิลา หัวหิน เป็นต้น
6. ชื่อที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ ตำนาน นิทาน จำนวน **46** ชื่อ เช่น บางนาง พานทอง ใหม่ เป็นต้น
7. ชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างและสถานที่ จำนวน **33** ชื่อ เช่น บ่อหิน อ่างแก้ว อุตะเขา เป็นต้น
8. ชื่อที่เป็นบุคคล จำนวน **18** ชื่อ เช่น ศรีราชา เจ้าพระยา หนองตาฮ่อม เป็นต้น
9. ชื่อที่เกี่ยวกับศาสนสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จำนวน **16** ชื่อ เช่น พรหม วัดหลวง วัดโบสถ์ เป็นต้น
10. ชื่อที่เป็นชื่อสัตว์ จำนวน **12** ชื่อ เช่น ช้าง เขานกยูง บางปลาสร้อย บางสมัน เป็นต้น
11. ชื่อที่มีชื่ออื่นๆ จำนวน **33** ชื่อ เช่น พนัสนิคม รื่นรมย์ สามแยก เป็นต้น

นอกจากนี้พบว่า มีชื่อหมู่บ้าน **45** ชื่อ มีการเปลี่ยนแปลงชื่อไปจากเดิม สาเหตุเพราะต้องการความหมายที่เป็นสิริมงคล **8** ชื่อ เช่น บ้านนาถุญ (จากเดิมชื่อบ้านนาเริก) เช่น บ้านทับเจริญ (จากเดิมชื่อบ้านทับร้าง) เป็นต้น เข้าใจผิด ทำให้เรียกผิด สะกดผิด **16** ชื่อ เช่น บ้านกุฎโง้ง (จากเดิมชื่อบ้านกุฎโง้ง) บ้านหนองวง (จากเดิมชื่อบ้านหนองวงษ์) เป็นต้น เกิดการกร่อน

เสียงหรือกลายเสียง 13 ชื่อ เช่น บ้านเกาะขามใหญ่ (จากเดิมชื่อบ้านเกาะมะขามใหญ่) บ้านนาม่วง (จากเดิมชื่อบ้านนามะม่วง) เป็นต้น มีเหตุการณ์ ตำนานเกิดขึ้นใหม่ 7 ชื่อ เช่น บ้านสี่ด้าน (จากเดิมชื่อบ้านวังค้อ) บ้านขุนชำนาญ (จากเดิมชื่อบ้านโป่งชำนาญ) เป็นต้น และต้องการแก้ไขให้ถูกต้อง 1 ชื่อ เช่น บ้านเขาคันทรัง (จากเดิมชื่อบ้านเขาคันธง) เป็นต้น

ประกาศรี พวงจันทร์หอม (2539: 262-263) ศึกษาเรื่อง “ชื่อหมู่บ้านและตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” สรุปได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐาน เป็นปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ชาวบ้านนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นจำนวนมาก อันประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศ 5 ลักษณะ ได้แก่

ที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งพบเห็นเด่นชัดเป็นพิเศษ เช่น บริเวณที่เป็น ห้วย วัง คลอง หนอง น้ำ ชับ ท่า ตะกุด ชื่อที่ปรากฏ เช่น บ้านวังยาว บ้านคลองขุด บ้านหนองนารี เป็นต้น

ที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึง ได้แก่ บริเวณที่เป็น โนน เนิน เขา และ โลก ชื่อที่ปรากฏ เช่น บ้านโนนเสาชง บ้านเขาขาด เป็นต้น

ที่กำบังภัยเพื่อป้องกันความรุนแรงจากภัยธรรมชาติ ได้แก่ บริเวณที่เป็นป่าดงและถ้ำ ชื่อที่ปรากฏ เช่น บ้านป่าสนห้ บ้านถ้ำน้ำบัง เป็นต้น

ที่ดินสำหรับทำการเพาะปลูก ได้แก่ บริเวณที่เป็น นา ท่ง ไร่ และสวน ชื่อที่ปรากฏ เช่น บ้านนาเจริญ บ้านทุ่งหินปูน เป็นต้น

ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งมีทั้งพรรณไม้เนื้อแข็งและพรรณไม้เนื้ออ่อน ได้แก่ ตะเคียน สัก เต่า สะแก ฯลฯ ชื่อที่ปรากฏ เช่น บ้านหนองเคียน บ้านคลองป่าสัก เป็นต้น

2. วัฒนธรรมการประกอบอาชีพ ชื่อหมู่บ้านและตำบลนอกจากจะบอกลักษณะภูมิประเทศของที่ดินสำหรับทำการเพาะปลูกแล้ว ยังบอกลักษณะการประกอบอาชีพของชาวบ้าน ได้แก่

ชื่อที่บอกอาชีพทำนาทำไร่และทำสวน ชื่อที่ปรากฏ เช่น บ้านนา บ้านไร่ บ้านสวนหม่อน เป็นต้น

ชื่อที่บอกลักษณะพรรณไม้และไม้ผลที่ชาวบ้านปลูกในบริเวณนั้น ได้แก่ ปลูกต้นยา ปลูกหม่อนและปลูกมะม่วง เช่น บ้านยาวิ บ้านสวนหม่อน และบ้านป่าม่วง เป็นต้น

ชื่อที่บ่งบอกถึงอาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ อาชีพเลี้ยงวัว เช่น บ้านนางัว เป็นต้น

ชื่อที่บอกอาชีพช่างฝีมือ ได้แก่ อาชีพสานหวดและซอง อาชีพเลื่อยไม้และอาชีพทำปูนแดง เช่น บ้านวังกันหวด บ้านวังซอง บ้านโนนโรงเลื่อย และบ้านทุ่งหินปูน เป็นต้นอาชีพจับสัตว์น้ำ จะมีเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำ ได้แก่ ซอง เช่น บ้านวังซอง เป็นต้น อาชีพล่าสัตว์ ได้แก่ เห็น (อิเห็น) เช่น บ้านห้วยเห็น เป็นต้น

3 วัฒนธรรมการบริโภค เนื้อสัตว์ และพืชผักที่นำมาประกอบอาหาร และรับประทานเป็นผักสด ชื่อสัตว์และพืชผักจะไปปรากฏเป็นชื่อหมู่บ้านและตำบล เช่น บ้านนางัว บ้านห้วยเห็น บ้านทุ่งแค บ้านโนนจัน บ้านหนองผักนึ่ง บ้านดงมูลเหล็ก บ้านซำอีเลิศ เป็นต้น

4 ความเชื่อและค่านิยม ดันโพธิ์ โมคลา ซึ่งชาวพุทธเชื่อว่าเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า การเคารพผู้อาวุโสจะเรียกผู้สูงอายุว่า ตาหรือยาย การยกย่องผู้ที่มีความรู้ ความสามารถจะเรียกผู้มียศทางตำราว่าหมวด เรียกบุคคลที่เป็นนักบวชว่า พราหมณ์ หรือเรียกชื่อ ชื่อสกุลของผู้નાต้องถิ่น เพื่อเป็นการยกย่องชื่อที่ปรากฏ เช่น บ้านหนองดาวง บ้านขมวด บ้านพล้า บ้านงามประทีป เป็นต้น

นอกจากนั้นคำบางคำแสดงความเป็นสิริมงคล มีความเจริญรุ่งเรืองแก่ผู้อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน คำเหล่านี้จะไปปรากฏเป็นชื่อหมู่บ้านและตำบล เช่น บ้านป่าเสนห์ บ้านชัยมงคล บ้านดงเจริญ เป็นต้น

6 เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ บริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านเคยเป็นที่คอยเหล่าทหาร จึงทำให้เหตุการณ์นี้ ไปปรากฏเป็นชื่อหมู่บ้านและตำบล เช่น หมู่บ้านท่าพล เป็นต้น

ระพีพรรณ แก้วจันทร์ (2549: 127-144) ศึกษาเรื่อง “ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก” และสรุปชื่อสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดในจังหวัดตาก ดังนี้

1. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหมายตรงตามรูปภาพ ยกเว้นชื่อคอยแม่ระเมิง
2. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหมายเปรียบจำนวน 2 ชื่อ ได้แก่ คอยสอยมาลัย และน้ำตกผาเทวะ
3. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหมายตามตำนาน จำนวน 23 ชื่อ เช่น อุทยานแห่งชาติลานสาง อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ น้ำตกลานเลียงม้า ถ้ำแม่อุสุ ถ้ำแม่กาษา เป็นต้น

จำแนกตามลักษณะการตั้งชื่อสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดในจังหวัดตาก สรุปได้ดังนี้

1. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ จำนวน 12 ชื่อ ได้แก่
 - 1.1 ตั้งชื่อตามลักษณะของหน้าผา ได้แก่ น้ำตกผาลาด น้ำตกผาลาด น้ำตกผาเท
 - 1.2 ตั้งชื่อตามลักษณะของหิน ได้แก่ สะพานหินธรรมชาติ พระธาตุหินกิวคอยคินกี วัดมณีบรรพตวรวิหาร
 - 1.3 ตั้งชื่อตามลักษณะของภูเขา ได้แก่ คอยหัวหมด วัดเขาถ้ำ วัดคอนแก้ว เนินพิศวง
 - 1.4 ตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศที่มองเห็นโดยรอบ ได้แก่ ม่อนกิวลม วัดชุมพลคีรี
2. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อตามชื่อแม่น้ำลำธาร จำนวน 4 ชื่อ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแม่เมย ตลาดริมเมย น้ำตกผาขาว-ผาแดง ถ้ำธารลอดผาขาวผาแดง
3. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อตามชื่อพืช จำนวน 3 ชื่อ ได้แก่ ต้นกระบากใหญ่ ผาปรัง น้ำตกป่าห้วย
4. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อตามชื่อสัตว์ จำนวน 2 ชื่อ ได้แก่ น้ำตกผาผึ้ง น้ำตกผึ้งหลวง
5. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อตามชื่อบุคคล จำนวน 10 ชื่อ เช่น อุทยานแห่งชาติ น้ำตก

พาเจริญ ม่อนพูนสุดา ม่อนครุบาไส ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ศาลเจ้าพ่อพะวอ เป็นต้น

6 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อตามตำนานหรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จำนวน **12** ชื่อ เช่น อุทยานแห่งชาติลานสาง น้ำตกลานสาง ผาสามเงา วัดพระบรมธาตุ ครอบบ้านจิ้น เป็นต้น

7 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อตามชื่อสถานที่ที่อยู่เดิม จำนวน **9** ชื่อ เช่น ถ้ำแม่อุสุ ถ้ำแม่กาษา น้ำตกแม่ระเมิง น้ำตกป่าหมาก เป็นต้น

8 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อตามคำภาษากะเหรี่ยง จำนวน **11** ชื่อ เช่น น้ำตกทีลอเล น้ำตกทีลอซู ถ้ำตะโคะบี หมู่บ้านแปโคทะ หมู่บ้านอุมผางคี หมู่บ้านปะหละทะ เป็นต้น

9 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อเพื่อความเป็นมงคล จำนวน **5** ชื่อ ได้แก่ สวนเทพพิทักษ์ วัดโพธิคุณ วัดไทยพัฒนาราม สะพานมิตรภาพไทย-พม่า อำเภอพบพระ

10 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งชื่อในลักษณะอื่นๆ จำนวน **3** ชื่อ ได้แก่ คอยสอยมาลัย น้ำตกผาทเวะ อำเภอแม่ระมาด

จำแนกชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ที่มีการเปลี่ยนแปลงออกเป็น **3** ลักษณะสรุปได้ ดังนี้

1. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง จำนวน **7** ชื่อ ได้แก่ ทีลอเล ทีลอซู ทีลอจ่อ เลตองคุ ทิโพจิ ปะหละทะ แปโคทะ

2. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านคำ จำนวน **2** ชื่อ ได้แก่ พบพระและอุมผาง

3. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนเป็นชื่อใหม่ จำนวน **10** ชื่อ เช่น อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อุทยานแห่งชาติขุนพะวอ บ่อน้ำร้อนพาเจริญ น้ำตกขุนพะวอ เป็นต้น

การศึกษาชื่อที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ จำแนกได้ดังนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวที่ชวนบอกว่าอยู่บนภูเขา มักปรากฏคำว่า คอย คอน ม่อน เขา เนิน เช่น คอยหัวหมด คอยสอยมาลัย ม่อนกิวลม ม่อนครุบาไส เนินพิสวง เป็นต้น

2. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่บอกลักษณะบางประการของน้ำผา เช่น น้ำตกผาลาด น้ำตกผาเท น้ำตกผาน้อย น้ำตกผาผึ้ง เป็นต้น

3. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่บ่งบอกสภาพของป่าไม้หรือชนิดของต้นไม้ เช่น ต้นกระบากใหญ่ ผาปรง น้ำตกป่าหมาก เป็นต้น

4. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่แสดงลักษณะภูมิประเทศในลักษณะอื่นๆ เช่น สะพานหินธรรมชาติ เป็นต้น

การศึกษาชื่อที่มีความสัมพันธ์กับตำนานหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ จำแนกได้ ดังนี้

1. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ เจ้าเมืองหรือบุคคลที่ประชาชนนับถือ เช่น ผาสามเงา เจดีย์ยุทธหัตถี คอกช้างเผือก เป็นต้น

2. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับตำนานทางพระพุทธศาสนา เช่น วัดคอยข่อย เขาแก้ว วัดพระบรมธาตุ เป็นต้น

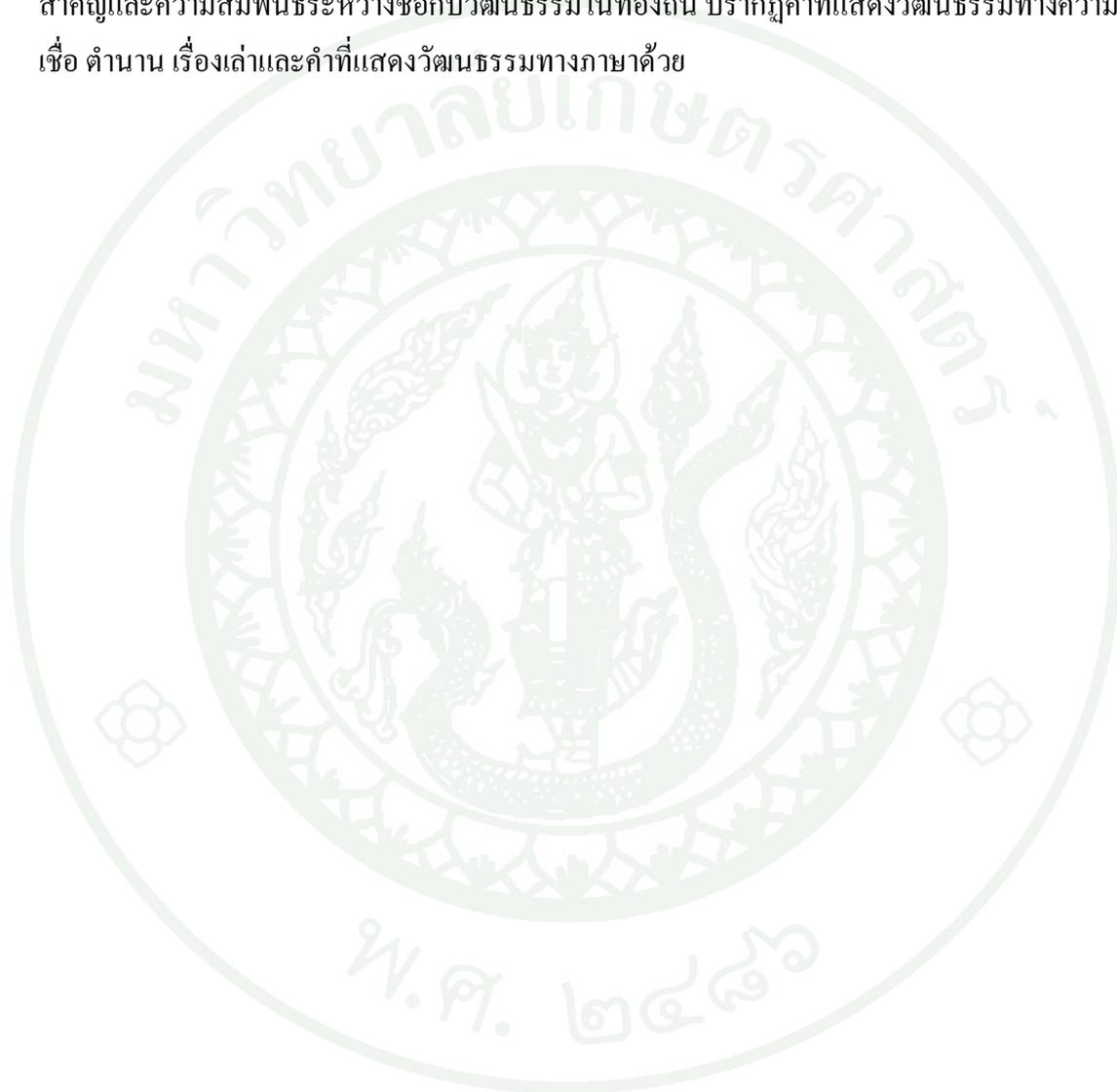
3. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนั้น เช่น ศาลเจ้าพ่อพะวอ น้ำตกพาเจริญ ตรอกบ้านจัน เป็นต้น

ส่วนชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม จำแนกได้ดังนี้

1. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมด้านความเชื่อ เช่น ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ศาลเจ้าพ่อพะวอ ผาสามเงา วัดไทยวัฒนาราม วัดโพธิคุณ เป็นต้น

2. ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางภาษา เช่น พระธาตุหินกิวคอย ดินกี้ บ่อน้ำร้อนห้วยน้ำกม ม่อนกิวลม ม่อนพูนสุดา ม่อนครุบาไส อุ่มผางคี แม่อุสุ เป็นต้น

สรุปผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่มาของชื่อหมู่บ้าน พบว่า ชื่อหมู่บ้านทำให้ทราบที่มาและความหมาย ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างชื่อกับสภาพภูมิศาสตร์ดังปรากฏคำแสดงพื้นที่ เช่น แม่น้ำ หนอง บึง ลำคลอง ภูเขา ทะเล ต้นไม้ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อกับประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นๆ ปรากฏคำที่แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์เจ้าเมือง หรือบุคคลสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างชื่อกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น ปรากฏคำที่แสดงวัฒนธรรมทางความเชื่อ ตำนาน เรื่องเล่าและคำที่แสดงวัฒนธรรมทางภาษาด้วย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ข้อมูลเอกสารที่เป็นชื่อหมู่บ้านและชุมชนได้จากประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองลพบุรี ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พุทธศักราช 2475 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2540 มีชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 219 หมู่บ้าน และชื่อชุมชน จำนวน 20 ชุมชน

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ได้จากการสัมภาษณ์วิทยากรในหมู่บ้าน จากการเสนอแนะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาสและครู โดยบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองลพบุรี ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2475 จำนวน 219 หมู่บ้าน ผู้วิจัยนำชื่อหมู่บ้านทุกชื่อมาวิเคราะห์ ในกรณีหมู่บ้านมีชื่อที่ซ้ำกัน ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เพียง 1 ชื่อเท่านั้น ชื่อหมู่บ้านที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมดมี จำนวน 170 ชื่อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกณฑ์ด้านการสร้างคำ เกณฑ์การวิเคราะห์โครงสร้างของชื่อหมู่บ้าน เกณฑ์ด้านที่มาของชื่อหมู่บ้าน เกณฑ์ด้านการพิจารณาความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เกณฑ์ด้านการสร้างคำ

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ด้านการสร้างคำของราตรี ชันวารช (2551:108-135) ที่กล่าวถึงโครงสร้างของคำประสมในภาษาไทย ดังนี้

โครงสร้างของคำประสมในภาษาไทย แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบแรก เกิดจากส่วนหลักกับส่วนขยาย และแบบที่สอง เกิดจากส่วนหลักกับส่วนหลัก ดังนี้

แบบแรก ส่วนหลักกับส่วนขยาย จำแนกเป็นแบบย่อยได้ 12 ลักษณะ คือ

1) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสมกับคำนามหรือคำกริยา เช่น ขนอนตลาด ข้าโปรด คนทาน เป็นต้น คำประสมนี้แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(คำเดี่ยว)	
ขนอน <u>ตลาด</u>	เกิดจาก	ขนอน	+ ตลาด
<u>ข้าโปรด</u>	เกิดจาก	ข้า	+ โปรด
คน <u>ทาน</u>	เกิดจาก	คน	+ ทาน

2) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นกลุ่มคำ คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสมกับกลุ่มคำกริยาหรือกลุ่มคำนามหรือกลุ่มคำจำนวนนับหรือกลุ่มคำบุพบท เช่น ข้าสองเจ้า คิมคิบง บ่วงคล้องงู เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(กลุ่มคำ)	
<u>ข้าสองเจ้า</u>	เกิดจาก	ข้า	+ สองเจ้า
คิม <u>คิบง</u>	เกิดจาก	คิม	+ คิบง

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(กลุ่มคำ)	
บ่วง <u>คล้อง</u>	เกิดจาก	บ่วง	+ คล้อง

3) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำประสม คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสมกับคำนามหรือคำกริยา เช่น กระจายน้ำส้ม ข้าแผ่นดิน ข้าวค่านา เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(คำประสม)	
กระจาย <u>น้ำส้ม</u>	เกิดจาก	กระจาย	+ น้ำส้ม
<u>ข้าแผ่นดิน</u>	เกิดจาก	ข้า	+ แผ่นดิน
<u>ข้าวค่านา</u>	เกิดจาก	ข้าว	+ ค่านา

4) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำซ้อน คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสมกับคำนามหรือคำกริยา เช่น ของตอบแทน ขุมเปลือกตม คำเลื่องลือ เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(คำซ้อน)	
ของ <u>ตอบแทน</u>	เกิดจาก	ของ	+ ตอบแทน
<u>ขุมเปลือกตม</u>	เกิดจาก	ขุม	+ เปลือกตม
<u>คำเลื่องลือ</u>	เกิดจาก	คำ	+ เลื่องลือ

5) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำประธาน คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสมกับคำคุณศัพท์หรือคำนาม เช่น คนขี้ขี้ เรือพระที่นั่ง เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(คำประธาน)	
คน <u>ขี้ขี้</u>	เกิดจาก	คน	+ (ขี้+ขี้)
<u>เรือพระที่นั่ง</u>	เกิดจาก	เรือ	+ (พระ+ที่นั่ง)

6) ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยวและคำประสม คำประสมลักษณะนี้เกิดจาก คำนามประสมกับคำกริยาและคำนาม เช่น ตึกรับแขกเมือง ที่รับแขกเมือง เป็นต้น แสดงเป็น โครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยายคำเดี่ยว+(คำประสม)		
ตึก <u>รับแขกเมือง</u>	เกิดจาก	ตึก	+ รับ	+ (แขก+เมือง)
<u>ที่รับแขกเมือง</u>	เกิดจาก	ที่	+ รับ	+ (แขก+เมือง)

7) ส่วนหลักเป็นคำประสม ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำประสมนาม ประสมกับคำกริยา คำคุณศัพท์หรือคำนาม เช่น ข้าวต้มห่อ ดอกไม้แก้ว ดินสอดดำ เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประสม)+ส่วนขยาย(คำเดี่ยว)	
ข้าว <u>ต้ม</u> ห่อ	เกิดจาก	ข้าว+ต้ม	+ ห่อ
ดอกไม้ <u>แก้ว</u>	เกิดจาก	ดอกไม้	+ แก้ว
ดิน <u>สอด</u> ดำ	เกิดจาก	ดิน+สอด	+ ดำ

8) ส่วนหลักเป็นคำประสม ส่วนขยายเป็นกลุ่มคำ คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำประสมนาม ประสมกับกลุ่มคำนามหรือกลุ่มคำกริยา เช่น ไม้รวกตรวจนก หนังสือกาคาบ เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนขยาย(กลุ่มคำ)	
ไม้ <u>รวก</u> <u>ตรวจ</u> นก	เกิดจาก	ไม้รวก	+ ตรวจนก
หนังสือ <u>กา</u> คาบ	เกิดจาก	หนังสือ	+ กาคาบ

9) ส่วนหลักเป็นคำประสม ส่วนขยายเป็นคำประสม คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำประสมนาม ประสมกับคำประสมนาม เช่น นายกองช่างก่อ นายกองช่างเลื้อย เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประสม)+ส่วนขยาย(คำประสม)	
นาย <u>กอง</u> <u>ช่าง</u> ก่อ	เกิดจาก	นายกอง	+ ช่างก่อ
นาย <u>กอง</u> <u>ช่าง</u> เลื้อย	เกิดจาก	นายกอง	+ ช่างเลื้อย

10) ส่วนหลักเป็นคำซ้อน ส่วนขยายเป็นคำเดี่ยว คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำประสมนาม ประสมกับคำประสมนาม เช่น กฎหมายเหตุ นายกองช่างเลื้อย เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำซ้อน)+ส่วนขยาย(คำเดี่ยว)	
<u>กฎหมาย</u> <u>เหตุ</u>	เกิดจาก	กฎหมาย	+ เหตุ
<u>รูปภาพ</u> <u>ยนตร์</u>	เกิดจาก	รูปภาพ	+ ยนตร์

11) ส่วนหลักเป็นคำซ้อน ส่วนขยายเป็นกลุ่มคำ คำประสมลักษณะนี้เกิดจากการประสมระหว่างคำซ้อนนามกับกลุ่มคำจำนวนนับ เช่น หนทางสามแพร่ง เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้

ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำซ้อน)+ส่วนขยาย(กลุ่มคำ)	
หนทาง <u>สามแพร่ง</u>	เกิดจาก	หนทาง	+ สามแพร่ง

12) ส่วนหลักเป็นคำประธาน ส่วนขยายเป็นคำเดียว คำประสมลักษณะนี้เกิดจากการประสมระหว่างคำประธานนามกับคำกริยา หรือคำนาม เช่น นักเลงปล้ำ นักเลงฟ้อน นักเลงมวย เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประธาน)+ส่วนขยาย(คำเดียว)	
<u>นักเลง</u> <u>ปล้ำ</u>	เกิดจาก	<u>นักเลง</u>	+ มวย
<u>นักเลง</u> <u>ฟ้อน</u>	เกิดจาก	<u>นักเลง</u>	+ ฟ้อน
<u>นักเลง</u> <u>มวย</u>	เกิดจาก	<u>นักเลง</u>	+ มวย

แบบที่สอง ส่วนหลักกับส่วนหลัก จำแนกเป็นแบบย่อยได้ 3 ลักษณะ คือ

1) ส่วนหลักส่วนแรกเป็นคำเดียว ส่วนที่สองเป็นคำเดียว คำประสมลักษณะนี้เกิดจากคำกริยาหรือคำจำนวนนับประสมกับคำกริยาหรือคำนาม เช่น กั้นสาด กินเมือง แก้ตัว เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนหลัก(คำเดียว)	
<u>กั้น</u> <u>สาด</u>	เกิดจาก	<u>กั้น</u>	+ สาด
<u>กิน</u> <u>เมือง</u>	เกิดจาก	<u>กิน</u>	+ เมือง
<u>แก้</u> <u>ตัว</u>	เกิดจาก	<u>แก้</u>	+ ตัว

2) ส่วนหลักส่วนแรกเป็นคำเดียว ส่วนที่สองเป็นคำประสม ลักษณะนี้เกิดจากการประสมคำกริยาหรือคำจำนวนนับกับคำประสม เช่น ไว้วางใจ สองแผ่นดิน เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนหลัก(คำประสม)	
<u>ไว้</u> <u>วางใจ</u>	เกิดจาก	<u>ไว้</u>	+ (วาง+ใจ)
<u>สอง</u> <u>แผ่นดิน</u>	เกิดจาก	<u>สอง</u>	+ (แผ่นดิน)

3) ส่วนหลักส่วนแรกเป็นคำประสม ส่วนที่สองเป็นคำเดี่ยว ลักษณะนี้เกิดจากคำประสมกริยาประสมกับคำกริยา เช่น เอาใจใส่ เป็นต้น แสดงเป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

คำประสม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประสม)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
เอาใจใส่	เกิดจาก	เอาใจ + ใส่

นอกจากนี้พบวิธีสร้างคำประสมนาม คำประสมกริยา คำประสมคุณศัพท์ คำประสมกริยาวิเศษณ์คำประสมบอกเวลา และคำประสมคำลักษณนาม ในแบบโครงสร้างส่วนหลักกับส่วนขยาย และส่วนหลักกับส่วนหลัก เช่น

คำประสมนาม	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
กันสาด	เกิดจาก	กัน + สาด
คำประสมกริยา	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
วางใจ	เกิดจาก	วาง + ใจ
คำประสมคุณศัพท์	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
หมดหน้า	เกิดจาก	หมด + หน้า
คำประสมกริยาวิเศษณ์	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
จับใจ	เกิดจาก	จับ + ใจ
คำประสมบอกเวลา	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
เข้ามิด	เกิดจาก	เข้า + มิด
คำประสมกริยา	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)+ส่วนหลัก(คำประสม)
ไว้วางใจ	เกิดจาก	ไว้ + (วาง+ใจ)
คำประสมกริยา	เกิดจาก	ส่วนหลัก(คำประสม)+ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)
เอาใจใส่	เกิดจาก	(เอา+ใจ) + ใส่

2. เกณฑ์ด้านที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้าน

2.1 เกณฑ์ด้านที่มาของชื่อหมู่บ้าน

ผู้วิจัยศึกษาที่มาของชื่อหมู่บ้านกับชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ใช้เกณฑ์ของน้องนุช มณีอินทร์ (2543: 43-58) โดยพิจารณาที่มาของชื่อหมู่บ้านจากความหมายที่ปรากฏอยู่ในโครงสร้างชื่อหมู่บ้านซึ่งสะท้อนลักษณะทางวัฒนธรรมของการตั้งถิ่นฐาน ดังนี้

- 1) การตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ ซึ่งพบมากที่สุด โดยมีคำที่มีความหมายถึง แหล่งน้ำ จากการจำแนกคำแสดงลักษณะภูมิประเทศ คนไทยมักตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำและให้ความสำคัญกับน้ำอย่างมาก
- 2) ความสำคัญของพื้นที่ป่าซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิต ซึ่งมีคำที่แสดงลักษณะภูมิประเทศและเรียกพื้นที่ป่าแบบต่างๆ แต่ละคำมีความหมายและบอกลักษณะเด่นของพื้นที่ป่าที่แตกต่างกัน แสดงถึงการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยเฉพาะป่า
- 3) ลักษณะภูมิประเทศแบบพื้นที่สูง มีคำแสดงลักษณะเฉพาะต่างๆ สะท้อนให้เห็นลักษณะทางกายภาพแบบพื้นที่สูง บอกความหมายที่แตกต่างและบอกลักษณะเด่นของพื้นที่
- 4) ความหลากหลายของพืชพรรณ แสดงให้เห็นถึงการนิยมนำพืชมาใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน ซึ่งกล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของพรรณไม้หลายชนิด
- 5) การบ่งบอกทิศทางตำแหน่งหรือแสดงลักษณะเด่นของหมู่บ้าน คำแสดงภูมิประเทศ ลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติที่ปรากฏ ทำให้เห็นวัฒนธรรมการระบุทิศทางและตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน รวมทั้งลักษณะเด่นของพื้นที่บริเวณหมู่บ้าน
- 6) ความสำคัญของวัดและศาสนา มีคำแสดงชื่อเฉพาะเป็นวัดแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัดและความศรัทธา ความผูกพันทางพุทธศาสนา
- 7) ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ มีคำแสดงชื่อเฉพาะและคำยืมจากภาษาของกลุ่มชนต่างๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่
- 8) การเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชน สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของลักษณะการรวมตัวกันจากชุมชนแบบเดิมเป็นชุมชนแบบใหม่

2.2 เกณฑ์พิจารณาความหมายของชื่อหมู่บ้าน

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ของ ประทีป พุกษากิจ (2536: 67-68) ดังนี้

1) ความหมายโดยตรง คือ ความหมายตามเนื้อความ อันหมายถึงสิ่งที่กล่าวถึงโดยตรง เช่น ลิง หมู ควาย หมายถึง สัตว์ หิน หมายถึง วัตถุชนิดหนึ่ง เพชร หมายถึง แก้วชนิดหนึ่ง เป็นต้น

2) ความหมายโดยนัย เป็นความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายเดิม ที่แฝงเร้นในคำอีกทีหนึ่ง เช่น

ลิง	หมายถึง	ชน อยู่ไม่สุข
ควาย	”	โง่ ทึ่ม ให้คนจูงจมูกได้ง่าย
หมู	”	อ้วน กินจุ กินไม่เลือก
หิน	”	แข็ง หนักแน่น

3) ความหมายตามปริบท เป็นความหมายของคำที่มีข้อความหรือประโยคเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ คำบางคำเมื่ออยู่ในประโยคอย่างหนึ่งมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่เมื่อไปอยู่อีกประโยคหนึ่ง จะมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง เช่น ความหมายของคำว่า “ขึ้น” อาจมีความหมายแตกต่างกันไปตามปริบท ดังนี้

เขาเดิน <u>ขึ้น</u> ชั้นสี่	หมายถึง	เคลื่อนไป
สินค้า <u>ขึ้น</u> ราคา	”	เพิ่ม
หมู่บ้าน <u>ขึ้น</u> มือ	”	เจริญ หรือ โชคดี

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จากประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองลพบุรี ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พุทธศักราช 2475 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2540 ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งนำมาวิเคราะห์มีจำนวน 170 ชื่อ

2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติและที่มาของชื่อหมู่บ้านกับชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และจากการสัมภาษณ์ วิทยากร

3 นำเสนอผลการศึกษา สรุป และอภิปรายผลการศึกษาโดยเรียบเรียงแบบพรรณนา วิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดย แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1.1 ชนิดของคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ผู้วิจัยวิเคราะห์ชนิดของคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ได้แก่ คำประสม คำสมาส และคำสนธิ ตัวอย่างการวิเคราะห์ชื่อหมู่บ้าน เช่น

ตารางตัวอย่าง แสดงการวิเคราะห์ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ที่	ชื่อหมู่บ้าน	คำประสม		
		ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1(คำเดียว)	ส่วนขยาย 2(คำเดียว)
1.	บ้านไร่	บ้าน(น.)	ไร่(น.)	-
2.	บ้านหนองปลิง	บ้าน(น.)	หนอง(น.)	ปลิง(น.)
3.	บ้านคลองจันทน์	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	จันทน์(น.)
4.	บ้านท่าเตี้ยใหญ่	บ้าน(น.)	ท่า(น.)+เตี้ย(น.)	ใหญ่(ว.)
5.	บ้านเขาพระงาม	บ้าน(น.)	เขา(น.)	พระ(น.)+งาม(ว.)

1.2 โครงสร้างชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ตัวอย่าง เช่น

ตารางแสดง ชื่อหมู่บ้านที่มีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ(แหล่งน้ำ)+ลักษณะเฉพาะ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (คำแสดงภูมิประเทศ)	ส่วนขยาย 2 (คำแสดงลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ท่า	แค	ทำน้ำที่มีต้นแคขึ้นอยู่
2.	บ้าน	ท่า	ศาลา	ริมน้ำที่มีศาลาใช้พักผ่อน
3.	บ้าน	ท่า	ควาย	บริเวณที่ควายมักขึ้นลงริมฝั่งน้ำ
4.	บ้าน	ท่า	เกวียน	บริเวณริมฝั่งน้ำใช้หยุดพักเกวียน
5.	บ้าน	ท่า	กระยาง	บริเวณริมฝั่งน้ำมีนกกกระยางอาศัยอยู่

ตอนที่ 2 กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

2.1 ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

2.2 ความสัมพันธ์ของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผู้วิจัยวิเคราะห์ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยจำแนกประเภทตามลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจากความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้าน ซึ่งตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน โดยการสัมภาษณ์ วิทยากรและค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี ที่ว่าการอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน วัด สถานศึกษา ห้องสมุด หมู่บ้านต่างๆ สำหรับความหมายของชื่อหมู่บ้านได้ค้นคว้าความหมายจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 และพจนานุกรม พ.ศ. 2548

ตัวอย่าง ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโคกกระเทียม

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1-5	หมู่ที่ 1-5 บ้านโคกกระเทียม	จากตำนาน
6-7	หมู่ที่ 6-7 บ้านคอกกระบือ	จากสภาพภูมิประเทศ
8-9	หมู่ที่ 8-9 บ้านหนองปลิง	จากสภาพภูมิประเทศ

ตัวอย่าง ความหมายของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโคกกระเทียม

1. บ้านโคกกระเทียม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นเป็นชาวลาวพวนที่เดิมอพยพมาจากเมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจึงใช้ชื่อเดิมว่าโคกกระเทียม เพื่อให้คนรุ่นต่อไปตามหาเจอ
2. บ้านคอกกระบือ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีการเลี้ยงควายในคอกกันทุกบ้าน
3. บ้านหนองปลิง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นในหนองน้ำมีปลิงอยู่มาก

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการสร้างคำ กลวิธีที่ใช้ตั้งชื่อหมู่บ้านและที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งแบ่งผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1.1 ชนิดของคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1.2 โครงสร้างชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์

ตอนที่ 2 กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

2.1 ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

2.2 ความสัมพันธ์ของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรม

ท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1. ชนิดของคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ผู้วิจัยพบชนิดของคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี 3 ลักษณะ ได้แก่ คำประสม คำสมาส และคำสนธิ ดังต่อไปนี้

ก. คำประสม หมายถึง การนำคำซึ่งเป็นหน่วยคำอิสระต่างความหมายที่มีใช้เป็นประจำในภาษา ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกันได้เป็นคำคำเดียวในโครงสร้างที่ใหญ่กว่าเดิม คำประสมร่วมกันทำหน้าที่เป็นคำชนิดเดียวกันในภาษา คือ อาจเป็นคำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์หรือคำบอกเวลาที่มีความหมายใหม่ ความหมายดังกล่าว อาจมีเค้าความหมายเดิม ลักษณะสำคัญของคำประสม คือ คำประสมแต่ละคำจะต้องมีส่วนประกอบ 2 ส่วน แต่ละส่วนอาจเป็นคำเดี่ยว กลุ่มคำหรือคำที่สร้างแล้ว คือ คำซ้อนหรือคำประสม

คำประสมที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

เกิดจากส่วนหลักกับส่วนขยาย พบ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยายเป็นคำเดียว

คำประสมที่มีลักษณะนี้ เกิดจากส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย(คำเดียว) ซึ่งส่วนหลัก คำนามประสมกับส่วนขยายคำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ หรือคำบุพบท ได้แก่ บ้านน้อย บ้านใหญ่ บ้านใหม่ บ้านไร่ บ้านกลุ่ม บ้านดาบ บ้านเกาะ บ้านสุขจี บ้านธานี บ้านตะลุง บ้านนิคม 1 บ้านนิคม 2 บ้านนิคม 3 บ้านซอย 5 บ้านกระแซง ชุมชนสันเปาโล

ผู้วิจัยพบ คำประสมลักษณะนี้จากชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 16 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 94 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด แสดงเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย(คำเดียว) พบจำนวน 16 ชื่อ

คำประสม			
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย(คำเดียว)
1.	บ้านน้อย	บ้าน(น.)	น้อย(ว.)
2.	บ้านใหญ่	บ้าน(น.)	ใหญ่(ว.)
3.	บ้านใหม่	บ้าน(น.)	ใหม่(ว.)
4.	บ้านไร่	บ้าน(น.)	ไร่(น.)
5.	บ้านกลุ่ม	บ้าน(น.)	กลุ่ม(น.)
6.	บ้านดาบ	บ้าน(น.)	ดาบ(น.)
7.	บ้านเกาะ	บ้าน(น.)	เกาะ(น.)
8.	บ้านสุขจี	บ้าน(น.)	สุขจี(น.)
9.	บ้านธานี	บ้าน(น.)	ธานี(น.)
10.	บ้านตะลุง	บ้าน(น.)	ตะลุง (น.)
11.	บ้านนิคม 1	บ้าน(น.)	นิคม 1(น.)
12.	บ้านนิคม 2	บ้าน(น.)	นิคม 2(น.)
13.	บ้านนิคม 3	บ้าน(น.)	นิคม 3(น.)
14.	บ้านซอย 5	บ้าน(น.)	ซอย 5(น.)
15.	บ้านกระแซง	บ้าน(น.)	กระแซง(น.)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คำประสม			
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย(คำเดียว)
16	ชุมชนสันเปาโล	ชุมชน(น.)	สันเปาโล(น.)

2. ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย 1 เป็นคำเดียว ส่วนขยาย 2 เป็นคำเดียว

คำประสมที่มีลักษณะนี้ เกิดจากส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำเดียว) +ส่วนขยาย 2 (คำเดียว) ซึ่งส่วนหลักเป็นคำนาม ส่วนขยาย 1 และส่วนขยาย 2 เป็นคำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ หรือ คำบุพบท เช่น บ้าน+โลก+กระเทียม บ้าน+โลก+คราม บ้าน+โลก+ตุ้ม บ้าน+โลก+พุดชา เป็นต้น

ผู้วิจัยพบ คำประสมลักษณะนี้จากชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 100 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 58.82 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด แสดงเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำเดียว)+ส่วนขยาย 2(คำเดียว)

พบจำนวน 100 ชื่อ

คำประสม				
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1 (คำเดียว)	ส่วนขยาย 2(คำเดียว)
1.	บ้าน โลกกระเทียม	บ้าน(น.)	โลก(น.)	กระเทียม(น.)
2	บ้าน โลกคราม	บ้าน(น.)	โลก(น.)	คราม(น.)
3	บ้าน โลกตุ้ม	บ้าน(น.)	โลก(น.)	ตุ้ม(น.)
4	บ้าน โลกพุดชา	บ้าน(น.)	โลก(น.)	พุดชา(น.)
5	บ้าน โลกม่วง	บ้าน(น.)	โลก(น.)	ม่วง(น.)
6	บ้าน โลกกะถิน	บ้าน(น.)	โลก(น.)	กะถิน(น.)
7	บ้าน โลกลำพาน	บ้าน(น.)	โลก(น.)	ลำพาน(น.)
8	บ้าน โลกขยาย	บ้าน(น.)	โลก(น.)	ขยาย(ก.)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คำประสม				
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1 (คำเดียว)	ส่วนขยาย 2(คำเดียว)
9	บ้านท่าเกวียน	บ้าน(น.)	ท่า(น.)	เกวียน(น.)
10	บ้านท่ามะขาม	บ้าน(น.)	ท่า(น.)	มะขาม(น.)
11.	บ้านท่ากระยาง	บ้าน(น.)	ท่า(น.)	กระยาง(น.)
12	บ้านท่าควาย	บ้าน(น.)	ท่า(น.)	ควาย(น.)
13	บ้านท่าแค	บ้าน(น.)	ท่า(น.)	แค(น.)
14	บ้านท่าศาลา	บ้าน(น.)	ท่า(น.)	ศาลา(น.)
15	บ้านท่าข้าม	บ้าน(น.)	ท่า(น.)	ข้าม(ก.)
16	บ้านห้วยส้ม	บ้าน(น.)	ห้วย(น.)	ส้ม(น.)
17.	บ้านห้วยจันทร์	บ้าน(น.)	ห้วย(น.)	จันทร์(น.)
18	บ้านห้วยขมิ้น	บ้าน(น.)	ห้วย(น.)	ขมิ้น(น.)
19.	บ้านห้วยบง	บ้าน(น.)	ห้วย(น.)	บง(น.)
20	บ้านห้วยเสาร	บ้าน(น.)	ห้วย(น.)	เสาร(น.)
21.	บ้านหนองปลิง	บ้าน(น.)	หนอง(น.)	ปลิง(น.)
22	บ้านหนองหอย	บ้าน(น.)	หนอง(น.)	หอย(น.)
23	บ้านหนองถ้ำ	บ้าน(น.)	หนอง(น.)	ถ้ำ(น.)
24	บ้านหนองแถม	บ้าน(น.)	หนอง(น.)	แถม(น.)
25.	บ้านหนองแก้ว	บ้าน(น.)	หนอง(น.)	แก้ว(น.)
26	บ้านคลองปริก	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	ปริก(น.)
27.	บ้านคลองสะแก	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	สะแก(น.)
28	บ้านคลองกุ่ม	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	กุ่ม(น.)
29	บ้านคลองจิ้น	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	จิ้น(น.)
30.	บ้านสระวัง	บ้าน(น.)	สระ(น.)	วัง(น.)
31.	บ้านสระมะเกลือ	บ้าน(น.)	สระ(น.)	มะเกลือ(น.)
32	บ้านสระมโนราห์	บ้าน(น.)	สระ(น.)	มโนราห์(น.)
33	บ้านสระเสวย	บ้าน(น.)	สระ(น.)	เสวย(น.)
34	บ้านสามเรือน	บ้าน(น.)	สาม(น.)	เรือน(น.)
35.	บ้านสามบาท	บ้าน(น.)	สาม(น.)	บาท(น.)
36	บ้านสามแยก	บ้าน(น.)	สาม(น.)	แยก(ก.)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คำประสม				
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1 (คำเดียว)	ส่วนขยาย 2(คำเดียว)
37.	บ้านสามหลัง	บ้าน(น.)	สาม(น.)	หลัง(น.)
38.	บ้านดอนโพธิ์	บ้าน(น.)	ดอน(น.)	โพธิ์(น.)
39.	บ้านดอนมะกัก	บ้าน(น.)	ดอน(น.)	มะกัก(น.)
40.	บ้านดอนคู	บ้าน(น.)	ดอน(น.)	คู(น.)
41.	บ้านดงจำปา	บ้าน(น.)	ดง(น.)	จำปา(น.)
42.	บ้านดงตาล	บ้าน(น.)	ดง(น.)	ตาล(น.)
43.	บ้านดงสวอง	บ้าน(น.)	ดง(น.)	สวอง(น.)
44.	บ้านดงน้อย	บ้าน(น.)	ดง(น.)	น้อย(ว.)
45.	บ้านป่ากล้วย	บ้าน(น.)	ป่า(น.)	กล้วย(น.)
46.	บ้านป่าตาล	บ้าน(น.)	ป่า(น.)	ตาล(น.)
47.	บ้านป่าสัก	บ้าน(น.)	ป่า(น.)	สัก(น.)
48.	บ้านไผ่กระดาน	บ้าน(น.)	ไผ่(น.)	กระดาน(น.)
49.	บ้านไผ่ลาน	บ้าน(น.)	ไผ่(น.)	ลาน(น.)
50.	บ้านไผ่แตร	บ้าน(น.)	ไผ่(น.)	แตร(น.)
51.	บ้านบางชัน	บ้าน(น.)	บาง(น.)	ชัน(น.)
52.	บ้านบางพุทโธ	บ้าน(น.)	บาง(น.)	พุทโธ(น.)
53.	บ้านบางบำหรุ	บ้าน(น.)	บาง(น.)	บำหรุ(น.)
54.	บ้านข่อยเหนือ	บ้าน(น.)	ข่อย(น.)	เหนือ(น.)
55.	บ้านข่อยกลาง	บ้าน(น.)	ข่อย(น.)	กลาง(น.)
56.	บ้านข่อยใต้	บ้าน(น.)	ข่อย(น.)	ใต้(ว.)
57.	บ้านวัดกำแพง	บ้าน(น.)	วัด(น.)	กำแพง(น.)
58.	บ้านวัดหลวง	บ้าน(น.)	วัด(น.)	หลวง(น.)
59.	บ้านหัวกระท่อม	บ้าน(น.)	หัว(น.)	กระท่อม(น.)
60.	บ้านหัวช้าง	บ้าน(น.)	หัว(น.)	ช้าง(น.)
61.	บ้านน้ำซับ	บ้าน(น.)	น้ำ(น.)	ซับ(น.)
62.	บ้านน้ำจั้น	บ้าน(น.)	น้ำ(น.)	จั้น(น.)
63.	บ้านบ่อแก้ว	บ้าน(น.)	บ่อ(น.)	แก้ว(น.)
64.	บ้านบ่อเงิน	บ้าน(น.)	บ่อ(น.)	เงิน(น.)
65.	บ้านกกโก	บ้าน(น.)	กก(น.)	โก(น.)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คำประสม				
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1 (คำเดียว)	ส่วนขยาย 2 (คำเดียว)
66.	บ้านกมะเกลือ	บ้าน(น.)	กก(น.)	มะเกลือ(น.)
67.	บ้านโพธิ์ตุ	บ้าน(น.)	โพธิ์(น.)	ตุ(น.)
68.	บ้านโพธิ์ราย	บ้าน(น.)	โพธิ์(น.)	ราย(ว.)
69.	บ้านไผ่แหลม	บ้าน(น.)	ไผ่(น.)	แหลม(ว.)
70.	บ้านไผ่ขวาง	บ้าน(น.)	ไผ่(น.)	ขวาง(ก.)
71.	บ้านคันไทร	บ้าน(น.)	คัน(น.)	ไทร(น.)
72.	บ้านทองลาด	บ้าน(น.)	ทอง(น.)	ลาด(น.)
73.	บ้านไทรช้อย	บ้าน(น.)	ไทร(น.)	ช้อย(ก.)
74.	บ้านจิวราย	บ้าน(น.)	จิว(น.)	ราย(ว.)
75.	บ้านมะนาวหวาน	บ้าน(น.)	มะนาว(น.)	หวาน(ว.)
76.	บ้านคอกกระบือ	บ้าน(น.)	คอก(น.)	กระบือ(น.)
77.	บ้านไคโสน	บ้าน(น.)	ไค(น.)	โสน(น.)
78.	บ้านขุนนวน	บ้าน(น.)	ขุน(น.)	นวน(น.)
79.	บ้านหัววัง	บ้าน(น.)	หัว(น.)	วัง(น.)
80.	บ้านสิริษะกระบือ	บ้าน(น.)	สิริษะ(น.)	กระบือ(น.)
81.	บ้านสะพานอิฐ	บ้าน(น.)	สะพาน(น.)	อิฐ(น.)
82.	บ้านเสาชง	บ้าน(น.)	เสา(น.)	ชง(น.)
83.	บ้านเขาหนีบ	บ้าน(น.)	เขา(น.)	หนีบ(ก.)
84.	บ้านหาดทราย	บ้าน(น.)	หาด(น.)	ทราย(น.)
85.	บ้านสี่คลอง	บ้าน(น.)	สี่(น.)	คลอง(น.)
86.	บ้านโค้งธนู	บ้าน(น.)	โค้ง(ก.)	ธนู(น.)
87.	บ้านถนนแค	บ้าน(น.)	ถนน(น.)	แค(น.)
88.	บ้านร่วมใจ	บ้าน(น.)	ร่วม(ก.)	ใจ(น.)
89.	บ้านพระนารายณ์	บ้าน(น.)	พระ(น.)	นารายณ์(น.)
90.	บ้านศาลาลอย	บ้าน(น.)	ศาลา(น.)	ลอย(ก.)
91.	บ้านถนนใหญ่	บ้าน(น.)	ถนน(น.)	ใหญ่(ว.)
92.	บ้านโรงหนอง	บ้าน(น.)	โรง(น.)	หนอง(น.)
93.	บ้านโปรงน้อย	บ้าน(น.)	โปรง(ว.)	น้อย(ว.)
94.	บ้านไคยาว	บ้าน(น.)	ไค(น.)	ยาว(ก.)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คำประสม				
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1(คำเดียว)	ส่วนขยาย 2(คำเดียว)
95.	บ้านห้วยเปี่ยม	บ้าน(น.)	ห้วย(น.)	เปี่ยม(ก.)
96.	บ้านท้องคุ้ง	บ้าน(น.)	ท้อง(น.)	คุ้ง(น.)
97.	บ้านตลาดล่าง	บ้าน(น.)	ตลาด(น.)	ล่าง(ว.)
98.	บ้านทะเลน้อย	บ้าน(น.)	ทะเล(น.)	น้อย(ว.)
99.	ชุมชนบ้านป้อม	บ้าน(น.)	บ้าน(น.)	ป้อม(น.)
100.	ชุมชนประตูลี	ชุมชน(น.)	ประตูลี(น.)	ลี(น.)

3 ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย 1เป็นคำเดียว ส่วนขยาย 2เป็นคำประสม

คำประสมที่มีลักษณะนี้ เกิดจากส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำเดียว) +ส่วนขยาย 2(คำประสม) ซึ่งส่วนหลักเป็นคำนาม ส่วนขยาย 1 เป็นคำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ หรือคำบุพบท ส่วนขยาย 2เป็นคำประสม เช่น บ้าน+คลอง+(ท่า+ควาย) บ้าน+คลอง+(จั่ว+ราย) บ้าน+คลอง+(ศาล+เจ้า) บ้าน+คลอง+(ยาย+คล้าย) เป็นต้น

ผู้วิจัยพบ คำประสมลักษณะนี้จากชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 24ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1412ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด แสดงเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 3 ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำเดียว)+ ส่วนขยาย 2(คำประสม) พบจำนวน 24ชื่อ

คำประสม				
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1(คำเดียว)	ส่วนขยาย 2(คำประสม)
1.	บ้านคลองท่าควาย	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	ท่า(น.)+ควาย(น.)
2.	บ้านคลองจั่วราย	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	จั่ว(น.)+ราย(ว.)
3.	บ้านคลองศาลเจ้า	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	ศาล(น.)+เจ้า(น.)
4.	บ้านคลองยายคล้าย	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	ยาย(น.)+คล้าย(น.)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

คำประสม				
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1 (คำเดียว)	ส่วนขยาย 2(คำประสม)
5.	บ้านคลองขายนาค	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	ชาย(น.)+นาค(น.)
6	บ้านคลองขयरักษ์	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	ชาย(น.)+รักษ์(น.)
7.	บ้านคลองขายนุ่น	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	ชาย(น.)+นุ่น(น.)
8	บ้านคลองตานาค	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	ตา(น.)+นาค(น.)
9	บ้านคลองตาปิ่น	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	ตา(น.)+ปิ่น(น.)
10	บ้านคลองบางปี	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	บาง(น.)+ปี(น.)
11.	บ้านหนองบัวขาว	บ้าน(น.)	หนอง(น.)	บัว(น.)+ขาว(ว.)
12	บ้านหนองผักตบ	บ้าน(น.)	หนอง(น.)	ผัก(น.)+ตบ(น.)
13	บ้านโพธิ์หัวช้าง	บ้าน(น.)	โพธิ์(น.)	หัว(น.)+ช้าง(น.)
14	บ้านโพธิ์น้ำอบ	บ้าน(น.)	โพธิ์(น.)	น้ำ(น.)+อบ(น.)
15	บ้านโนนหัวช้าง	บ้าน(น.)	โนน(น.)	หัว(น.)+ช้าง(น.)
16	บ้านเขาพระงาม	บ้าน(น.)	เขา(น.)	พระ(น.)+งาม(ว.)
17.	บ้านโคกคอกไม้	บ้าน(น.)	โคก(น.)	คอก(น.)+ไม้(น.)
18	บ้านคิ่งนาบุญ	บ้าน(น.)	คิ่ง(น.)	นา(น.)+บุญ(น.)
19	บ้านซับเสื่อแมบ	บ้าน(น.)	ซับ(น.)	เสื่อ(น.)+แมบ(น.)
20	บ้านวัดเชิงท่า	บ้าน(น.)	วัด(น.)	เชิง(น.)+ท่า(น.)
21.	บ้านกรอกตาซัง	บ้าน(น.)	กรอก(น.)	ตา(น.)+ซัง(น.)
22	บ้านบางชันหมาก	บ้าน(น.)	บาง(น.)	ชัน(น.)+หมาก(น.)
23	ชุมชนร่วมน้ำใจ 1	ชุมชน(น.)	ร่วม(ก.)	น้ำ(น.)+ใจ 1 (น.)
24	ชุมชนร่วมน้ำใจ 2	ชุมชน(น.)	ร่วม(ก.)	น้ำ(น.)+ใจ 2(น.)

4 ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย 1 เป็นคำเดียว ส่วนขยาย 2 เป็นกลุ่มคำ

คำประสมที่มีลักษณะนี้ เกิดจากส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำเดียว) +ส่วนขยาย 2 (กลุ่มคำ) ซึ่งส่วนหลักเป็นคำนาม ส่วนขยาย 1 เป็นคำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ หรือคำบุพบท ส่วนขยาย 2 เป็นกลุ่มคำกริยา กลุ่มคำนาม กลุ่มคำจำนวนนับหรือกลุ่มคำบุพบท เช่น บ้านโพธิ์เก้าต้น บ้านโพธิ์ศิลา บ้านหินสองก้อน บ้านฟ้าลงมัน เป็นต้น

ผู้วิจัยพบ คำประสมลักษณะนี้จากชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 9 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.30 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด แสดงเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 4 ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำเดียว)+ส่วนขยาย 2(กลุ่มคำ)
พบจำนวน 9 ชื่อ

คำประสม				
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1 (คำเดียว)	ส่วนขยาย 2 (กลุ่มคำ)
1.	บ้านโพธิ์เกล้าตัน	บ้าน(น.)	โพธิ์(น.)	เกล้า(น.)+ตัน(น.)
2.	บ้านโพธิ์ศิให้	บ้าน(น.)	โพธิ์(น.)	ศิ(น.)+ให้(น.)
3.	บ้านบางชันหมากเหนือ	บ้าน(น.)	บาง(น.)	ชันหมาก(น.)+เหนือ(ว.)
4.	บ้านบางชันหมากใต้	บ้าน(น.)	บาง(น.)	ชันหมาก(น.)+ใต้(ว.)
5.	บ้านหินสองก้อน	บ้าน(น.)	หิน(น.)	สอง(น.)+ก้อน(น.)
6.	บ้านฟ้าลงมัน	บ้าน(น.)	ฟ้า(น.)	ลง(ก.)+มัน(น.)
7.	บ้านห้วยสามพันตา	บ้าน(น.)	ห้วย(น.)	สามพัน(น.)+ตา(น.)
8.	บ้านคลองบางชันหมาก	บ้าน(น.)	คลอง(น.)	บาง(น.)+ชันหมาก(น.)
9.	ชุมชนวัดคลองสายบัว	ชุมชน(น.)	วัด(น.)	คลอง(น.)+สายบัว(น.)

5. ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย 1 เป็นคำประสม (คำเดียวกับคำเดียว)
ส่วนขยาย 2 เป็นคำเดียว

คำประสมที่มีลักษณะนี้ เกิดจากส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำประสม)+ส่วนขยาย 2(คำเดียว) ซึ่งส่วนหลักเป็นคำนาม ส่วนขยาย 1 เป็นคำประสม ส่วนขยาย 2 เป็นคำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ หรือคำบุพบท เช่น บ้านหนองแกเตี้ย บ้านท่าเคือใหญ่ บ้านท่าเคือน้อย บ้านต้นตะเคือใหญ่ เป็นต้น

ผู้วิจัยพบ คำประสมลักษณะนี้จากชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 11 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.47 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด แสดงเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 5 ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำประสม)+ส่วนขยาย 2(คำเดียว)
พบจำนวน 11 ชื่อ

คำประสม				
ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ส่วนหลัก(คำเดียว)	ส่วนขยาย 1 (คำประสม)	ส่วนขยาย 2(คำเดียว)
1.	บ้านหนองแกเตี้ย	บ้าน(น.)	หนอง(น.)+แก(น.)	เตี้ย(ว.)
2.	บ้านหนองแฝกเลื่อม	บ้าน(น.)	หนอง(น.)+แฝก(น.)	เลื่อม(ว.)
3.	บ้านท่าเตือใหญ่	บ้าน(น.)	ท่า(น.)+เตือ(น.)	ใหญ่(ว.)
4.	บ้านท่าเตือน้อย	บ้าน(น.)	ท่า(น.)+เตือ(น.)	น้อย(ว.)
5.	บ้านต้นสะตือใหญ่	บ้าน(น.)	ต้น(น.)+สะตือ(น.)	ใหญ่(ว.)
6.	บ้านต้นสะตือเล็ก	บ้าน(น.)	ต้น(น.)+สะตือ(น.)	เล็ก(น.)
7.	บ้านคอนโพธิ์ใต้	บ้าน(น.)	คอน(น.)+โพธิ์(น.)	ใต้(ว.)
8.	บ้านศูนย์หนึ่งพัฒนา	บ้าน(น.)	ศูนย์(น.)+หนึ่ง(น.)	พัฒนา(น.)
9.	บ้านป่าหวายทุ่ง	บ้าน(น.)	ป่า(น.)+หวาย(น.)	ทุ่ง(น.)
10.	บ้านพระที่นั่งเย็น	บ้าน(น.)	พระ(น.)+ที่นั่ง(น.)	เย็น(ว.)
11.	ชุมชนอู่ตรงเก่า	ชุมชน(น.)	อู่(น.) +ตรง(น.)	เก่า(ว.)

ผู้วิจัยพบชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีลักษณะการสร้างคำประสมมากที่สุด จำนวน 160 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 9412 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด โดยคำประสมที่มีลักษณะนี้เกิดจากส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย 1 เป็นคำเดียวและส่วนขยาย 2 เป็นคำเดียว ส่วนชื่อหมู่บ้านที่พบรองลงมา จำนวน 24 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1412 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด มีลักษณะการสร้างคำประสมเกิดจากส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย 1 เป็นคำเดียวและส่วนขยาย 2 เป็นคำประสม และชื่อหมู่บ้านที่พบน้อยที่สุด จำนวน 16 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 941 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด มีลักษณะการสร้างคำประสมเกิดจากส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย 1 เป็นคำเดียวและส่วนขยาย 2 เป็นกลุ่มคำ สรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 6 สรุปการสร้างคำชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำประสม พบ 5 ลักษณะ ดังนี้

ที่	ลักษณะการสร้างคำชื่อหมู่บ้าน	จำนวนชื่อที่พบ
1.	ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย(คำเดียว)	16
2.	ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย1(คำเดียว)+ส่วนขยาย2(คำเดียว)	100
3.	ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำเดียว)+ส่วนขยาย 2(คำประสม)	24
4.	ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำเดียว)+ส่วนขยาย 2(กลุ่มคำ)	9
5.	ชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลัก(คำเดียว)+ส่วนขยาย 1(คำประสม)+ส่วนขยาย 2(คำเดียว)	11
	รวม	160

ผู้วิจัยพบชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีลักษณะการสร้างคำประสมที่พบมากที่สุด เกิดจากส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย1 เป็นคำเดียวและส่วนขยาย2เป็นคำเดียว ส่วนชื่อหมู่บ้านที่พบรองลงมา มีลักษณะการสร้างคำประสมเกิดจากส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย 1 เป็นคำเดียวและส่วนขยาย 2 เป็นคำประสม และชื่อหมู่บ้านที่พบน้อยที่สุด มีลักษณะการสร้างคำประสมเกิดจากส่วนหลักเป็นคำเดียว ส่วนขยาย 1 เป็นคำเดียวและส่วนขยาย 2 เป็นกลุ่มคำ

ข. คำสมาส หมายถึง การนำคำในภาษาบาลีและสันสกฤตมาประสมกัน ทำให้เกิดคำใหม่มีความหมายใหม่ แต่ยังคงมีเค้าความหมายเดิมอยู่ โดยมีข้อสังเกตว่าความหมายของคำสมาสคำหลักมักจะอยู่ข้างหลัง ดังนั้น ในการแปลศัพท์คำสมาสส่วนใหญ่ มักจะแปลจากคำหลังมาคำหน้า ทั้งนี้เพราะในภาษาบาลี-สันสกฤตคำขยายอยู่ข้างหน้าคำที่ถูกขยาย ผลการวิจัยลักษณะการสร้างคำพบชื่อชุมชนที่เป็นคำสมาส จำนวน 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 4.12 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด ดังนี้

ตารางที่ 7 การสร้างคำชื่อชุมชนที่เป็นคำสมาส พบจำนวน 7 ชื่อ ดังนี้

ที่	ชื่อชุมชนที่เป็นคำสมาส	คำเสริม (ส่วนขยาย)	คำตั้ง (ส่วนหลัก)
1.	ราชมนู	ราช(ราชะ)(ป.)	มนู(ส.)
2.	รามเดโช	ราม(ป.)	เดโช(ป.)
3.	นครโกษา	นคร(ป.)	โกษา(ป.)
4.	คีรีวงศ์	คีรี(ป.)	วงศ์(ส.)
5.	ศรีปราชญ์	ศรี(ส.)	ปราชญ์(ส.)
6.	อุดมวิทย	อุตุ(ป.) +นิยม(ป.)	วิทยา(ส.)
7.	ไปรษณีย์	ไปรษณีย์(ส.)	-

ค. คำสนธิ หมายถึง การเชื่อมคำกันของภาษาบาลีและสันสกฤตมา โดยนำคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาเชื่อมเป็นคำเดียวกันเพื่อให้เกิดความไพเราะ ซึ่งการสนธินี้มี 3 วิธี คือ สระสนธิ (เชื่อมสระกับสระ) พยัญชนะสนธิ (เชื่อมพยัญชนะกับพยัญชนะ) นฤคหิตสนธิ (เชื่อมด้วยนฤคหิต) ผลการวิจัยลักษณะการสร้างคำพบชื่อชุมชนที่เป็นคำสนธิ จำนวน 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.76 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด ดังนี้

ตารางที่ 8 การสร้างคำชื่อชุมชนที่เป็นคำสนธิ พบจำนวน 3 ชื่อ ดังนี้

ที่	ชื่อชุมชนที่เป็นคำสนธิ	คำเสริม (ส่วนขยาย)	คำตั้ง (ส่วนหลัก)
1.	นเรศวร	นร(ป.)	อิศวร(ส.)
2.	ศรีสุริโยทัย	ศรี(ส.)	สุริย(ป.)+อุทัย(ป.)
3.	สีหราชเดโชชัย	สีห(ป.)+ราช(ราชะ)(ป.)	เดโช(ป.)+ชัย(ป.)

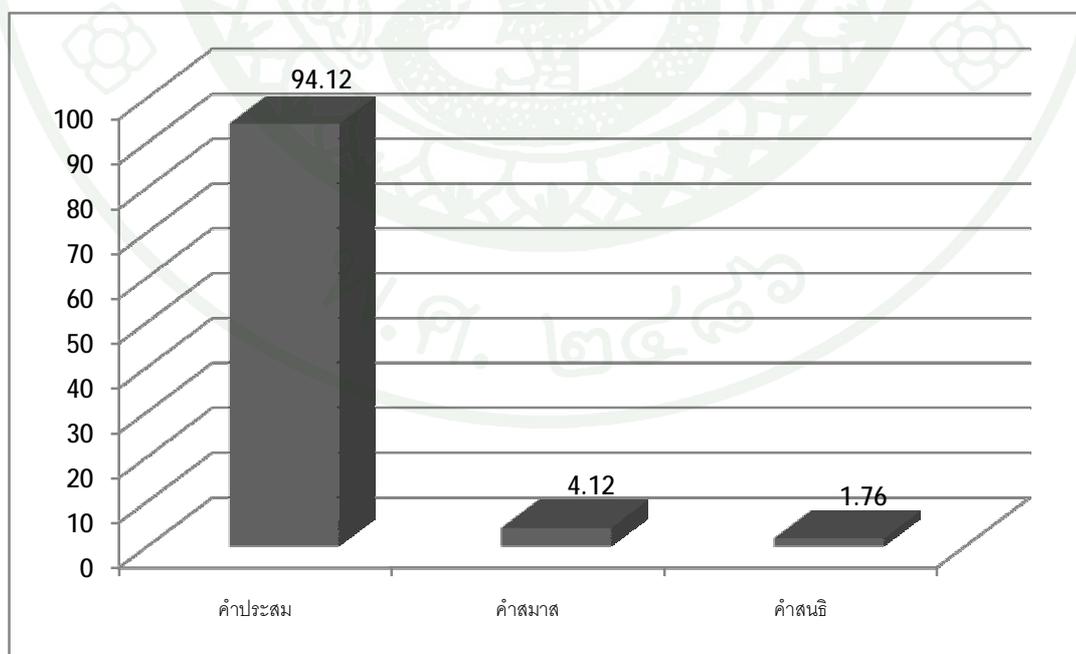
ผลการวิเคราะห์ลักษณะการสร้างคำชื่อชุมชนตามชนิดคำ สามารถแสดงให้เห็นโดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 สรุปวิเคราะห์ลักษณะการสร้างคำชื่อหมู่บ้านตามชนิดคำ ดังนี้

ที่	ชนิดคำ	จำนวนที่พบ	คิดเป็นร้อยละ
1.	คำประสม	160	94.12
2.	คำสมาส	7	4.12
3.	คำสนธิ	3	1.76
	รวม	170	100

จากตาราง แสดงให้เห็นว่าชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีลักษณะการสร้างคำซึ่งแบ่งตามชนิดคำ เรียงลำดับที่พบจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้ พบการสร้างคำประสมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.12 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมาเป็นคำสมาส คิดเป็นร้อยละ 4.12 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมดและพบคำสนธิเป็นจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.76 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

เพื่อให้เห็นภาพร้อยละของคำที่ใช้ตั้งชื่อหมู่บ้านแยกตามชนิดของคำชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงแสดงด้วยภาพแผนภูมิแท่งต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ร้อยละของการสร้างคำที่ใช้ตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

จากแผนภูมิแท่งข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีการสร้างคำแบบคำประสมมากที่สุดและพบจำนวนน้อยที่สุดเป็นการสร้างคำแบบคำสมาส-สนธิ

2. โครงสร้างชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์

โครงสร้างที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 219 หมู่บ้าน 20 ชุมชน รวม 170 ชื่อ ผู้วิจัยใช้โครงสร้างชื่อหมู่บ้านตามแนวของน้องนุช มณีอินทร์ (2543) โดยวิเคราะห์ตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์

ผลวิเคราะห์คำที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์ พบว่ามีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนหลักและส่วนขยาย โดยมีคำแรกเป็นคำมูล เรียกว่า ส่วนหลัก หรือคำตั้ง แสดงความหมายหลักของคำปรากฏเสมอหน้าชื่อหมู่บ้าน คือคำว่า “บ้าน” เช่น บ้าน+ไร่ บ้าน+น้อย บ้าน+คาบ เป็นต้น ส่วนคำที่ปรากฏตามหลังส่วนหลักนั้น เรียกว่า ส่วนขยาย ทำหน้าที่เพิ่มความหมายแก่ส่วนหลัก เช่น คำว่า ไร่ น้อย คาบ เป็นต้น นอกจากนี้ หากมีส่วนขยาย 2 ซึ่งจะมีหรือไม่มีในชื่อหมู่บ้านก็ได้ ทำหน้าที่เพิ่มความหมายที่เจาะจงมากขึ้นให้ส่วนขยาย 1 เช่น บ้าน+มะนาว+หวาน บ้าน+ไผ่+แหลม บ้าน+ดง+น้อย เป็นต้น คำว่า หวาน แหลม น้อย ถือว่าเป็นส่วนขยาย 2

สำหรับชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เมื่อแบ่งตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์ ได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1. บ้าน, ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ)
2. บ้าน, ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ) หรือ (คุณสมบัติ)
3. บ้าน + (ชื่อแสดงชุมชน)

ส่วนหลัก : บ้าน, ชุมชน หมายถึง คำแสดงความหมายหลักของคำและปรากฏเสมอหน้าชื่อหมู่บ้านหรือชุมชน

ส่วนขยายที่ 1 ได้แก่ ภูมิประเทศ ชื่อเฉพาะ และชื่อแสดงชุมชน

ภูมิประเทศ มีคำแสดงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ทางธรรมชาติ แสดงแหล่งน้ำ เช่น บ้านหนองปลิง บ้านหนองหอย บ้านคลองปรก เป็นต้น พื้นที่เป็นป่า เช่น บ้านป่าตาล บ้านป่าหวาย หุ้ง บ้านปากกล้วย เป็นต้น พื้นที่สูง เช่น บ้านเขาพระงาม บ้านเขาหิน บ้านโคกตูม เป็นต้น พื้นที่ทางการเกษตร เช่น บ้านคิ่งนาบุญ บ้านไร่ เป็นต้น พื้นที่ทางเดิน เช่น บ้านกรอกตาซัง บ้านถนนแค บ้านถนนใหญ่ เป็นต้น หรือแสดงลักษณะ ดิน หิน ทราบน้ำ เช่น บ้านธานี บ้านสะพานอิฐ บ้านหาดทราย บ้านน้ำซับ เป็นต้น สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น บ้านสาธิต บ้านสามหลัง บ้านพระที่นั่งเย็น เป็นต้น ซึ่งคำที่ปรากฏในโครงสร้างอาจเป็นคำมูล เช่น บ้านเกาะ เป็นต้น หรือเป็นคำประสมที่เป็นคำแสดงลักษณะภูมิประเทศทั้งสองคำประสมกันประกอบด้วย บ้าน+คานาม+คานาม เช่น บ้าน+หาด+ทราย บ้าน+หนอง+ถ้ำ บ้าน+ห้วย+ขมิ้น เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นคำมูลหรือคำประสมและต้องปรากฏก่อนส่วนขยาย 2 เสมอ

ชื่อเฉพาะ เป็นมงคลนาม พืช สัตว์ แม่น้ำ ลำธาร ภูเขา สิ่งของ คนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดลพบุรี หรือคำที่แสดงจำนวนนับหรือคำที่แสดงลักษณะสำคัญของพื้นที่ หรือคำยืมจากภาษาอื่น คำที่บ่งบอกศาสนา คำที่แสดงความเชื่อของคนลพบุรี

ชื่อแสดงชุมชน ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อใช้เรียกชุมชนนั้นๆ แสดงถึงชื่อเมืองเดิม หรือเป็นคำเรียกเชื้อชาติผู้อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นมาก่อน และอาจแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของชุมชนที่เด่นชัดหรือคำที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ ถือเป็นส่วนขยายซึ่งจะมีหรือไม่มีก็ได้

ส่วนขยายที่ 2 ได้แก่ ลักษณะเฉพาะ คุณสมบัติ

ลักษณะเฉพาะ มีคำบ่งบอกพืชพันธุ์ สัตว์ แม่น้ำ ภูเขา สิ่งของ หรือเป็นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในพื้นที่ ถือเป็นส่วนขยายซึ่งจะมีหรือไม่มีก็ได้ เช่น บ้านสระวัง บ้านท่ากระยาง บ้านปากกล้วย เป็นต้น

คุณสมบัติ มีคำที่บ่งบอกตำแหน่งและทิศทางของพื้นที่ หรือเป็นคำที่แสดงลักษณะเด่นของพื้นที่นั้นๆ ถือเป็นส่วนขยายที่บอกลักษณะหรือทำหน้าที่ขยายชื่อหมู่บ้านทั้งหมดซึ่งจะมีหรือไม่มีก็ได้ เช่น บ้านข่อยกลาง บ้านข่อยใต้ เป็นต้น

จากโครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำแนกรูปแบบได้ ดังนี้

1.21 โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 1 : บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ) แบ่งเป็น โครงสร้างย่อย 3 แบบ ได้แก่

1.21.1 บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ)

1.21.2 บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (คุณสมบัติ)

1.21.3 บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ)

1.21.1 บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ)

1) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศมีคำแสดงแหล่งน้ำ และตามด้วยส่วนขยาย 2 คำแสดงลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 36 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ชื่อหมู่บ้านที่มีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ(แหล่งน้ำ) ± ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 36 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (คำแสดงภูมิประเทศ)	ส่วนขยาย 2 (คำแสดงลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ท่า	แก	ท่าน้ำที่มีต้นแกขึ้นอยู่
2.	บ้าน	ท่า	ศาลา	ริมน้ำที่มีศาลาใช้พักผ่อน
3.	บ้าน	ท่า	ควาย	บริเวณที่ควายมักขึ้นลงริมฝั่งน้ำ
4.	บ้าน	ท่า	เกวียน	บริเวณริมฝั่งน้ำใช้หยุดพักเกวียน
5.	บ้าน	ท่า	กระชาย	บริเวณริมฝั่งน้ำมีนกกกระชายอาศัยอยู่
6.	บ้าน	ท่า	ข้าม	บริเวณที่มีทางข้ามฟากลำน้ำยาแล้ง
7.	บ้าน	ท่า	มะขาม	บริเวณริมฝั่งน้ำที่ขึ้นลงมีต้นมะขามขึ้นอยู่
8.	บ้าน	ห้วย	เปี่ยม	ลำห้วยที่มีน้ำมาก
9.	บ้าน	ห้วย	บง	ลำห้วยมีต้นไผ่บงขึ้นมาก
10.	บ้าน	ห้วย	ขม้น	ใกล้ลำห้วยมีต้นขม้นขึ้นอยู่
11.	บ้าน	ห้วย	จันทร์	ลำห้วยมองเห็นพระจันทร์ง่าย

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (คำแสดงภูมิภาค)	ส่วนขยาย 2 (คำแสดงลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
12	บ้าน	ห้วย	เสาร์	ในอดีตลำห้วยนี้เคยมีเสาลอยน้ำมา
13	บ้าน	ห้วย	ส้ม	ลำห้วยเล็กๆ ซึ่งมีต้นส้มขึ้นอยู่มาก
14	บ้าน	หนอง	แก้ว	มีชื่อตามตำนาน
15	บ้าน	หนอง	ถ้ำ	ใกล้หนองน้ำมีถ้ำ
16	บ้าน	หนอง	แฉม	หนองน้ำที่มีต้นแฉมขึ้น
17	บ้าน	หนอง	ปลิง	บริเวณหนองน้ำนี้มีปลิง
26	บ้าน	บาง	พุทโธ	กลุ่มบ้านตั้งชื่อตามตำนาน
27	บ้าน	บาง	จัน	กลุ่มบ้านนี้มีการเลี้ยงไก่จึงได้ขึ้นเสียง ไก่จัน
28	บ้าน	บาง	บำรุ	สมัยก่อนน้ำท่วมพื้นที่นี้มีไม้ลอยน้ำ มาติด
29	บ้าน	บาง	จันหมาก	บริเวณที่เคยมีการเคลื่อนขบวน จันหมากผ่านมา(ตำนาน)
30	บ้าน	น้ำ	จัน	กลุ่มบ้านมีน้ำใส
31	บ้าน	น้ำ	ซับ	มีแอ่งน้ำเล็กๆ ซึมซาบอยู่ภายใต้ดิน
32	บ้าน	บ่อ	เงิน	ชื่อเรียกเพื่อความเป็นสิริมงคล
33	บ้าน	บ่อ	แก้ว	บ้านที่จุดพบหินสีขาวเรียกว่าเขี้ยวหนุ มาน
34	บ้าน	ท้อง	คุ้ง	กลุ่มบ้านริมคลองใกล้คุ้งน้ำ
35	บ้าน	หาด	ทราย	กลุ่มบ้านที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ
36	บ้าน	สระ	มโนราห์	ที่ชุมชนตั้งอยู่มีแอ่งน้ำเรียกว่าสระ มโนราห์

2) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศมีคำแสดงพื้นที่สูงและตามด้วยส่วนขยาย 2 คำแสดงลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 10 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ชื่อหมู่บ้านที่มีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน +ภูมิประเทศ(พื้นที่สูง) ± ลักษณะเฉพาะ
พบจำนวน 10 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (คำแสดงภูมิประเทศ)	ส่วนขยาย 2 (คำแสดงลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	โคก	พุดซา	เนินสูงมีต้นพุดซาขึ้น
2.	บ้าน	โคก	คราม	เนินที่ลำคลองมีน้ำสีคราม
3.	บ้าน	โคก	ดุม	เนินสูงที่มีต้นมะดุมขึ้นอยู่
4.	บ้าน	โคก	กระเทียม	เนินสูงที่มีต้นกระเทียมขึ้นอยู่
5.	บ้าน	โคก	กะถิน	บริเวณเนินสูงมีต้นกะถินขึ้นอยู่
6.	บ้าน	โคก	ม่วง	บริเวณเนินสูงมีต้นมะม่วงขึ้นอยู่
7.	บ้าน	โคก	ลำพาน	บริเวณเนินสูงมีลำธารไหลผ่าน
8.	บ้าน	ดอน	คู	พื้นที่สูงมีคันประคูขึ้น
9.	บ้าน	ดอน	โพธิ์	เนินสูงที่มีต้นโพธิ์ขึ้นอยู่
10.	บ้าน	ดอน	มะกัก	เนินสูงที่มีต้นมะกักขึ้นอยู่

3) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศมีคำแสดงพื้นที่ป่าและตามด้วยส่วนขยาย 2 คำแสดงลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 6 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 12 ชื่อหมู่บ้านที่มีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน+ภูมิประเทศ(พื้นที่ป่า) ± ลักษณะเฉพาะ
พบจำนวน 6 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (คำแสดงภูมิประเทศ)	ส่วนขยาย 2 (คำแสดงลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ดง	สวอง	พื้นที่ป่ามีต้นสวองขึ้นหนาแน่น
2.	บ้าน	ดง	จำปา	บริเวณนี้มีต้นจำปาขึ้นอยู่หนาแน่น
3.	บ้าน	ดง	ตาล	ลักษณะของป่ามีต้นตาลขึ้นหนาแน่น
4.	บ้าน	ป่า	กล้วย	พื้นที่ป่าที่มีต้นกล้วยอยู่
5.	บ้าน	ป่า	สัก	บริเวณที่มีต้นสักขึ้นอยู่มาก
6.	บ้าน	ป่า	ตาล	พื้นที่ป่ามีต้นตาลขึ้นอยู่มาก

4) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศมีค่าแสดงพื้นที่ทางเดิน และตามด้วยส่วนขยาย 2 คำแสดงลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 2 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 ชื่อหมู่บ้านที่มีโครงสร้างบ้าน, ชุมชน + ภูมิประเทศ(พื้นที่ทางเดิน) ± ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 2 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (คำแสดงภูมิประเทศ)	ส่วนขยาย 2 (คำแสดงลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ถนน	แค	กลุ่มบ้านที่มีดินแคชั้นอยู่มาก ริมถนน
2.	บ้าน	สะพาน	อิฐ	เรียกกลุ่มบ้านที่ในอดีตมีสะพาน ทำด้วยอิฐ

5) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า ชุมชน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศมีค่าแสดงชื่อวัด ตามด้วยส่วนขยาย 2 มีค่าแสดงลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 2 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 14 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน, ชุมชน + ภูมิประเทศ(ชื่อวัด) ± ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 2 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ภูมิประเทศ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	ชุมชน	วัด	เชิงท่า	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับวัดเชิงท่า
2.	ชุมชน	วัด	คลองสายบัว	ตั้งอยู่ใกล้วัดซึ่งมีคลองท่าคูเมือง (เดิมนี้นี้เรียกคลองสระบัวหรือคลองสายบัว)

1.21.2 บ้าน, ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (คุณสมบัติ)

1) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศมีค่าแสดงชื่อพืช ตามด้วยส่วนขยาย 2 ค่าแสดงคุณสมบัติ พบจำนวน 8 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 15 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน, ชุมชน + ภูมิประเทศ(ชื่อพืช) ± คุณสมบัติ พบจำนวน 8 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ค่าแสดงภูมิประเทศ)	ส่วนขยาย 2 (ค่าแสดงคุณสมบัติ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ไผ่	ขวาง	บริเวณที่มีต้นไผ่ขึ้นขวางทาง
2.	บ้าน	ไผ่	ลาน	บริเวณที่ต้นไผ่ขึ้นใช้พื้นที่ทำลาน ตากข้าว
3.	บ้าน	ไผ่	กระดาน	บริเวณที่มีต้นไผ่ขึ้นอยู่เรียงแถว หน้ากระดาน
4.	บ้าน	ไผ่	แหลม	บริเวณที่มีต้นไผ่ขึ้นอยู่มากมองเห็น ยอดแหลม
5.	บ้าน	ไผ่	แตร	บริเวณที่มีต้นไผ่ขึ้นอยู่เวลาเสียงดี จะมีเสียงดัง
6.	บ้าน	ช่อย	ใต้	กลุ่มบ้านตั้งอยู่ทางทิศใต้ของ บ้านช่อยกลาง
7.	บ้าน	ช่อย	เหนือ	กลุ่มบ้านตั้งอยู่ทางทิศเหนือของ บ้านช่อยกลาง
8.	บ้าน	ช่อย	กลาง	กลุ่มบ้านตั้งอยู่ระหว่างบ้านช่อยเหนือ กับช่อยใต้

2) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศมีค่าแสดงชื่อพื้นที่ป่า ตามด้วยส่วนขยาย 2 ค่าแสดงคุณสมบัติ พบจำนวน 2 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 16 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ(พื้นที่ป่า) ± คุณสมบัติ
พบจำนวน 2 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (คำแสดงภูมิประเทศ)	ส่วนขยาย 2 (คำแสดงคุณสมบัติ)	ความหมาย
1.	บ้าน	โปร่ง	น้อย	บริเวณที่มีลักษณะพื้นที่โปร่งเล็กน้อย
2.	บ้าน	คง	น้อย	ลักษณะป่าที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่เป็นกลุ่มเล็กๆ

1.21.3 บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ)

1) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศมีคำแสดงแหล่งน้ำ ตามด้วยส่วนขยาย 2 มีคำแสดงลักษณะเฉพาะและคำแสดงคุณสมบัติ พบจำนวน 16 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 17 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ(แหล่งน้ำ) ± ลักษณะเฉพาะ ±
คุณสมบัติ พบจำนวน 16 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ภูมิประเทศ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะกับคุณสมบัติ)	ความหมาย
1.	บ้าน	คลอง	บางชันหมาก	ชื่อลำคลองบางชันหมาก
2.	บ้าน	คลอง	ตาปิ่น	ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อตาปิ่น
3.	บ้าน	คลอง	ขายนุ่น	ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อขายนุ่น
4.	บ้าน	คลอง	ตานาค	ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อตานาค
5.	บ้าน	คลอง	ขายนาค	ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อขายนาค
6.	บ้าน	คลอง	ขายรักษ์	ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อขายรักษ์
7.	บ้าน	คลอง	ขายคล้าย	ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อขายคล้าย
8.	บ้าน	คลอง	ศาลเจ้า	ชื่อเรียกคลองที่มีศาลเจ้าตั้งอยู่
9.	บ้าน	คลอง	ท่าควาย	บริเวณที่ควายมักขึ้นลงริมฝั่งน้ำ
10.	บ้าน	คลอง	จิวราย	บริเวณริมคลองมีต้นจิวขึ้นเรียงราย
11.	บ้าน	คลอง	บางปี	บริเวณที่เคยมีชายชาวบ้านมาเป่าปี

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ภูมิภาค)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะกับคุณสมบัติ)	ความหมาย
12	บ้าน	หนอง	ผักตบ	บริเวณที่มีผักตบมาก
13	บ้าน	หนอง	บัวขาว	หนองน้ำที่มีดอกบัวขาว
14	บ้าน	ห้วย	สามพันตา	ลำห้วยมีต้นสามพันตาขึ้นอยู่
15	บ้าน	คู้ง	นาบุญ	ชื่อหมู่บ้านที่เปลี่ยนจากคู้งนามมอญ
16	บ้าน	ซับ	เสื่อแมบ	บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีน้ำซึมจากพื้นดิน

2) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิภาคมีคำแสดงแหล่งน้ำ ตามด้วยส่วนขยาย 2 มีคำแสดงลักษณะเฉพาะและคำแสดงคุณสมบัติ พบจำนวน 6 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 18 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ภูมิภาค(แหล่งน้ำ) ± ลักษณะเฉพาะ ± คุณสมบัติ พบจำนวน 6 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ภูมิภาคกับ ลักษณะเฉพาะ)	ส่วนขยาย (คุณสมบัติ)	ความหมาย
1.	บ้าน	บางชันหมาก	ใต้	ชื่อบ้านบางชันหมากตั้งอยู่ทางทิศใต้
2	บ้าน	บางชันหมาก	เหนือ	ชื่อบ้านบางชันหมากตั้งอยู่ทางทิศเหนือ
3	บ้าน	ท่าเตื่อ	น้อย	ที่ขึ้นลงน้ำมีต้นมะเดื่อขนาดเล็กขึ้นอยู่
4	บ้าน	ท่าเตื่อ	ใหญ่	ที่ขึ้นลงน้ำมีต้นมะเดื่อขนาดใหญ่ขึ้นอยู่
5	บ้าน	หนองแฝก	เลื่อม	หนองน้ำมีต้นหญ้าแฝกขึ้นอยู่มาก
6	บ้าน	หนองแก	เตื่อย	รอบหนองน้ำมีต้นสะแกซึ่งกิ่งก้านยื่นลงในน้ำ

3) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิภาคมีคำแสดง

ชื่อพืช ตามด้วยส่วนขยาย 2 มีคำแสดงลักษณะเฉพาะ และส่วนขยาย 3 มีคำแสดงคุณสมบัติ พบจำนวน 3 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 19 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ภูมิภาค(ชื่อพืช) ± ลักษณะเฉพาะ ± คุณสมบัติ พบจำนวน 3 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดียว)	ส่วนขยาย 1 (ภูมิภาคกับลักษณะเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (คุณสมบัติ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ต้นสะตือ	ใหญ่	ชื่อเรียกบริเวณนี้มีต้นสะตือขนาดเล็ก
2.	บ้าน	ต้นสะตือ	เล็ก	ชื่อเรียกบริเวณนี้มีต้นสะตือขนาดใหญ่
3.	บ้าน	ดอนโพธิ์	ใต้	พื้นที่สูงมีต้นโพธิ์ขึ้นทางใต้

4) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือ คำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิภาคมีคำแสดงพื้นที่สูง ตามด้วยส่วนขยาย 2 มีคำแสดงลักษณะเฉพาะ และส่วนขยาย 3 มีคำแสดงคุณสมบัติ พบจำนวน 3 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 20 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ภูมิภาค(พื้นที่สูง) ± ลักษณะเฉพาะ ± คุณสมบัติ พบจำนวน 3 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดียว)	ส่วนขยาย 1 (ภูมิภาค)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะกับคุณสมบัติ)	ความหมาย
1.	บ้าน	โคก	ดอกไม้	บริเวณเนินสูงปลูกดอกไม้
2.	บ้าน	โนน	หัวช้าง	เนินสูงที่เคยมีการเลี้ยงช้าง
3.	บ้าน	เขา	พระงาม	บริเวณที่ยอดเขามีพระพุทธรูป ลักษณะงดงาม

5) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือ คำว่า บ้าน แสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 แสดงลักษณะภูมิภาคมีคำแสดงพื้นที่ป่า ตามด้วยส่วนขยาย 2 มีคำแสดงลักษณะเฉพาะ และส่วนขยาย 3 มีคำแสดงคุณสมบัติ พบจำนวน 1 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 21 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ(พื้นที่ป่า) ± ลักษณะเฉพาะ ±
คุณสมบัติ พบจำนวน 1 ชื่อ

ส่วนหลัก ที่ (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ภูมิประเทศกับลักษณะเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (คุณสมบัติ)	ความหมาย
1. บ้าน	ป่าห้วย	ทุ่ง	พื้นที่ป่ามีต้นหวายขึ้นอยู่มาก

1.22 โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 2: บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ)
หรือ (คุณสมบัติ)

ส่วนหลัก : บ้าน, ชุมชน หมายถึง คำแสดงความหมายหลักของคำและปรากฏ
เสมอหน้าชื่อหมู่บ้านหรือชุมชน

ส่วนขยายได้แก่ ชื่อเฉพาะ ลักษณะเฉพาะ คุณสมบัติ

ชื่อเฉพาะ หมายถึง ชื่อสิ่งที่เป็นมงคลนาม พืช สัตว์ แม่น้ำ ลำธาร ภูเขา
สิ่งของ คนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดลพบุรี หรือคำที่แสดงจำนวนนับ
หรือคำที่แสดงลักษณะสำคัญของพื้นที่ หรือคำยืมจากภาษาอื่น คำที่บ่งบอกศาสนา คำที่แสดง
ความเชื่อของคนลพบุรี

ลักษณะเฉพาะ หมายถึง คำที่บ่งบอกพืชพันธุ์ สัตว์ แม่น้ำ ภูเขา สิ่งของหรือ
เป็นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในพื้นที่ ถือเป็นส่วนขยายซึ่งจะมีหรือไม่มีก็ได้ เช่น สระวัง ป่า
กล้วย ทำกระยาง เป็นต้น

คุณสมบัติ หมายถึง คำที่บ่งบอกตำแหน่งและทิศทางของพื้นที่ หรือเป็นคำที่
แสดงลักษณะเด่นของพื้นที่นั้นๆ ถือเป็นส่วนขยายที่บอกลักษณะหรือทำหน้าที่ขยายชื่อหมู่บ้าน
ทั้งหมดซึ่งจะมีหรือไม่มีก็ได้ เช่น ข่อยกลาง ข่อยใต้ เป็นต้น

จากโครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 2 แบ่งเป็นโครงสร้างย่อย 3 แบบ ได้แก่

1.221 บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ

1.222 บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (คุณสมบัตินาม)

1.223 บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ) หรือ (คุณสมบัตินาม)

1.221 บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ

1) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยายชื่อเฉพาะมีคำแสดงชื่อมงคลนาม พบจำนวน 11 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 22 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(มงคลนาม) พบจำนวน 11ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย (ชื่อเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	กระแซง	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านตามชื่อเรือโบราณ
2.	บ้าน	สุขจี	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านเพื่อเป็นมงคลมีแต่ความสุข
3.	บ้าน	ตะลุง	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านตามชื่อเสาตะลุงสำหรับผูกเชือกช้าง
4.	บ้าน	ธรณี	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่แสดงถึงการระลึกถึงคุณของแผ่นดิน
5.	ชุมชน	พระนารายณ์	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่ใช้พระนามสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
6.	ชุมชน	ราชมนู	ชุมชนตั้งอยู่มีการรวมตัวกันของชาวบ้านใช้ชื่อว่าชุมชนราชมนู
7.	ชุมชน	ศรีสุริโยทัย	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีการรวมตัวกันของชาวบ้าน โดยใช้ชื่อวงเวียนศรีสุริโยทัย
8.	ชุมชน	ศรีปราชญ์	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใช้ชื่อของกวีผู้มีความสามารถในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
9.	ชุมชน	สีหราช เดโชชัย	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่เป็นชื่อของแม่ทัพผู้มีความสามารถ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
10.	ชุมชน	รามเดโช	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใช้ชื่อของพระยารามเดโช นักรบคนสำคัญในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดี
11.	ชุมชน	นเรศวร	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีการใช้ชื่อดังตามค่ายสมเด็จพระนเรศวร เพื่อ เป็นการระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ที่มีต่อประเทศไทย

2) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยายชื่อเฉพาะมีคำแสดงลักษณะสำคัญของพื้นที่ พบจำนวน 8 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 23 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(พื้นที่) พบจำนวน 8 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย (ชื่อเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	น้อย	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านขนาดเล็ก
2.	บ้าน	ใหญ่	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านขนาดใหญ่
3.	บ้าน	ไร่	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านตามพื้นที่ทำไร่
4.	บ้าน	ใหม่	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่สร้างขึ้นมาทีหลัง
5.	บ้าน	คีรีวงศ์	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้วัดคีรีวงศ์
6.	ชุมชน	ไปรษณีย์	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับที่ทำการไปรษณีย์
7.	ชุมชน	สันเปาโล	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่เป็นชื่อของ โบสถ์คณะเยซุอิต
8.	ชุมชน	นครโกษา	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่เดิมนั้นเป็นเทวสถานของขอม เรียกว่าวัดนครโกษา ตั้งอยู่ทางเหนือสถานีรถไฟลพบุรีใกล้กับศาลพระกาฬ

3) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยายชื่อเฉพาะมีคำแสดงชื่อพืช พบจำนวน 4 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 24 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(ชื่อพืช) พบจำนวน 4 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย (ชื่อเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ขุนนวน	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านตามชื่อต้นนวน
2.	บ้าน	กุ่ม	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านตามพื้นที่มีต้นกุ่มขึ้นอยู่
3.	บ้าน	กกโก	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่มีต้นตะโกเป็นลักษณะเด่น
4.	บ้าน	กมะเกลือ	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่มีต้นมะเกลือเป็นลักษณะเด่น

4) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยายชื่อเฉพาะมีคำแสดงความเชื่อพบจำนวน 2 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 25 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(ความเชื่อ) พบจำนวน 2 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย (ชื่อเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ดาบ	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านตามตำนาน
2.	บ้าน	โก่งธนู	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านตามตำนาน

5) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยายชื่อเฉพาะมีคำแสดงจำนวนนับพบจำนวน 1 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 26 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(จำนวนนับ) พบจำนวน 1 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย (ชื่อเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ชอย 5	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่ใกล้วัดชอย 5

1.2.22 บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ)

1) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 ชื่อเฉพาะมีคำแสดงชื่อพืชและตามด้วยส่วนขยาย 2 ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 11 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 27 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(ชื่อพืช) ± ลักษณะเฉพาะ
พบจำนวน 11 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ชื่อเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	โพธิ์	ตรู	กลุ่มบ้านมีต้นโพธิ์ขึ้น
2.	บ้าน	โพธิ์	ผีให้	กลุ่มบ้านตั้งชื่อตามตำนาน
3.	บ้าน	โพธิ์	น้ำอบ	กลุ่มบ้านตั้งชื่อตามตำนาน
4.	บ้าน	โพธิ์	แก้คัน	กลุ่มบ้านตั้งชื่อตามตำนาน
5.	บ้าน	โพธิ์	ราย	บริเวณที่มีต้นโพธิ์ขึ้นเรียงราย
6.	บ้าน	โพธิ์	หัวช้าง	บริเวณต้นโพธิ์เคยมีคนนำช้างมาเลี้ยง
7.	บ้าน	ต้น	ไทร	กลุ่มบ้านที่มีต้นไทรขึ้นอยู่
8.	บ้าน	ไทร	ช้อย	บริเวณหมู่บ้านที่ตั้งอยู่มีต้นไทรช้อย
9.	บ้าน	จิว	ราย	หมู่บ้านที่ตั้งอยู่มีต้นจิวขึ้นอยู่เรียงราย
10.	บ้าน	มะนาว	หวาน	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่มีพื้นที่ปลูกมะนาวแล้วมีรสหวาน
11.	บ้าน	ทอง	ลาด	กลุ่มบ้านนี้ในอดีตมีต้นทองกลางเรียกเพี้ยนไปเป็นทองลาด

2) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 ชื่อเฉพาะมีคำแสดงลักษณะสำคัญของพื้นที่และตามด้วยส่วนขยาย 2 ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 11 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 28 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(พื้นที่) ± ลักษณะเฉพาะ
พบจำนวน 11 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ชื่อเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	หัว	ช้าง	บริเวณที่เคยมีช้าง
2.	บ้าน	หัว	กระท่อม	พื้นที่มีต้นกระท่อมขึ้นอยู่
3.	บ้าน	หัว	วัง	บริเวณที่มีวังน้ำลึกอยู่ส่วนอื่นๆ ของวังน้ำ
4.	บ้าน	ไค	ยาว	ลำทางที่มีลักษณะเป็นเส้นทางยาวๆ

ตารางที่ 28 (ต่อ)

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ชื่อเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
5.	บ้าน	ไค	โสน	กลุ่มบ้านที่มีต้นโสนขึ้นริมน้ำเป็นแนวยาว
7.	บ้าน	หิน	สองก้อน	มีชื่อตามตำนาน
8.	บ้าน	กรอก	ตาซัง	ตรอกที่ตั้งตามชายชื่อตาซัง
9.	บ้าน	ถนน	ใหญ่	บริเวณที่มีถนนขนาดใหญ่
10.	บ้าน	ศิระะ	กระบือ	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่เลี้ยงกระบือ
11.	บ้าน	ตลาด	ต่ำ	บริเวณที่ตั้งอยู่เป็นส่วนต่อจากตลาดบนเมือง

3) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 ชื่อเฉพาะมีคำแสดงสิ่งก่อสร้างและตามด้วยส่วนขยาย 2 ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 7 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 29 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(สิ่งก่อสร้าง) ± ลักษณะเฉพาะ
พบจำนวน 7 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ชื่อเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ศาลา	ลอย	บริเวณทำน้ำที่มีศาลา
2.	บ้าน	โรง	หนอง	กลุ่มบ้านที่มีหนองน้ำ
3.	บ้าน	คอก	กระบือ	กลุ่มบ้านที่มีคอกเลี้ยงกระบือ
4.	ชุมชน	อู่	รถรางเก่า	บริเวณที่ตั้งเป็นอู่การเดินรถรางเก่าแก่
5.	ชุมชน	บ้าน	ป้อม	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ล้อมรอบตัวป้อมโบราณ
6.	บ้าน	เสา	ธง	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่มีเสาธงของทหารเป็นสัญลักษณ์
7.	ชุมชน	ประตู	ผี	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีประตูที่เป็นทางนำศพออกจากภายในเขตกำแพงเมือง

4) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 ชื่อเฉพาะมีค่าแสดงจำนวนนับและตามด้วยส่วนขยาย 2 ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 5 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 30 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(จำนวนนับ) ± ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 5 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ชื่อเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	สาม	แยก	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่บริเวณทางแยกสามทาง
2.	บ้าน	สาม	เรือน	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่แรกเริ่มมีแค่สามเรือน
3.	บ้าน	สาม	บาท	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่เพื่อเป็นมงคลนาม
4.	บ้าน	สาม	หลัง	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่แรกเริ่มมีแค่สามหลัง
5.	บ้าน	สี่	คลอง	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่ตามที่มีลำคลองผ่าน 4 สาย

5) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 ชื่อเฉพาะมีค่าซึ่งแสดงความร่วมมือและตามด้วยส่วนขยาย 2 ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 3 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 31 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(ความร่วมมือ) ± ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 3 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ชื่อเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	ร่วม	ใจ	ชื่อเรียกกลุ่มบ้านเพื่อแสดงความสามัคคีร่วมกัน
2.	ชุมชน	ร่วม	น้ำใจ 1	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีความรักสามัคคีกันตั้งขึ้นเป็นกลุ่มที่ 1
3.	ชุมชน	ร่วม	น้ำใจ 2	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีความรักสามัคคีกันตั้งขึ้นเป็นกลุ่มที่ 2

6) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 ชื่อเฉพาะมีค่าแสดงพื้นที่สูง และตามด้วยส่วนขยาย 2 ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 2 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 32 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(พื้นที่สูง) ± ลักษณะเฉพาะ
พบจำนวน 2 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ชื่อเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	เขา	หนึบ	บริเวณที่อยู่ระหว่างภูเขาสองลูก
2.	บ้าน	โคก	ขยาย	เนินสูงที่มีพื้นที่กว้างออกไป

7) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยส่วนหลักคือคำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลัก ตามด้วยส่วนขยาย 1 ชื่อเฉพาะมีค่าแสดงชื่อวัดและตามด้วยส่วนขยาย 2 ลักษณะเฉพาะ พบจำนวน 2 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 33 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ(ชื่อวัด) ± ลักษณะเฉพาะ
พบจำนวน 2 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย 1 (ชื่อเฉพาะ)	ส่วนขยาย 2 (ลักษณะเฉพาะ)	ความหมาย
1.	บ้าน	วัด	หลวง	กลุ่มบ้านตั้งอยู่ใกล้วัดหลวง
2.	บ้าน	วัด	กำแพง	กลุ่มบ้านตั้งอยู่ใกล้วัดมีกำแพงล้อมรอบ

1.2.23 บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (คุณสมบัติ)

โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ที่เป็นคำแสดงชื่อเฉพาะตามด้วยคำแสดงคุณสมบัติ พบจำนวน 4 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 34 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± คุณสมบัตินี้ พบจำนวน 4 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนหลัก (ชื่อเฉพาะ)	ส่วนขยาย (คุณสมบัตินี้)	ความหมาย
1.	บ้าน	ทะเล	น้อย	บริเวณที่ตั้งมีแอ่งน้ำเล็กๆ อยู่
2.	บ้าน	ศูนย์หนึ่ง	พัฒนา	หมู่บ้านที่ตั้งอยู่เป็นศูนย์แรกที่มีการพัฒนา
3.	ชุมชน	อุดมนิม	วิทยา	บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใกล้สถานีอุดมนิมวิทยา
4.	ชุมชน	พระที่นั่ง	เย็น	หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้พระที่นั่งเย็นพระตำหนักที่สร้างขึ้นสมัยพระนารายณ์

1.23 โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 3: บ้าน + (ชื่อแสดงชุมชน)

ส่วนหลัก : บ้าน หมายถึง คำที่แสดงการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคล เพื่อจุดประสงค์ร่วมกัน หรือคำที่แสดงถึงการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในบริเวณพื้นที่เดียวกัน

ส่วนขยาย 1: ชื่อแสดงชุมชน หมายถึง ชื่อที่ตั้งขึ้นมาเพื่อใช้เรียกชุมชนนั้น แสดงถึงชื่อเมืองเดิมหรือเป็นคำเรียกเชื้อชาติผู้อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นมาก่อน และอาจแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของชุมชนที่เด่นชัด หรือคำที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ ถือเป็นส่วนขยายซึ่งจะมีหรือไม่มีก็ได้

โครงสร้างชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ที่มีส่วนหลักเป็นคำเดี่ยวและส่วนขยายเป็นชื่อแสดงชุมชนมีจำนวน 4 ชื่อ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 35 ชื่อหมู่บ้านมีโครงสร้างบ้าน + ชื่อแสดงชุมชน พบจำนวน 4 ชื่อ

ที่	ส่วนหลัก (คำเดี่ยว)	ส่วนขยาย ชื่อแสดงชุมชน	ความหมาย
1.	บ้าน	นิคม 1	หมู่บ้านใหญ่ลำดับที่ 1
2.	บ้าน	นิคม 2	หมู่บ้านใหญ่ลำดับที่ 2
3.	บ้าน	นิคม 3	หมู่บ้านใหญ่ลำดับที่ 3
4.	บ้าน	เกาะ	กลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม

สำหรับชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี สามารถแบ่งตามโครงสร้างรวมได้ 3 รูปแบบ ได้แก่

1. บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ)
2. บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ) หรือ (คุณสมบัติ)
3. บ้าน + (ชื่อแสดงชุมชน)

ตามโครงสร้างรวมที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน พบชื่อหมู่บ้านมีลักษณะโครงสร้าง ดังนี้

โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 1: บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ) แบ่งย่อยได้ 3 แบบ จำนวน 95 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 55.88 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด ปรากฏโครงสร้างที่ใช้จากมากที่สุดเรียงลำดับไปน้อยที่สุด ดังนี้

1) บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ)	พบจำนวน 56 ชื่อ
2) บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ)	พบจำนวน 29 ชื่อ
3) บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (คุณสมบัติ)	พบจำนวน 10 ชื่อ

โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 2: บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ) หรือ (คุณสมบัติ) แบ่งย่อยได้ 3 แบบ จำนวน 71 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 41.77 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด โดยปรากฏโครงสร้างที่ใช้จากมากที่สุดเรียงลำดับไปน้อยที่สุด ดังนี้

1) บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ)	พบจำนวน 41 ชื่อ
2) บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ	พบจำนวน 26 ชื่อ
3) บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (คุณสมบัติ)	พบจำนวน 4 ชื่อ

โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 3: บ้าน + ชื่อแสดงชุมชน พบเพียงแบบเดียว จำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.35 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด ดังนี้

บ้าน + ชื่อแสดงชุมชน	พบจำนวน 4 ชื่อ

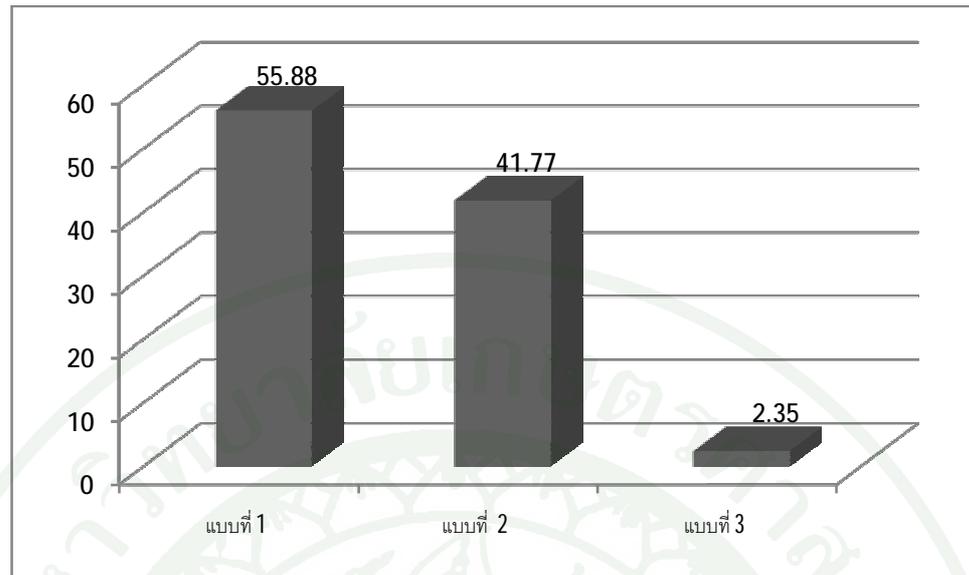
สรุปว่า ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี แบ่งตามโครงสร้างชื่อหมู่บ้านข้างต้น พบว่ามีคำแรกเป็นคำมูล เรียกว่า ส่วนหลักหรือคำตั้ง คือ คำว่า บ้าน,ชุมชนแสดงความหมายหลักของคำและปรากฏเสมอหน้าชื่อหมู่บ้าน,ชุมชน ส่วนคำที่ปรากฏตามหลังส่วนหลักนั้น เรียกว่า ส่วนขยาย ทำหน้าที่เพิ่มความหมายแก่ส่วนหลักที่เจาะจงมากขึ้น ซึ่งจะมีหรือไม่มีในชื่อหมู่บ้านก็ได้ หรืออาจจะมีส่วนขยายมากกว่า 1 ก็ได้ จากการศึกษาสามารถนำผลที่ได้มาสรุปตามโครงสร้างรวม พบว่า มีการใช้โครงสร้างที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้าน โดยพบที่ใช้จากมากที่สุดเรียงลำดับไปน้อยที่สุด ได้ 3 รูปแบบ นำเสนอในรูปตาราง ดังนี้

ตารางที่ 36 โครงสร้างรวมที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ลำดับที่	โครงสร้างรวมที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้าน	จำนวนชื่อหมู่บ้านที่พบ	ร้อยละของชื่อหมู่บ้าน
1	โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 1: บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ)	95	55.88
2	โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 2: บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ) หรือ (คุณสมบัติ)	71	41.77
3	โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 3: บ้าน + ชื่อแสดงชุมชน	4	2.35
รวม		170	100

จากตาราง แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีโครงสร้างรวม 3 รูปแบบ เรียงลำดับที่พบจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้ โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 1: บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ) พบมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 55.88 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 2: บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ) หรือ (คุณสมบัติ) พบรองลงมาคิดเป็นร้อยละ 41.77 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด และที่พบจำนวนน้อยที่สุดเป็นโครงสร้างแบบที่ 3: บ้าน + ชื่อแสดงชุมชน คิดเป็นร้อยละ 2.35 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

เพื่อให้เห็นภาพร้อยละของโครงสร้างรวมที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงสร้างแผนภูมิแท่งแสดง ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ร้อยละของซื้อหมู่บ้านตาม โครงสร้างซื้อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

จากแผนภูมิแท่งข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าซื้อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีการใช้โครงสร้างแบบที่ 1 มากที่สุด รองลงมาเป็น โครงสร้างแบบที่ 2 และพบจำนวนน้อยที่สุด เป็นโครงสร้างแบบที่ 3

ตอนที่ 2 กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1. ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยแบ่งตามเขตการปกครองจาก 24 ตำบล 219 หมู่บ้าน รวม 170 ชื่อ ซึ่งประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน ที่มาของชื่อหมู่บ้านและความหมายของชื่อหมู่บ้าน ปรากฏว่ามีส่วนสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ ตำนาน หรือเรื่องเล่า ดังนี้

1. เขตตำบลโลกกระเทียม มีเขตการปกครอง รวม 9 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลโลกกระเทียม จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลโลกกระเทียม อพยพมาจากเมืองพวน แขวงเมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2373 โดยเจ้าพระยาราชสุภาวดีไปปราบกบฏแล้วกวาดต้อนครัวเขลยลงมาและโปรดให้อยู่เมืองต่างๆ ที่จังหวัดลพบุรี เช่น อำเภอเมือง อำเภอบ้านหมี่ อำเภอโคกสำโรง ส่วนมากจะให้อยู่ตามบ้านเก่าเมืองร้าง ซึ่งผู้คนอพยพหนีเข้าศึกสมัยเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโลกกระเทียม แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 37 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโลกกระเทียม

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1-5	หมู่ที่ 1-5 บ้านโลกกระเทียม	จากตำนาน
6-7	หมู่ที่ 6-7 บ้านคอกกระบือ	จากสภาพภูมิประเทศ
8-9	หมู่ที่ 8-9 บ้านหนองปลิง	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโลกกระเทียม มีดังนี้

หมู่ที่ 1-5 บ้านโลกกระเทียม มีที่มาจากชื่อจากตำนาน ดังนี้

ตามตำนานบ้านโลกกระเทียมแต่เดิมนั้นชื่อว่า บ้านโลกกะเทียน คือ ชาวบ้านรู้ว่าผู้มีบุญญาธิการ ชื่อ มหาทุกขตะ จะไปปราบยักษ์ที่เขาวงกต ต่างก็มีความยินดีเพราะชาวบ้านถูกยักษ์กินไปก็มาก จึงพากันกะเกณฑ์เทียนมาจะจุดต้อนรับ แต่พอมหาทุกขตะมาถึงเข้าจริง แทนที่จะจุดเทียนในตอนกลางคืน ปรากฏว่าแก้ววิเศษส่องสว่างไสว ดังนั้นเทียนที่กะว่าจะจุดเลยไม่ต้องจุด เทียนที่เอามาจะจุดเลยกลายเป็นพะเนิน ต่อมาจึงเรียกเป็น **บ้านโลกกะเทียน** และเพราะ น. หนู กับ ม. ม้า เจียนเพี้ยนไปได้ง่ายเลยชื่อว่า **“บ้านโลกกระเทียม”**

ส่วนที่มาของชื่อโลกกระเทียมในสมัยปู่ย่ามันเล่าว่า เมื่อตอนที่อพยพเข้ามาตั้งอยู่ที่นี้จะพบพวกไหแตกเยอะแยะเต็มไปหมด ลักษณะของไหจะเหมือนกับไหกระเทียม ในบริเวณนี้มีสระอยู่สระหนึ่งใกล้ำๆ กับสระก็มีโลกอยู่ ซึ่งแต่เดิมเขาเรียกบริเวณนี้ว่าหนองกะเทียมที่รอบๆ หนองนี้จะมีต้นพลับพลึงขึ้นอยู่เต็ม คนพวนแถวนี้เรียกว่า **“ต้นกะเทียม”** เพราะว่ากลีบใบและต้นมันเหมือนต้นกระเทียม แต่มีขนาดใหญ่กว่าอีกประการหนึ่งใกล้ำๆ หนองมีโลกใหญ่อยู่โลกหนึ่ง จึงตั้งชื่อว่า **“บ้านโลกกระเทียม”** ตามลักษณะพื้นที่นั่นเอง

(สัมภาษณ์นายเสน่ห์ ประกอบกิจ เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายโลกกระเทียม ตามปริบทที่มาของชื่อ

โลกกระเทียม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นเป็นชาวลาวพวนที่เดิมอพยพมาจากบ้านโลกกระเทียม เมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงใช้ชื่อเดิมว่าโลกกระเทียมเพื่อให้คนลาวรุ่นต่อไปตามหาเจอ

หมู่ที่ 6, 7 บ้านคอกกระบือ มีที่มาจากชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เดิมนั้นแถวนี้ก็จะเรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านทองหลาง เนื่องจากมีต้นทองหลางขึ้นอยู่ เมื่อฝนตกน้ำก็จะท่วมบริเวณนี้ ทำให้ประชาชนต้องอพยพกันขึ้นมาอยู่ในที่ดอนแล้วพาเอาวัว ควายและ

สัตว์เลี้ยงขึ้นมาเลี้ยงบนเนินดินนั้นด้วย เพื่อให้น้ำจึงทำให้ประชาชนเรียกชื่อหมู่บ้านของตนเองว่า บ้านคอกควาย ต่อมาได้เรียกชื่อใหม่ว่า “หมู่บ้านคอกกระบือ”

(สัมภาษณ์นายเสน่ห์ ประกอบกิจ เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายคอกกระบือ ตามปริบทที่มาของชื่อ

คอกกระบือ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีการเลี้ยงควายในคอกกันทุกบ้าน

หมู่ที่ 8, 9 บ้านหนองปลิง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เดิมนั้นมีชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านดอนแฝก” และได้ย้ายมาอยู่ติดทางรถไฟ ซึ่งมีหนองน้ำตามธรรมชาติและเป็นທີ່เลี้ยงวัว ควาย ซึ่งประชาชนมักพาสัตว์มาเลี้ยงที่บริเวณนี้ และในหนองน้ำนี้มีปลิงอาศัยอยู่ในหนองน้ำมากมาย จึงทำให้เรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “หมู่บ้านหนองปลิง” ตามแหล่งน้ำที่มีปลิงมากนั่นเอง

(สัมภาษณ์นายเสน่ห์ ประกอบกิจ เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายหนองปลิง ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองปลิง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นในหนองน้ำมีปลิงอยู่มาก

2. เขตตำบลเขาพระงาม มีเขตการปกครอง รวม 10 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลเขาพระงาม จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลเขาพระงาม อพยพมาจากตำบลธรณี(ห้วยอิเห็น) ครั้นทางราชการทหารได้กำหนดใช้พื้นที่ก่อสร้างศูนย์การทหารปืนใหญ่ ชาวบ้านจึงอพยพมาอยู่ที่หน้าวัด ซึ่งเป็นเขตธรณีสงฆ์ของวัดสิริจันทรมิตรวิหาร เดิมเรียกว่าวัดเขาพระงาม ต่อมาปี พ.ศ. 2466 ในงานผูกพัทธสีมากลางเดือน 4 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเยี่ยมแล้วทรงพระราชทานพระราชหัตถเลขาณามวัดว่า “วัดสิริจันทรมิตร” จึงเรียกตั้งนั้นสืบมา

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลเขาพระงาม แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 38 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลเขาพระงาม

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1,2	หมู่ที่ 1,2 บ้านเขาพระงาม	จากตำนาน
3	หมู่ที่ 3 บ้านคอนมะกัก	จากสภาพภูมิประเทศ
4,5	หมู่ที่ 4,5 บ้านไผ่ขวาง	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านบ่อแก้ว	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านเสาธง	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านสุขจี	จากสภาพภูมิประเทศ
9	หมู่ที่ 9 บ้านสามแยก	จากสภาพภูมิประเทศ
10	หมู่ที่ 10 บ้านธานี	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลเขาพระงาม มีดังนี้

หมู่ที่ 1, 2 บ้านเขาพระงาม มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

ตามตำนานบ้านเขาพระงามนั้น ภูเขานันเป็นที่ตั้งวัดนี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ติสสมหาเถร) วัดบรมนิวาส กล่าวไว้ในประวัติวัดสุปฏิภูมิฯ ว่า “เดิมเรียกว่า เขาบ่องามหรือเขา วัวงาม ต่อมาเมื่อมีการสร้างพระใหญ่แล้ว จึงเรียกว่าเขาพระงาม แต่นั้นมา” เมื่อมีประชาชนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ก็เรียกชื่อหมู่บ้านตามสถานที่สำคัญนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี)

ความหมายเขาพระงาม ตามปริบทที่มาของชื่อ

เขาพระงาม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามอยู่บนเขา

หมู่ที่ 3 บ้านดอนมะกัก มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ประวัติความเป็นมาเนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่สูง เป็นดอน น้ำท่วมไม่ถึงประกอบกับมี ต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นอยู่มาก คือ ต้นมะกัก ซึ่งทนต่อสภาพแถบนี้เป็นอย่างดี ประชาชนจึงพากัน เรียกพื้นที่แถบนี้ว่า “บ้านดอนมะกัก” ตามลักษณะพื้นที่และชื่อต้นไม้ที่ขึ้นอยู่มากนั่นเอง

(สัมภาษณ์นายวิชัย รักษ์วงศ์ไทย เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายดอนมะกัก ตามปริบทที่มาของชื่อ

ดอนมะกัก หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีต้นมะกักขึ้นอยู่

หมู่ที่ 4, 5 บ้านไผ่ขวาง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในสมัยโบราณประชาชนชอบปลูกต้นไผ่ เมื่ออพยพมาจากห้วยอีเหินและเขาพุคาแล้ว ได้มาอาศัยที่เขาพระงามบ้าง ไผ่ขวางบ้าง ส่วนชื่อที่มาของหมู่บ้านไผ่ขวางนั้น ตามโบราณเล่าว่ามี ต้นไผ่ล้มขวางทางอยู่ตามบริเวณที่ว่างเปล่า ประชาชนจึงเข้ามาจับจองปลูกบ้านอยู่แถวนี้ ด้วยเหตุที่มีต้นไผ่มากและด้วยเรื่องเล่าดังกล่าว จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้อย่างง่ายๆ ว่า “หมู่บ้านไผ่ขวาง”

(สัมภาษณ์นายวิชัย รักษ์วงศ์ไทย เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายไผ่ขวาง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ไผ่ขวาง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีต้นไผ่ขึ้นขวางทาง

หมู่ที่ 6 บ้านบ่อแก้ว มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านบ่อแก้วแต่เดิมเป็นเนินเขา เมื่อประชาชนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้น ภายใต้การนำของผู้ใหญ่มาได้มาจับจองอยู่ตีนเขา ต่อมามีการทำถนนสายโคกคำโรง-พหลโยธินได้ไปจุดดินลูกรังเพื่อทำถนนและพบหินสีขาวหรือที่เรียกว่า เขี้ยวหนูมาน ประชาชนจึงพากันเรียกบริเวณนี้ว่าบ่อแก้ว และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “หมู่บ้านบ่อแก้ว” ตามลักษณะพื้นที่นั่นเอง

(สัมภาษณ์นายวิชัย รักษ์วงศ์ไทย เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายบ่อแก้ว ตามปริบทที่มาของชื่อ

บ่อแก้ว หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีการขุดพบหินมีสีขาวคล้ายแก้ว หรือที่เรียกว่า **เจ็วหนุมาน**

หมู่ที่ 7 บ้านเสาชง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ด้วยหมู่บ้านเสาชงนี้ ตั้งอยู่บริเวณหน้าค่ายพลโยธิน แต่เดิมสมัยพลเอกพระยาพลพล พยุหเสนาได้ปกครองชาติไทยไว้ที่บริเวณหน้าค่ายนี้ ต่อมาได้มีการสร้างค่ายทหารขึ้นจึงกำหนดพื้นที่ที่ใช้ชงปักไว้เป็นสัญลักษณ์ให้บริเวณนี้เป็นเขตทหาร ที่ตั้งของเสาชงจึงได้ย้ายเข้าไปข้างในค่ายทหารแทน เมื่อมีประชาชนอพยพเข้ามาอยู่ข้างๆ ค่ายมากขึ้นจึงเรียกบริเวณนี้ว่า **“หมู่บ้านเสาชง”** (สัมภาษณ์นายวิชัย รัถษ์วงศ์ไทย เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายเสาชง ตามปริบทที่มาของชื่อ

เสาชง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นในอดีตมีเสาชงตั้งอยู่หน้าค่ายทหาร

หมู่ที่ 8 บ้านสุขจี มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่าทึบ นายโสม ศิริปทุม ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 เรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านกุดจี ต่อมาเมื่อพื้นที่แถบนี้เริ่มเจริญขึ้นในราวๆ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นายโสม จึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านนี้ใหม่เรียกกันว่า **“บ้านสุขจี”** ซึ่งก่อนหน้านี้นี้ได้ขอคำปรึกษาจากตระกูลปราโมช โดยการตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่นี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลและอยู่เย็นเป็นสุข จึงเรียกว่า **“บ้านสุขจี”** ตั้งแต่นั้นมา

(สัมภาษณ์นายวิชัย รัถษ์วงศ์ไทย เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายสุขจี ตามปริบทที่มาของชื่อ

สุขจี หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีความสุขอยู่เย็นเป็นสุขมีสิริมงคล

หมู่ที่ 9 บ้านสามแยก มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชื่อหมู่บ้านสามแยกนี้ เกิดจากพื้นที่บริเวณนี้เป็นทางสามแพร่ง ซึ่งมีเส้นทางแยกไปยังที่ต่างๆ 3 ทาง คือ ไปทางปิ่นใหญ่ ไปทางเขาพระงาม ไปทางโคกสำโรง เมื่อมีพื้นที่นี้เป็นจุดสังเกต ประชาชนจึงเรียกชื่อบ้านแถบนี้ตามเส้นทางแยกทั้ง 3 ทาง ว่า “บ้านสามแยก”

(สัมภาษณ์นายวิชัย รักษ์วงศ์ไทย เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายสามแยก ตามปริบทที่มาของชื่อ

สามแยก หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นเป็นทางสามแพร่งมีทางแยก 3 ทาง คือไปทางปิ่นใหญ่ ไปทางเขาพระงามและไปทางโคกสำโรง

หมู่ที่ 10 บ้านธรณี มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เดิมบ้านธรณีนี้อยู่ที่บ้านห้วยอีเหี้ยน แต่ด้วยคำสั่งทางราชการทหารศูนย์การทหารปิ่นใหญ่ ได้เข้ามาปรับใช้พื้นที่บริเวณนี้ ประชาชนจึงพากันอพยพมาอยู่ที่บ้านธรณี โดยอาศัยใช้น้ำในลำห้วยลำธาร จึงเรียกว่า “บ้านธรณี” เพราะเกิดความรู้สึกรู้สึกว่าทุกคนที่อาศัยอยู่ที่นี่ ใช้ประโยชน์จากแผ่นดินในการทำมาหากิน ทำไร่ ทำนา ควรระลึกถึงบุญคุณของแผ่นดินจึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านธรณี” ตั้งแต่นั้นมา ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ของคุณยายบุญ บ้านเสาธง

(สัมภาษณ์นายวิชัย รักษ์วงศ์ไทย เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายธรณี ตามปริบทที่มาของชื่อ

ธรณี หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นระลึกถึงคุณของแผ่นดิน

3 เขตตำบลโพธิ์เก้าต้น มีเขตการปกครอง รวม 13 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลโพธิ์เก้าต้น จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลโพธิ์เก้าต้น หมู่บ้านโพธิ์ผีให้หรือหมู่บ้านโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี แต่เดิมบริเวณนี้เป็นป่าทึบมีต้นไม้ขึ้นปกคลุมจนน่ากลัว คนทั่วไปคิดว่าผีชุมมาก จึงไม่กล้าผ่านบริเวณนี้เขากันว่าถ้าจะให้คนไปที่เขาวงกตซึ่งมียักษ์คูดังคิดจะให้มาที่บริเวณโพธิ์ผีให้ที่ซึ่งมีชายอัปลักษณ์ ชื่อมหาทูกขตะมาพำนักอยู่ ณ บริเวณใต้ต้นโพธิ์เป็นเวลานาน จนกระทั่งเป็นที่สงสัยและกล่าวขวัญกันโดยทั่วไปว่า ทำไมผีไม่หลอกชายอัปลักษณ์นั้น มหาทูกขตะอาศัยยังชีพด้วยการรับจ้างเป็นเพื่อนเดินทางแล้วแก่ก็ได้ค่าตอบแทนยังชีพไปวันหนึ่งๆ แต่ถ้าใครรอดเก่งเพื่อลองดี โดยไม่ต้องอาศัยมหาทูกขตะนำทางแล้วเป็นได้เจอดีทุกที บางรายถูกผีหลอกเป็นไข้หัวโกรนไปก็มี เมื่อได้มีโอกาสพบปะและได้ลองถามว่าเคยได้ยินผีที่ต้นโพธิ์ร้องไห้ไหม แก่ก็ตอบว่าไม่เคยได้ยิน เมื่อถามว่าทำไมชาวบ้านละแวกนั้นเรียกสถานที่ที่แก่อยู่นั้นว่า โพธิ์ผีให้ แก่ก็ตอบว่า “ก็ผีมันให้ที่ข้าอยู่ที่ต้นโพธิ์นี้หว่า” เป็นอันว่าไม่ต้องสงสัยกันต่อไปว่าที่เขาเรียกกันว่าตำบลโพธิ์ผีให้ หมายถึงอะไรกันแน่

ครั้งแรกมหาทูกขตะ ผู้รับอาสาปราบยักษ์ล้อยักษ์ ไปยังหมู่บ้านโพธิ์ผีให้ซึ่งมีต้นไม้ปกคลุมจำนวนมาก ทำให้ยักษ์ท้าวโคตะบองมองไม่ก่อนเห็น จึงได้อาศัยติดตามเสียงไล่ตีไปเรื่อยๆ มหาทูกขตะเห็นว่า ถ้าจะถอยหนีต่อไปก็คงไม่มีที่อยู่อาศัยแน่ ทั้งนี้เพราะยักษ์ท้าวโคตะบองไล่ตีมหาทูกขตะจนต้นโพธิ์กิ่งก้านหักหมด เหลือแต่ต้นโพธิ์เรียงรายไม่มีกิ่งก้านให้ปรากฏ ชาวบ้านพากันเรียกที่นั่นว่า “โพธิ์กะต้น” และเพี้ยนมาเป็น “โพธิ์เก้าต้น” ทางราชการจึงได้เปลี่ยนชื่อตำบลโพธิ์ผีให้มาเป็นโพธิ์เก้าต้น เมื่อไม่นานมานี้เอง ปัจจุบันบ้านโพธิ์ผีให้ยังมีหลักฐานประจักษ์อยู่ตรงข้ามบ้านคลองตาปิ่น ใต้วัดโพธิ์เก้าต้นไปหน่อยหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมไม่มีลำน้ำผ่านเช่นทุกวันนี้

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโพธิ์เก้าต้น แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 39 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโพธิ์เก้าต้น

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านคลองบางปี	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านคลองปริก	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านคลองท่าควาย	จากสภาพภูมิประเทศ
4	หมู่ที่ 4 บ้านมะนาวหวาน	จากสภาพภูมิประเทศ
5	หมู่ที่ 5 บ้านโพธิ์เก้าต้น	จากตำนาน
6	หมู่ที่ 6 บ้านคลองยายคล้าย	จากสภาพภูมิประเทศ
7,9,12	หมู่ที่ 7,9,12 บ้านโพธิ์สี่ให้	จากตำนาน
8	หมู่ที่ 8 บ้านฟ้าลงมัน	จากตำนาน
10	หมู่ที่ 10 บ้านคลองจัน	จากสภาพภูมิประเทศ
11	หมู่ที่ 11 บ้านคลองตาปิ่น	จากสภาพภูมิประเทศ
13	หมู่ที่ 13 บ้านไผ่ขวาง	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโพธิ์เก้าต้น มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านคลองบางปี มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บริเวณนี้มีพื้นที่ติดกับลำคลอง และเป็นที่รุ่มรื่นเพราะมีต้นไม้ขึ้นอยู่แถวอุดมสมบูรณ์ดีจึงทำให้เป็นที่พักผ่อนของชายชื่อว่าตามั่ง ซึ่งมักจะชอบมานอนเป่าปี่ที่ได้ต้นไม้เป็นประจำ เมื่อประชาชนเห็นอยู่บ่อยๆ จึงพากันเรียกแถวนี้ว่า “คลองตามั่งเป่าปี่” ต่อมาเหลือเพียงสั้นๆ เรียกว่า “คลองตามั่งปี่” ก็เป็นอันรู้กัน

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองบางปี ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองบางปี หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นเดิมเรียกว่า “คลองตามั่งปี่” (เล่ากันว่าตามั่งชอบเป่าปี่) แต่ปัจจุบันนี้เรียกกันว่า “คลองบางปี”

หมู่ที่ 2 บ้านคลองปริก มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านคลองปริกเป็นหมู่บ้านในเขตตำบลโพธิ์เก้าต้น มีลักษณะการตั้งชื่อหมู่บ้านไม่แตกต่างกับหมู่บ้านหลายๆ หมู่บ้าน ที่ลำคลองมักขึ้น สมัยก่อนพื้นที่ยังไม่มีลำคลองอาศัยน้ำในแม่น้ำลพบุรีเท่านั้น ต่อมาเมื่อมีความเจริญเข้ามามีการขุดลอกคลองมาจากคลองชลประทานโดยมีการผันน้ำออกตามลำคลองเล็กๆ ใช้ในการเพาะปลูกเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลโพธิ์เก้าต้นเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เมื่อขุดเสร็จจึงตั้งชื่อตามพื้นที่ที่มีดินปริกขึ้นอยู่มากเรียกว่า “บ้านคลองปริก” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองปริก ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองปริก หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีดินปริกขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ 3 หมู่บ้านคลองท่าควาย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านคลองท่าควายเป็นหมู่บ้าน ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีความอุดมสมบูรณ์ขนาบด้วยแม่น้ำลพบุรีและคลองชลประทาน แต่เดิมนั้นมักมีคนนำควายมาเลี้ยงแถวนี้เสมอๆ จึงเป็นจุดสังเกตเป็นต้นมา ประชาชนจึงเรียกหมู่ที่ 3 นี้ว่า “หมู่บ้านคลองท่าควาย” แต่ในปัจจุบันมีบ้านเรือนอาศัยอยู่มากขึ้นพื้นที่บริเวณนี้จึงไม่ปรากฏแล้ว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองท่าควาย ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองท่าควาย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีเป็นทางขึ้นลงน้ำของควาย

หมู่ที่ 4 บ้านมะนาวหวาน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านมะนาวหวานเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลพบุรีเป็นชุมชนเก่า สมัยก่อน

การเดินทางมาบ้านมะนาวหวานที่สะดวกที่สุดคือ ทางเรือ โดยใช้การเดินทางจากแม่น้ำลพบุรี ถนนมีแต่เป็นลูกรังสมัยก่อนไม่นิยมใช้กัน มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเพาะปลูก ประวัติความเป็นมาประชาชนเล่ากันว่า หมู่บ้านนี้จะเพาะปลูกพืชสวนเป็นส่วนใหญ่และได้ปลูกต้นมะนาว แต่แปลกตรงที่มะนาวมีรสหวาน ประชาชนจึงเรียกหมู่บ้านนี้กันว่า “หมู่บ้านมะนาวหวาน” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายมะนาวหวาน ตามปริบทที่มาของชื่อ

มะนาวหวาน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีต้นมะนาวที่มีรสหวาน

หมู่ที่ 5 บ้านโพธิ์เก้าต้น มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

ตำนานกล่าวขานจากบ้านโพธิ์ผีให้ที่เป็นสถานที่พักสำหรับชายอัปลักษณ์ชื่อมหาทกขตะ ผู้ที่จะไปปราบยักษ์ ได้เดินทางจากบ้านโพธิ์ผีให้ไปต่อยักษ์ชื่อ ท้าวโคตะบอง เพื่อให้ออกจากถ้ำ แล้วหลอกต่อให้ยักษ์โมโหด้วยความโกรธท้าวโคตะบอง ได้ใช้ไม้กระบองไล่ตีมหาทกขตะไปฟาดโคนต้นโพธิ์ จนต้นโพธิ์กิ่งก้านหักหมดเหลือแต่ต้นโพธิ์เรียงรายไม่มีกิ่งก้านให้ปรากฏ ประชาชนจึงพากันเรียกที่นั้นว่า “โพธิ์กะตั้น” และเพี้ยนมาเป็น “โพธิ์เก้าตั้น” ต่อมาทางราชการจึงได้เปลี่ยนชื่อตำบลโพธิ์ผีให้มาเป็นโพธิ์เก้าตั้น

(ข้อมูลจากเอกสารตำนานเมืองลพบุรี)

ความหมายโพธิ์เก้าตั้น ตามปริบทที่มาของชื่อ

โพธิ์เก้าตั้น หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีตำนานเล่าถึงที่มาของชื่อว่าเพี้ยนมาจากโพธิ์กะตั้น

หมู่ที่ 6 บ้านคลองยายคล้าย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านคลองยายคล้ายเป็นชื่อคลองที่ตั้งชื่อมาจากยายคล้าย ซึ่งยายคล้ายไม่มีลูกหลานจึงได้แบ่งที่ดินของตนให้ขุดคลอง เพื่ออาศัยและเป็นที่ทำกินของคนในหมู่บ้าน ประชาชนจะได้มีน้ำใช้เพื่อการเกษตร ประชาชนจึงเรียกชื่อว่า “บ้านคลองยายคล้าย”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองยายคล้าย ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองยายคล้าย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ในที่ดินของยายคล้ายซึ่งบริจาคพื้นที่ติดลำคลองให้เป็นประโยชน์กับคนในหมู่บ้าน

หมู่ที่ 7, 9, 12 บ้านโพธิ์ผีให้ มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

เมื่อหลายพันปีล่วงมาแล้ว มีพระยาเกรก ซึ่งแต่เดิมชื่อ มหาทุกขตะเป็นชายอัปถักษณ์ มาพำนักอยู่ ณ บริเวณใต้ต้นโพธิ์เป็นเวลานานจนกระทั่งเป็นที่สงสัยและกล่าวขวัญกันโดยทั่วไปว่าทำไมผีที่ต้นโพธิ์ไม่หลอกชายอัปถักษณ์นั้น เมื่อได้มีโอกาสพบปะและได้ลองถามว่าเคยได้ยินผีที่ต้นโพธิ์ร้องไห้ไหม แก่ก็ตอบว่าไม่เคยได้ยิน เคยมีคนถามแก่ว่าทำไมชาวบ้านละแวกนั้นจึงได้เรียกสถานที่ที่แก่อยู่นั้นว่า โพธิ์ผีให้ แก่ก็ตอบว่า “ก็ผีมันให้ที่ข้าอยู่ที่ต้นโพธิ์นี้หว่า” สุดท้ายได้ขอพักอาศัยสถานที่ผิอยู่ ณ บริเวณต้นโพธิ์ใหญ่ ประชาชนจึงเรียกบริเวณนั้นว่า “บ้านโพธิ์ผีให้”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโพธิ์ผีให้ ตามปริบทที่มาของชื่อ

โพธิ์ผีให้ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นตามตำนานกล่าวว่าผีให้อาศัยอยู่ได้

หมู่ที่ 8 บ้านฟ้าลงมัน มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

บ้านฟ้าลงมันแต่เดิมมีประวัติเชื่อมโยงมาจากบ้านโพธิ์ผีให้ ตามตำนานมียักษ์คนหนึ่งชื่อ ท้าวโคตรตะบองคุดมาก เที้ยจับผู้คนกินเป็นอาหารญาติพี่น้องของผู้ซึ่งถูกจับกินประกาศหาผู้มี บุญญาธิการปราบยักษ์ จะให้รางวัลอย่างงามและผู้ที่อาสาปราบยักษ์คือ “มหาทุกขตะ” พร้อม กับ ม้าคู่ใจ มหาทุกขตะได้ล่อยักษ์ท้าวโคตรตะบองมาติดหล่มใหญ่อยู่ที่หนองน้ำ ภายหลังผู้คนเรียกที่ บริเวณนี้ว่า “หนองฟ้าลงมัน” แท้จริงแล้วหนองน้ำนั้นชื่อว่า ฟ้าลงทณฑ์ มหาทุกขตะเห็นยักษ์ติด หล่มไปไม่รอดยิ่งดั้นยิ่งติดและจะติดอย่างนั้นจนกว่าจะอดอาหารตายไปเอง ก่อนที่ท้าวโคตรตะบอง จะถูกฟ้าผ่าตาย ได้กล่าวอาฆาตไว้ว่าอย่างไรเสียตนจะไม่ยอมตายจะต้องกินมนุษย์ทั้งเมือง เนื้อ หนังของยักษ์ที่สาครกระเซ็นไปในอากาศ กลายเป็นยุงกินเลือดคนเที้ยวไล่กัดกินคนต่อมา ส่วน กระดุกยักษ์นั้นได้กลายเป็นจระเข้เหราเที้ยวช่วยเรือกินคนต่อไป ณ ที่ยักษ์ท้าวโคตรตะบองถูกฟ้าผ่าตาย จึงเรียกว่า บึงฟ้าลงทณฑ์ สมัยก่อนกล่าวกันว่าปลิงชุมที่ 1 จระเข้ชุมที่ 2 และยุงชุมที่ 3 เพราะยุง บินไปไหนต่อไหนได้ ต่อมายุงไขพะพานธุ์อยู่ในบึงนั้น จนยุงชุมเป็นอันดับ 1 เพราะมันเกิดได้ มากและเร็ว ต่อมาน้ำท่วมใหญ่ถึงฟ้าลงทณฑ์ก็ถูกท่วม ปลิงและจระเข้เลยออกจากบึงไปทั่ว

(ข้อมูลจากเอกสารตำนานเมืองลพบุรี)

ความหมายฟ้าลงมัน ตามปริบทที่มาของชื่อ

ฟ้าลงมัน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีตำนานเล่าว่าท้าวโคตรตะบองยักษ์ที่ต่อสู้ กับมหาทุกขตะมาติดหล่มบริเวณนี้ จึงเรียกว่า ฟ้าลงทณฑ์ แต่ต่อมาเสียงเพี้ยนไปเป็นฟ้าลงมัน

หมู่ที่ 10 บ้านคลองจัน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เป็นหมู่บ้านที่ถูกกั้นด้วยคลองตาปิ่นระหว่างหมู่บ้านที่ 10 และหมู่ที่ 11 เป็นคลองที่ขุด ขึ้นมาทำให้พื้นที่เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม เมื่อมีการขุดคลองชลประทานขึ้น จึงเรียกว่า “คลอง ตาปิ่น” ทำให้หมู่ที่ 10 มีคลองขนาดหมู่บ้านอยู่ถึง 2 คลอง ด้วยเหตุที่บริเวณปากคลองดังกล่าว มีคนจีนอาศัยอยู่มาก จึงใช้ชื่อว่า “หมู่บ้านคลองจัน”(คลองตาปิ่น) ทำให้พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองจัน ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองจัน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นเป็นพื้นที่ซึ่งแต่เดิมมีชาวจันอาศัยอยู่มาก

หมู่ที่ 11 บ้านคลองตาปิ่น มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านคลองตาปิ่น เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตำบลโพธิ์เก้าต้น มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งเกษตรกรรม มีแม่น้ำลพบุรีไหลผ่านด้านหน้าของหมู่บ้าน สำหรับหมู่ที่ 11 นั้นแตกต่างจากหมู่บ้านอื่นคือ มีคลองตาปิ่นกั้นระหว่างหมู่ที่ 10 และหมู่ที่ 11 เป็นคลองที่แยกมาจากคลองขนาดเล็ก(คลองจัน) ผ่านด้วย จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองตาปิ่น ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองตาปิ่น หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นเป็นทิศใต้ของตำบลโพธิ์เก้าต้น มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งเกษตรกรรม มีแม่น้ำลพบุรีไหลผ่านด้านหน้าของหมู่บ้าน

หมู่ที่ 13 บ้านไผ่ขวาง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

แต่เดิมสมัยก่อนการเดินทางสัญจรไปมาของหมู่ที่ 13 มีความยากลำบากมาก เพราะเป็นทางเกวียน การเดินทางระหว่างหมู่บ้านต้องผ่านตำบลกลางหมู่บ้าน เชื่อมต่อถนนสายบายพาสติดต่อกับอำเภอท่าม่วง ปลูกต้นไม้ไผ่มากและเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์มีการเพาะปลูก เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ เนื่องจากจำนวนต้นไม้ไผ่ที่ขึ้นอยู่หนาแน่นนั้นทำให้กีดขวางเส้นทางเดินของประชาชน จึงทำให้ประชาชนใกล้เคียงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านไผ่ขวาง”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายไผ่ขวาง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ไผ่ขวาง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีต้นไม้ไผ่ขึ้นกีดกันขวางทางสัญจรไปมา

4 เขตตำบลสี่คลอง มีเขตการปกครอง รวม 6 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลสี่คลอง จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลสี่คลื่อนั้น ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีชาวมอญกลุ่มหนึ่ง ตั้งบ้านเรือนทำไร่่นาเลี้ยงชีพอยู่ที่ลำคลองแยกจากแม่น้ำลพบุรี ด้านทิศตะวันตกของบ้านคาบ หมู่บ้านนั้นเรียกกันว่า บ้านคู้้งนามอญ ชาวมอญเหล่านั้นนับถือพระพุทธศาสนาได้สร้างวัดขึ้นไว้บำเพ็ญกุศลเรียกชื่อตามหมู่บ้านว่า วัดคู้้งนามอญ ในปีพ.ศ. 2389 และที่บ้านคู้้งนามอญมีหมอกกร่าง ซึ่งมีฐานะดีมีชื่อเสียงภรรยาชื่อนางพลอย มั่งมูล ได้สังเกตเห็นว่า ต่อจากที่นาของตนมีร่องรอยเคยเป็นวัดมอญมาก่อน มีดินตาลแถวขึ้นเรียงรายอยู่ริมคลองเป็นอันมากจึงปรึกษาชาวบ้านด้วยกัน ชักชวนสร้างวัดไว้ทำบุญวัดคู้้งนามอญนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดคู้้งนาบุญ ในปี พ.ศ. 2483 ตามประกาศรัฐนิยมของทางราชการ ที่สั่งให้เปลี่ยนชื่อสถานที่ต่างๆ ที่มีถ้อยคำเป็นชาติอื่นให้เป็นชื่อไทยทั้งหมด

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลสี่คลอง แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 40 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลสี่คลอง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1-3	หมู่ที่ 1-3 บ้านคู้้งนาบุญ	จากสภาพภูมิประเทศ
4	หมู่ที่ 4 บ้านทองลาด	จากสภาพภูมิประเทศ
5,6	หมู่ที่ 5,6 บ้านสี่คลอง	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านไผ่กระดาน	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านโพธิ์ตรุ	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลสี่คลอง มีดังนี้

หมู่ที่ 1-3 บ้านคู้้งนาบุญ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลสี่คลองนั้น แต่ก่อนขึ้นกับตำบลโก่งธนู เดิมชื่อบ้านคู้งามมอญ ต่อมากำนันเจียมอยู่ที่หมู่ที่ 4 ท้องลาดได้ขอแยกออกจากตำบลโก่งธนูมาเป็นตำบลสี่คลอง ตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีคลองผ่านถึง 4 สาย และได้เปลี่ยนชื่อจากบ้านคู้งามมอญมาเป็น “บ้านคู้งามบุญ” จนถึงทุกวันนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี)

ความหมายคู้งามบุญ ตามปริบทที่มาของชื่อ

คู้งามบุญ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีลำคลองแยกจากแม่น้ำลพบุรี และด้วยความที่ประชาชนนับถือพระพุทธศาสนา จึงสร้างวัดขึ้นไว้ทำบุญต่อจากที่นาของหมอกว่าง

หมู่ที่ 4 บ้านทองลาด มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านทองลาดเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมีประวัติศาสตร์ที่เกิดมาพร้อมๆ กับหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลสี่คลอง มีประชาชนที่อาศัยอยู่ทั้งคนดั้งเดิมและคนที่มาจากพื้นที่อื่นๆ มีคลองที่เป็นแหล่งน้ำยังชีพสำหรับทำการเกษตร ชื่อตำบลมีที่มาจากพื้นที่ส่วนรอบๆ บ้าน ซึ่งมีต้นทองกลางดงขึ้นเป็นจำนวนมาก มีการเรียกต่อๆ กันมาว่าบ้านทองกลาง แต่ภายหลังเสียงเรียกได้เปลี่ยนเป็น “บ้านทองลาด” มาจนถึงปัจจุบัน

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายทองลาด ตามปริบทที่มาของชื่อ

ทองลาด หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นในอดีตมีต้นทองกลางขึ้นอยู่มาก แต่เรียกเพี้ยนไปเป็นทองลาด

หมู่ที่ 5, 6 บ้านสี่คลอง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลสี่คลองนั้น แต่ก่อนขึ้นกับตำบลโก่งธนู เดิมชื่อบ้านคู้มอญ ต่อมากำนันเจียมอยู่ที่หมู่ที่ 4 ท้องลาด ได้ขอแยกออกจากตำบลโก่งธนูมาเป็นตำบลสี่คลอง ตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีคลองผ่านถึง 4 สาย จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านสี่คลอง”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี)

ความหมายสี่คลอง ตามปริบทที่มาของชื่อ

สี่คลอง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีลำคลองผ่านถึง 4 สาย

หมู่ที่ 7 บ้านไผ่กระดาน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านไผ่กระดาน เดิมมีต้นไผ่จำนวนมากขึ้นเป็นแถว เป็นแนวเหมือนหน้ากระดาน ประชาชนจึงเรียกหมู่บ้านว่า “หมู่บ้านไผ่กระดาน” ต่อมาประชาชนมาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากขึ้นต้นไผ่ก็เหลือน้อยลงเพราะถูกตัดนำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน ได้แก่สานกระบุง ตะกร้าและของใช้อื่นๆ

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายไผ่กระดาน ตามปริบทที่มาของชื่อ

ไผ่กระดาน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นไผ่ขึ้นอยู่เรียงรายเป็นแถวหน้ากระดาน

หมู่ที่ 8 บ้านโพธิ์ตรุ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านโพธิ์ตรุตั้งอยู่ริมฝั่งคลองทั้ง 2 ฝั่งเดิมมีต้นไม้ใหญ่อยู่ 1 ต้น ประชาชนที่เดินทางผ่านไปมามักจะมาอาศัยพักร้อนที่ได้ต้นโพธิ์แห่งนี้ เพราะแต่ก่อนยังไม่มีรถยนต์ใช้ ประชาชนหลายหมู่บ้านเดินทางโดยทางเท้า และผ่านมาก็จะมาพักร้อนที่ได้ต้นโพธิ์ ประชาชนจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโพธิ์ตรุ”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโพธิ์ตรุ ตามปริบทที่มาของชื่อ

โพธิ์ตรุ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีต้นโพธิ์ตรุขึ้นอยู่ริมฝั่งคลองทั้ง 2 ฝั่งเดิม ประชาชนที่เดินทางผ่านไปมาจะมาอาศัยพักร้อนที่ได้ต้นโพธิ์นี้

5. เขตตำบลบ้านข่อย มีเขตการปกครอง รวม 12 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลบ้านข่อย จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลบ้านข่อย ในสมัยก่อนพื้นที่ตำบลบ้านข่อย มีต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นข้างทางหนาแน่นมาก ซึ่งประชาชนเรียกว่า ต้นข่อย ทำให้ประชาชนบริเวณใกล้เคียงเรียกกันว่า “ชาวบ้านข่อย” แต่ปัจจุบันต้นข่อยมีน้อยลง เนื่องจากการปรับพื้นที่เพื่อใช้ในการเกษตรและใช้เป็นชื่อตำบลในปัจจุบัน

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลบ้านข่อย แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 41 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลบ้านข่อย

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านไผ่ลาน	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านข่อยเหนือ	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านข่อยกลาง	จากสภาพภูมิประเทศ
45	หมู่ที่ 45 บ้านโคกคราม	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านต้นไทร	จากสภาพภูมิประเทศ
7,8	หมู่ที่ 7,8 บ้านข่อยกลาง	จากสภาพภูมิประเทศ
9	หมู่ที่ 9 บ้านไผ่แหลม	จากสภาพภูมิประเทศ
10-12	หมู่ที่ 3 บ้านข่อยใต้	จากสภาพภูมิประเทศ

หมู่ที่ 1 บ้านไผ่ลาน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านไผ่ลาน มีประวัติความเป็นมาที่มียาวนานว่า มีคนจากอำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากตำบลบ้านเบิก อำเภอท่าม่วง จากอำเภอเมืองลพบุรีเองและคนจากพื้นที่อื่นเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณตำบลบ้านข่อย เพื่อทำการเกษตรทำนาเลี้ยงสัตว์ เพราะที่นี้เป็นบริเวณที่ราบลุ่มติดกับลำน้ำที่สมบูรณ์ มีความชุ่มชื้น เริ่มแรกมีประชาชนประมาณ 13 หลังคาเรือน ทำนาทำการเกษตร โดยตั้งอยู่ริมคลองมีต้นไม้ไผ่ขึ้นเป็นจำนวนมาก หลังจากที่ประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยได้ใช้พื้นที่ทำลานตากข้าว จึงเรียกชื่อกันติดปากต่อมาว่า “หมู่บ้านไผ่ลาน”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายไผ่ลาน ตามบริบทที่มาของชื่อ

ไผ่ลานหมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นริมคลองมีต้นไผ่ขึ้นเป็นจำนวนมาก หลังจาก
ที่ประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยได้ใช้พื้นที่ทำลานตากข้าว

หมู่ที่ 2 บ้านข่อยเหนือ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านข่อยเหนือ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานคล้ายกับหมู่ที่ 1 ว่ามีคนอพยพเข้ามาจาก
หลายที่พากันตั้งถิ่นฐานบริเวณตำบลบ้านข่อย เพื่อทำการเกษตรทำนาเลี้ยงสัตว์ เพราะที่นี่เป็น
บริเวณ ที่ราบลุ่มติดกับลำน้ำที่สมบูรณ์ มีความชุ่มชื้น เริ่มแรกจำนวนประมาณ 13 หลังคาเรือน
ทำการเกษตร ทำนาเลี้ยงสัตว์ บริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่มติดกับลำน้ำประกอบด้วยมีป่าไม้ ซึ่งมีต้นข่อย
เป็นต้น ขึ้นเป็น จำนวนมาก จึงมีความชุ่มชื้น มีแนวกอไผ่ไว้ป้องกันลมพายุ บ้านข่อยเหนือนั้น
ตั้งอยู่ริมคลองที่มีต้นข่อยขึ้นเป็นจำนวนมาก ประกอบกับที่ตั้งของหมู่บ้านตั้งอยู่ทางตอนเหนือของ
ตำบล ประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยและคนตำบลใกล้เคียง จึงเรียกชื่อกันติดปากกันต่อมาว่า “หมู่บ้าน
ข่อยเหนือ”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายข่อยเหนือ ตามบริบทที่มาของชื่อ

ข่อยเหนือ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ทางทิศเหนือของบ้านข่อยกลางนั้นมีต้นข่อย
ขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ 3, 7, 8 บ้านข่อยกลาง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ประวัติความเป็นมาที่ยาวนานเล่าว่าสมัยก่อนมีคนมาตั้งรกรากเป็นกลุ่มแรกคือชายจ้าง
ฟุ้งเฟียร อพยพมาจากตำบลบ้านรี อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง จากอำเภอบ้านแพรก จังหวัด
พระนครศรีอยุธยาและจากตัวตำบลบ้านเบิก อำเภอท่าเรือ รวมถึงคนภายในตัวอำเภอเมืองลพบุรี
และพื้นที่อื่น เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณตำบลบ้านข่อย ทำการเกษตร ทำนา เลี้ยงสัตว์ เพราะที่นี่

เป็นบริเวณที่ราบลุ่มติดกับลำน้ำที่สมบูรณ์ มีความชุ่มชื้นเหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรทำนา เลี้ยงสัตว์ ประกอบกับมีป่าไม้ ซึ่งมีต้นข่อย เป็นต้น มีแนวกอไผ่ไว้ป้องกันลมพายุ บ้านข่อยกลาง ตั้งอยู่ริมคลอง ที่มีต้นข่อยขึ้นเป็นจำนวนมาก ประกอบกับที่ตั้งของหมู่บ้านตั้งอยู่ทางตอนกลาง ของตำบล ประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยและคนตำบลใกล้เคียง จึงเรียกชื่อกันติดปากกันต่อมาว่า “หมู่บ้านข่อยกลาง”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายข่อยกลาง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ข่อยกลาง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างบ้านข่อยเหนือและบ้านข่อย ใต้นั้นมีต้นข่อยขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ 45 บ้านโคกคราม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านโคกคราม มีประวัติความเป็นมาคล้ายกับหมู่ที่ 1-3 ซึ่งมีประชาชนอพยพเข้ามาตั้ง ถิ่นฐานบริเวณตำบลบ้านข่อย เพื่อทำการเกษตรทำนาเลี้ยงสัตว์ เพราะที่นี่เป็นบริเวณที่ราบลุ่มติด กับลำน้ำที่สมบูรณ์ จึงมีความชุ่มชื้น บ้านโคกคราม เริ่มแรกมีชาวบ้านประมาณ 16 หลังคาเรือน เพื่อทำการเกษตร ทำนา เลี้ยงสัตว์ เพราะที่นี่เป็นบริเวณที่ราบลุ่มติดกับลำน้ำ มีป่าไม้ซึ่งมีต้นข่อย เป็นต้น ในอดีตบ้านโคกครามตั้งอยู่ในพื้นที่มีลักษณะเป็นโคกสูง เดิมเรียกบ้านหัวโคก เพราะ ทุกบ้านจะหาโคกเพื่อให้สัตว์อยู่อาศัยในช่วงน้ำท่วมระหว่างเดือน 9-10 ของทุกปี ประชาชนที่ เข้ามาอยู่อาศัยและคนตำบลใกล้เคียง เรียกว่าบ้านหัวโคกและได้เรียกชื่อกันติดปากต่อมาว่า “หมู่บ้านโคกคราม” เพราะการชลประทานที่มีลำคลองนั้นมีน้ำสีครามเหมือนสีที่ลงเสื้อผ้า

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโคกคราม ตามปริบทที่มาของชื่อ

โคกคราม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีเนินดินเรียกว่าโคกในลำคลองมีน้ำสีคราม เหมือนสีที่ลงเสื้อผ้า

หมู่ที่ 6 บ้านต้นไทร มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านต้นไทร มีประวัติความเป็นมาคล้ายกับหมู่ที่ 1-6 ซึ่งมีชาวบ้านอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณตำบลบ้านข่อย เพื่อทำการเกษตรทำนาเลี้ยงสัตว์ เพราะที่นี่เป็นบริเวณที่ราบลุ่มติดกับลำน้ำที่สมบูรณ์ จึงมีความชุ่มชื้น หมู่ 6 บ้านต้นไทร เริ่มแรกจำนวนประมาณ 13 หลังคาเรือนเพื่อทำการเกษตร ทำนา เลี้ยงสัตว์ เพราะที่นี่เป็นบริเวณที่ราบลุ่มติดกับลำน้ำ จึงมีความอุดมสมบูรณ์มากมีความชุ่มชื้น มีแนวกอไผ่ไว้ป้องกันลมพายุ บ้านต้นไทรนั้นในสมัยเดิมมีต้นไทรขนาดใหญ่เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน เป็นที่พักผ่อนของคนและเป็นที่ขายของแลกเปลี่ยนกันของคนในหมู่บ้าน จึงเรียกชื่อติดปากกันต่อมาว่า “หมู่บ้านต้นไทร”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายต้นไทร ตามปริบทที่มาของชื่อ

ต้นไทร หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นแต่เดิมมีต้นไทรขนาดใหญ่ เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านเป็นที่พักผ่อนของคนและเป็นที่ขายของแลกเปลี่ยนกันของคนในหมู่บ้าน

หมู่ที่ 9 บ้านไผ่แหลม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ประมาณกว่า 100 กว่าปี อยู่ใกล้ชลประทาน เป็นแหล่งปลูกขุม ปลูกต้นไผ่มากแขนงและแ่งแหลมของต้นไผ่มีมาก ประชาชนจึงให้ชื่อว่า “บ้านไผ่แหลม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายไผ่แหลม ตามปริบทที่มาของชื่อ

ไผ่แหลม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นปลูกต้นไผ่มากแขนงและยอดแหลมของต้นไผ่มีมาก

หมู่ที่ 10-12 บ้านข่อยใต้ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในสมัยก่อนพื้นที่ตำบลบ้านข่อย มีต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นข้างทางหนาแน่นมากซึ่งประชาชนเรียกว่าต้นข่อย และด้วยบริเวณพื้นที่แถบนี้ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของบ้านข่อยกลางจึงใช้เรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านข่อยใต้”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายข่อยใต้ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ข่อยใต้ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ทางทิศใต้ของบ้านข่อยกลางนั้นมีต้นข่อยขึ้นอยู่มาก

6 เขตตำบลโคกลำพาน มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลโคกลำพาน จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลโคกลำพาน ตำบลโคกลำพานเป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี เมื่อประมาณ 225 ปีมาแล้ว บรรพบุรุษของชาวโคกลำพาน มีเชื้อสายมาจากชาวเวียงจันทน์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งพากันอพยพมาอยู่ ณ ตำบลแห่งนี้

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโคกลำพาน แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 42 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโคกลำพาน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านโคกกะดิน	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านน้อย	จากสภาพภูมิประเทศ
3-6	หมู่ที่ 3-6 บ้านโคกลำพาน	จากเรื่องเล่า
7,8	หมู่ที่ 7,8 บ้านโปร่งน้อย	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโคกลำพาน มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านโคกกะดิน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านนี้ได้แยกตัวออกมาจากบ้านเดิม คือ บ้านป่าหวายเก่า เมื่อประมาณปี พ.ศ.2432 เดิมเรียกว่า บ้านกสั่มโอง ซึ่งเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ไทย-พวนเรียกกัน ประชาชนป่าหวายเก่ามีความลำบาก จึงได้อพยพมาอยู่ที่ “บ้านโคกกะดิน”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี)

ความหมายโคกกะดิน ตามปริบทที่มาของชื่อ

โคกกะดิน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นเดิมเรียกว่า บ้านกสั่มโอง ซึ่งเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ไทย-พวนเรียกกัน ประชาชนป่าหวายเก่ามีความลำบาก จึงได้อพยพมาอยู่ที่ “บ้านโคกกะดิน”

หมู่ที่ 2 บ้านน้อย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

สมัยก่อนตำบลโคกลำพานขึ้นอยู่กับอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี มีประชาชนปลูกบ้านอยู่ไม่กี่หลังคาเรือน หรือเรียกว่านับหลังคาเรือนได้ซึ่งถือน้อย ประชาชนใกล้เคียงจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านน้อย” ต่อมาในปีพ.ศ.2482 ได้มีการสร้างทางรถไฟ ตั้งสถานีป่าหวายขึ้นและสร้างสะพาน นับแต่นั้นมาได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ คือ การที่ทำให้ตำบลโคกลำพานขึ้นอยู่กับอำเภอพระพุทธบาทเปลี่ยนมาเป็นขึ้นอยู่กับอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรีจนถึงทุกวันนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบ้านน้อย ตามปริบทที่มาของชื่อ

บ้านน้อย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีประชาชนปลูกบ้านอยู่ไม่กี่หลังคาเรือน หรือเรียกว่านับหลังคาเรือนได้ซึ่งถือน้อย ประชาชนใกล้เคียงจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านน้อย”

หมู่ที่ 3-6 โกลำพาน มีที่มาของชื่อจากเรื่องเล่า ดังนี้

ณ ตำบลแห่งนี้ มีคนเล่าต่อๆ มาว่าสภาพดั้งเดิมเป็นป่า เป็นดงมีต้นไม้ โดยเฉพาะไม้ไผ่สีสุก เป็นป่ารกปกคลุมแน่นไปหมด พื้นที่มีเนินเป็น โกลสูงอยู่ตรงกลางบ้าน รอบๆ เนินที่เป็น โกลนั้นจะมีลำธารซึ่งมีลักษณะคล้ายคลองเล็ก คลองน้อย อ้อมเนิน โกลเต็มไปหมดบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาว โกลำพานจึงได้ตั้งสมญานามหมู่บ้านนี้ว่า โกลำธาร แต่นานๆ เข้า คำว่า “ลำธาร” เพียงมาเป็น “ลำพาน” จึงเรียกว่า “บ้านโกลำพาน” แต่ปัจจุบันนี้ลำธารดังกล่าวได้แปรสภาพเป็นถนนไปหมดแล้ว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี)

ความหมายโกลำพาน ตามปริบทที่มาจากชื่อ

โกลำพาน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีพื้นที่เป็นเนินมีโกลสูงอยู่ตรงกลาง หมู่บ้านมีลำธารคล้ายคลองเล็กคลองน้อยอ้อมเนิน โกลจึงเรียกว่า โกลำธาร ต่อมาเพี้ยนเป็น โกลำพาน

หมู่ที่ 7,8 บ้านโปรงน้อย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ตั้งแต่อดีตกาลสมัยบรรพบุรุษ โดยส่วนใหญ่เชื้อสายมาจากลาวเวียงจันทน์พากันมาตั้งบ้านเรือน ซึ่งในตอนแรกอาศัยอยู่มีลักษณะกลุ่มเล็กๆ ไม่ใหญ่นัก และประชาชนได้ปฏิบัติตามครรลองครองธรรมอันดีงาม สงบสุข จึงพากันเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโปรงน้อย”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโปรงน้อย ตามปริบทที่มาจากชื่อ

โปรงน้อย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีบ้านน้อยหลัง มีลักษณะโปรงโล่ง

7. เขตตำบลกกโก มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลกกโก จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลกกโก เป็นชาวเวียงจันทน์ อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อตอนเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในประเทศลาว ประชาชนจึงได้อพยพหนีเข้าศึกข้ามฝั่งจากประเทศลาว มาอาศัยยังประเทศไทย ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมามีการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าควายและได้เดินทางมากับคณะพ่อค้าควาย จนมาถึงบริเวณบ้านกกโกในปัจจุบัน ชื่อตำบลกกโกนี้มาจาก คำว่า “กก” แปลว่า “ต้น” และคำว่า “โก” คือต้น “ตะโก” จึงเป็นเหตุให้เรียกว่า “ตำบลกกโก” ในอดีตบริเวณนี้มีต้นตะโกเป็นจำนวนมาก ประชาชนจึงให้ชื่อว่าหมู่บ้าน “กกโก” มาจนถึงปัจจุบันนี้

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลกกโก แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 43 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลกกโก

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านขุนนวน	จากสภาพภูมิประเทศ
2-4	หมู่ที่ 2-4 บ้านดงน้อย	จากเรื่องเล่า
5	หมู่ที่ 5 บ้านไร่	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านป่าสัก-โคกม่วง	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านใหม่	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านกกโก	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลกกโก มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านขุนนวน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชื่อบ้านขุนนวนนี้ มีที่มาจากคำว่า ขุน (น.) ในภาษาลาวเหนือ, ล้านช้าง, หลวงพระบางซึ่งคำว่า “ขัว” เป็นภาษาล้านช้าง แปลว่าสะพาน กับคำว่า นวน (น.) ที่หมายถึงไม้ยืนต้นเขตรมสุ่ม เมืองร้อน ชอบขึ้นอยู่ริมธารน้ำ ในภาษาภาคกลาง เรียกว่า “ต้นฉนวน” “ขัวนวน” เกิดจากคำว่า

ข้าว+นวน (ภาษาไทย) ซึ่งแปลง/แปร/เพี้ยนมาจาก ขนนวน หมายถึง สะพานที่ทำจากต้นนวนหรือต้นจนวน เพราะบ้านขุนนวนตั้งอยู่ริมห้วยธรรมชาติที่ไหลมาจากอ่างซับเหล็ก ชื่อห้วยลำกระโดน เมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว ต้นนวนโคนล้มด้วยแรงน้ำเซาะฝั่งจึงพาดจากฝั่งหนึ่งไปอีกฝั่งหนึ่ง ประชาชนจึงใช้เป็นสะพานข้ามห้วย ประชาชนจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านข้าวนวน” ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นบ้าน ขุนนวน จนปัจจุบัน สำหรับชาติพันธุ์คนที่ท้องถิ่นหมู่บ้านนี้มี 45 หลังคาเรือนอพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เมื่อครั้งสงครามเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกสมัยกรุงธนบุรี

(สัมภาษณ์นายสมควร สุขดา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายขุนนวน ตามปริบทที่มาของชื่อ

ขุนนวน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีต้นไม้ใหญ่ชื่อต้นจนวนขึ้นอยู่ เมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว ต้นนวนโคนล้มด้วยแรงน้ำเซาะฝั่งจึงพาดจากฝั่งหนึ่งไปอีกฝั่งหนึ่ง ประชาชนจึงใช้เป็นสะพานข้ามห้วยประชาชนจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านข้าวนวน” ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นบ้าน ขุนนวน

หมู่ที่ 24 บ้านดงน้อย มีที่มาของชื่อจากเรื่องเล่า ดังนี้

หมู่บ้านดงน้อย ย้อนหลังไปประมาณ 200 ปีมาแล้ว เริ่มแรกมีนายพราน 3 คน คือ พรานทา พรานสีดา และพรานเทอะ อยู่ในตัวเมืองละโว้เป็นนักล่าสัตว์ได้พากันมาล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าดงแห่งนี้เป็นประจำไม่ว่าฤดูฝน ฤดูแล้ง โดยในฤดูแล้งนี้นายพรานทั้ง 3 ต้องสะพายกระบองน้ำไม้ไฟ สำหรับตีมันในป่า มีวันหนึ่งเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นโดยคาดไม่ถึงเป็นเรื่องประหลาดมหัศจรรย์เป็นอกนิหาร โดยพรานทั้ง 3 ยิ่งถูกเนื้อ(อึกัง)ตัวหนึ่งวิ่งสะเปะสะปะจะล้มตายเข้าไปในป่ารกทึบเพื่อซ่อนตัว พรานทั้ง 3 วิ่งไล่ตามติดๆ เมื่อวิ่งมาถึงตรงนี้ได้หายตัวค้นหาอย่างไรก็ไม่พบจึงได้พบเห็นบ่อน้ำเก่าแก่ไม่ทราบขุดขึ้นเมื่อใด น้ำไม่แห้งตลอดฤดูกาล พรานทั้ง 3 จึงได้คิดกันว่าต่อไปนี้ พวกเราไม่ต้องเอากระบองน้ำมาอีกแล้ว เมื่อสำรวจพื้นที่นี้เป็นที่โคกสูงเหมาะสำหรับสร้างหมู่บ้านอยู่อาศัย ส่วนบริเวณรอบนอกเป็นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับทำนา ทำการเกษตรมีลำธารไหลมาจากอ่างซับเหล็ก เมื่อถึงฤดูฝนได้อพยพครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่แห่งนี้ โดยเรียกชื่อว่าหมู่บ้าน “บ้านดงน้อย” ตั้งแต่นั้นมา

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี)

ความหมายดงน้อย ตามปริบทที่มาของชื่อ

ดงน้อย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นเดิมมีพื้นที่เป็นป่า มีพรานป่า 3 คนได้พากัน มาล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าดงแห่งนี้เป็นประจำไม่ว่าฤดูฝน ฤดูแล้ง เห็นว่าพื้นที่นี้อุดมสมบูรณ์ดีจึงอพยพ มาอยู่กัน

หมู่ที่ 5 บ้านไร่ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านไร่เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มานานแล้ว และมีคนในหมู่บ้านข้างเคียงอพยพเข้ามา ทำไร่ ทำนา ทำสวน แต่ก่อนจะมีสวนน้อยหน้ามาก ปัจจุบันโค่นทิ้งเพื่อทำไร่ข้าวโพด ข้าวฟ่าง เป็นหลัก ทำนาบ้างนิดหน่อย สมัยก่อนแหล่งน้ำจะอุดมสมบูรณ์ มีน้ำไหลมาจากอ่างชันเหล็ก ปัจจุบันต้องอาศัยน้ำฝนอย่างเดียว เนื่องจากทางดินของน้ำถูกทับถมและการสร้างหมู่บ้านจัดสรร และถนนทำให้น้ำที่เคยไหลมาไม่สามารถไหลมาได้ ชุมชนบ้านไร่จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เรียกว่า “บ้านไร่” เพราะคนในชุมชนมีอาชีพ ทำไร่ ทำนา อีกกลุ่มเรียกว่า “บ้านสวน” เพราะเดิมมีสวนน้อยหน้ามาก วัดใช้ทำบุญมี 2 วัด คือ วัดบ้านไร่ สำหรับชุมชนบ้านไร่ วัดใหม่ จำปาทอง สำหรับชุมชน “บ้านสวน”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบ้านไร่ ตามปริบทที่มาของชื่อ

บ้านไร่ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีพื้นที่เป็นไร่นา ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน พื้นที่มานานจึงอพยพเข้ามาทำไร่ ทำนา ทำสวน แต่ก่อนจะมีสวนน้อยหน้ามาก

หมู่ที่ 6 บ้านป่าสัก-โคกม่วง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เมื่อ พ.ศ. 2480 ป้ายังบริบูรณ์อยู่ แต่ปัจจุบันไม่มีสภาพป่าแล้วที่ตั้งของหมู่บ้านนั้นทางการ ได้เข้าไปทำคันกั้นน้ำหมด เข้าใจว่าชาวพวนมาตั้งบ้านอยู่ได้ไม่นานก็พากันย้ายหมู่บ้าน โดยมาตั้ง หมู่บ้านอยู่ที่บ้านโพนสัก ตำบลกกโก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งเดี๋ยวนี้นี้เรียกว่า “บ้านป่าสัก” สมัยก่อนในหมู่บ้านมีต้นสักมาก พื้นที่ตั้งเป็นที่ราบสูงจึงทำให้เรียกหมู่บ้าน “กลุ่มบ้านป่าสัก”

แต่ในปัจจุบันเนื่องจากความเจริญมีการอพยพมาปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่ “บ้านป่าสัก” ก็เลยเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านป่าสัก-โคกม่วง”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายป่าสัก-โคกม่วง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ป่าสัก หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นสมัยก่อนมีต้นสักมาก พื้นที่ตั้งเป็นที่ราบสูง

โคกม่วง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นในปัจจุบันมีความเจริญชาวบ้านจึงอพยพมาปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่ “บ้านป่าสัก” ก็เลยเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านป่าสัก-โคกม่วง”

หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในอดีตสภาพภูมิประเทศของตำบลนี้ มีทุ่งนาล้อมรอบหมู่บ้านทำให้การเดินทางต้องเดินลัดทุ่งนาเป็นทางเล็กๆ เฉพาะเดินทางเท้า ต่อมามีการใช้เกวียนเป็นพาหนะในการเดินทาง ใช้วัวลากเกวียน ปัจจุบันได้มีความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตำบลมีการสร้างถนนคอนกรีต เชื่อมต่อกันในหมู่บ้านประชาชนจึงสะดวกขึ้น จึงทำให้หมู่บ้านเดิมเริ่มมีการขยับขยายออกไปตั้งหมู่บ้านใหม่เรียกว่า “บ้านใหม่”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบ้านใหม่ ตามปริบทที่มาของชื่อ

บ้านใหม่ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีพื้นที่เป็นทุ่งนาล้อมรอบหมู่บ้านทำให้การเดินทางต้องเดินลัดทุ่งนาเป็นทางเล็กๆ เฉพาะเดินทางเท้า ปัจจุบันได้มีความเจริญมีการสร้างถนนคอนกรีต เชื่อมต่อกันในหมู่บ้านประชาชนจึงสะดวกขึ้น จึงทำให้หมู่บ้านเดิมเริ่มมีการขยับขยายออกไปตั้งหมู่บ้านใหม่

หมู่ที่ 8 บ้านกกโก มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เดิมประชาชนหมู่บ้านกกโก เป็นชาวเวียงจันทน์อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อตอนเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในประเทศลาว ประชาชนจึงได้อพยพหนีเข้าศึกษาข้ามฝั่งจากประเทศลาว มาอาศัยยังประเทศไทย ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมามีการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าควายและได้เดินทางมากับคณะพ่อค้าควาย จนมาถึงบริเวณบ้านกกโกในปัจจุบัน ซึ่งเชื่อว่าตำบลกกโกนี้ คำว่า “กก” แปลว่า “ต้น” และคำว่า “โก” คือต้น“ตะโก” จึงเป็นสาเหตุให้ประชาชนเรียกว่า “ตำบลกกโก” ซึ่งในอดีตบริเวณนี้มีต้นตะโกเป็นจำนวนมาก ประชาชนจึงให้ชื่อว่าหมู่บ้าน “กกโก”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี)

ความหมายกกโก ตามปริบทที่มาของชื่อ

กกโก หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นในอดีตมีต้นตะโกเป็นจำนวนมาก

๘ เขตตำบลดอนโพธิ์ มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลดอนโพธิ์ จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลดอนโพธิ์ ตำบลดอนโพธิ์เป็นชื่อที่กำหนดตั้งขึ้นตามสภาพพื้นที่ดั้งเดิม กล่าวคือ พื้นที่ส่วนที่ตั้งอยู่ตามแนวลำน้ำ ลำห้วย หรือใกล้เคียงเนื่องจากในอดีตการสัญจรส่วนใหญ่ใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง ถนนหนทางไม่มีจะมีก็แต่ทางเท้า ภายหลังเมื่อมีความเจริญมากขึ้นระบบสาธารณูปโภคไฟฟ้า ประปาเข้าถึงเกือบทุกหมู่บ้าน การคมนาคมมีทางหลวงตัดผ่าน ถนนลาดยางและถนนคอนกรีตเสริมเหล็กตัดเข้าทุกหมู่บ้าน การติดต่อสื่อสารสะดวกขึ้น ก็เริ่มมีผู้เข้าไปอาศัยอยู่และทำมาหากินมากขึ้น ชุมชนก็หนาแน่นขึ้นพื้นที่ส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลคอนโพธิ์ แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 44 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลคอนโพธิ์

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1,2	หมู่ที่ 1,2 บ้านคอนโพธิ์	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านคอนโพธิ์ใต้	จากสภาพภูมิประเทศ
4	หมู่ที่ 4 บ้านไทรช้อย	จากสภาพภูมิประเทศ
5	หมู่ที่ 5 บ้านศิระกระบือ	จากเรื่องเล่า
6	หมู่ที่ 6 บ้านโคโสน	จากเรื่องเล่า
7	หมู่ที่ 1,2 บ้านสามหลัง	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 1,2 บ้านไคยาว	จากเรื่องเล่า

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลคอนโพธิ์ มีดังนี้

หมู่ที่ 1, 2 บ้านคอนโพธิ์ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เนื่องจากพื้นที่บางส่วนเป็นที่ดอนและมีดินโพธิ์ขึ้นอยู่ในบริเวณนี้จำนวนมาก ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่จึงได้ตั้งชื่อตามสภาพที่เป็นอยู่ว่า “บ้านคอนโพธิ์”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคอนโพธิ์ ตามปริบทที่มาของชื่อ

คอนโพธิ์ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีพื้นที่เป็นเนินน้ำท่วมไม่ถึงและมีดินโพธิ์ขึ้นเองบนเนินดินนั้น

หมู่ที่ 3 บ้านคอนโพธิ์ใต้ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

พื้นที่บางส่วนเป็นที่ดอนมีดินโพธิ์ขึ้นอยู่ในบริเวณนี้จำนวนมาก และด้วยพื้นที่บ้านคอนโพธิ์ใต้ แล่นนี้ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของตำบลคอนโพธิ์ ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่จึงได้ตั้งชื่อตามสภาพ

ที่เป็นอยู่ว่า “บ้านดอนโพธิ์ใต้” ในส่วนนี้ตั้งอยู่ริมฝั่งคลอง เดิมมีป่าทั้งสัตว์เล็กและสัตว์ใหญ่
ได้แก่ ช้างแต่ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายดอนโพธิ์ใต้ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ดอนโพธิ์ใต้ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ทางทิศใต้ริมฝั่งคลอง พื้นที่บางส่วนเป็น
ที่ดอนมีต้นโพธิ์ขึ้นอยู่จำนวนมาก ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของตำบลดอนโพธิ์

หมู่ที่ 4 บ้านไทรย้อย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านไทรย้อย ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองทั้ง 2 ฝั่ง มีต้นไทรใหญ่ 2 ต้น อยู่กลางหมู่บ้าน เมื่อถึง
วันสงกรานต์ชาวบ้านจะจัดงานทำบุญ ที่บริเวณต้นไทรเป็นประจำทุกปีประชาชนทั่วไปจึงเรียกชื่อ
หมู่บ้านนี้ว่า “บ้านไทรย้อย”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายไทรย้อย ตามปริบทที่มาของชื่อ

ไทรย้อย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีต้นไทรซึ่งมีกิ่งก้านสาขาร่มครึ้มมีรากไทร
ย้อยห้อยยาวลงมาถึงพื้น

หมู่ที่ 5 บ้านศิระกระบือ มีที่มาของชื่อจากเรื่องเล่า ดังนี้

แต่ก่อนนั้นมิใช่ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า บริเวณนี้เป็นป่ารกมีหนองน้ำขนาดใหญ่ และมีลำราง
ไหลแยกออกมาเหล่าวัว ควาย และสัตว์ป่าทั้งหลายได้พากันมากินน้ำที่นี้ จึงทำให้วัว ควายติดหล่ม
โดยเฉพาะควายล้มตายไปเป็นจำนวนมาก เพราะไม่ระมัดระวัง ประชาชนจึงพากันเรียกว่า “บ้าน
หัวกระบือ” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “บ้านศิระกระบือ”

(สัมภาษณ์นายสนธิ เทียนสิงห์ เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายศิระกระบือ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ศิระกระบือ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นเดิมจะเรียกว่า บ้านหัวกระบือต่อมาได้เปลี่ยนเป็นศิระกระบือ

หมู่ที่ 6 บ้านไคโสน มีที่มาของชื่อเรื่องเล่า ดังนี้

บริเวณนี้แต่เดิมมีลำคลองที่ยาวเรื่อยมาจากหมู่ที่ 5 และริมน้ำ ลำคลองมีต้น โสน ซึ่งมีผู้เล่าบอกว่าในอดีตลำต้น โสนบางต้นนั้นมีขนาดใหญ่ประมาณ โคนขา และมีขึ้นเรียงรายไปตามลำคลองมากมายมีลักษณะเป็นแนวยาวจนเป็นจุดสังเกต ประชาชนจึงพากันเรียกบ้านแถวๆ นี้ว่า “บ้านไคโสน” ตามชื่อของลำคลองที่มีต้น โสนขึ้นเรียงรายนั่นเอง ซึ่งคำว่า ไค นั้น หมายถึง เส้นทางที่เป็นทางยาวขนานลำคลองหรือลำไค ก็เรียกกัน

(สัมภาษณ์พระอธิการบุญช่วย สดขุมโม เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายไคโสน ตามปริบทที่มาของชื่อ

ไคโสน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีต้น โสนขึ้นเรียงรายไปตามลำคลองมากมายมีลักษณะเป็นแนวยาว

หมู่ที่ 7 บ้านสามหลัง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เมื่อครั้งโบราณ ไม่มีคนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ มีแต่ป่าปรีอใหญ่หรือต้นละมานเป็นไม้ล้มลุกจำพวกวัชพืช ต่อมารุ่นปู่ตายายได้แก่ ตาพันธุ์ ตาเดิม ตาดี ได้มาปลูกบ้านกันอยู่ 3 หลัง ตั้งรกรากอยู่ที่นี้ถือว่าเป็นรุ่นแรกๆ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านสามหลัง” ตามที่มาดังกล่าว จนต่อมาก็มีผู้อพยพเข้ามาอยู่กันมากมาย

(สัมภาษณ์นายสนิท เทียนสิงห์ เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายสามหลัง ตามปริบทที่มาของชื่อ

สามหลัง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นแต่เดิมไม่มีผู้อาศัย ต่อมามีตาพันธุ์ ตาเดิม ตา ตี๋ อพยพเข้ามาปลูกบ้านอยู่ 3 หลัง เป็นรุ่นแรก

หมู่ที่ 8 บ้านไดยาว มีที่มาของชื่อจากเรื่องเล่า ดังนี้

เมื่อสมัย 100 กว่าปีผ่านมา บริเวณนี้เป็นป่ามีลำรางที่ซ้างป่าพากันมากินน้ำที่บ้านหัว กระบือ แล้วผ่านบริเวณนี้เป็นประจำ ซึ่งจะมองเห็นซ้างเดินเป็นทางยาวมากินน้ำประชาชนจึงเรียกชื่อหมู่บ้านตามที่กล่าวมาว่า “บ้านไดยาว” ซึ่งคำว่า ไค นั้น หมายถึงเส้นทางที่ซ้างเดินผ่านมาเป็นทางยาวเปรียบเหมือนลำคลองหรือลำไคก็เรียกกัน

(สัมภาษณ์พระอธิการบุญช่วย สดทมฺโม เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายไดยาว ตามปริบทที่มาของชื่อ

ไดยาว หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีลำรางที่ซ้างพากันเดินเป็นทางลงมากินน้ำ เป็นทางยาว

9 เขตตำบลโก่งธนู มีเขตการปกครอง รวม 14 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลโก่งธนู จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลโก่งธนู มีตำนานเล่าว่ามหาทุกขตะผู้ซึ่งเดินทางจะไปปราบยักษ์ท้าวโคตะบอง รับคำท้าของเจ้าเมืองจะทำให้มีแม่น้ำขึ้นได้ ส่วนเจ้าเมืองก็จะยอมจัดหาทุกอย่างที่มหาทุกขตะต้องการใช้ในการไปปราบยักษ์ มหาทุกขตะให้เจ้าเมืองคอยดูว่าไม่เกิน 3 ราตรี จะมีน้ำไหลมาจากแม่น้ำกาหลงแล้วมหาทุกขตะก็ล่องไปทำพิธีที่บ้านแพรง เสกหญ้าแพรกอยู่ 3 วัน 3 คืน จนกระทั่งร้อนถึงดวงวิญญาณของเสนา (ญาณเสนา) ได้ไปกระซิบบอกวิธีให้มหาทุกขตะทราบทุกประการ เขาจึงได้ถอนหญ้าแพรกที่นั่นเป็นศรีศิลป์และได้ยิงศรไปตกที่บริเวณปากน้ำ(ริมแม่น้ำเจ้าพระยาตอนสิงห์บุรี) ทำให้เป็นที่อัศจรรย์บังเกิดแผ่นดินเลื่อน ล้นแยกออกเป็นร่องน้ำในแม่น้ำกาหลงได้ไหลบ่าเข้ามาอย่างรวดเร็ว บริเวณแถวทำวังน้ำได้บ่า

เป็นเว็กรู้ง และไหลล่องลัดผ่านโพธิ์หวี โพธิ์เกษตร โพธิ์ตลาดแก้ว โพธิ์งาม โพธิ์เทพ หรือโพธิ์เทพสถิตย์ คือเทวดาอยู่ที่นั่นโพธิ์กะตั้น โพธิ์ฝี่ให้ และโพธิ์ลอย คือต้นโพธิ์แถบตอนเหนือถูกน้ำพัดพาไปติดที่นั่นผ่านเรื่อยไปถึงบ้านแพรก เลยไปจนบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาอีก (ที่กรุงเก่า) ส่วนสถานที่ซึ่งจริงได้นามว่า **บ้านโง่งง** และประชาชนที่อาศัยอยู่ที่เรียกว่าบ้านโง่งงเรื่อยมา

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโง่งง แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 45 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโง่งง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1,14	หมู่ที่ 1,14 บ้านท่าข้าม	จากสภาพภูมิประเทศ
2,13	หมู่ที่ 2,13 บ้านดาด	จากตำนาน
3,4	หมู่ที่ 3,4 บ้านหัววัง	จากสภาพภูมิประเทศ
5	หมู่ที่ 5 บ้านเกาะ	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านท่าเกวียน	จากเรื่องเล่า
7,8,11	หมู่ที่ 7,8,11 บ้านท่ามะขาม	จากตำนาน
9	หมู่ที่ 9 บ้านกรอกตาซัง	จากเรื่องเล่า
10,12	หมู่ที่ 10,12 บ้านโง่งง	จากตำนาน

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโง่งง มีดังนี้

หมู่ที่ 1, 14 บ้านท่าข้าม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

สมัยก่อนบริเวณนี้มีลำคลอง เวลาหน้าน้ำก็จะใช้เรือที่ทำน้ำนี้ในการข้ามฝั่งแต่หากหน้าแล้งน้ำลงจะเกิดหาดทรายในลำคลองนี้ ซึ่งทำให้ประชาชนใช้เส้นทางนี้ในการเดินข้ามไปมาระหว่างกันได้สะดวก เนื่องจากในสมัยก่อนไม่มีสะพานข้ามฝั่ง เมื่อมีประชาชนอาศัยอยู่แถวนี้จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านท่าข้าม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายท่าข้าม ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่าข้าม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีหาดเมื่อช่วงน้ำลด ประชาชนจึงข้ามไปมาถึงกันได้ในบริเวณนี้

หมู่ที่ 2, 13 บ้านดาบและหมู่ที่ 10, 12 บ้านโก่งธนู มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

ที่มาของชื่อบ้านดาบและชื่อบ้านโก่งธนูนั้น เล่าความต่อจากตอนที่มหาทกขตะไม่ได้นำดาบติดตัวไปสักเล่มเดียว ดาบที่ตีไว้ให้จึงกองทิ้งไว้อยู่ที่นั่น คนแถบนี้จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า **บ้านดาบ** สืบต่อมา ส่วนชื่อบ้านโก่งธนูนั้นเป็นชื่อสถานที่ยิงศรของมหาทกขตะเมื่อคราวรับคำทำของเจ้าเมืองจึงได้นามว่า **บ้านโก่งธนู**

ส่วนอีกตำนานเล่าว่าขุนแผนเดินทางผ่านมาแถวนี้ เกรงว่าคนจะเกิดความหวาดกลัว ดังนั้นจึงได้นำมีดดาบไปซ่อนไว้ บริเวณที่ซ่อนนี้ เรียกว่า **“บ้านดาบ”** ในปัจจุบัน เมื่อซ่อนมีดดาบไว้แล้วก็เดินทางต่อไปและได้พบธนูที่โก่งไว้ใช้สำหรับล่าสัตว์ จึงได้ถือติดมือมาด้วยจึงเรียกบริเวณนี้ว่า **“บ้านโก่งธนู”** จนถึงปัจจุบัน

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบ้านดาบ ตามปริบทที่มาของชื่อ

บ้านดาบ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นี้มีตำนานเล่าว่าขุนแผนเดินทางผ่านมาแถวนี้ เกรงว่าคนจะเกิดความหวาดกลัวจึงได้นำมีดดาบไปซ่อนไว้บริเวณนี้

ความหมายโก่งธนู ตามปริบทที่มาของชื่อ

โก่งธนู หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นตามตำนานว่าเป็นชื่อสถานที่ยิงศรของมหาทกขตะ เมื่อคราวรับคำทำของเจ้าเมือง

หมู่ที่ 34 บ้านห้วยวัง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ด้วยหมู่บ้านนี้อยู่ใกล้กับวัดโบสถ์ ซึ่งบริเวณที่มีแม่น้ำลพบุรีผ่านจะมีวังน้ำลึกไหลหมุนวน เป็นเกลียวน้ำก้นฟุ้งแทงเข้ามาใกล้วัดโบสถ์ ส่วนที่เป็นหัวของลำน้ำที่ไหลวนจะอยู่ทางต้นๆ ของวังน้ำ ประชาชนจึงพากันเรียกบริเวณนี้ตามลักษณะของแม่น้ำ ที่อยู่ในส่วนต้นๆ ของวังน้ำลึกนี้ว่า “บ้านห้วยวัง”

(สัมภาษณ์นายจอม ยิ้มแย้ม เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายห้วยวัง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ห้วยวัง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ตรงส่วนต้นของวังน้ำซึ่งวนและลึก

หมู่ที่ 5 บ้านเกาะ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านเกาะนี้แต่เดิมไม่มีน้ำล้อมรอบ มีเพียงคลองธรรมชาติไหลผ่าน เมื่อมีประชาชนอพยพเข้ามาอยู่และรวมกลุ่มกันอาศัยอยู่เป็นกลุ่มก้อน เหมือนกับเกาะกลุ่มกันแบบญาติพี่น้องรวมตัวกัน ช่วยเหลือพึ่งพากันได้ ประชาชนจึงพากันตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ตามความหมายดังกล่าวว่า “บ้านเกาะ”

(สัมภาษณ์นายจอม ยิ้มแย้ม เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายเกาะ ตามปริบทที่มาของชื่อ

เกาะ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีการรวมกลุ่มกันเกาะกลุ่มกันของประชาชน

หมู่ที่ 6 บ้านท่าเกวียน มีที่มาของชื่อจากเรื่องเล่า ดังนี้

บ้านท่าเกวียนเดิมทีคนเก่าแก่ที่เล่าสืบเนื่องกันมาเล่าว่า ครั้งหนึ่งได้มีกองเกวียนเป็นร้อยๆ เล่มเดินทางผ่านมาที่หมู่บ้านแห่งนี้ เมื่อเดินทางมาถึงเกวียนเกิดหัก ทั้งหมดจึงหยุดพักเพื่อซ่อมเกวียนจนแล้วเสร็จ ประชาชนจึงเรียกขานที่นี่ว่า “บ้านท่าเกวียน”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายท่าเกวียน ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่าเกวียน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีทำน้ำขึ้นลงขนถ่ายสินค้าพักเกวียน โดยสมัยก่อนใช้เกวียนเป็นพาหนะ จึงเรียกท่าเกวียน

หมู่ที่ 7, 8, 11 บ้านท่ามะขาม มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

หมู่บ้านท่ามะขาม (คลองนางสาม) เป็นที่ตั้งของวัดหลวงพ่อกลองนางสาม ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้มีตำนานเล่าขานกันว่า มีธิดามอญ 3 พระองค์ ได้ล่องเรือสำเภาตามแม่น้ำลพบุรี ถึงบ้านท่ามะขาม เรือสำเภาของธิดาทั้ง 3 เกิดพลิกคว่ำจมลงใต้น้ำ ไม่สามารถช่วยได้ทำให้ทั้งสามพระองค์สิ้นพระชนม์ เวลาผ่านไปปริมาณน้ำลดลง สถานที่เรือล่มจึงเป็นที่ตั้งบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัยของประชาชนที่เรียกกันว่า “บ้านท่ามะขาม” จนถึงปัจจุบัน

(สัมภาษณ์นางบุญชู ปานดี เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายท่ามะขาม ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่ามะขาม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีทำน้ำขึ้นลงมีต้นมะขามใหญ่ขึ้นอยู่

หมู่ที่ 9 บ้านกรอกตาซัง มีที่มาของชื่อจากเรื่องเล่า ดังนี้

คำว่า “กรอก” นี้ชาวบ้านอธิบายไว้ว่าหมายถึง ทางลงของหมู่บ้านที่ใช้เดินทางผ่านไปทำนาและจะนำวัว ควาย ผ่านลงมาด้วย ส่วนตาซังเป็นชื่อคนที่มีบ้านอยู่ใกล้ทางลงของหมู่บ้านนั่นเอง เมื่อเดินทางผ่านบ่อยๆ เข้าก็เรียกทางที่ผ่านนี้ตามชื่อของคนที่มีบ้านอยู่ใกล้ ดังนั้น ประชาชนจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ตามความเคยชินต่อกันมาว่า “บ้านกรอกตาซัง”

(สัมภาษณ์นายจอม ยิ้มยิ้ม เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายกรอกตาซัง ตามปริบทที่มาของชื่อ

กรอกตาซัง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีช่องทางเดินเล็กๆ ใช้ผ่านขึ้นลงเป็นของผู้ขายชื่อตาซัง

10 เขตตำบลโลกตุม มีเขตการปกครอง รวม 16 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลโลกตุม จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลโลกตุม เดิมพื้นที่ตำบลโลกตุมเคยเป็นพื้นที่ของทหารสมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม ต่อมาได้มีการจัดสรรพื้นที่เขตทหารนั้นให้แก่ประชาชนได้เข้ามาจับจอง โดยจอมพลป. พิบูลสงคราม ได้จัดให้ผู้ที่มิได้อยู่ไม่เป็นหลักแหล่งจากที่ต่างๆได้แก่ พวกสามล้อรับจ้าง เป็นต้น ให้มาอยู่ในพื้นที่บริเวณดังกล่าว โดยไม่ให้ชนชาติอื่นๆ เช่น จีน แขก เข้ามาอาศัยอยู่และประกอบกับบริเวณดังกล่าวมีดินมะตุมขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก จึงได้ชื่อว่า “โลกตุม” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโลกตุม แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 46 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโลกตุม

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านห้วยขมิ้น	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านโลกตุม	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านห้วยสามพันตา	จากสภาพภูมิประเทศ
4	หมู่ที่ 4 บ้านหนองแกเดี่ยว	จากสภาพภูมิประเทศ
5	หมู่ที่ 5 บ้านน้ำซับ	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านห้วยส้ม	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านห้วยจันทร์	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านห้วยบง	จากสภาพภูมิประเทศ
9	หมู่ที่ 9 บ้านหนองหอย	จากสภาพภูมิประเทศ
10	หมู่ที่ 10 บ้านศิริวงศ์	จากสภาพภูมิประเทศ

ตารางที่ 46 (ต่อ)

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
11	หมู่ที่ 11 บ้านหนองแฝกเลื่อม	จากเรื่องเล่า
12	หมู่ที่ 12 บ้านศูนย์หนึ่งพัฒนา	จากสภาพภูมิประเทศ
13	หมู่ที่ 13 บ้านชอย 5	จากสภาพภูมิประเทศ
14	หมู่ที่ 14 บ้านห้วยเสาร์	จากสภาพภูมิประเทศ
15	หมู่ที่ 15 บ้านสระวัง	จากสภาพภูมิประเทศ
16	หมู่ที่ 16 บ้านร่วมใจ	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโคกตูม มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านห้วยขมิ้น มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เดิมบ้านห้วยขมิ้นชื่อหมู่บ้านสายโท ประกอบด้วยวัดสองวัด คือวัดถ้ำเต่าสามัคคีธรรมและวัดห้วยขมิ้น มีลำห้วยสองแห่งซึ่งมีน้ำไหลมาจากหมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 อยู่ทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน ส่วนอีกลำห้วยหนึ่งนั้นเรียกว่าลำห้วยขมิ้น น้ำจะไหลลงสู่อ่างซับเหล็กช่วงบริเวณวัดห้วยขมิ้น ซึ่งจะมีต้นขมิ้นขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ประชาชนเห็นว่ามีต้นขมิ้นขึ้นอยู่มากและอยู่ช่วงกลางหมู่บ้านพอดี ประชาชนจึงร่วมกันเปลี่ยนชื่อจากบ้านสายโทเป็น “บ้านห้วยขมิ้น” แต่ปัจจุบันไม่มีต้นขมิ้นให้เราเห็นกันอีกแล้ว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายห้วยขมิ้น ตามปริบทที่มาของชื่อ

ห้วยขมิ้น หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีต้นขมิ้นขึ้นลงมีต้นมะขามใหญ่ขึ้นอยู่ จึงเรียกท่ามะขาม

หมู่ที่ 2 บ้านโคกตูม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

จากคำบอกกล่าวของคนในชุมชนโคกตูม หมู่ที่ 2 ได้เล่าสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนว่า

ที่ตำบลโคกตูมนั้น สมัยก่อนมีต้นไม้ที่ชื่อว่า ต้นมะตูม ขึ้นอยู่มากมายและมีคนนำช่างมาเล็งไว้ โดยผูกข้างไว้ใต้ต้นมะตูม ซึ่งบริเวณนี้จะมีลักษณะเป็นพื้นที่สูงหรือภาษาชาวบ้านเรียกว่า โลก ทำให้สันนิษฐานกันว่าคนสมัยก่อนคงจะเรียกพื้นที่แถวนี้ว่า โลกมะตูมและเรียกกันต่อมาเรื่อยๆ จนตัดเหลือเพียงคำว่า “โคกตูม” ซึ่งก็เป็นที่มาของชื่อ “บ้านโคกตูม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายโคกตูม ตามปริบทที่มาของชื่อ

โคกตูม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นมะตูมขึ้นอยู่มากบนพื้นที่สูง

หมู่ที่ 3 บ้านห้วยสามพันตา มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านห้วยสามพันตา มีลำห้วยผ่านมารวมกันที่กลางหมู่บ้าน และมีต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นตามลำห้วยมีกิ่งก้านเป็นหนามรอบต้น ประชาชนเรียกกันว่า “ต้นสามพันตา” เพราะต้นไม้ชนิดนี้เกิดอยู่ในลำห้วยประชาชนจึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านห้วยสามพันตา” สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายห้วยสามพันตา ตามปริบทที่มาของชื่อ

ห้วยสามพันตา หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นสามพันตาขึ้นอยู่ที่ลำห้วย

หมู่ที่ 4 บ้านหนองแกเตี้ย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เดิมเป็นตำบลนิคมสร้างตนเองต่อมาแยกเป็น ตำบลโคกตูม หมู่ที่ 4 จึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านหนองแกเตี้ย” เนื่องจากว่าในหมู่บ้านมีหนองน้ำอยู่แห่งหนึ่ง มีต้นสะแกขึ้นอยู่รอบหนองน้ำ ต้นสะแกย้อยลงไปในหนองน้ำคนไทยเรียกว่า “สะแกย้อย” แต่ผู้ใหญ่บ้านคนนั้น (ในสมัยก่อน) เป็นคนอีสานคำว่า “ย้อย” ทางภาคอีสาน เรียกว่า เตี้ย จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ใหม่ว่า “หนองแกเตี้ย”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายหนองแกเตี้ย ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองแกเตี้ย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีหนองน้ำที่มีต้นสะแกขึ้นกึ่งก้านช้อยลงไปในน้ำ

หมู่ที่ 5 บ้านน้ำซับ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

จากคำบอกเล่าของคนในหมู่บ้านน้ำซับ ได้เล่าสืบทอดกันมาว่า “บ้านน้ำซับ” มีประชาชนพบแอ่งน้ำเล็กๆ แอ่งหนึ่งที่พวกสัตว์ป่า เช่น ช้าง เสือ มาใช้ดื่มกิน ต่อมาประชาชนได้พัฒนาขุดขยายและมีประชาชนจากหมู่บ้านใกล้เคียงได้มาใช้น้ำในบ่อน้ำซับแห่งนี้บริเวณ อุบโภค จึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านน้ำซับ” ซึ่งปัจจุบันบ่อน้ำนี้ยังคงอยู่ในไร่ของนายมนัส เกิดท้วม

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายน้ำซับ ตามปริบทที่มาของชื่อ

น้ำซับ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีแอ่งน้ำเล็กๆในอดีต

หมู่ที่ 6 บ้านห้วยส้ม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เมื่อปี 2500 ได้มีประชาชนมาบุกป่าถางที่เพื่อทำการเกษตร ได้มีลำห้วยเล็กๆ อยู่เดิมมีต้นส้มขึ้นอยู่มากมาย เมื่อมีจำนวนครัวเรือนย้ายถิ่นฐานมาอยู่มากพอสมควร จึงขอจัดตั้งเป็นหมู่บ้านเรียกกันว่า “บ้านห้วยส้ม” ต่อมาได้เกิดอ่างเก็บน้ำห้วยส้มด้วย

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายห้วยส้ม ตามปริบทที่มาของชื่อ

ห้วยส้ม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีลำห้วยเล็กๆ เดิมมีต้นส้มขึ้นอยู่มากมาย

หมู่ที่ 7 บ้านห้วยจันทร์ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในสมัยก่อนเป็นพื้นที่รกร้าง จนกระทั่งมีผู้บุกเบิกถางป่าเพื่อทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ประกอบกับในพื้นที่มีลำห้วยน้ำอยู่ ต่อมาเมื่ออพยพมาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก จึงจัดตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านชื่อว่า “หมู่บ้านห้วยจันทร์” แต่ก่อนพื้นที่ของหมู่บ้านห้วยจันทร์กว้างมาก แต่ภายหลังมีการแบ่งพื้นที่เป็นหมู่ที่ 14 และหมู่ที่ 15 ในปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในหมู่บ้านมาโดยตลอด ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวและพืชตระกูลถั่ว สำหรับพื้นที่อยู่ใกล้น้ำก็จะปลูกพืช ได้แก่ หัวไชเท้า แดงกวา ฯลฯ การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัวเนื้อ และสุกร ฯลฯ

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายห้วยจันทร์ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ห้วยจันทร์ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีเดิมพื้นที่เป็นป่ามีลำห้วยเล็กๆ มองเห็นพระจันทร์

หมู่ที่ 8 บ้านห้วยบง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านห้วยบง อยู่ในหมู่ที่ 8 ตำบลโคกตูม อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี มีวัดห้วยบงเป็นจุดศูนย์รวมของประชาชน เมื่อขอจัดตั้งเป็นหมู่บ้านจึงตั้งชื่อตามชื่อวัดว่า “บ้านห้วยบง”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายห้วยบง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ห้วยบง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีลำห้วยที่มีต้นไผ่ชนิดหนึ่งขึ้น

หมู่ที่ 9 บ้านหนองหอย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เมื่อประมาณ 50 ปี ประชาชนได้เข้ามาทำการถางป่าซึ่งเป็นป่าดงดิบ มีประชาชนมาจากหลายพื้นที่มารวมกันเป็นกลุ่มบ้านเล็กๆ และจับจองที่ดินโดยทำการถางกันเอง เมื่อเข้ามาอยู่แล้ว ได้พบลำห้วยใหญ่ยาวประมาณ 9 กิโลเมตร ซึ่งในลำห้วยได้พบหอยกาบเป็นจำนวนมาก เมื่อมีผู้อพยพมาอยู่มากพอ จึงขอจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตั้งชื่อว่า “หมู่บ้านหนองหอย”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายหนองหอย ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองหอย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีลำห้วยใหญ่และพบหอยกาบเป็นจำนวนมาก

หมู่ที่ 10 บ้านคีรีวงค์ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

จากคำบอกเล่าของคนในหมู่บ้านคีรีวงค์ ได้เล่าว่า บ้านคีรีวงค์ มีคนอพยพย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ ถางที่ทำกินมากขึ้นเรื่อยๆ ต่อมาประชาชนช่วยกันสร้างวัดในหมู่บ้านขึ้น ซึ่งให้ชื่อว่า “วัดคีรีวงค์” นับแต่นั้นมาประชาชนจึงชักชวนกันมาอยู่มากขึ้น

(ข้อมูลจากประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 5)

ความหมายคีรีวงค์ ตามปริบทที่มาของชื่อ

คีรีวงค์ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีวัดบนเนินเขาประชาชนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ จึงตั้งชื่อตามวัดใกล้ๆ นั้น

หมู่ที่ 11 บ้านหนองแฝกเลื่อม มีที่มาของชื่อจากเรื่องเล่า ดังนี้

จากคำบอกเล่าของคนในชุมชนบ้านหนองแฝกเลื่อม ได้เล่าบอกกล่าวมาว่า บ้านหนองแฝกเลื่อม มีหนองอยู่กลางหมู่บ้าน มีหญ้าแฝกขึ้นอยู่มากมายมีสัตว์ต่างๆ ลงมากินน้ำ ต่อมามีคนอพยพย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ ถางที่ทำกินมากขึ้นเรื่อยๆ ต่อมาชาวบ้านช่วยกันสร้างวัดในหมู่บ้านขึ้นซึ่งให้ชื่อว่า “วัดหนองแฝกเลื่อม” นับแต่นั้นมาประชาชนจึงชักชวนกันมาอยู่มากขึ้นแล้วตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านหนองแฝกเลื่อม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายหนองแฝกเลื่อม ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองแฝกเลื่อม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีหนองน้ำกลางหมู่บ้าน มีหญ้าแฝกขึ้นอยู่มากมาย

หมู่ที่ 12 บ้านศูนย์หนึ่งพัฒนา มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

จากการสอบถามประชาชนส่วนใหญ่และได้ศึกษาจากประวัติหมู่บ้านพบว่า เริ่มแรกหมู่บ้านศูนย์หนึ่งพัฒนา หมู่ที่ 12 ของตำบลโคกตูมยังรวมอยู่กับหมู่บ้านของตำบลนิคมสร้างตนเอง คือ หมู่ที่ 8 ตำบลนิคมสร้างตนเอง ซึ่งต่อมาประชาชนได้เพิ่มขึ้นมาก การปกครองจึงไม่ค่อยทั่วถึง ต่อมาจึงมีการแยกการปกครองเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลโคกตูมและตำบลนิคมสร้างตนเอง ต่อมาตำบลโคกตูมแบ่งการปกครองเป็น 16 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านได้ตั้งชื่อแตกต่างกันไป และหมู่บ้านศูนย์หนึ่งพัฒนานี้ ได้ตั้งชื่อตามลักษณะเนื้อที่การปกครอง คือ จากศูนย์ปกครองไปถึงซอย 1 จึงได้ชื่อว่า “ศูนย์หนึ่งพัฒนา”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายศูนย์หนึ่งพัฒนา ตามปริบทที่มาของชื่อ

ศูนย์หนึ่งพัฒนา หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นี้ตั้งชื่อตามลักษณะการปกครอง คือ จากศูนย์ปกครองไปถึงซอย 1

หมู่ที่ 13 บ้านซอย 5 มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านซอย 5 เดิมแยกหมู่บ้านมาจาก หมู่ที่ 6 ตำบลโคกตูม อำเภอเมืองลพบุรีมาเป็นหมู่ที่ 13 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2544 ประชาชนได้เรียกชื่อตามชื่อย่อของวัดพระภูมาราม หรือที่เรียกกันว่า “วัดซอย 5” และได้นำมาตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านซอย 5” มาจนถึงปัจจุบัน

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายขอย 5 ตามปริบทที่มาของชื่อ

ขอย 5 หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ใกล้ขอย 5

หมู่ที่ 14 บ้านห้วยเสาร มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

จากคำบอกกล่าวของคนเก่าแก่ในหมู่บ้านห้วยเสารเล่ากันว่า บ้านห้วยเสาร มีประชาชนได้เข้ามาอาศัยอยู่ เนื่องจากทราบข่าวจากทางหลวง ว่ามีการแจกจ่ายที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย จึงได้เข้าทำการจับจองพื้นที่กัน โดยลักษณะพื้นที่เป็นคลองน้ำไหลผ่าน และมีป่าที่รกร้างมากมาย ต้องเข้ามาทำการถากถาง และตัดต้นไม้เสียก่อน หลังจากนั้นประชาชนก็เข้ามาอยู่อาศัยและทำกิน ต่อมาไม่นานประชาชนได้พบต้นไม้มีลักษณะคล้ายเสาเรือนท่อนใหญ่มาก ลอยน้ำมาในคลอง ประชาชนจึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านห้วยเสาร” ซึ่งการตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ คงเรียกให้สอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่คือ มีคลอง ห้วยและเสาลอยน้ำ

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายห้วยเสาร ตามปริบทที่มาของชื่อ

ห้วยเสาร หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีชาวบ้านพบต้นไม้มีลักษณะคล้ายเสาเรือนท่อนใหญ่ลอยน้ำมา จึงเรียกให้สอดคล้องกับพื้นที่

หมู่ที่ 15 บ้านสระวัง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เมื่อปี พ.ศ. 2500 จอมพลป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยส้มขึ้นมา สมัยนั้นในอ่างเก็บน้ำห้วยส้ม มีดินล้นขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ประชาชนจึงเรียกว่าชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านสระล้ง” ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2539 กรมทางหลวงได้สร้างถนนสายโคกตูม-มะนาวหวาน (ถนนสายจัตวา) ทางการจึงได้ตั้งชื่อขึ้นมาใหม่จากเดิม “บ้านสระล้ง” มาเป็น “บ้านสระวัง” มาจนทุกวันนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายสระวัง ตามปริบทที่มาของชื่อ

สระวัง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นลังจั้นอยู่จำนวนมาก จึงเรียกว่า บ้านสระลัง ต่อมาเปลี่ยนเป็น บ้านสระวัง

หมู่ที่ 16 บ้านร่วมใจ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

อดีตของหมู่บ้านร่วมใจ มีหนองน้ำอยู่แห่งหนึ่งประชาชนใช้ค้ำกินและเลี้ยงสัตว์ มีต้นไม้ใหญ่หนึ่งต้นแผ่กิ่งก้านสาขาเลื้อยลงไปใต้น้ำ คือต้นสะแก ทำให้หนองน้ำร่มรื่นและอุดมสมบูรณ์ไปด้วยกุ้ง หอย ปู ปลา ทำให้ประชาชนหากินและอยู่ได้อย่างไม่อดอยาก ดังนั้นประชาชนจึงได้รวมใจกันตั้งชื่อว่า “หมู่บ้านร่วมใจ” หมู่ที่ 16 ปัจจุบันหนองน้ำได้ตื้นเขินจนไม่มีน้ำ ทำให้เป็นพื้นที่ทำไร่ของประชาชนมาจนถึงปัจจุบัน

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโลกตม)

ความหมายร่วมใจ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ร่วมใจ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีประชาชนที่อาศัยอยู่อย่างแรงร่วมใจกัน

11. เขตตำบลนิคมสร้างตนเอง มีเขตการปกครอง รวม 11 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลนิคมสร้างตนเอง จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐาน สมัยก่อนแถวนี้จะมีสัตว์ร้าย ไข้ป่าชุกชุม ทำให้ผู้ที่พยายามเข้าไปแผ้วถาง เพื่อตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัยและทำมาหากินเสียชีวิตมากมาย จึงมีคนเข้าไปล่าสัตว์ ตัดไม้สร้างบ้านและหาของป่าเท่านั้น ในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองแห่งแรกของประเทศไทย มีกษัตริย์ที่ดินเพื่อทำกินและอยู่อาศัยแก่ประชาชน ในยุคแรกที่เริ่มก่อตั้งยังไม่มีประชาชนกล้าเข้าไปอยู่อาศัยทำกิน เนื่องจากสภาพทั่วไปยังเป็นป่าทึบอยู่ จึงได้มีการเกณฑ์ผู้คนเข้าไปอยู่อาศัยประชาชนที่ถูกเกณฑ์เข้าไปอยู่นั้นก็มาจากหลายพื้นที่หลายอาชีพ เช่น กรรมกรแบกหาม กรรมกรสามล้อ ชวนา ชาวไร่ ชาวสวน พ่อค้าจากจังหวัดลพบุรี สระบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี

นครนายก ปทุมธานี สมุทรปราการ จะเชิงเทรา นครปฐม อุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ ด้วยเหตุนี้ชาวนิคมสร้างตนเอง จึงมีพื้นเพมาจากหลายท้องถิ่นมาอาศัยอยู่ร่วมกัน ต่อมาประชาชนที่ย้ายเข้ามาอยู่ บางครอบครัวทนต่อความลำบากจากการเดินทาง สัตว์ป่าและไข้ป่าไม่ไหวก็ย้ายออกไปก็มีบางครอบครัวที่ทนได้ก็อยู่ทำมาหากินกันต่อไป

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลนิคมสร้างตนเอง แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 47 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลนิคมสร้างตนเอง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1,211	หมู่ที่ 1,211 บ้านดงจำปา	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านนิคม 1	จากสภาพภูมิประเทศ
4	หมู่ที่ 4 บ้านท่าเตือใหญ่	จากสภาพภูมิประเทศ
5	หมู่ที่ 5 บ้านท่าเตือน้อย	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านนิคม 2	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านหนองจ้ำ	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านห้วยขมิ้น	จากสภาพภูมิประเทศ
9	หมู่ที่ 9 บ้านนิคม 3	จากสภาพภูมิประเทศ
10	หมู่ที่ 10 บ้านซบเสื่อแมบ	จากสภาพภูมิประเทศ
1,211	หมู่ที่ 1,211 บ้านดงจำปา	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านนิคม 1	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลนิคมสร้างตนเอง มีดังนี้

หมู่ที่ 1, 2, 11 บ้านดงจำปา มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านดงจำปานั้นเมื่อ ปี พ.ศ.2321 กองทัพธนบุรีได้เชลยศึกชาวเวียงจันทน์และหัวหน้าเมืองต่างๆ ในแคว้นลาวกวาดต้อนผู้คนชาวลาวเป็นจำนวนมากที่ขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรี ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในประเทศไทยปัจจุบัน ในจังหวัดลพบุรีก็มีชาวลาวได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่หลายแห่งด้วยกัน เช่น ถนนใหญ่ ถนนแค ท่าแค หนองแขม ดงสอง หนองบัวขาว ดงจำปา1 นายาว น้ำจั้น กกโก

เขาพระงาม โศกลำพาน หนองเต่า หนองทรายขาว บ้านหมี่ หัวช้าง เป็นต้น บ้านดงจำปาเป็นเชื้อสายลาวที่เรียกว่า ลาวแง้ว

สำหรับชื่อบ้านดงจำปานั้น มาจากการที่สมัยก่อนในแดนหมู่บ้านดงจำปา มีต้นชลิลาวดี (จำปา) เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีลักษณะดอกเล็กคล้ายจำปา สีขาวเล็ก-ใหญ่ มีกลิ่นหอม ชาวลาวจึงเรียกว่าดอกจำปาลาวจนทุกวันนี้ ขณะนี้วัดใหม่จำปาทองก็ยังมีต้นจำปาที่มีอายุยืนนานอยู่หลายต้น และประชาชนก็เริ่มปลูกต้นจำปากันทุกๆ บ้าน ดังนั้น จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านดงจำปา”

ดังกล่าว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโลกตุม)

ความหมายดงจำปา ตามปริบทที่มาของชื่อ

ดงจำปา หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่แต่ก่อนเป็นป่ามีต้นชลิลาวดี (จำปา) จำนวนมาก

หมู่ที่ 3 บ้านนิคม 1 มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองขึ้น เมื่อปีพ.ศ. 2483 โดยถือว่าเป็นนิคมสร้างตนเองแห่งแรกของประเทศไทย มีการจัดสรรที่ดินเพื่อทำกินและอยู่อาศัยแก่ประชาชน โดยเรียกชื่อนิคมสร้างตนเองแห่งแรกนี้ว่า “บ้านนิคม 1”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโลกตุม)

ความหมายนิคม 1 ตามปริบทที่มาของชื่อ

นิคม 1 หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่จัดสรรที่ดินให้ประชาชนอาศัยทำกินเป็นเขตที่ 1

หมู่ที่ 4 บ้านท่าเตื่อใหญ่ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ประวัติความเป็นมาของหมู่ 4 บ้านท่าเตื่อใหญ่ เดิมพื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ มีลำห้วยไหลผ่าน ผู้ก่อตั้งหมู่บ้านมีพื้นเพมาจากจังหวัดเพชรบูรณ์มาตั้งรกรากโดยทำไร่ ข้าวโพด

และนาข้าว ต่อมาพัฒนาพื้นที่นาและพื้นที่ไร่บางส่วนในเขตทหาร ต่อมาทหารได้ยึดพื้นที่ทำไร่ของชาวบ้านคืน คงเหลือที่สำหรับทำนา จึงทำให้ประชาชนบางส่วนไม่มีที่ทำกิน ต้องยืมอาชีพรับจ้าง ต่อมาเมื่อปี 2536 ได้มีโครงการบ้านจัดสรรขึ้นในพื้นที่ของหมู่ที่ 4 ประมาณ 65 หลังคาเรือน ทำให้มีประชากรเพิ่มมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน เหตุที่ได้ชื่อว่าบ้าน “ท่าเตือใหญ่” เพราะพื้นที่มีต้นมะเดื่อขึ้นมากมาย ประชาชนจึงตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านมาจนบัดนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายท่าเตือใหญ่ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่าเตือใหญ่ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีพื้นที่เป็นป่ามีต้นมะเดื่อขึ้นอยู่มากมาย

หมู่ที่ 5 บ้านท่าเตือน้อย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ตั้งแต่เดิมมาพ่อปู่อาดยาได้เข้ามาอยู่ก่อน เดิมที่ได้ย้ายมาจากบ้านห้วยขมิ้นเป็นคนแรก ต่อมา ได้มีคนย้ายเข้ามาอยู่มากขึ้นก็ได้ลงความเห็นให้พ่อปู่อาดยาเป็นผู้ใหญ่บ้าน และได้ตั้งชื่อบ้านเป็นบ้านส้มป่อย มีครัวเรือนประมาณ 100 หลังคาเรือน อยู่ต่อมาพ่ออาดยาทันได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่เป็น “บ้านท่าเตือน้อย”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายท่าเตือน้อย ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่าเตือน้อย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีพื้นที่เป็นป่ามีต้นมะเดื่อขึ้นอยู่ แต่เดิมย้ายมาจากบ้านห้วยขมิ้น

หมู่ที่ 6 บ้านนิคม 2 มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ดำเนินการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองขึ้น เมื่อปีพ.ศ. 2483 โดยถือว่าเป็นนิคมสร้างตนเองแห่งแรกของประเทศไทย มีการจัดสรรที่ดินเพื่อทำกินและอยู่อาศัยแก่ประชาชน โดยเรียกชื่อนิคมสร้างตนเองแห่งที่สองนี้ว่า “บ้านนิคม 2”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายนิคม 2 ตามปริบทที่มาของชื่อ

นิคม 2 หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่จัดสรรที่ดินให้ประชาชนอาศัยทำกินเป็นเขตที่ 2

หมู่ที่ 7 บ้านหนองถ้ำ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านหนองถ้ำ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ต.นิคมสร้างตนเอง อ.เมือง จ.ลพบุรี ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 20 กิโลเมตร ซึ่งความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน “หนองถ้ำ” ตามคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ยุคบุกเบิกเล่าว่า เมื่อประมาณ 70-80 ปีที่ผ่านมาถึงภูเขาเล็กน้อย ในปัจจุบันหนองน้ำเล็กและใหญ่ที่กั้นอยู่นั้น ได้ตื้นเขินและกลายเป็นพื้นที่ราบ ไม่มีหนองน้ำหลงเหลืออยู่เลย แต่ห่างออกไปจากบริเวณนี้ประมาณ 1 กิโลเมตร มีหนองน้ำขนาดใหญ่หลงเหลือให้เห็นอยู่ ปัจจุบันนี้เรียกว่า “อ่างเก็บน้ำซับเหล็ก” และในภูเขาตะกร้ายังมีถ้ำน้อยใหญ่หลายถ้ำเป็นถ้ำที่สวยงามมาก ในอดีตถ้ำเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์หลายชนิด ปัจจุบันนี้มีค้างคาวอาศัยอยู่สามารถชมได้ทุกวันโดยเฉพาะในช่วงเวลาเย็นๆ ประมาณ 18.30 - 09.00 น. ของทุกวัน

เมื่อประชากรในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความสามัคคีความสงบสุขภายในหมู่บ้านประชาชนจึงรวมตัวกันเลือกหัวหน้าหรือที่เรียกว่า “ผู้ใหญ่บ้าน” และเรียกชุมชนของตัวเองว่า “หมู่บ้านหนองถ้ำ” คำว่า หนอง ก็มาจากหนองน้ำเล็กใหญ่ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และคำว่า ถ้ำ ก็มาจากถ้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเฉพาะถ้ำที่มีอยู่ในเขาตะกร้ามากมายหลายถ้ำ เมื่อเอาสองคำมารวมกันก็จะเป็นคำว่า หนองถ้ำ เป็นชื่อที่มาจากธรรมชาติและเป็นที่ริมคลอง นักจากนั้นประชาชนก็พากันเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า “บ้านหนองถ้ำ” เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายหนองถ้ำ ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองถ้ำ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีหนองน้ำเล็กใหญ่และมีถ้ำอยู่หลายถ้ำ

หมู่ที่ 8 บ้านห้วยขมิ้น มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ประวัติของบ้านห้วยขมิ้น เมื่อก่อนประชาชนได้มานุกป่า ทำไร่กันอยู่ที่บ้านปากกล้วยและได้มาตัดน้ำที่ห้วยขมิ้นใช้ดื่มกิน เนื่องจากว่าห้วยขมิ้นเป็นห้วยที่มีน้ำมากกว่าห้วยอื่นๆ เหตุที่เรียกกันว่าห้วยขมิ้น คนแก่เล่าให้ฟังว่าที่ลำห้วยขมิ้น มีต้นขมิ้นเป็นจำนวนมากจึงเรียกห้วยนี้ว่า “ห้วยขมิ้น” จากนั้น ประชาชนที่ทำมาหากินกันอยู่ปากกล้วยก็เลยอพยพมาอยู่ที่ห้วยขมิ้นด้วย

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายห้วยขมิ้น ตามปริบทที่มาของชื่อ

ห้วยขมิ้น หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีลำห้วยซึ่งมีต้นขมิ้นขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ 9 บ้านนิคม 3 มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองขึ้น เมื่อปีพ.ศ. 2483 โดยถือว่าเป็นนิคมสร้างตนเองแห่งแรกของประเทศไทย มีการจัดสรรที่ดินเพื่อทำกินและอยู่อาศัยแก่ประชาชน โดยเรียกชื่อนิคมสร้างตนเองแห่งที่สามนี้ว่า “บ้านนิคม 3”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายนิคม 3 ตามปริบทที่มาของชื่อ

นิคม 3 หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่จัดสรรที่ดินให้ประชาชนอาศัยทำกินเป็นเขตที่ 3

หมู่ที่ 10 บ้านซับเสือแมบ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

สมัยก่อนโจรสล่ายชุกชุม พื้นที่บริเวณนี้เป็นป่ารกทึบ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ทำให้มีผู้คนมาจับจองที่ทำกิน เสือแมบเป็นบุคคลหนึ่งที่อยู่ที่ชุมชนแห่งนี้ เมื่อมีผู้อพยพย้ายถิ่นฐานมาอยู่มากพอ จึงขอจัดตั้งเป็นหมู่บ้านโดยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านซับเสือแมบ” คำว่า “ซับ” มาจากแหล่งน้ำขังพอใช้ได้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลตำบลโคกตูม)

ความหมายซับเสือแมบ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ซัปลือแมบ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีที่มาจากชายคนหนึ่งเป็นโจรชื่อว่า เสือแมบมาตั้งรกรากอาศัยทำกินก่อนใครในแถบนี้

12 เขตตำบลป่าตาล มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลป่าตาล จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลป่าตาล เนื่องจากในสมัยก่อนประมาณ 300-400 ปี พื้นที่บริเวณตำบลป่าตาลมีต้นตาลและต้นหวายขึ้นอยู่มากมาย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในละแวกนี้จึงเรียกว่า ป่าตาลและป่าหวาย ต่อมาทางราชการได้จัดตั้งเป็นตำบล จึงเรียกว่า ตำบลป่าตาล

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลป่าตาล แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 48 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลป่าตาล

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1,2	หมู่ที่ 1,2 บ้านห้วยเปี่ยม	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านกมมะเกลือ	จากสภาพภูมิประเทศ
4,5	หมู่ที่ 4,5 บ้านป่าตาล	จากสภาพภูมิประเทศ
6,7	หมู่ที่ 6,7 บ้านป่าหวายทุ่ง	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านโพธิ์น้ำอบ	จากตำนาน

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลป่าตาล มีดังนี้

หมู่ที่ 1, 2 บ้านห้วยเปี่ยม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านห้วยเปี่ยมนี้แต่เดิมนั้นมีชื่อว่าบ้านห้วยแล้ง เนื่องจากว่าในลำห้วยมักไม่ค่อยมีน้ำ ประชาชนได้รับความเดือดร้อน จึงพากันขุดบ่อน้ำและใช้ประโยชน์จากน้ำในบ่อนั้น และลง

ความเห็นว่าการตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่เพื่อแก้เคล็ดให้หมู่บ้านเกิดความสมบูรณ์ จึงพร้อมใจกันตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านห้วยเปี่ยม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายห้วยเปี่ยม ตามปริบทที่มาของชื่อ

ห้วยเปี่ยม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีในอดีตแห้งแล้ง ประชาชนจึงตั้งชื่อตรงกันข้ามเพื่อแก้เคล็ดให้มีน้ำอุดมสมบูรณ์

หมู่ที่ 3 บ้านกมะเกลือ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านกมะเกลือนี้ เดิมเป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ปกครองรวมอยู่กับหมู่บ้านป่าหวายทุ่ง หมู่ที่ 7 เมื่อแยกหมู่บ้านออกไป ทำให้มีลักษณะของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย มีเพียงบางส่วนเป็นทุ่งนา มีเรื่องเล่าว่าในอดีตจะมีดินมะเกลือขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ประชาชนที่อพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่นี้ จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านตามที่มีดินมะเกลือขึ้นอยู่มากนี้ว่า “บ้านกมะเกลือ”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายกมะเกลือ ตามปริบทที่มาของชื่อ

กมะเกลือ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีดินมะเกลือขึ้นมาก

หมู่ที่ 4, 5 บ้านป่าตาล มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านป่าตาล เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิม ตั้งขึ้นพร้อมๆ กับหมู่บ้านอื่นในตำบลป่าตาลมีประชาชนที่อาศัยอยู่ทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ก่อนแล้วและคนที่มาจากพื้นที่อื่นๆ ชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนเมืองเดิมพื้นที่เต็มไปด้วยต้นตาล ประชาชนชุดแรกอพยพมาจากบ้านห้วยเปี่ยม เพื่อเข้ามาจับจองที่ทำกิน ดังนั้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในละแวกนี้จึงเรียกว่า “บ้านป่าตาล”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายป่าตาล ตามปริบทที่มาของชื่อ

ป่าตาล หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีในอดีตเป็นป่ามีต้นตาลขึ้นมาก

หมู่ที่ 6, 7 บ้านป่าหวายทุ่ง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านป่าหวายทุ่ง เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมตั้งขึ้นพร้อมๆ กับหมู่บ้านอื่นในตำบลป่าตาล ชุมชนจะมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง เดิมเป็นพื้นที่ป่าซึ่งมีต้นหวายขึ้นอยู่มาก ประชาชนที่อาศัยอยู่ในละแวกนี้จึงเรียกว่า “บ้านป่าหวายทุ่ง” เมื่อมีการขยายพื้นที่ทำกินของประชาชน ทำให้พื้นที่ป่าหายไป

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายป่าหวายทุ่ง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ป่าหวายทุ่ง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีที่ราบเต็มไปด้วยต้นหวายป่า

หมู่ที่ 8 บ้านโพธิ์น้ำอบ มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

มีที่มาจากตำนานที่มหาทุกขตะจะเดินทางไปปราบยักษ์ท้าวโคตะบอง ครั้นเดินทางมานานก็เกิดความเหนื่อยอ่อน จึงได้แวะไปพักนอนที่โพธิ์เทศิต คือเทวดาอยู่ที่นั่น เทวดาได้มาเข้าฝันว่าถ้าจะไปปราบยักษ์ท้าวโคตะบองที่เขาเวงกต ให้ไปเอาแก้ววิเศษในสระแก้วในฝันเห็นว่าบริเวณสระนั้นมีต้นโพธิ์ขึ้นอยู่ใกล้สระ ครั้นตื่นขึ้นจึงได้ออกเดินทางไปด้วยความดีใจ เมื่อพบสระน้ำและต้นโพธิ์อยู่ใกล้สระ บริเวณไม่ห่างจากคลองสายบัวนัก มหาทุกขตะจึงลงไปงมในสระนั้นได้ผอบขึ้นมาใบหนึ่ง ด้วยความดีใจเป็นยิ่งนักและคิดว่าไม่รีบไปปราบยักษ์ทันทีทันใด เพราะคำเสียก่อน ครั้นนอนกอดผอบหลับไปอีกหน ตอนนี้เทวดาที่อยู่โพธิ์เทศิตก็มาเข้าฝันอีกว่า ผอบที่นำขึ้นมา นั้นไม่ใช่แก้วที่ใช้ปราบยักษ์และสั่งให้เอาไปคืนไว้ที่ต้นโพธิ์ จึงได้ชื่อว่า “โพธิ์ผอบ” ต่อมาเพี้ยนเป็น “โพธิ์น้ำอบ”

(ข้อมูลจากตำนานเมืองลพบุรี)

ความหมายโพธิ์น้ำอบ ตามปริบทที่มาของชื่อ

โพธิ์น้ำอบ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีชื่อเดิมว่าโพธิ์ผอบต่อมาเพี้ยนเป็น โพธิ์น้ำอบ

13. เขตตำบลทะเลชุบศร มีเขตการปกครอง รวม 6 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลทะเลชุบศร จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาของตำบลทะเลชุบศร เดิมมีประชาชนอาศัยอยู่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สำหรับในสมัยประวัติศาสตร์ถึงปัจจุบัน ตามที่ปรากฏในหลักฐานทั่วไประบุว่ามิชนหลายเชื้อชาติ เข้ามาอาศัยอยู่ เนื่องจากมีสิ่งทีเอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน มีการสร้างวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์และเต็มไปด้วยตำนานเล่าขานที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ที่มีความสัมพันธ์กับชื่อสถานที่ และภูมิประเทศนับตั้งแต่ต้นกำเนิดตำบลทะเลชุบศรเป็นที่ลุ่มขนาดใหญ่ เดิมมีน้ำขังเป็นบริเวณกว้างจนคล้ายกับทะเล เหตุที่เรียกว่าทะเลชุบศรเพราะว่ามีความเชื่อว่า พระรามได้เคยชุบพระแสงศรในแหล่งน้ำนี้ จึงถูกเรียกว่า “ทะเลชุบศร” สืบมา สมัยพระนารายณ์มหาราชได้มีการนำน้ำจากทะเลชุบศรไปใช้ในตัวเมือง บริเวณคันดินทำประตูเป็นช่องระบายน้ำมีชื่อเรียกว่า “ปากจั่น” โดยน้ำจะถูกบังคับให้ไหลออกทางประตูนี้ จากนั้นน้ำจะถูกส่งด้วยท่อน้ำดินเผาไปใช้ในตัวเมือง นับเป็นระบบน้ำประปาที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลทะเลชุบศร แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 49 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลทะเลชุบศร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านโลกขยาย	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านท่ากระยาง	จากตำนาน
3,4	หมู่ที่ 3,4 บ้านสะพานอิฐ	จากสภาพภูมิประเทศ
5,6	หมู่ที่ 5,6 บ้านพระที่นั่งเขิน	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลทะเลชุบศร มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านโคกขยาย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านโคกขยายนี้ สันนิษฐานว่าน่าจะจะมีมาเมื่อ 100 กว่าปีแล้ว มีประชาชนเข้ามาตั้งรกราก อยู่ก่อนหน้านี้นี้ประมาณ 50 กว่าหลังคาเรือน โดยยึดอาชีพทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งตั้งชื่อ ตามโคกที่ประชาชนนิยมเล่นกีฬาว่า “บ้านโคกขยาย” ปัจจุบันพื้นที่โคกดังกล่าวได้ถูกขุดเป็นสระ น้ำอยู่บริเวณใกล้กับโรงหล่อทองเหลือง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโคกขยาย ตามปริบทที่มาของชื่อ

โคกขยาย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีการขยายพื้นที่จากเดิมที่เป็นโคกโดยขุด สระน้ำขึ้นใหม่

หมู่ที่ 2 บ้านท่ากระยาง มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

ตามตำนานเดิมเล่าว่า เมื่อมหาทุกขตะได้ต่อสู้กับยักษ์ท้าวโคตะบองมาถึงบริเวณทุ่งสนาม แฉงนั้น ท้าวโคตะบองเองก็ไม่ลดละที่จะติดตามหมายชีวิตของมหาทุกขตะให้ได้ ยามใดที่ฟาด ตะบองเพชรซึ่งสูงเท่าลำตาลลงไป เสียงก็จะดังสะท้านก้องโลกันต์ เมื่อตีลงพื้นดินก็ลุกเป็น ไฟแลบ เพราะเพชรที่ระดับตะบองนั้นแตกกระจายกระจายไปแล้วขึ้นเป็นต้นซึ่งเรียกว่าต้น ตะบองเพชร ที่เขาสนามแฉงมีมาก การต่อสู้ได้พันตัวกันอยู่ 7 วัน 7 คืน กล่าวฝ่ายมหาทุกขตะเมื่อ เห็นว่ายักษ์รูกหนักก็ถอยไปเรื่อยๆ ทั้งยักษ์ทั้งคนก็เหนื่อยไปด้วยกัน คนก็หลอกยักษ์ก็ไล่ตีไล่ กันจนมาถึงป่านิโครธ มหาทุกขตะต้องการพัก แต่ท้าวโคตะบองไม่ยอมหยุดจึงได้กะอย่างสามขุม หรือทีละขุม คือ ทำกะอย่างเล่นงานมหาทุกขตะ แม้มหาทุกขตะจะหนีเข้าไปอยู่ใต้ต้นนิโครธแล้ว ยักษ์ก็ยังตามราวใต้ต้นนิโครธก็ถูกตีกระจุย ต่อมาที่แห่งนี้จึงถูกเรียกว่า ท่ากะอย่าง เหตุที่เรียกอย่างนี้ น่าจะมาจากตอนที่ท้าวโคตะบองกะอย่างสามขุมเข้าหามหาทุกขตะนั่นเอง ต่อมา เสียงเรียก ก็เพี้ยนไปเป็น “ท่ากระยาง”

(ข้อมูลจากตำนานเมืองลพบุรี)

ความหมายท่ากระยาง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่ากระยาง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีตำนานเล่ามาจากตอนที่ท้าวโคตะบอง กะยงสามขุมเข้าหาหมากทุกขณะนั่นเอง ต่อมาเสียงเรียกก็เพี้ยนไปเป็นท่ากระยาง

หมู่ที่ 3,4 บ้านสะพานอิฐ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประตุมืองหรือช่องทางเข้า-ออกมี 2 ช่องทาง ประตุมือแรก คือ ประตูสะพานอิฐ ส่วนอีกช่อง คือ ประตูเพนียด โดยสะพานอิฐสร้างด้วยอิฐกว้าง 1-2 เมตร ในอดีตใช้เพื่อติดต่อกันระหว่างเมืองชั้นในและชั้นนอก สะพานอิฐนั้นคือ แนวอิฐก่อขวางคูเมือง และเว้นช่องกลางให้น้ำไหลผ่านได้ ในอดีตนั้นคงพาดไม้สำหรับเป็นทางเชื่อม จึงเปรียบเสมือน สะพาน ต่อมา เมื่อมีประชาชนเข้าไปอาศัยตั้งบ้านเรือน ใช้พื้นที่ทำมาหากิน จึงเรียก พื้นที่นี้ว่า “บ้านสะพานอิฐ” ซึ่งปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายสะพานอิฐ ตามปริบทที่มาจากชื่อ

สะพานอิฐ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีสะพานอิฐสร้างด้วยอิฐกว้าง 1-2 เมตร เป็นแนวอิฐก่อขวางคูเมืองและเว้นช่องกลางให้น้ำไหลผ่านได้ ในอดีตนั้นคงพาดไม้สำหรับใช้เป็นทางเชื่อมจึงเปรียบเสมือนสะพาน

หมู่ที่ 5,6 บ้านพระที่นั่งเย็น มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

พระที่นั่งไกรสรสีหราช มีชื่อเรียกตามลักษณะที่ตั้งว่า พระตำหนักทะเลชุบศรหรือพระที่นั่งเย็น ซึ่งพระตำหนักนี้ตั้งอยู่ห่างจากเมืองลพบุรีประมาณ 3 กิโลเมตร สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้สร้างขึ้นกลางเกาะทะเลชุบศร เพื่อใช้เป็นที่ประทับพักผ่อนพระราชอิริยาบถและในคราวเสด็จประพาส ทะเลชุบศรนั้นมีสภาพเป็นที่ลุ่ม มีพื้นที่ติดต่อกับท้องที่พรหมมาศร์ไปทางทิศตะวันออก ฤดูฝนน้ำจะไหลจากเทือกเขามารวมอยู่ในแอ่งน้ำจนแลดูคล้ายทะเลสาบ รัชกาลที่ 6 ได้มีพระบรมราชธิบายว่าตามลัทธิความเชื่อของพราหมณ์ถือว่า เมื่อสมเด็จพระนารายณ์อวตารลงมาเป็นพระรามนั้น เมื่อจะแสดงศรพลาญศัตรูจะต้องเอาคมพระแสงศรชูปในห้วงน้ำเสียก่อน บรรดาห้วงน้ำที่พระรามได้ชูปพระแสง ต่อมาถือว่าเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ทะเลชุบศรนี้จึงเป็นห้วงน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งที่พวกพราหมณ์เป็นผู้ขนานนามทะเลสาบแห่งนี้ ครั้นรัชสมัยสมเด็จพระ

นารายณ์มหาราช ทะเลชุบศรแห่งนี้คืนเงินเป็นส่วนใหญ่ จึงได้โปรดฯให้ช่างชาวฝรั่งเศสทำการ
 ปรับพื้นที่ใหม่ ช่างได้ถมดินสร้างทำนบก่ออิฐเพื่อขังน้ำเป็นทะเลสาบและยังทำปากจั่น หรือประตู
 กั้นน้ำระบายไว้แล้วให้น้ำล้นไหลมายังสระแก้ว และฝังท่อดินทำการระบายจากสระแก้วไปยังตัว
 เมืองลพบุรี ปัจจุบันทะเลสาบชุบศรคืนเงินหมดแล้ว ประชาชนจึงเข้าไปจับจองเป็นที่อยู่อาศัย แต่
 ก็ยังสามารถหาร่องรอยโบราณสถาน ตลอดจนประติมากรรมน้ำเรียกกันว่าปากจั่นได้ พระที่นั่ง
 ไกรสรสีหราชนี้ มีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียวก่ออิฐถือปูนสูง มีผนังเป็นรูปจตุรมุข มีมุขเด็จยื่น
 ออกมาและมีลัญจกรกลางมุขเด็จ สำหรับสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จออกรูปแบบ
 สถาปัตยกรรมคล้ายคลึงกับพระที่นั่งสุททาสวรรค์ในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ในบริเวณพระที่นั่งมี
 อาคารเล็กก่ออิฐหลายหลังเข้าใจว่าเป็นที่พักทหาร ด้านหน้า-หลังพระที่นั่งมีเกยทรงช้างและทรง
 เสลี่ยงด้านละแห่ง อนึ่งพระที่นั่งแห่งนี้ตามบันทึกของชาวฝรั่งเศส กล่าวว่าเป็นที่เหมาะสมมองฟ้า
 ได้ทุกด้าน และมีพื้นที่กว้างมากพอสำหรับจะติดตั้งเครื่องมือดาราศาสตร์ ทั้งยังมีภาพการสำรวจ
 จันทรูปราคาที่พระที่นั่งเย็น ซึ่งชาวฝรั่งเศสได้วาดไว้เป็นรูปสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงสวม
 ลอมพอก และทรงกล้องส่องยาววางบนขาตั้ง ทอดพระเนตรพระจันทร์จากลัญจกรพระที่นั่งเย็น
 ตรงเสลี่ยงสองข้างนั้น ด้านหนึ่งมีขุนนางหมอบก้มประนมมือ อีกด้านหนึ่ง มีนักดาราศาสตร์ชาว
 ยุโรปกำลังส่องกล้องอยู่เช่นกัน กล่าวได้ว่า วิธีการศึกษาวิชาดาราศาสตร์สมัยใหม่เกิดขึ้นครั้งแรก
 ในประเทศไทย ณ พระที่นั่งไกรสรสีหราชนี้ กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน
 เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2479

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายพระที่นั่งเย็น ตามปริบทที่มาของชื่อ

พระที่นั่งเย็น หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่สำคัญคือ พระที่นั่งเย็น
 ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

14 เขตตำบลถนนใหญ่ มีเขตการปกครอง รวม 6 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลถนนใหญ่ จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลถนนใหญ่ นั้น มีที่มาจากท่านโพธิ์ แฉม ลำเจียก ได้เขียนไว้ว่ามีการอพยพนำชนเผ่าไทย-พวน เข้ามาอยู่ในประเทศไทยกันหลายครั้ง เริ่มแรกในราวปลายสมัยแผ่นดินของพระเจ้าตากสินมหาราช (พ.ศ. 2321) และต้นสมัยแผ่นดินกรุงรัตนโกสินทร์ มีทั้งมาด้วยความสมัครใจและถูกกวาดต้อนจากภัยสงคราม หนีร้อนมาพึ่งเย็น ในพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทย ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่แทบทุกภาคของประเทศไทย

สำหรับคน “พวน” ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลถนนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีจากการบันทึกแสดงสถานภาพเจ้าอาวาสวัดถนนใหญ่ อดีตถึงปัจจุบัน เจ้าอาวาสองค์แรกดำรงตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ. 2321 และจากการสันนิษฐานถึงบรรพบุรุษสามช่วงคนก็น่าจะเป็นไปได้ (เพราะปู่เล่าว่า พ่อของปู่เป็นผู้มาตั้งรกรากอยู่ตรงนี้) ชนเผ่าไทย-พวนที่อพยพมาจากแขวงเมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะอพยพมาด้วยวิธีใดนั้น ไม่ได้บันทึกไว้ เพียงแต่เป็นการบอกเล่าต่อกันมาว่าเดินเข้ามากันเป็นกลุ่มก้อน มีการขนสัมภาระด้วยการเทียมเกวียนมาตั้งหลักปักฐาน ทำมาหากินในพื้นที่ตำบลถนนใหญ่อยู่ 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มบ้านเหนือ(บ้านถนนใหญ่) กลุ่มบ้านเตื่อ(บ้านถนนแค) ปัจจุบันทางราชการได้แบ่งการปกครองออกเป็นหมู่ๆ มี 6 หมู่บ้าน ในจำนวนนี้เป็นชนเผ่าไทย-พวน 5 หมู่บ้าน

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลถนนใหญ่ สามารถแสดงให้เห็นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 50 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลถนนใหญ่

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านหินสองก้อน	จากตำนาน
2	หมู่ที่ 2 บ้านโคกพุดซา	จากสภาพภูมิประเทศ
3,4	หมู่ที่ 3,4 บ้านถนนแค	จากประวัติศาสตร์
5,6	หมู่ที่ 5,6 บ้านถนนใหญ่	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลถนนใหญ่ มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านหินสองก้อน มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

ตามตำนานเมืองลพบุรีเล่าว่า บ้านหินสองก้อนนี้ มีที่มาจากการที่พาลีได้ตัดหัวเจ้าทรีพี่ แล้วขว้างออกไปเต็มแรง จนหินที่ปิดปากถ้ำกระเด็นไปตกที่แม่น้ำลพบุรี จึงมีชื่อเรียกที่นั่นว่า ตำบลท่าหินมาจนทุกวันนี้ ส่วนหินที่แตกกระจายระจายนั่นได้ไปตกในที่ต่างๆ เช่น ที่ห้วยหิน อำเภอดุสิตอำเภอวัง คลองปักคินอยู่ที่บ้านหินปักเหนือ หินปักใต้ อำเภอบ้านหมี่ และได้มาตกลงบริเวณใกล้กับวัดซากจำนวน 2 ก้อน จึงได้เรียกว่า “บ้านหินสองก้อน”

(ข้อมูลจากตำนานเมืองลพบุรี)

ความหมายหินสองก้อน ตามปริบทที่มาของชื่อ

หินสองก้อน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีที่มาจากตำนานเมืองลพบุรีเล่าว่า พาลีได้ตัดหัวทรีพี่แล้วขว้างออกไปเต็มแรง บางส่วนได้ตกลงบริเวณใกล้กับวัดซากจำนวน 2 ก้อน จึงได้เรียกว่าบ้านหินสองก้อน

หมู่ที่ 2 บ้านโคกพุดซา มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ที่ตั้งของหมู่บ้านถนนแคในปัจจุบันนี้ เดิมนี้มีชาวพวนที่อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอาศัยอยู่กันก่อนแล้ว 2 หมู่บ้าน คือ บ้านทรายกับบ้านโป่ง ซึ่งต่อมาบ้านโป่งนี้เรียกกันว่า “บ้านโคกพุดซา” เนื่องจากสมัยก่อนมีต้นพุทราขึ้นอยู่มากบนเนินดินแถวนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโคกพุดซา ตามปริบทที่มาของชื่อ

โคกพุดซา หมายถึง บริเวณกลุ่มบ้านตั้งอยู่เดิมนั้นมีชาวพวนอาศัยอยู่แล้ว สมัยก่อนมีต้นพุทราขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ 3, 4 บ้านถนนแค มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

คำว่า บ้านถนนแค นี้จะเป็นชื่อใหม่ซึ่งเป็นชื่อที่ทางการบ้านเมืองตั้งขึ้น หรือเป็นชื่อภูมิภานาที่ตั้งบ้านเรือนก็ไม่ทราบได้ แต่เดิมชื่อ “บ้านเชียงงา” ชื่อนี้เป็นชื่อของบ้านเดิมจากเชียงขวาง ผู้คนอพยพมาจากแขวงเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมา

ด้วยความสมัครใจไม่ใช่เชลยคาบ การอพยพครั้งนั้นมีผู้คนมาด้วยกัน 3 หมู่บ้าน แต่ไม่ใช่ยกมาทั้งหมดประกอบด้วยคนจากบ้านเชียงงาบ้านหนองบัวชุมและบ้านกอแมน เข้าใจว่าจะเป็นผู้คนจากบ้านเชียงงามากกว่าทุกบ้าน อพยพมาตั้งแต่พ.ศ. 2350 หรืออาจจะก่อนหน้านั้นพอมมาแล้ว ทราบว่าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ทางทิศตะวันออกของเขาสามยอด ซึ่งเป็นคนละฟากเขากับโรงพยาบาลอานันทมหิดล ในปัจจุบันเมื่อ 70 ปีล่วงมาแล้ว ยังมีหลักฐานปรากฏที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ คือ มีเสาขี้ข้าวและมะม่วง สถานที่อุดมสมบูรณ์ล้อมรอบมีน้ำตก เรียกว่าตาดม่วง ตาดทอง มีน้ำซับ เรียกว่า ซับโก ซับพ่อนา มีหนองน้ำ เรียกว่า หนองผักบุ้ง มีป่าไม้ลวก ไม้บง ไม้ซาง และไม้ยืนต้นอื่นๆ มีสัตว์ป่า เช่น หมูป่า อีเก้ง เลียงผา ลิง ไก่ป่า ฯลฯ

เมื่อ พ.ศ. 2480 ป่านี้ยังบริบูรณ์อยู่ แต่ปัจจุบันไม่มีสภาพป่าแล้วที่ตั้งของหมู่บ้านนั้นทางการได้เข้าไปทำคันกั้นน้ำหาค เข้าใจว่ามาตั้งบ้านอยู่ได้ไม่นานก็พากันย้ายหมู่บ้าน โดยมาตั้งหมู่บ้านอยู่ที่บ้านโพนสัก ตำบลกกโก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งเดี๋ยวนี้เรียกว่า บ้านป่าสัก แต่เห็นว่าไม่เหมาะสมอย่างไรไม่ทราบ ได้จึงพากันย้ายหมู่บ้านอีกครั้ง โดยครั้งแรกคิดจะตั้งหมู่บ้านอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านถนนแคในปัจจุบันนี้ ซึ่งห่างออกไปประมาณ 1 กิโลเมตร ได้ทำการเสียดายคว่าอยู่ที่นั่นจะเป็นสุขสบายดีหรือไม่ ปรากฏว่าในนิมิตได้ฝันเห็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่เข้าใจว่าเป็นเขตวัดวาอารามมาก่อน จึงไม่ตั้งหมู่บ้านอยู่ที่นั่นได้เลยมาตั้งที่บริเวณหมู่บ้านถนนแคในปัจจุบันนี้และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านเชียงงา” สถานที่ตั้งหมู่บ้านนี้มีถนนสายเล็กแยกจากถนนสายใหญ่ผ่านหมู่บ้าน โดยถนนสายนี้มีชื่อว่าถนนแคเป็นถนนที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสร้างพระที่นั่งเย็นริมทะเลชุบศร ทางกาลจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านถนนแค ต่อไปจึงเรียกเพี้ยนเป็น “บ้านถนนแค” ที่ตั้งของหมู่บ้านถนนแคในปัจจุบันนี้ แต่เดิมนั้นมีชาวพวนอพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอยู่กันก่อนแล้ว 2 หมู่บ้านคือ บ้านทรายกับบ้านโป่ง ซึ่งต่อมาบ้านโป่งนี้เรียกว่า บ้านโคกพุดชา และยังมีหมู่บ้านพวนอีกหมู่บ้านหนึ่ง ที่ตั้งห่างออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร เรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านถนนใหญ่ บ้านโป่งนั้นมีวัดอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ส่วนบ้านเชียงงา (ถนนแค) ซึ่งทางตะวันออกเฉียงเหนือของวัดทรายก็สร้างวัดติดกันกับวัดบ้านทราย

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายถนนแค ตามปริบทที่มาของชื่อ

ถนนแค หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่เดิมชื่อว่าบ้านเชียงงา มีถนนสายเล็กชื่อว่าถนนแค ทางการจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านถนนแค ต่อไปจึงเรียกเพี้ยนเป็นบ้านถนนแค

หมู่ที่ 5, 6 บ้านถนนใหญ่ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เป็นหมู่บ้านของชาวไทยพวนจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่แยกตัวอพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้อีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีที่ตั้งห่างออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของบ้านถนนแคประมาณ 1 กิโลเมตร เรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า **“บ้านถนนใหญ่”**

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายถนนใหญ่ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ถนนใหญ่ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่เป็นหมู่บ้านของชาวไทยพวนที่แยกตัวอพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้อีกกลุ่มหนึ่ง เรียกตัวเองว่าบ้านถนนใหญ่

15. เขตตำบลท่าแค มีเขตการปกครอง รวม 9 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลท่าแค จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลท่าแค ตำบลท่าแคหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรมผสมที่ 31 ร.พัน 2 รักษาพระองค์ ตามประวัติของวัดที่กรมการศาสนา เล่มที่ 5 ทั้งวัดและหมู่บ้านสร้างเมื่อปีพ.ศ. 2400 มีพระอาจารย์ชม เป็นผู้นำศาสนา มีผู้นำท้องถิ่นสมัยนั้นคือ ผู้ใหญ่บาและกำนันขำ ต่อมาทางราชการต้องการใช้พื้นที่ จึงได้ย้ายมาอยู่หมู่ที่ 1, 2 ปัจจุบันนี้ ส่วนที่อยู่เดิมยังมีโบราณสถานคือ พระอุโบสถ ปรากฏอยู่ในขณะนี้หมู่ที่ 3, 4, 5 และหมู่ที่ 6 การตั้งถิ่นฐานสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทำสงครามขยายอาณาเขต ยกไพร่พลรบไปตีเมืองเวียงจันทน์ชนะแล้วได้กวาดต้อนประชาชนลาวมายังกรุงสยาม และมีกลุ่มผู้อพยพลี้ภัยสงคราม ข้ามฝั่งโขงมาทางฝั่งตะวันตก ซึ่งมีกลุ่มลาวพวน ลาวโซ่ง ลาวหล่ม ปูขุนทิพย์ ยาหมอ และยาปลัด เป็นหัวหน้านำชาวเวียงจันทน์เลาะเรื่อยมาปักหลักครั้งแรกที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองหล่มเก่าอยู่ระยะหนึ่งจึงอพยพสู่เมืองลพบุรี เมื่อเข้าสู่

เขตเมืองลพบุรี ถึงป่าอูคมสมบูรณ์ด้วยดินแคะ บนเนินกว้างและมีแหล่งน้ำอูคมสมบูรณ์ สามารถประกอบอาชีพได้ตลอดปี จึงได้พากันปักหลักอยู่ที่บ้านโคกแคะประมาณปีพ.ศ. 2354 และจากการที่ขุนทิพย์ได้ดำเนินการจัดสร้างท่าเรือพร้อมศาลาพักผู้โดยสารไว้ใช้ในการสัญจรทางเรือ เป็นเหตุให้ชาวบ้านเปลี่ยนชื่อ “บ้านโคกแคะ” เป็น “บ้านท่าแคะ”

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท่าแคะ แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 51 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท่าแคะ

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1,2	หมู่ที่ 1,2 บ้านหนองแวม	จากสภาพภูมิประเทศ
3-6	หมู่ที่ 3-6 บ้านท่าแคะ	จากสภาพภูมิประเทศ
7,8	หมู่ที่ 7,8 บ้านปากกล้วย	จากสภาพภูมิประเทศ
9	หมู่ที่ 9 บ้านดอนคู้	จากสภาพภูมิประเทศ
7,8	หมู่ที่ 7,8 บ้านปากกล้วย	จากสภาพภูมิประเทศ
9	หมู่ที่ 9 บ้านดอนคู้	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท่าแคะ มีดังนี้

หมู่ที่ 1, 2 บ้านหนองแวม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านหนองแวมเดิมตั้งอยู่ที่ค่าย ผส.312 บริเวณสี่แยกโรงพยาบาลอานันทมหิดลฝั่งซ้ายมือติดต่อกับตำบลถนนใหญ่ ต่อมาหลวงอนุกรม ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นใครมาจากไหนมาจับได้ชาวบ้านออกจากพื้นที่เพื่อจะสร้างอะไรสักอย่าง ให้ชาวบ้านย้ายไปอยู่ทางด้านทิศเหนือของถนนพระยาพิชัยดาบหัก ชาวบ้านก็ต้องอพยพเข้าไปอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวจนปัจจุบันสาเหตุที่ได้ชื่อว่า “บ้านหนองแวม” เพราะบริเวณนี้เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ ชาวบ้านที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์เดิมมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณโคยรอบ เพราะเป็นแหล่งอูคมสมบูรณ์และมีดินแคะขึ้นอยู่มากมาย จึงเรียกว่า “บ้านหนองแวม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายหนองแขม ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองแขม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีหนองน้ำขนาดใหญ่ ชาวบ้านอพยพมาจาก เมืองเวียงจันทน์เดิมมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณโดยรอบ เพราะอุดมสมบูรณ์และมีดินแขมขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ 36 บ้านท่าแค มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

มีกลุ่มลาวพวน ลาวโซ่ง ลาวหล่ม ปู่ขุนทิพย์ ยาหมอ และยาปลัด เป็นหัวหน้านำชาว เวียงจันทน์และเรือมาปักหลักครั้งแรกที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองหล่มเก่าอยู่ระยะหนึ่งจึงอพยพสู่ เมืองลพบุรี ถึงป่าอุดมสมบูรณ์ด้วยดินแคบนเนินกว้างและมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ ประกอบอาชีพ ได้ตลอดปี จึงได้พากันปักหลักอยู่ที่บ้านโลกแค ประมาณปีพ.ศ. 2354 และจากการที่ขุนทิพย์ ได้ ดำเนินการจัดสร้างท่าเรือพร้อมศาลาพักผู้โดยสารไว้ใช้ในการสัญจรทางเรือ เป็นเหตุให้ประชาชน เปลี่ยนชื่อ “บ้านโลกแค” เป็น “บ้านท่าแค” บ้านท่าแคมีความเป็นมาตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 1 พ่อ ขุนทิพย์ ชาวนครเวียงจันทน์ ได้พาประชาชนกลุ่มหนึ่งหนีจากเวียงจันทน์ข้ามแม่น้ำโขงมาสู่ ประเทศไทย เข้าเขตภาคอีสานเรื่อยมาจนถึงลพบุรี เห็นพื้นที่เป็นที่สูงเหมาะที่จะปลูกบ้านตั้งเมือง จึงตัดดินแค และสร้างที่อยู่อาศัยตั้งชื่อว่า “บ้านโลกแค” ซึ่งมีดินแคใหญ่ต้นหนึ่ง เรียกว่า แคราย อยู่บริเวณทำน้ำซึ่งเป็นท่าจอดเรือ บรรดาชาวเรือจะมาจอดพักที่ร่มแคต้นนี้เป็นประจำมีงาน ประเพณีก็จัดกันบริเวณนี้ พ่อขุนทิพย์จึงทำบุญตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านท่าแค”

(สัมภาษณ์นายจำปา เกลียวฉลาด เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายท่าแค ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่าแค หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีดินแคใหญ่ต้นหนึ่ง เรียกว่า แคราย อยู่บริเวณ ทำน้ำซึ่งเป็นท่าจอดเรือ บรรดาชาวเรือจะมาจอดพักที่ร่มแคต้นนี้เป็นประจำ

หมู่ที่ 7,8 บ้านปากกล้วย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านปากกล้วยนี้ สภาพพื้นที่เป็นดอนมีปากกล้วยขึ้นหนาทึบ ประชาชนที่มีถิ่นนาบริเวณนี้ ก็จะไปทำนา เลี้ยงสัตว์ ได้ปลูกฝังพักอาศัยเพื่อหลบแดดฝน หลบร้อน ขณะเดียวกันชาวลา วที่อพยพมาจากเวียงจันทน์มาอยู่ที่บ้านปากกล้วยนี้ ได้ปลูกบ้านอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายใน

พื้นที่บริเวณนี้ ประชาชนจึงเรียกบ้านตามนามที่มีมาดังกล่าวว่า “บ้านปากล้วย” แต่นั้นมา
(สัมภาษณ์นายชา เกาะเกี้ยว เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายปากล้วย ตามปริบทที่มาของชื่อ

ปากล้วย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่สภาพพื้นที่เป็นคอนมีปากล้วยขึ้นหนาทึบ

หมู่ที่ 9 บ้านดอนตู มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

สมัยปู่ย่าตายายเล่าว่าแต่ก่อนนั้นพื้นที่แถวนี้เรียกว่า บ้านนา เพราะมีท้องนาและมีดินประคูดูขึ้นอยู่หนาแน่นและมีสภาพพื้นที่เป็นที่ดอน ต่อมาประชาชนอพยพมาจากหลายที่ เช่น บ้านหมีสระบุรี ชัยภูมิ สุพรรณบุรี บางส่วนเป็นประชาชนที่อพยพมาจากบ้านหนองแขมจับที่จับทางบริเวณนี้ ซึ่งเป็นป่าคอนอยู่มีต้นไม้ประคูดูมาก จึงได้ชื่อว่า “หมู่บ้านดอนตู”

(สัมภาษณ์นายอู๋ วันทา เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายดอนตู ตามปริบทที่มาของชื่อ

ดอนตู หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นี้เป็นป่าคอนมีต้นไม้ประคูดูมาก

16 เขตตำบลจี้วราย มีเขตการปกครอง รวม 12 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลจี้วราย จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลจี้วราย บรรพบุรุษของประชาชนตำบลจี้วรายนั้น อพยพมาจากเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำลพบุรี บริเวณพื้นที่ริมฝั่งด้านตะวันตกของแม่น้ำลพบุรี มีต้นจิวป่าขึ้นเรียงรายอยู่เป็นจำนวนมากประชาชนจึงเรียก “หมู่บ้านจี้วราย” ต่อมา ประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากประชาชนที่อื่นอพยพเข้ามาจึงตั้งขึ้นเป็น “ตำบลจี้วราย”

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลจี้วราย แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 52 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลจิวราย

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านโพธิ์ราย	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านคลองจิวราย	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านท้องคุ้ง	จากสภาพภูมิประเทศ
4,9	หมู่ที่ 4,9 บ้านบางชัน	จากสภาพภูมิประเทศ
5	หมู่ที่ 5 บ้านคลองสะแก	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านคลองขายนาค	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านกุ่ม	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านคลองขายนุ่น	จากสภาพภูมิประเทศ
10	หมู่ที่ 10 บ้านคลองศาลเจ้า	จากสภาพภูมิประเทศ
11	หมู่ที่ 11 บ้านจิวราย	จากสภาพภูมิประเทศ
12	หมู่ที่ 12 บ้านดงตาล	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลจิวราย มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านโพธิ์ราย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในอดีตนั้นพื้นที่บริเวณนี้มีต้นโพธิ์เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย จึงเป็นจุดสังเกตเห็นได้ชัดเจน ด้วยลักษณะที่เห็นว่ามีต้นโพธิ์ขึ้นเป็นระยะต่อเนื่องกันไปนี่เอง จึงทำให้ประชาชนเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโพธิ์ราย” คือหมู่บ้านที่มีต้นโพธิ์ขึ้นเรียงรายทั่วไป

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโพธิ์ราย ตามปริบทที่มาของชื่อ

โพธิ์ราย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นโพธิ์ขึ้นเป็นระยะต่อเนื่องกันเรียงราย

หมู่ที่ 2 บ้านคลองจิวราย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านคลองจิวราย เป็นหมู่บ้านเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ ที่เกิดมาพร้อมกับหมู่บ้านอื่น ในหมู่บ้านนี้มีประชาชนที่อาศัยอยู่ก่อนแล้วและคนที่มาจากพื้นที่อื่นๆ มีคลองที่เป็นแหล่งน้ำใช้ยังชีพ และสำหรับทำการเกษตร ชื่อบ้านนี้มีที่มาจากสายน้ำลำคลองไหลผ่าน ประกอบกับมีต้นจิวขึ้นอยู่เรียงรายตามแนวลำคลองมองเห็นต้นจิวลานตา คายคั้นทั่วไปประชาชนจึงเรียกชื่อว่า “บ้านคลองจิวราย” ตามสภาพธรรมชาติที่เห็นกันนั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองจิวราย ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองจิวราย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีลำคลองไหลผ่านกับมีต้นจิวขึ้นอยู่เรียงรายตามแนวลำคลอง

หมู่ที่ 3 บ้านท้องคู้ง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ด้วยกลุ่มของหมู่บ้านท้องคู้งแถบนี้มีลำคลองไหลผ่าน ซึ่งประชาชนก็ใช้น้ำสำหรับการเกษตร ชื่อบ้านนี้มีที่มาจากลำคลองที่ใช้เลี้ยงชีพของคนในหมู่บ้านและสถานที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่บริเวณที่เป็นคู้งน้ำของลำคลองจิวราย ซึ่งมีบางส่วนของคู้งคดโค้งไปตามลำคลอง บางทีก็เรียกว่าคู้งน้ำ หรือโค้งน้ำ ซึ่งมักมีน้ำไหลวนรุนแรงในส่วนกลางของคู้งน้ำด้วย ประชาชนจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “บ้านท้องคู้ง”

(สัมภาษณ์นายสายหยุด กระจ่างฤกษ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายท้องคู้ง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท้องคู้ง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีคู้งน้ำของลำคลองจิวราย ซึ่งบางส่วนของคู้งคดโค้งไปตามลำคลองและมีน้ำไหลวนรุนแรงในส่วนกลางของคู้งน้ำ

หมู่ที่ 49 บ้านบางชัน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านบางชันเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิม มีประวัติศาสตร์ที่เกิดมาพร้อมกับหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลจิวราย ประชาชนที่อาศัยอยู่มีทั้งคนดั้งเดิมและคนที่มาจากพื้นที่อื่นๆ มีคลองที่เป็นแหล่งน้ำ

ใช้ยังชีพและสำหรับทำการเกษตร ชื่อบ้านนั้นมีที่มาจากลำคลองที่ประชาชนเรียกกันในสมัยก่อนว่า “บ้านบางชัน” เพราะพื้นที่หมู่บ้านนั้นมีการเลี้ยงไก่ ตอนเช้าๆ ก็มักจะได้ยินเสียงไก่ขันจึงเรียกชื่อนี้เป็นเอกลักษณ์แต่นั้นมา

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบางชัน ตามปริบทที่มาของชื่อ

บางชัน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่พื้นที่นั้นเลี้ยงไก่ ตอนเช้าๆ ก็มักจะได้ยินเสียงไก่ขันเป็นเอกลักษณ์แต่นั้นมา

หมู่ที่ 5 บ้านคลองสระแก มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านคลองสระแก เป็นบ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมีประวัติศาสตร์ที่เกิดมาพร้อมกับบ้านอื่นๆ ในตำบลจี่วราย ประชาชนที่อาศัยอยู่มีทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ก่อนแล้วและคนที่มาจากพื้นที่อื่นมีลำคลองที่ประชาชนได้อาศัยใช้น้ำประกอบอาชีพทำการเกษตร ชื่อบ้านนั้นมีที่มาจากในพื้นที่หมู่บ้านนี้มีต้นสระแกขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ประชาชนจึงเรียกชื่อว่า “บ้านคลองสระแก” ตามสภาพธรรมชาติที่เห็นกัน

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองสระแก ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองสระแก หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นสระแกขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ 6 บ้านคลองยายนาค มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านคลองยายนาค เป็นบ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมีประวัติศาสตร์ที่เกิดมาพร้อมกับบ้านอื่นๆ ในตำบลจี่วราย ประชาชนที่อาศัยอยู่มีทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ก่อนแล้วและคนที่มาจากพื้นที่อื่นมีลำคลองที่ประชาชนได้อาศัยใช้น้ำประกอบอาชีพทำการเกษตร ชื่อบ้านนั้นมีที่มาจากในพื้นที่หมู่บ้านนี้มีบ้านของยายนาค ซึ่งอาศัยดำเนินชีวิตอยู่ที่คลองชลประทานทางต้นคลองเข้าหมู่บ้าน

ใครๆ ที่มาหมู่บ้านนี้จึงมักบอกว่าจะไปบ้านคลองยายนาค จึงเรียกต่อๆ มาโดยปริยายว่า “บ้านคลองยายนาค”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองยายนาค ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองยายนาค หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีบ้านของยายนาค ซึ่งอาศัยดำเนินชีวิตอยู่ที่ต้นคลองทางเข้าหมู่บ้าน

หมู่ที่ 7 บ้านกุ่ม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บริเวณนี้แต่เดิมไม่ค่อยมีบ้านคนอยู่มากนัก ต่อมาเมื่อมีประชาชนอพยพเข้ามาอยู่กันมากขึ้น ประกอบกับพื้นที่แถบนี้มีต้นกุ่มขึ้นอยู่มากเป็นจุดให้สังเกตเห็นได้ชัดเจน จึงพากันเรียกชื่อบ้านนี้ว่า “บ้านกุ่ม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบ้านกุ่ม ตามปริบทที่มาของชื่อ

บ้านกุ่ม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นกุ่มขึ้นอยู่มากเป็นจุดให้สังเกตเห็นได้ชัดเจน

หมู่ที่ 8 บ้านคลองยายนุ่น มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

คลองยายนุ่น เป็นบ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมีประวัติศาสตร์ที่เกิดมาพร้อมกับบ้านอื่นๆ ในตำบลจี่วราย ประชาชนที่อาศัยอยู่มีทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ก่อนแล้วและคนที่มาจากพื้นที่อื่น มีลำคลองที่ประชาชนได้อาศัยใช้น้ำประกอบอาชีพทำการเกษตร ชื่อบ้านนั้นมีที่มาจากในพื้นที่หมู่บ้านนี้มีบ้านของยายนุ่น ซึ่งอาศัยดำเนินชีวิตอยู่ที่คลองชลประทานทางต้นคลองเข้าหมู่บ้าน ใครๆ ที่มาหมู่บ้านนี้จึงมักบอกว่าจะไปบ้านคลองยายนุ่น จึงเรียกต่อๆ มาโดยปริยายว่า “บ้านคลองยายนุ่น”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองยายนุ่น ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองยายนุ่น หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีบ้านของยายนุ่น ซึ่งอาศัยดำเนินชีวิตอยู่ที่
ต้นคลองทางเข้าหมู่บ้าน

หมู่ที่ 10 บ้านคลองศาลเจ้า มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในอดีตบริเวณนี้มีศาลเจ้าศักดิ์สิทธิ์ศาลหนึ่งอยู่ใกล้ๆกับลำคลองนี้ เมื่อประชาชนเดิน
ทางผ่านโดยใช้เรือและอาศัยลำน้ำลพบุรีสัญจรไปมา จึงพากันเรียกบริเวณที่ผ่านนี้ตามลักษณะ
ของสิ่งที่เด่นชัดว่า “บ้านคลองศาลเจ้า”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองศาลเจ้า ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองศาลเจ้า หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ในอดีตมีศาลเจ้าศักดิ์สิทธิ์ศาลหนึ่ง อยู่
ใกล้ๆกับลำคลองนี้

หมู่ที่ 11 บ้านจิวราย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ประชาชนบ้านจิวรายนี้อพยพมาจากเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาว มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งด้านตะวันตกของแม่น้ำลพบุรี ซึ่งบริเวณนี้มีต้นจิวป่าขึ้นเรียงรายอยู่เป็น
จำนวนมาก ประชาชนจึงเรียก “บ้านจิวราย”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายจิวราย ตามปริบทที่มาของชื่อ

จิวราย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นจิวป่าขึ้นเรียงรายอยู่เป็นจำนวนมาก

หมู่ที่ 12 บ้านดงตาล มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านดงตาล เป็นบ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมีประวัติศาสตร์ที่เกิดมาพร้อมกับบ้านอื่นๆ ในตำบล
จิวราย ประชาชนที่อาศัยอยู่มีทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ก่อนแล้วและคนที่มาจากพื้นที่อื่น มีลำคลอง

ที่ประชาชนได้อาศัยใช้น้ำประกอบอาชีพทำการเกษตร ชื่อบ้านนั้นมีที่มาจากในพื้นที่หมู่บ้านนี้มี ต้นตาลขึ้นเรียงรายตามแนวข้างทางเป็นจำนวนมาก จึงเป็นที่เรียกขาน “บ้านดงตาล” มาจนถึง ปัจจุบันนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายดงตาล ตามปริบทที่มาของชื่อ

ดงตาล หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นตาลขึ้นเรียงรายตามแนวข้างทางเป็นจำนวนมาก

17. เขตตำบลท้ายตะลุง มีเขตการปกครอง รวม 13 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลท้ายตะลุง จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลท้ายตะลุง เมื่อสมัยโบราณกาลตำบลท้ายตะลุง มีป่าไม้และสัตว์ป่าจำนวนมาก ซึ่งเป็นสัตว์ป่าที่มนุษย์นำมาเลี้ยงไว้ใช้งานด้านต่างๆ การนำช้างมาใช้งานหรือการจับช้างป่า เรียกว่าการคล้องช้าง ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีการคล้องช้างเป็นประจำ สถานที่คล้องช้างมีหลายแห่ง ตามคำบอกเล่าทราบว่า มีการคล้องช้างกันที่บริเวณอำเภอโคกสำโรงในปัจจุบัน แล้วค้อนช้างที่คล้องได้มาแะยังที่ตั้งตำบลตะลุงในปัจจุบัน เพื่อพักผ่อนระหว่างเดินทาง ในการแะพักต้องมีการล่ามช้างไว้กับเสา ซึ่งเสาที่ใช้ในการล่ามช้าง เรียกว่า เสาตะลุง พอดีกับพวกบุกเบิกหมู่บ้านเป็นพวกแรกได้เห็นนิมิตหมายอันดีของเสาตะลุง จึงนำชื่อเสาตะลุงมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน เรียกว่า “บ้านตะลุง” ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นชื่อของตำบลด้วย

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท้ายตะลุง แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 53 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท้ายตะลุง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านศาลาลอย	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านวัดกำแพง	จากสภาพภูมิประเทศ
3,4	หมู่ที่ 3,4 บ้านใหญ่	จากสภาพภูมิประเทศ
5	หมู่ที่ 5 บ้านกระแซง	จากสภาพภูมิประเทศ
6,9	หมู่ที่ 6,9 บ้านตะลุง	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านคลองยายรักษ์	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านคลองตานาค	จากสภาพภูมิประเทศ
10	หมู่ที่ 10 บ้านคลองท่าควาย	จากประวัติศาสตร์
11	หมู่ที่ 11 บ้านหัวกระทุ่ม	จากสภาพภูมิประเทศ
12,13	หมู่ที่ 12,13 บ้านบางพุทโธ	จากตำนาน

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท้ายตะลุง มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านศาลาลอย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านศาลาลอย เดิมทีประชาชนจะอพยพมาอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลุ่มแม่น้ำลพบุรี เพราะเห็นว่าเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ สมัยนั้นจะใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางสัญจรติดต่อค้าขายและใช้ในการเกษตร การประมง ประชาชนจะตั้งหลักปักฐานอยู่ร่วมกัน และคนสมัยนั้นจะนิยมสร้างวัดแข่งกัน หากล่องเรือตามลำแม่น้ำลพบุรีจะเห็นว่ามีความอารามทั้งสองฝั่งแม่น้ำ เมื่อเกิดสงครามกับพม่าและวัดได้ร้างขาดการบูรณะหลายแห่งเหมือนกับวัดศาลาลอย จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 วัดพังเสียหายหมด เหลือเพียงศาลาอยู่หลังหนึ่งในบริเวณนี้ที่ชาวบ้านได้สร้างยื่นลงมาที่ชายน้ำ เพื่อไว้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและใช้เป็นที่พักเรือเมื่อมาจอดขึ้นบกที่นี่ ศาลาดังกล่าวจะมองเห็นว่าลอยอยู่บนทำน้ำ ประชาชนยังใช้ประโยชน์อยู่เรื่อยๆ มานานจนกลายเป็นที่เรียกขานกันว่า “ศาลาลอย” และเรียกชื่อหมู่บ้านตามลักษณะของศาลาว่า “บ้านศาลาลอย” นั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายศาลาลอย ตามปริบทที่มาของชื่อ

ศาลาลอย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีลำคลองและมีศาลาที่พักผ่อน สำหรับผู้ที่เดินทางผ่านไปมา

หมู่ที่ 2 บ้านวัดกำแพง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านวัดกำแพง ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองธรรมชาติ 2 ฝั่ง ต่อมากรมชลประทานได้ขุดลอกคลองให้ลึก เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดปี ในบริเวณนี้มีวัดเก่าซึ่งคาดว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ปัจจุบันนี้มีศาลาวัดเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์และรอบๆ ศาลานั้นจะมีกำแพงแก้วเตี้ยๆ กันเป็นอาณาเขตให้เห็นเท่านั้น ซึ่งประชาชนในบริเวณใกล้เคียงให้ความเคารพและศรัทธา มักมากราบไหว้ขอพรพระเป็นประจำ ที่มาของชื่อหมู่บ้านนี้ก็ได้อาจมาจากการที่ตั้งอยู่ใกล้วัดกำแพง จึงเรียกว่า “บ้านวัดกำแพง” ดังกล่าว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายวัดกำแพง ตามปริบทที่มาของชื่อ

วัดกำแพง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีศาลาวัดเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์และรอบๆ ศาลานั้นจะมีกำแพงแก้วเตี้ยๆ กันเป็นอาณาเขตให้เห็นเท่านั้น

หมู่ที่ 3,4 บ้านใหญ่ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านใหญ่ ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3-4 ตำบลตะลุง เมื่อประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา ทางการเห็นว่สมควรเพิ่มชื่อบ้านที่จะเรียกแทนหมู่เข้าไปด้วย ก่อนถึงคำว่าหมู่ที่ 1, 2, 3... โดยให้แต่ละหมู่ที่ประชาชนอาศัยอยู่สังเกตดูว่า มีสิ่งใดที่สมควรนำมาเรียกชื่อเพื่อประกอบการตั้งหมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นสถานที่สำคัญ หรือจากชื่อเดิมที่เคยเรียกกันมาแต่เดิม และด้วยหมู่ที่ 3-4 ตั้งอยู่เดิมเรียกว่าบ้านใหญ่-ไผ่แหลม เพื่อให้เหมาะสมกับการเรียกชื่อหมู่บ้าน จึงได้ตัดคำว่าไผ่แหลมออกไปเหลือแต่คำว่าบ้านใหญ่ เหตุที่มีชื่อว่าบ้านใหญ่นั้นมาจากการที่มีประชาชนเข้ามาอาศัยกันอยู่หนาแน่นขนาดของกลุ่มบ้านใหญ่ขึ้นตามจำนวนประชาชนที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงเรียกว่า “บ้านใหญ่”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบ้านใหญ่ ตามปริบทที่มาของชื่อ

บ้านใหญ่ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีประชาชนเข้ามาอาศัยกันหนาแน่น ขนาดของหมู่บ้านใหญ่ขึ้นตามจำนวนประชาชนที่เพิ่มขึ้น

หมู่ที่ 5 บ้านกระแซง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

สมัยที่เมืองลพบุรียังเจริญรุ่งเรือง มีการติดต่อค้าขายกันมากโดยใช้เรือเป็นพาหนะในการขนส่งสินค้าล่องไปในแม่น้ำลพบุรีนั้น เรือกระแซงถือว่าเป็นเรือที่ใช้บรรทุกสินค้าได้มาก คนที่ทำการค้าขายนิยมใช้เรือนี้ในการบรรทุกของค้าขาย การล่องเรือแต่ละครั้งต้องใช้เวลาในการเดินทางจึงต้องมีจุดที่เรือสินค้าใช้จอดพักและจุดที่เรือจอดพักนี้ ประชาชนจะเรียกติดปากว่า บ้านกระแซง ซึ่งหมายถึงบ้านที่มีเรือกระแซงมาก ตามชื่อเรือกระแซงที่จอดพักเป็นจำนวนมากนั่นเอง ประชาชนจึงได้นำชื่อเรียกเรือมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านกระแซง” ดังกล่าว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายกระแซง ตามปริบทที่มาของชื่อ

กระแซง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีเรือกระแซงมาก

หมู่ที่ 6, 9 บ้านตะลุง มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

สมัยโบราณบ้านตะลุง มีป่าไม้และสัตว์ป่าจำนวนมาก ช้างเป็นสัตว์ป่าที่มนุษย์นำมาเลี้ยงไว้ใช้งานด้านต่างๆ การนำช้างมาใช้งานหรือการจับช้างป่า เรียกว่าการคล้องช้าง ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีการคล้องช้างเป็นประจำ สถานที่คล้องช้างมีหลายแห่ง ตามคำบอกเล่าทราบว่า มีการคล้องช้างกันที่บริเวณอำเภอโคกสำโรงในปัจจุบัน แล้วต้อนช้างที่คล้องได้มาแะยังที่ตั้งตำบลตะลุงในปัจจุบัน เพื่อพักผ่อนระหว่างเดินทาง ในการแะพักต้องมีการล่ามช้างไว้กับเสา ซึ่งเสาที่ใช้ในการล่ามช้าง เรียกว่า เสาตะลุง พอติดกับพวกบุกเบิกหมู่บ้านเป็นพวกแรกได้เห็นนิมิตหมายอันดีของเสาตะลุง จึงเอาชื่อเสาตะลุงมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน เรียกว่า “บ้านตะลุง” ปัจจุบันมีเสาจำลองอยู่ที่วัดยาง ณ รังสี ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำลพบุรีด้วย

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายตะลุง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ตะลุง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ในอดีตมีการด่อนช้างที่คล้องได้มาแขวะพักและล่ามช้างไว้กับเสาซึ่งเรียกว่าเสาตะลุง พวกบุกเบิกหมู่บ้านเป็นพวกแรกได้เห็นนิมิตหมายอันดีของเสาตะลุงจึงใช้ในการตั้งชื่อ

หมู่ที่ 7 บ้านคลองยายรักษ์ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านคลองยายรักษ์ เป็นบ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมีประวัติศาสตร์ที่เกิดมาพร้อมกับบ้านอื่นๆ ในตำบลตะลุง ประชาชนที่อาศัยอยู่มีทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ก่อนแล้วและคนที่มาจากพื้นที่อื่น มีลำคลองที่ประชาชนได้อาศัยใช้น้ำประกอบอาชีพทำการเกษตร ชื่อบ้านนั้นมีที่มาจากในพื้นที่หมู่บ้านนี้มีบ้านของยายรักษ์ ซึ่งอาศัยดำเนินชีวิตอยู่ที่คลองชลประทานทางต้นคลองเข้าหมู่บ้านใครๆ ที่มาหมู่บ้านนี้จึงมักบอกว่าจะไปบ้านคลองยายรักษ์ ประชาชนจึงเรียกต่อๆ มาโดยปริยายว่า “บ้านคลองยายรักษ์”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองยายรักษ์ ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองยายรักษ์ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีบ้านของยายรักษ์ ซึ่งอาศัยดำเนินชีวิตอยู่ที่ต้นคลองทางเข้าหมู่บ้าน

หมู่ที่ 8 บ้านคลองตานาค มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านคลองตานาค เป็นบ้านที่ในอดีตประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการประกอบอาชีพ เมื่อน้ำไม่มีเพียงพอจึงต้องมีการขุดคลองส่งน้ำ แต่มีปัญหาคือไม่มีที่สำหรับขุดคลองส่งน้ำ ขณะนั้นตานาค เห็นว่าที่ของตนสามารถจะขุดคลองส่งน้ำได้ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงบริจาคที่ในการขุดคลองส่งน้ำให้มีน้ำใช้กัน ต่อมาจึงเรียกลำคลองที่ประชาชนได้อาศัยใช้น้ำประกอบอาชีพทำการเกษตร โดยปริยายว่า “บ้านคลองตานาค”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองตานาค ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองตานาค หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีบ้านของตานาค ซึ่งอาศัยดำเนินชีวิตอยู่ที่ต้นคลองทางเข้าหมู่บ้าน

หมู่ที่ 10 บ้านคลองท่าควาย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านคลองท่าควายนี้ แต่ก่อนเป็นคลองที่มักมีคนไล่ต้อนควายเพื่อมากินน้ำ ซึ่งเมื่อมาถึงควายก็จะลงเล่นน้ำที่นี้ คนก็ได้พักผ่อนไปด้วยจึงทำให้เรียกชื่อว่า **“บ้านคลองท่าควาย”** ดังกล่าว
(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองท่าควาย ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองท่าควาย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่แต่ก่อนมีคลองที่คนมักไล่ต้อนควายเพื่อมากินน้ำ ซึ่งเมื่อควายลงเล่นน้ำที่นี้คนก็ได้พักผ่อนไปด้วย

หมู่ที่ 11 บ้านหัวกระท่อม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านหัวกระท่อม เป็นชื่อหมู่บ้านหมู่ที่ 11 เหตุที่มีชื่อนี้เนื่องจากว่ามีต้นกระท่อม ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นที่ขึ้นง่าย ทนต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ดี มักขึ้นอยู่ริมน้ำ ขอบบ่อน้ำในทุ่งนา หรือตามคันนาและขึ้นอยู่มากที่บ้านหัวกระท่อม จึงสังเกตได้ง่าย เมื่อถามกันว่ามาจากบ้านไหนถ้าบอกว่าบ้านหัวกระท่อมก็จะเข้าใจว่าอยู่ตรงที่ใดของตำบลตะลุง ประชาชนจึงเรียกต่อๆ มาโดยปริยายว่า **“บ้านหัวกระท่อม”** แต่ปัจจุบันต้นกระท่อมได้เหลือน้อยลง เนื่องจากการทำสวนและใช้ที่ดินในการทำการเกษตร และจากการที่ประชากรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังพบต้นกระท่อมอยู่ประปราย

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายหัวกระท่อม ตามปริบทที่มาของชื่อ

หัวกระท่อม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นกระท่อมขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ 12, 13 บ้านบางพุทไธ มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

ตามตำนานเมืองลพบุรีเล่าว่า เมื่อมหาทุกขตะอาสาที่จะปราบยักษ์โคตะบองแล้วด้วยรูปร่างอันอัปลักษณ์ของเขา จึงทำให้ไม่มีใครเชื่อ ทุกคนเห็นรูปร่างน่าสมเพทเวทนามากกว่าจะเป็นวีรบุรุษ มหาทุกขตะต้องร้องขอคำสัญญาตามธรรมเนียม คือ เจ้าเมืองห้ามหาทุกขตะว่าถ้ามหาทุกขตะสามารถทำให้แม่น้ำขึ้นได้ ณ ที่เขาอยู่นั้นก็จะ ขอมมหาทุกขตะจึงได้ทำให้เกิดแม่น้ำขึ้นหลังที่พำนักของเขา เพียงแค่แหวกจอกแหนที่ลอยอยู่ออกก็เห็นเป็นแม่น้ำ เจ้าเมืองเห็นเข้าก็อุทานว่า พุดໄ มันเล็กเกินไปจึงได้เรียกที่นั่นว่า แม่น้ำบางพุดໄ ต่อมาเมื่อมีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยก็เรียกชื่อตามนั้น แต่ตอนหลังก็เรียกเพี้ยนและเขียนเป็น “บ้านบางพุดໄ” แทนคำเดิม
(ข้อมูลจากตำนานเมืองลพบุรี)

ความหมายบางพุดໄ ตามปริบทที่มาของชื่อ

บางพุดໄ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีตำนานเล่าว่า เจ้าเมืองเห็นว่ามหาทุกขตะทำให้แม่น้ำขึ้นได้ก็อุทานว่า พุดໄ มันเล็กเกินไปจึงได้เรียกที่นั่นว่า แม่น้ำบางพุดໄ ต่อมาเมื่อมีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยก็เรียกชื่อตามนั้น แต่ตอนหลังเรียกเพี้ยนและเขียนเป็น “บ้านบางพุดໄ” แทนคำเดิม

18 เขตตำบลท้ายตลาด มีเขตการปกครอง รวม 7 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลท้ายตลาด จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลท้ายตลาด ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท้ายตลาดนั้นอยู่กันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ สมัยก่อนตำบลท้ายตลาดเดิมมีชื่อว่า “หางตลาด” สาเหตุเนื่องมาจากมีปลาชุกชุมมาก ประชาชนจึงพากันเรียกว่า “บ้านหางตลาด” และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “ตำบลท้ายตลาด” และเนื่องจากตำบลนี้อยู่ห่างไกลตลาด ประชาชนจึงตั้งชื่อให้สอดคล้องกับชื่อเก่า คือ “หางตลาด” เป็นตำบลท้ายตลาดตั้งแต่นั้นมา

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท้ายตลาด แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 54 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท้ายตลาด

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1-5 บ้านไผ่แหลม	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านวัดหลวง	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านท่าควาย	จากสภาพภูมิประเทศ
4	หมู่ที่ 4 บ้านโรงหนอง	จากสภาพภูมิประเทศ
5,6	หมู่ที่ 5,6 บ้านท่าข้าม	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านคลองกุ่ม	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท้ายตลาด มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านไผ่แหลม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านไผ่แหลม เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว อยู่ใกล้คลองชลประทาน เป็นแหล่งที่มีปลาชุกชุม และปลูกต้นไผ่มากซึ่งต้นไผ่ตามธรรมชาติก็จะมีแขนงและแ่งแหลมของต้นไผ่ที่เห็นชัดเจน ประชาชนจึงเรียกว่า “บ้านไผ่แหลม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายไผ่แหลม ตามบริบทที่มาของชื่อ

ไผ่แหลม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ปลูกต้นไผ่มาก ซึ่งต้นไผ่ตามธรรมชาติก็จะมีแขนงและแ่งแหลมของต้นไผ่ที่เห็นชัดเจน

หมู่ที่ 2 บ้านวัดหลวง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านวัดหลวงนี้ เดิมชื่อว่าบ้านหางสลาด เป็นหมู่บ้านที่มีเรื่องกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จทางเรือผ่านมาแล้วได้หยุดพักที่วัดหลวง (ชื่อเดิมหางสลาด) ประชาชนจึงพากันเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านวัดหลวง”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายวัดหลวง ตามปริบทที่มาของชื่อ

วัดหลวง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีเรื่องกล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จทางเรือผ่านมาแล้วได้หยุดพักที่วัดหลวง (ชื่อเดิมหางสลาด) ประชาชนจึงพากันเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านวัดหลวง”

หมู่ที่ 3 บ้านท่าควาย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านท่าควาย เป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นมากกว่า 160 ปี สมัยก่อนการเดินทางไปมาหาสู่กันจะใช้ควายเป็นพาหนะและจะมาหยุดพักที่หมู่บ้านนี้ ประชาชนจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านท่าควาย” (ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายท่าควาย ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่าควาย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นสมัยก่อนการเดินทางไปมาหาสู่กันจะใช้ควายเป็นพาหนะและจะมาหยุดพักที่หมู่บ้านนี้

หมู่ที่ 4 บ้านโรงหนอง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านโรงหนองนี้ กล่าวกันว่า สมัยก่อนไม่มีทางเดินรถต้องเดินทางเท้าไปมาระหว่างหมู่บ้านใกล้ๆ กันจึงเรียกว่า บ้านนอก (ข้างนอก) และด้วยเหตุที่บ้านโรงหนองนี้มีหนองน้ำ ลีปลา ดังนั้น ประชาชนจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโรงหนอง” (ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโรงหนอง ตามปริบทที่มาของชื่อ

โรงหนอง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่สมัยก่อนนี้มีหนองน้ำ

หมู่ที่ 5, 6 บ้านท่าข้าม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชื่อบ้านท่าข้าม เป็นหมู่บ้านเก่าแก่กว่า 100 ปี มีที่มาจากสมัยก่อนบริเวณนี้มีลำคลอง เช่น คลองกุ่ม คลองแล คอนเม่า ฝั่เกาะ และหนองไ้ปล้อง การเดินทางไปมาหาสู่กันนิยมใช้ทางน้ำโดยอาศัยเรือเป็นส่วนใหญ่และมีท่าน้ำใช้เป็นที่ข้ามผ่านไปมา ในสมัยก่อนชุมชนตำบลบ้านข่อย โปธิ์ตรู ลี้คลองจะมาข้ามที่บ้านท่าข้ามเพื่อเดินทางไปตำบลจิวราย และเดินทางผ่านไปจังหวัดลพบุรี ประชาชนจึงเรียกตามสถานที่ที่ชื่อยู่เป็นประจำและเรียกหมู่บ้านที่อยู่บริเวณนี้ว่า “บ้านท่าข้าม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายท่าข้าม ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่าข้าม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีการเดินทางไปมาหาสู่กันนิยมใช้ทางน้ำโดยอาศัยเรือเป็นส่วนใหญ่และมีท่าน้ำใช้เป็นที่ข้ามผ่านไปมา เพื่อเดินทางไปตำบลจิวรายและเดินทางผ่านไปจังหวัดลพบุรี

หมู่ที่ 7 บ้านคลองกุ่ม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านคลองกุ่ม เป็นหมู่บ้านที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ 40 ปี สองฟากลำคลอง (คันคลอง) ธรรมชาติ มีต้นกุ่มมากข้างทาง จึงเรียกชื่อบ้านนี้ว่า “บ้านคลองกุ่ม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองกุ่ม ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองกุ่ม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่สองฟากลำคลองธรรมชาติ มีต้นกุ่มขึ้นมาก

19 เขตตำบลพรหมมาستر มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลพรหมมาستر จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลพรหมมาستر เดิมชื่อตำบลศาลาสูง ติดกับเขตเทศบาลเมืองลพบุรี มีการตั้งถิ่นฐานมาแต่โบราณ บางส่วนของพื้นที่เป็นทุ่ง คือ บริเวณที่ราบ

ลุ่มขนาดใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลพรหมมาศร์ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของจังหวัดลพบุรีทุ่งพรหมมาศร์นี้ บางคนเรียกว่า “ท้องพรหมมาศร์” ซึ่งมีบริเวณกว้างขวางครอบคลุมเกาะวัดมณีชลขันธ์ เกาะหวักริ บ้านสระสวย บ้านสามเรือน บ้านพรหมมาศร์ วัดพรหมมาศร์ (แต่เดิมเรียกกันว่าวัดสามจีน) ทุ่งพรหมมาศร์ เป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำลพบุรี ในฤดูแล้งจะเป็นทุ่งโล่ง ในฤดูน้ำหลากจะมีน้ำเต็มฝั่งคลองจนจรดคลองท่าแค คลองเรือก คลองบางคู คลองบางขามและเทือกเขาสมอคอน จนมีผู้เรียกว่า “ทะเลพรหมมาศร์” บริเวณใกล้ตัวเมืองมีเกาะสำคัญกลางน้ำ 2 เกาะ คือ เกาะแก้ว เป็นที่ตั้งของวัดมณีชลขันธ์ และเกาะหวักริ ปัจจุบันเป็นที่อยู่ของประชาชน หมู่ที่ 6 ตำบลพรหมมาศร์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จประทับแรม ณ ท้องพรหมมาศร์ โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองลพบุรี และโปรดที่จะประทับแรม ณ พระตำหนักแพ ท้องพรหมมาศร์หลายคราว เช่น เมื่อปีพ.ศ.2415 เสด็จประพาสเมืองลพบุรีและทรงสักวาปี พ.ศ.2426 เสด็จทอดพระกลิ่น ณ วัดมณีชลขันธ์ นมัสการพระและพระศรีมหาโพธิ์

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลพรหมมาศร์ แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 55 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลพรหมมาศร์

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านโคกคอกไม้	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านหาดทราย	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านโพธิ์หัวช้าง	จากเรื่องเล่า
4	หมู่ที่ 4 บ้านสระสวย	จากประวัติศาสตร์
5	หมู่ที่ 5 บ้านบ้านสามเรือน	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านต้นสะตือใหญ่	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านต้นสะตือเล็ก	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านท่าข้าม	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลพรหมมาศร์ มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านโคกคอกไม้ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านโคกดอกไม้^๑ ตามประวัติความเป็นมาเล่าต่อกันมาว่า มีนางสนมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมาเล่นน้ำ ที่ทำน้ำด้านหลังวังนารายณ์ราชนิเวศน์ บริเวณบันได 51 ขั้น ทุกวัน ขณะที่อาบน้ำอยู่นั้นก็มองไปรอบๆ บริเวณฝั่งตรงข้ามก็เห็นเป็นเนินสูง ทิวทัศน์สวยงาม จึงได้ปลูกดอกไม้ขึ้นที่เนินนั้น ประชาชนจึงเรียกที่นั้นว่า “บ้านโคกดอกไม้” สืบมา

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโคกดอกไม้ ตามปริบทที่มาของชื่อ

โคกดอกไม้ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ในอดีตมีนางสนมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมาเล่นน้ำที่ทำน้ำมองไปรอบๆ บริเวณฝั่งตรงข้ามเห็นเป็นเนินสูง ทิวทัศน์สวยงามจึงได้ปลูกดอกไม้ขึ้นที่เนินนั้น

หมู่ที่ 2 บ้านหาดทราย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านหาดทรายนี้ เป็นชื่อที่เรียกต่อๆ กันมา สาเหตุมาจากแม่น้ำลพบุรีต้นเงินและแห้งแล้งทำให้เกิดเป็นหาดทรายยาวตลอดแนวเป็นบริเวณกว้าง และประชาชนได้นำเอาทรายเหล่านั้นมาใช้ในการก่อสร้างวัด โบสถ์ ประชาชนที่อาศัยอยู่แถบนั้นจึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านหาดทราย”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายหาดทราย ตามปริบทที่มาของชื่อ

หาดทราย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ในอดีตใกล้กับแม่น้ำลพบุรี ซึ่งบริเวณริมน้ำนั้นเป็นเนินลาดลงไปในน้ำ เมื่อยามหน้าแล้งจะมองเห็นเนินทรายได้ชัดเจน

หมู่ที่ 3 บ้านโพธิ์หัวช้าง มีที่มาของชื่อจากเรื่องเล่า ดังนี้

ตามที่ได้เล่าต่อๆ กันมาว่า บ้านโพธิ์หัวช้างนั้นสมัยก่อนมีต้นโพธิ์อยู่ที่คลองตาก ซึ่งเป็ต้นโพธิ์ที่ประชาชนเชื่อกันว่าเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อเวลามีของหายมักจะไปอธิษฐานและจะได้ของคืน ส่วนต้นโพธิ์อีกต้นหนึ่งอยู่ที่หน้าโบสถ์วัดกำแพงขาว ซึ่งเป็นทางผ่านที่ประชาชนต้องสัญจรไปมามีพวกเลี้ยงช้างในหมู่บ้านนำช้างมาเลี้ยงบริเวณต้นโพธิ์นี้ ประกอบกับเจ้าอาวาสได้ฝัน

ว่าเทพเทวดาให้เปลี่ยนชื่อวัดจากวัดกำแพงขาวเป็นวัดเทพกฤษณาราราม เทพ แปลว่า เทวดาอยู่ที่
ต้นโพธิ์ กฤษณ แปลว่า ช้าง ประชาชนจึงเรียกชื่อว่า “บ้านโพธิ์หัวช้าง” จนถึงทุกวันนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโพธิ์หัวช้าง ตามปริบทที่มาของชื่อ

โพธิ์หัวช้าง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นโพธิ์และเคยมีการนำช้างไปเลี้ยงบริเวณ
ต้นโพธิ์นี้

หมู่ที่ 4 บ้านสระเสวย มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

สระเสวยนี้เป็นสระรูปสี่เหลี่ยมมนอยู่บนเนินดินติดกับแม่น้ำลพบุรี ห่างจากวัดมณีชลขันธ์
ไปทางทิศเหนือราว 150 เมตร ปัจจุบันประชาชนได้ทำถนนลูกรังเพื่อให้เดินทางได้สะดวก ในสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จมาลพบุรี พบว่าสระเสวยนี้คงจะมีมา
แล้วแต่ครั้งกษัตริย์โบราณที่ครองเมือง (พระร่วง) ส่งส่วยน้ำไปยังเมืองเขมร สระเสวยนี้มีชื่อเรียก
อีกอย่างหนึ่งคือ สระเสวยที่ชาวลพบุรีเรียกสั้นๆ ว่า “สระเสวย” อยู่ในบริเวณทุ่งพรหมมาศร์มี
น้ำตลอดปี ที่เรียกชื่อนี้อาจเป็นเพราะที่บ้านคนหมู่นั้น ก็เรียกบ้านสระน้ำสระเสวยด้วยเช่นกัน

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายสระเสวย ตามปริบทที่มาของชื่อ

สระเสวย หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีสระเสวยเป็นสระรูปสี่เหลี่ยมมนอยู่บน
เนินดินติดกับแม่น้ำลพบุรี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จ
มาลพบุรีพบว่าสระเสวยนี้คงจะมีมาแล้วแต่ครั้งกษัตริย์โบราณที่ครองเมือง (พระร่วง) ส่งส่วยน้ำ
ไปยังเมืองเขมร สระเสวยนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งคือ สระเสวย ที่ชาวลพบุรีเรียกสั้นๆ ว่า
“สระเสวย”

หมู่ที่ 5 บ้านสามเรือน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านสามเรือนนี้ เป็นชื่อเรียกตามลักษณะของกลุ่มบ้าน คือ บ้านโคกวัดแจ้ง, วัดลงกาและบ้านใหม่ เมื่อกลุ่มบ้านทั้งสามรวมตัวกันช่วยเหลือกันจนเกิดความสามัคคีได้ดังกล่าว จึงพากันเรียกกลุ่มบ้านนี้ว่า “บ้านสามเรือน” นอกจากนี้ยังได้สร้างโรงเรียนขึ้นเป็นที่ระลึกชื่อว่าโรงเรียนบ้านสามเรือนด้วย

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายสามเรือน ตามปริบทที่มาของชื่อ

สามเรือน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่เป็นชื่อเรียกตามลักษณะของกลุ่มบ้าน 3 กลุ่ม คือ บ้านโคกวัดแจ้ง, วัดลงกาและบ้านใหม่ ซึ่งรวมตัวกันช่วยเหลือกันจนเกิดความสามัคคี

หมู่ที่ 6 บ้านต้นสะตือใหญ่ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านต้นสะตือใหญ่นี้ มีชื่อเรียกตามชื่อต้นไม้ใหญ่คือ ต้นสะตือ และเรียกกันต่อๆ มาว่า “บ้านต้นสะตือใหญ่” ตามลักษณะของต้นสะตือนั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายต้นสะตือใหญ่ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ต้นสะตือใหญ่ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีชื่อเรียกตามชื่อต้นไม้ คือ ต้นสะตือและหมู่บ้านนี้มีจำนวนประชากรหนาแน่น ซึ่งมีขนาดหมู่บ้านใหญ่นั่นเอง

หมู่ที่ 7 บ้านต้นสะตือเล็ก มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านต้นสะตือเล็กนี้ มีชื่อเรียกตามชื่อต้นไม้ คือ ต้นสะตือ และด้วยต้นสะตือแถวนี้มีขนาดที่เล็กกว่าบ้านต้นสะตือใหญ่ จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านต้นสะตือเล็ก” ตามลักษณะของต้นสะตือนั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายต้นสะตือเล็ก ตามปริบทที่มาของชื่อ

ต้นสะตือเล็ก หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีชื่อเรียกตามชื่อต้นไม้ คือ ต้นสะตือ และ หมู่บ้านนี้มีจำนวนประชากรหนาแน่นน้อยกว่าบ้านต้นสะตือใหญ่

หมู่ที่ 8 บ้านท่าข้าม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านท่าข้ามนี้ แยกมาจากบ้านสามเรือน หมู่ที่ 5 เนื่องจากหมู่บ้านนี้มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ประกอบกับในสมัยก่อนเมื่อเดินทางต้องข้ามฟากเพราะมีแม่น้ำลพบุรีกั้นอยู่ จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านท่าข้าม” ตามความเป็นมาในอดีต

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายท่าข้าม ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่าข้าม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่สมัยก่อนใช้เดินทางต้องข้ามฟากบริเวณนี้ เพราะมีแม่น้ำลพบุรีกั้นอยู่

20 เขตตำบลท่าศาลา มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลท่าศาลา จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลท่าศาลา ตำบลท่าศาลาประกอบด้วย หมู่บ้านหัวช้าง หมู่บ้านเขาหนีบ หมู่บ้านท่าศาลา และหมู่บ้านพระนารายณ์ ประชาชนอพยพถิ่นฐานมาจากบ้านตุมมานงค์ จังหวัดอุดรธานี และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เจ้าบ้านผาแดงนางไอ่ (ชื่อคนเจ้าบ้าน) อยู่ในอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ได้อพยพหนีเข้าศึกษาอยู่ที่เมืองใหม่ลพบุรี (ปัจจุบันอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอเมือง) และบริเวณนี้จะมีต้นมะกักใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง และนายหมู่บ้านที่นำมาชื่อทองแสง มีช้างเป็นพาหนะนำมาพร้อมกับขุนบรมได้พักอาศัยอยู่ที่นั่นชั่วคราว ต่อมาพวกหัวหน้าได้พากันออกมาล่าเนื้อในป่าดงชฎคงคิบ จึงได้มาเจอบ่อน้ำป่อหนึ่ง จึงเห็นสมควรว่าน่าจะเป็นที่อยู่อาศัยได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งเป็นทำเลที่อยู่อาศัยมีพื้นที่เป็นเนิน โคนสูงและพื้นที่ราบ เห็นสมควรทำนา ทำไร่เลี้ยงชีพได้เป็นอย่างดีจึงได้พร้อมใจกันอพยพมาอยู่บ้าน โคนชัยยันต์หรือโคกหัวช้าง ประกอบกับช้างที่เป็นยานพาหนะมาตายอยู่ที่นี้ด้วย

ประชาชนจึงได้ขนานนามขึ้นใหม่ เป็นการเชิดชูช้างหรืออนุรักษ์ชื่อของช้าง ที่เคยทุกขัยากมาด้วยกันตั้งแต่ดั้งเดิม จึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านหัวช้าง”

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท่าศาลา แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 56 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท่าศาลา

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1-4	หมู่ที่ 1-4 บ้านหัวช้าง	จากสภาพภูมิประเทศ
5	หมู่ที่ 5 บ้านท่าศาลา	จากสภาพภูมิประเทศ
6,7	หมู่ที่ 6,7 บ้านเขาหนีบ	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านพระนารายณ์	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท่าศาลามีดังนี้

หมู่ที่ 1-4บ้านหัวช้าง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

เมื่อนายหมู่บ้านที่นำมาซื้อกองแสง เห็นสมควรว่าบริเวณนี้เหมาะที่จะเป็นที่อยู่อาศัยได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งเป็นทำเลที่อยู่อาศัยมีพื้นที่เป็นเนิน โคนสูงและพื้นที่ราบ เห็นสมควรทำนา ทำไร่ เลี้ยงชีพ จึงได้พร้อมใจกันอพยพมาอยู่ บ้านโคกชัยยันต์หรือโคกหัวช้าง ประกอบกับช้างที่เป็นยานพาหนะมาตายอยู่ที่นี้ด้วย ประชาชนจึงขนานนามขึ้นใหม่เป็นการเชิดชูช้างหรืออนุรักษ์ชื่อของช้างที่เคยทุกขัยากมาด้วยกันตั้งแต่ดั้งเดิม จึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “หมู่บ้านหัวช้าง” ซึ่งเป็นชื่อในปัจจุบันนี้

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายหัวช้าง ตามปริบทที่มาของชื่อ

หัวช้าง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่เหมาะที่จะเป็นที่อยู่อาศัยพื้นที่เป็นเนิน โคนสูง และพื้นที่ราบ เห็นสมควรทำนา ทำไร่เลี้ยงชีพ จึงได้พร้อมใจกันอพยพมาอยู่ บ้านโคกชัยยันต์หรือโคกหัวช้าง ประกอบกับช้างที่เป็นยานพาหนะมาตายอยู่ที่นี้ด้วย ประชาชนจึงขนานนาม

ขึ้นใหม่เป็นการเชิดชูช้างหรืออนุรักษ์ชื่อของช้างที่เคยทุกขัยากมาด้วยกันตั้งแต่ดั้งเดิม

หมู่ที่ 5 บ้านท่าศาลา มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านท่าศาลาและหมู่บ้านเขาแก้วนั้นเดิมเรียกว่า หมู่บ้านห้วย สาเหตุที่เรียกว่าบ้านห้วยนั้น ในอดีตมีลำห้วยใหญ่และน้ำไหลผ่าน จึงทำให้หมู่บ้านนี้มีอากาศร่มเย็น บริเวณที่ลำห้วยมีศาลาที่พักผ่อนสำหรับผู้เดินทางผ่านไปผ่านมา ต่อมาจึงเรียกว่า “บ้านท่าศาลา”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายท่าศาลา ตามปริบทที่มาของชื่อ

ท่าศาลา หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ในอดีตมีลำห้วยใหญ่และน้ำไหลผ่าน จึงทำให้หมู่บ้านนี้มีอากาศร่มเย็นและมีศาลาที่พักผ่อนสำหรับผู้เดินทางผ่านไปมา

หมู่ที่ 6, 7 บ้านเขาหนีบ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ต่อมาได้มีพลเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประชาชนบางกลุ่มได้มาประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา เพื่อสะดวกในการครองชีพ จึงได้ปลูกบ้านพักหลักอยู่ตรงนั้น ที่ประกอบอาชีพ เช่น หมู่บ้านนาจาน ซึ่งต่อมาก็คือหมู่บ้านเขาหนีบนั่นเอง สาเหตุที่เรียกหมู่บ้านเขาหนีบนั้นเพราะในปัจจุบันมีเขาสองลูกตั้งอยู่คู่กันมองดูแล้วคล้ายเขาจะหนีบกันจึงเรียกว่า “หมู่บ้านเขาหนีบ”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายเขาหนีบ ตามปริบทที่มาของชื่อ

เขาหนีบ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่นั้นมีเขาสองลูกตั้งอยู่คู่กันมองดูแล้วคล้ายเขาจะหนีบกัน

หมู่ที่ 8 บ้านพระนารายณ์ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

หมู่บ้านพระนารายณ์ เดิมเป็นหมู่บ้านหัวช้างหมู่ที่ 4 ต่อมาเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นทำให้ยากต่อการปกครอง จึงได้แยกการปกครองมาเป็นหมู่ที่ 8 และตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ชื่อว่า “บ้านพระนารายณ์” ตามชื่อของโรงเรียนนั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายพระนารายณ์ ตามปริบทที่มาของชื่อ

พระนารายณ์ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่เดิมเป็นหมู่บ้านหัวช้างหมู่ที่ 4 ต่อมาเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นทำให้ยากต่อการปกครอง จึงได้แยกการปกครองมาเป็นหมู่ที่ 8 และตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ชื่อว่า “บ้านพระนารายณ์” ตามชื่อของโรงเรียนนั่นเอง

21. เขตตำบลเขาสามยอด มีเขตการปกครอง รวม 7 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลเขาสามยอด จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลเขาสามยอด ชาวตำบลเขาสามยอดหรือชาน้ำจั้น ตามที่สอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเล่าให้ฟังว่า หลังจากปีพ.ศ. 2310 มีเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นแม่ทัพไทย ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ เมืองศรีสัตนาคนหุตและเมืองหลวงพระบางและจังหวัดชั้นใน พวกที่อพยพเข้าเมืองชั้นใน คือพวกที่มาจากเมืองหลวงพระบาง ได้แก่พวกลาวพวนบรรพบุรุษของชาวบ้านน้ำจั้น ประมาณ 7-8 ครอบครัว ได้กลัวคนไทยสมัยนั้นจับฆ่ามาก จึงได้หลบหลีกหนีเข้าป่าข้ามเขาอยู่ห่างไกลผู้คน จนเข้ามาอยู่ในเขตอำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี และต่อมาทางการได้แบ่งปันเขตจังหวัดใหม่ จึงอยู่เขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี จนมีคำปรามเด็กเมื่อร้องไห้หรือจะไปเที่ยวว่า “อย่าร้องไห้นะไทยมาแล้ว” หรือ “อย่าไปไหนนะไทยจะจับ” ซึ่งคำปรามเหล่านี้ในปัจจุบันไม่ได้ยินมาประมาณ 30-40 ปีแล้ว เพราะได้รับความร่มเย็นเป็นสุขและเป็นคนไทย เชื้อชาติไทยโดยสมบูรณ์

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลเขาสามยอด แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 57 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลเขาสามยอด

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1-5 บ้านสระมะเกลือ	จากสภาพภูมิประเทศ
2,3	หมู่ที่ 2,3 บ้านน้ำจั้น	จากสภาพภูมิประเทศ
4,5	หมู่ที่ 4,5 บ้านหนองบัวขาว	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านดงสวอง	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านโนนหัวช้าง	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลเขาสามยอด มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านสระมะเกลือ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ในสมัยก่อนนั้นบริเวณนี้จะมีสระน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งรกร้างและเต็มไปด้วยป่า มีต้นไม้ขึ้นเองตามธรรมชาติ มักมีคนเข้ามาเก็บของป่าแถวนี้ และเห็นว่าแถวนี้เต็มไปด้วยต้นมะเกลือ ที่ขึ้นอยู่ใกล้ๆกับสระน้ำนั้น ต่อมา เมื่อมีประชาชนอพยพเข้ามาอยู่จึงได้พากันเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านสระมะเกลือ”

(สัมภาษณ์นายจลวย บุษบา เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายสระมะเกลือ ตามปริบทที่มาของชื่อ

สระมะเกลือ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีสระน้ำขนาดใหญ่ซึ่งรกร้างและเต็มไปด้วยต้นมะเกลือ ที่ขึ้นอยู่ใกล้ๆกับสระน้ำนั้น

หมู่ที่ 2, 3 บ้านน้ำจั้น มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านน้ำจั้นนี้ ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเล่าให้ฟังว่าชาวตำบลเขาสามยอด หรือชาวบ้านน้ำจั้น คือพวกที่มาจากเมืองเวียงจันทน์ เนื่องจากหนีภัยสงครามต่อมาเมื่อปี 2367 ได้สร้างวัดขึ้นชื่อว่าวัดน้ำจั้น ซึ่งแต่เดิมเป็นหมู่บ้านที่ขึ้นกับเขตอำเภอหนองโคน จังหวัดสระบุรี เมื่อสร้างวัดขึ้นแล้วจึงเรียกหมู่บ้านนี้กันว่า “บ้านน้ำจั้น” ตามชื่อบรรพบุรุษตน ซึ่งน้ำจั้น หมายถึง น้ำใส

(ข้อมูลจากประวัติวัดหัวราชอาณาจักร เล่ม 5)

ความหมายน้ำจั้น ตามปริบทที่มาของชื่อ

น้ำจั้น หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีชาน้ำจั้น คือพวกที่มาจากเมืองเวียงจันทน์ เนื่องจากหนีภัยสงคราม ต่อมาเมื่อปี 2367 ได้สร้างวัดขึ้นชื่อว่าวัดน้ำจั้น เมื่อสร้างวัดขึ้นแล้ว จึงเรียกหมู่บ้านนี้กันว่า “บ้านน้ำจั้น” ตามชื่อบรรพบุรุษตน ซึ่งน้ำจั้น หมายถึง น้ำใส

หมู่ที่ 4, 5 บ้านหนองบัวขาว มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านหนองบัวขาวนี้ เดิมพื้นที่มีหนองน้ำขนาดใหญ่ตามธรรมชาติซึ่งเต็มไปด้วยบัวหลวง ที่มีดอกสีขาวขึ้นอยู่ เป็นหมู่บ้านที่มีประชาชนอพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ เนื่องจากหลบหนีภัยสงคราม เรียกว่าพวกลาวโซ่ง เห็นว่าพื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการตั้งบ้านเรือน จึงเรียกหมู่บ้านนี้ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติว่า “บ้านหนองบัวขาว”

(สัมภาษณ์นางอ้ว เกตุดี เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายหนองบัวขาว ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองบัวขาว หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีหนองน้ำขนาดใหญ่ตามธรรมชาติ ซึ่งเต็มไปด้วยบัวหลวงสีขาวขึ้นอยู่

หมู่ที่ 6 บ้านดงสวอง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านดงสวองนี้ เดิมพื้นที่มีแต่ป่าทึบมีต้นสวองขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนอีสานย้ายมาจากตำบลท่าแค ทั้งยังมีบรรพบุรุษของลาวพวนแต่เดิมนั้นได้อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ตั้งของหน่วยทหารบริเวณปีน 11 ด้วย จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านดงสวอง” ตามชื่อของต้นสวองที่ขึ้นอยู่มากนั่นเอง

(สัมภาษณ์นางนาง กลิ่นชาติ เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2551)

ความหมายดวงตอง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ดวงตอง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีแต่ป่าทึบมีต้นตองขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก

หมู่ที่ 7 บ้านโนนหัวช้าง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านโนนหัวช้างนี้ เดิมเป็นพื้นที่ป่าในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ใช้บริเวณนี้เป็นที่เลี้ยงช้างของพระมหากษัตริย์ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนอีสานย้ายมาจากพื้นที่ใกล้เคียงได้เห็นทำเลที่อยู่อาศัยมีพื้นที่เป็นเนิน โคนสูงและพื้นที่ราบมีความสมบูรณ์ดี จึงได้พร้อมใจกันอพยพมาอยู่และเป็นการเชิดชูช้าง จึงเรียกบริเวณนี้ว่า “บ้านโนนหัวช้าง”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโนนหัวช้าง ตามปริบทที่มาของชื่อ

โนนหัวช้าง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีพื้นที่เป็นเนิน โคนสูงและพื้นที่ราบ มีความสมบูรณ์ดี จึงได้พร้อมใจกันอพยพมาอยู่และเป็นการเชิดชูช้าง

22 เขตตำบลโพธิ์ตรุ มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลโพธิ์ตรุ จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ตำบลโพธิ์ตรุเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย 8 หมู่บ้านตำนานเล่าขานต่างๆ กันว่าบริเวณที่ตั้งโพธิ์ตรุ มีต้นโพธิ์ตรุน้อยใหญ่จำนวนมาก ในกาลครั้งหนึ่งได้เกิดเหตุมหัศจรรย์ ซึ่งเป็นเวลากลางวันท้องฟ้ามีดครึ้ม ฟ้าได้ผ่ามายังต้นโพธิ์แห่งนี้ จำเพาะเจาะจงผ่าลงที่ต้นโพธิ์ที่ใหญ่ที่สุด และทันใดนั้นต้นโพธิ์ที่ถูกฟ้าผ่าก็หักโค่นนอนราบ เมื่อเหตุการณ์สงบประชาชนจึงเข้าไปดู พบว่ามีพระเครื่องรางของขลังเป็นจำนวนมากที่โคนต้นโพธิ์ตรุนั้น จึงเชื่อว่าพระโพธิ์กฐแต่เนื่องจากบริเวณนั้นมีต้นโพธิ์จำนวนมาก จึงมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่าพระกฐโพธิ์หรือเรียกชื่อว่า “บ้านโพธิ์กฐ” แต่ด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนไปภาษาได้เพี้ยนไป จึงใช้คำว่า “บ้านโพธิ์ตรุ”

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโพธิ์ตรุ แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 58 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลโพธิ์ตรุ

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1	หมู่ที่ 1 บ้านบ่อเงิน	จากสภาพภูมิประเทศ
2	หมู่ที่ 2 บ้านบางบำหรุ	จากสภาพภูมิประเทศ
3	หมู่ที่ 3 บ้านโรงหนอง	จากสภาพภูมิประเทศ
4	หมู่ที่ 4 บ้านหนองแฉม	จากสภาพภูมิประเทศ
5	หมู่ที่ 5 บ้านไผ่แตง	จากสภาพภูมิประเทศ
6	หมู่ที่ 6 บ้านสามบาท	จากสภาพภูมิประเทศ
7	หมู่ที่ 7 บ้านไผ่กระดาน	จากสภาพภูมิประเทศ
8	หมู่ที่ 8 บ้านโพธิ์ตรุ	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลโพธิ์ตรุ มีดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านบ่อเงิน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านบ่อเงิน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่กว่า 100 ปี ตั้งอยู่ในตำบลโพธิ์ตรุ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ประชาชนส่วนใหญ่ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ริม 2 ฝั่งคลอง เพื่อสะดวกในการเดินทางสัญจรไปมา (ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบ่อเงิน ตามปริบทที่มาของชื่อ

บ่อเงิน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีบ้านบ่อเงิน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่กว่า 100 ปี

หมู่ที่ 2 บ้านบางบำหรุ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านบางบำหรุเป็นหมู่บ้านเก่าแก่กว่า 100 ปี เดิมเรียกว่า บ้านทุ่ง มีบ้านเรือนอยู่ 10 หลัง พื้นที่เป็นที่ลุ่มในช่วงฤดูฝนน้ำจะท่วมทุ่งนา ตลอดจนบ้านที่อยู่อาศัยจนดินข้าวจมน้ำและหลุดลอย

มาติดที่บริเวณหมู่บ้านนี้เป็นที่มาของบ้านบำหฺรุ คือคำว่าข้าวหฺรุออกนั่นเอง ประชาชนจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านบางบำหฺรุ”

(สัมภาษณ์นายสมพร มณีรัตน์ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2551)

ความหมายบางบำหฺรุ ตามปริบทที่มาของชื่อ

บางบำหฺรุ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ในช่วงฤดูฝนน้ำจะท่วมทุ่งนา ตลอดจนบ้านที่อยู่อาศัย จนต้นข้าวจมน้ำและหลุดลอยมาติดที่บริเวณหมู่บ้านนี้

หมู่ที่ 3 บ้านโรงหนอง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านโรงหนอง เป็นหมู่บ้านเก่าแก่กว่า 100 ปี มีคนเชื้อชาติจีนเป็นกลุ่มน้อยมาตั้งรกรากสร้างที่อยู่อาศัยและได้ขออนุญาตทำการประมง โดยตั้งทำนบกั้นน้ำติดตั้งเครื่องวิดน้ำในลำคลองเป็นช่วงๆ จนน้ำแห้งเพื่อจับปลาไปขาย ประชาชนจึงเรียกว่าทำหนองจึงทำให้เป็นที่มาของชื่อที่เรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านโรงหนอง”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโรงหนอง ตามปริบทที่มาของชื่อ

โรงหนอง หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีคนเชื้อชาติจีนกลุ่มน้อยมาตั้งรกรากสร้างที่อยู่อาศัยและตั้งทำนบกั้นน้ำติดตั้งเครื่องวิดน้ำในลำคลองเป็นช่วงๆ จนน้ำแห้งเพื่อจับปลาไปขาย ประชาชนจึงเรียกว่า ทำหนอง

หมู่ที่ 4 บ้านหนองแวม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านหนองแวม เป็นหมู่บ้านเก่าแก่กว่า 100 ปี ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองธรรมชาติ มีดินแวมขึ้นอยู่ตามริมฝั่งคลองเป็นจำนวนมาก ประชาชนจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านหนองแวม”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายหนองแวม ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองแวม หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ริมฝั่งคลองธรรมชาติ มีดินแวมขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ 5 บ้านไผ่แตร มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านไผ่แตร เป็นหมู่บ้านเก่าแก่กว่า 100 ปี ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองธรรมชาติทั้ง 2 ฝั่ง มีดินไผ่ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อมีลมพัดต้นไผ่จะเสียดสีกันมีเสียงคล้ายเสียงดนตรี ต่อมาประชาชนได้ถางป่าและปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัย ประชาชนจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านไผ่แตร”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายไผ่แตร ตามปริบทที่มาของชื่อ

ไผ่แตร หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่ริมฝั่งคลองธรรมชาติทั้ง 2 ฝั่ง มีดินไผ่ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อมีลมพัดต้นไผ่จะเสียดสีกันมีเสียงคล้ายเสียงดนตรี

หมู่ที่ 6 บ้านสามบาท มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านสามบาทนี้แต่เดิมมีสภาพเป็นป่าแวม ป่าไผ่ ต่อมา มีประชาชนอพยพมาจากจังหวัดอ่างทอง มาถางป่าเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนและทำการเกษตร จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านสามบาท”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายสามบาท ตามปริบทที่มาของชื่อ

สามบาท หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่แต่เดิมมีสภาพเป็นป่าแวม ป่าไผ่ ต่อมา มีประชาชนอพยพมาจากจังหวัดอ่างทอง มาถางป่าเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนและทำการเกษตร จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านสามบาท”

หมู่ที่ 7 บ้านไผ่กระดาน มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านไผ่กระดานนี้ แต่เดิมมีต้นไผ่จำนวนมากขึ้นเองเป็นแถวเป็นแนวเหมือนหน้ากระดาน ประชาชนจึงเรียกว่า “บ้านไผ่กระดาน” ต่อมา มีประชาชนมาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยกันมากขึ้น ต้นไผ่ก็เหลือน้อยลง เพราะถูกตัดนำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน ได้แก่ สานกระบุง ตะกร้า และของใช้อื่นๆ

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายไผ่กระดาน ตามบริบทที่มาของชื่อ

ไผ่กระดาน หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่เดิมมีต้นไผ่จำนวนมากขึ้นเองเป็นแถวเป็นแนวเหมือนหน้ากระดาน

หมู่ที่ 8 บ้านโพธิ์ตรุ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บริเวณที่ตั้งโพธิ์ตรุมีต้นโพธิ์ตรุน้อยใหญ่จำนวนมาก ในกาลครั้งหนึ่งได้เกิดเหตุมหัศจรรย์ ซึ่งเป็นเวลากลางวันท้องฟ้ามืดครึ้ม ฟ้าได้ผ่ามายังต้นโพธิ์แห่งนี้ จำเพาะเจาะจงผ่าลงที่ต้นโพธิ์ที่ใหญ่ที่สุด และทันใดนั้นต้นโพธิ์ที่ถูกฟ้าผ่าก็หักโค่นถอนราก เมื่อเหตุการณ์สงบประชาชนจึงเข้าไปดู พบว่ามีพระเครื่องรางของขลังเป็นจำนวนมากที่โคนต้นโพธิ์ตรุนั้น จึงชื่อว่าพระโพธิ์กรูแต่เนื่องจากบริเวณนั้นมีต้นโพธิ์จำนวนมาก จึงมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า พระกรูโพธิ์ หรือเรียกชื่อว่า “บ้านโพธิ์กรู” แต่ด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนไปภาษาได้เพี้ยนไปจึงใช้คำว่า “บ้านโพธิ์ตรุ”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายโพธิ์ตรุ ตามบริบทที่มาของชื่อ

โพธิ์ตรุ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีต้นโพธิ์ตรุน้อยใหญ่จำนวนมาก ครั้งหนึ่งได้เกิดเหตุฟ้าผ่ามายังที่ต้นโพธิ์ที่ใหญ่ที่สุดหักโค่นถอนราก เมื่อเหตุการณ์สงบประชาชนจึงเข้าไปดูพบว่ามีพระเครื่องรางของขลังเป็นจำนวนมากที่โคนต้นโพธิ์ตรุนั้น จึงชื่อว่าพระโพธิ์กรู แต่เนื่องจากบริเวณนั้นมีต้นโพธิ์จำนวนมาก จึงมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่าพระกรูโพธิ์หรือเรียกชื่อว่า “บ้านโพธิ์กรู” แต่ด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนไปภาษาได้เพี้ยนไปจึงใช้คำว่า “บ้านโพธิ์ตรุ”

23 เขตตำบลบางขันหมาก มีเขตการปกครอง รวม 12 หมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลบางขันหมาก จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชาวตำบลบางขันหมาก ตำบลบางขันหมากเป็นส่วนหนึ่งของตำบลพรหมมาستر ที่ได้แยกออกมาเมื่อปีพ.ศ.2488 ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายรามัญซึ่งในอดีตได้อพยพมาจากพม่า ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ต่อมาสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้อพยพชาวรามัญกลุ่มนี้มาสร้างเมืองลพบุรี เพราะชาวรามัญมีความถนัดในการทำอิฐเมื่อสร้างเสร็จแล้วเห็นว่าภูมิประเทศแห่งนี้ทำเลดี เหมาะที่จะตั้งหลักปักฐาน จึงไม่ขอลกลับไปกรุงศรีอยุธยา จึงมีรกรากไทยรามัญอยู่ที่ตำบลบางขันหมากมาจนทุกวันนี้

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลบางขันหมาก แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 59 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลบางขันหมาก

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน
1-4,7,8,9	หมู่ที่ 1-4,7,8,9 บ้านบางขันหมาก	จากตำนาน
5	หมู่ที่ 5 บ้านบางขันหมากเหนือ	จากตำนาน
6	หมู่ที่ 6 บ้านบางขันหมากใต้	จากตำนาน
10	หมู่ที่ 10 บ้านคลองบางขันหมาก	จากตำนาน
11	หมู่ที่ 11 บ้านหนองแก้ว	จากสภาพภูมิประเทศ
12	หมู่ที่ 12 บ้านหนองผักตบ	จากสภาพภูมิประเทศ

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลบางขันหมากมีดังนี้

หมู่ที่ 1-4 7-9 บ้านบางขันหมาก มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

ตามตำนานเมืองลพบุรีเล่าว่า ท้าวกกชนากมิดิธาสาวสวยชื่อว่า นางศรีประจันทร์ซึ่งเป็นผู้ใญ่บุญทั้งมีความศรัทธาอย่างแรงกล้า ที่จะทอผ้าใยบัวถวายพระศรีอริยมเด็จพระศรีเมตตรัย ซึ่งจะมาตรัสรู้ในอนาคต เมื่อสิ้นอายุพระพุทธศาสนา 5000 พระวัสสาแล้ว เชื่อกันว่ายักษ์ตนนั้นสถิตอยู่ ณ ถ้ำกกชนากบนเขานางพระจันทร์ ขณะนั้นได้มีหนุ่มชาวบ้านผู้เรืองวิทยาคมมาติดพันอยู่ทั้งสอง

มีความรักใคร่ผูกพันกันดี ครั้นต่อมาพระเจ้ากรุงจีนได้นำสำเภาการค้าขายแถบนี้ ได้มองเห็นนางศรีประจันตร์เข้าก็เกิดความพอใจ จึงได้มาลู่ขอต่อบิดาคือท้าวกกขนากโดยสัญญาว่าจะเอาน้ำส้มสายชูมาให้พร้อมด้วยแก้วแหวนเงินทองอีกมากมาย ท้าวกกขนากจึงตกปากรับคำให้พระเจ้ากรุงจีนกลับไปแต่งขันหมากมาตามประเพณี เพราะต้องการให้ธิดาสาวเป็นฝั่งฝายและมีความสุข ส่วนตนเองจะเป็นอิสระเสียที เพราะหากได้นำน้ำส้มสายชูมาราดลูกศรนี้ก็จะหลุดทันที ฝ่ายหนุ่มผู้เรื่องวิทยาคม เมื่อทราบเรื่องก็ไม่รู้จะทำประการใดคืนนางศรีประจันตร์จึงแนะนำให้ไปหาพ่อซึ่งท้าวกกขนากได้พูดกับหนุ่มผู้เรื่องวิทยาคมว่า ถ้าอยากได้ลูกสาวท่านจริงแล้วก็จงใช้วิชาสร้างตะพานนาค ตะพานเงิน ตะพานทอง มาให้ถึงนี้แล้วรับเอาตัวนางศรีประจันตร์ไป แต่หนุ่มผู้เรื่องฤทธิไกรมีทันที่จะสร้างตะพานได้สำเร็จตามความปรารถนา เพิ่งสร้างได้เฉพาะตะพานนาคเท่านั้น เมื่อเห็นเรือสำเภาพระเจ้ากรุงจีนใกล้เข้ามาจึงเกิดความริษยาขึ้นในใจ จึงร้ายเวทย์แล้วโศดลงน้ำกลายเป็นจระเข้ใหญ่พุ่งเข้าหาเรือขันหมากทันที ในที่สุดเรือสำเภาขันหมากของพระเจ้ากรุงจีนก็ล่มลง จมตะแคงอยู่ทางทิศเหนือของเกาะเขานางพระจันทร์ ขันหมากที่เตรียมมาก็ลอยไปจมลงตามที่ต่างๆ จนทำให้เกิดเป็นตำนานเมืองลพบุรีขึ้น เช่น เครื่องขันหมากได้ลอยไปจมลงที่บางขันหมาก จึงมีชื่อเรียกว่า ตำบลบางขันหมาก อยู่ทางทิศตะวันตก ของเมืองลพบุรีไปประมาณ 3 กิโลเมตร

(ข้อมูลจากเอกสารตำนานเมืองลพบุรี)

ความหมายบางขันหมาก ตามปริบทที่มาของชื่อ

บางขันหมาก หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีขันหมากที่พระเจ้ากรุงจีนเตรียมมาลู่ขอนางศรีประจันตร์ แล้วถูกชายหนุ่มแปลงเป็นจระเข้พุ่งเข้าใส่เรือสำเภาล่มข้าวของจึงลอยไปจมลงตามที่ต่างๆ จนทำให้เกิดเป็นตำนานเมืองลพบุรีขึ้น เช่น เครื่องขันหมากได้ลอยไปจมลงที่บางขันหมาก จึงมีชื่อเรียกว่า ตำบลบางขันหมาก

หมู่ที่ 5 บ้านบางขันหมากเหนือ มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

บ้านบางขันหมากเหนือมีชื่อเรียกตามตำนานข้างต้นเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมีประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบล มีชาวบ้านที่อาศัยอยู่ทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ก่อนแล้ว และคนที่อพยพมาจากพื้นที่อื่น ส่วนใหญ่เป็นคนมอญที่อพยพมาจากจังหวัดปทุมธานี มี

ล่าคลองที่ใช้ประโยชน์ยังชีพและทำการเกษตร ชื่อบ้านมาจากที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของตำบลจึงตั้งชื่อ
ง่าย ๆ ว่า “บ้านบางชันหมากเหนือ”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบางชันหมากเหนือ ตามปริบทที่มาของชื่อ

บางชันหมากเหนือ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีชันหมากที่พระเจ้ากรุงจีนเตรียมมา
ส่งนางศรีประจันต์ แล้วถูกชายหนุ่มแปลงเป็นจระเข้พุ่งเข้าไปใ้เรือลำเกาล่มข้าวของจึงลอยไปจม
ลงตามที่แตกต่างกัน อยู่ทางตอนเหนือของบางชันหมาก

หมู่ที่ 6 บ้านบางชันหมากใต้ มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

บ้านบางชันหมากใต้ มีชื่อเรียกตามตำนานข้างต้นเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมี
ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบล มีประชาชนที่อาศัยอยู่ทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัย
อยู่ก่อนแล้ว และคนที่อพยพมาจากพื้นที่อื่น ส่วนใหญ่เป็นคนมอญที่อพยพมาจากจังหวัดปทุมธานี
มีล่าคลองที่ใช้ประโยชน์ยังชีพและทำการเกษตร ชื่อบ้านมาจากที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตำบลจึงตั้ง
ชื่อง่ายๆ ว่า “บ้านบางชันหมากใต้”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายบางชันหมากใต้ ตามปริบทที่มาของชื่อ

บางชันหมากใต้ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีชันหมากที่พระเจ้ากรุงจีนเตรียมมาส่ง
นางศรีประจันต์ แล้วถูกชายหนุ่มแปลงเป็นจระเข้พุ่งเข้าไปใ้เรือลำเกาล่มข้าวของจึงลอยไปจม
ลงตามที่แตกต่างกัน อยู่ทางตอนใต้ของบางชันหมาก

หมู่ที่ 10 บ้านคลองบางชันหมาก มีที่มาของชื่อจากตำนาน ดังนี้

บ้านคลองบางชันหมากมีชื่อเรียกตามตำนานข้างต้น เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมี
ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับหมู่บ้านอื่นในตำบลนี้ มีประชาชนที่อาศัยอยู่ทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัย
อยู่ก่อนแล้ว คนที่อพยพมาส่วนใหญ่เป็นคนมอญที่อพยพมาจากจังหวัดปทุมธานี มีล่าคลองที่ใช้

ประโยชน์ยังชีพและทำการเกษตร ชื่อบ้านมาจากที่ของตำบลจึงตั้งชื่อง่ายๆ ว่า “บ้านคลองบาง
ชั้นหมาก”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายคลองบางชั้นหมาก ตามปริบทที่มาของชื่อ

คลองบางชั้นหมาก หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่มีชั้นหมากที่พระเจ้ากรุงจีนเตรียมมา
ส่งนางศรีประจันต์ แล้วถูกชายหนุ่มแปลงเป็นจระเข้พุ่งเข้าไปใ้เรือสำเภาล่มข้าวของจึงลอยไปจม
ลงตามที่ต่างๆ จนทำให้เกิดเป็นตำนานเมืองลพบุรีและบริเวณนี้มีลำคลองไหลผ่านอยู่

หมู่ที่ 11 บ้านหนองแก้ว มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านหนองแก้ว เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีประวัติศาสตร์ที่เกิดมาพร้อมกับหมู่บ้านอื่นใน
ตำบล มีประชาชนที่อาศัยอยู่ทั้งคนดั้งเดิมและคนที่อพยพมาจากตำบลโคกกระเทียม มีลำคลองเป็น
แหล่งน้ำสำคัญที่ทำการเกษตรและตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านใหม่ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านหนองแก้ว”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายหนองแก้ว ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองแก้ว หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีประวัติศาสตร์
ที่เกิดมาพร้อมกับหมู่บ้านอื่นในตำบล มีประชาชนที่อาศัยอยู่ทั้งคนดั้งเดิมและคนที่อพยพมาจาก
ตำบลโคกกระเทียม มีลำคลองเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่ทำการเกษตรและตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านใหม่

หมู่ที่ 12 บ้านหนองผักตบ มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

บ้านหนองผักตบ เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ดั้งเดิมมีประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับหมู่บ้านอื่น
ในตำบลนี้ มีประชาชนที่อาศัยอยู่ทั้งคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ก่อนแล้ว คนที่อพยพมาส่วนใหญ่เป็นคน
มอญที่อพยพมาจากจังหวัดปทุมธานี มีลำคลองที่ใช้ประโยชน์ยังชีพและทำการเกษตร ชื่อบ้านมา
จากที่สมัยก่อนและปัจจุบันนี้มีผักตบเต็มหนองน้ำจึงตั้งชื่อว่า “บ้านหนองผักตบ”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี)

ความหมายหนองผักตบ ตามปริบทที่มาของชื่อ

หนองผักตบ หมายถึง บริเวณที่กลุ่มบ้านตั้งอยู่สมัยก่อนและปัจจุบันนี้มีผักตบเต็มหนองน้ำ

24 เขตตำบลท่าหินอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี มีเขตการปกครอง รวม 20 ชุมชน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานตำบลท่าหิน จากสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี

ชาวตำบลท่าหิน จะเป็นชุมชนในเขตเมืองรวมผู้คนหลายเชื้อชาติ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ตั้งแต่ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพค้าขาย ทั้งยังเป็นศูนย์รวมของหน่วยงานราชการ สถานศึกษา ธนาคาร ร้านค้า เป็นต้น และจากตำนานเมืองลพบุรีได้เล่าว่า เมื่อคราวที่พาลีต่อสู้กับทรพินันได้ตัดหัวของเจ้าทรพีแล้วขว้างเต็มแรง จนหินที่ปิดปากถ้ำกระเด็นไปตามแรง และปลิวไปตกที่แม่น้ำลพบุรี จึงได้มีชื่อเรียกที่นั่นว่า “ตำบลท่าหิน” มาจนทุกวันนี้

ที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท่าหิน แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 60 ที่มาของชื่อหมู่บ้านเขตตำบลท่าหิน

ชุมชนที่	ชื่อชุมชน	ที่มาของชื่อชุมชน
1	ชุมชนบ้านป้อม	จากสภาพภูมิประเทศ
2	ชุมชนสระมนโอราห์	จากเรื่องเล่า
3	ชุมชนไพบรณีย์	จากสภาพภูมิประเทศ
4	ชุมชนร่วมน้ำใจ 1	จากสภาพภูมิประเทศ
5	ชุมชนร่วมน้ำใจ 2	จากสภาพภูมิประเทศ
6	ชุมชนราชมนู	จากสภาพภูมิประเทศ
7	ชุมชนศรีสุริโยทัย	จากประวัติศาสตร์
8	ชุมชนอุดมนิคมวิทยา	จากสภาพภูมิประเทศ
9	ชุมชนวัดคลองสายบัว	จากประวัติศาสตร์
10	ชุมชนตลาดล่าง	จากสภาพภูมิประเทศ
11	ชุมชนนเรศวร	จากประวัติศาสตร์

ตารางที่ 60 (ต่อ)

ชุมชนที่	ชื่อชุมชน	ที่มาของชื่อชุมชน
12	ชุมชนวัดเชิงท่า	จากประวัติศาสตร์
13	ชุมชนทะเลน้อย	จากสภาพภูมิประเทศ
14	ชุมชนอู่รอร่างเก่า	จากประวัติศาสตร์
15	ชุมชนรามเดโช	จากประวัติศาสตร์
16	ชุมชนนครโกษา	จากประวัติศาสตร์
17	ชุมชนสี่หาราษเดโชชัย	จากประวัติศาสตร์
18	ชุมชนประตู่ผี	จากประวัติศาสตร์
19	ชุมชนสันเปาโล	จากประวัติศาสตร์
20	ชุมชนศรีปราชญ์	จากประวัติศาสตร์

รายละเอียดที่มาของชื่อหมู่บ้านตำบลท่าหิน มีดังนี้

1. ชุมชนบ้านป้อม มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชุมชนบ้านป้อม เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ต.ท่าหิน ที่มาของชื่อนี้เนื่องจากในสมัยลพบุรีมีการสร้างป้อมปราการประกอบด้วยกำแพงเมือง ป้อมประตู หอรบของเดิมแข็งแรงมากทั้ง 4 ด้าน มีการสร้างเพิ่มเติมขึ้นในสมัยพระรามศวรเสด็จไปครองเมืองลพบุรี ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้โปรดฯ ให้รื้อกำแพงเมืองเดิมเสียเพราะเกรงข้าศึกจะยึดเป็นที่มั่นและสร้างเพิ่มเติมใหม่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สร้างเฉพาะตอนพระราชวังและป้อมมุมเมือง และสร้างประตูเมืองใหม่ กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2479 เมื่อเทศบาลได้จัดแบ่งขอบเขตเป็นชุมชนต่างๆ จึงได้ตั้งชื่อชุมชนนี้ตามชื่อตัวป้อมที่มีประชาชนเข้ามาอาศัยนั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายบ้านป้อม ตามบริบทที่มาของชื่อ

บ้านป้อม หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี สังเกตได้ว่าจะมีตัวป้อมล้อมรอบอยู่

2. ชุมชนสระมนโอร่า มีที่มาของชื่อจากเรื่องเล่า ดังนี้

ชุมชนสระมนโอร่า เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี แต่เดิมเป็นสระที่ใหญ่มาก ความกว้างจากปากสระเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณร้อยวาเศษ ส่วนความลึกประมาณ 20-30 วา เหตุที่เรียกชื่อนี้เพราะมีลักษณะเป็นสระขนาดใหญ่ เชื่อว่าเป็นสระที่นางมโนราห์เคยมาเล่นน้ำแต่ปัจจุบันมีอาคารพาณิชย์และบ้านเรือนประชาชนปลูกสร้างอยู่ตั้งแต่ขอบบนและรูกล้าลงไปจนเกือบจะเต็มหมดแล้ว ดังนั้นเมื่อเทศบาลมาจัดตั้งชุมชนจึงตั้งชื่อตามประวัติความเป็นมาดังกล่าว (ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายสระมนโอร่า ตามปริบทที่มาของชื่อ

สระมนโอร่า หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ชื่อชุมชนสระมนโอร่า ในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี มีบ้านเรือนประชาชนปลูกตั้งแต่ขอบบนและรูกล้าลงไปจนเกือบจะเต็มหมดแล้ว

3. ชุมชนไผ่ขี้เหล็ก มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชุมชนไผ่ขี้เหล็ก เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ประชาชนที่อาศัยอยู่ก่อนที่จะมีการจัดตั้งชุมชนใช้ชื่อเรียกชุมชนนี้เวลาเดินทางไปมาหาสู่กันว่าอยู่แถวขอยไผ่ขี้เหล็ก เนื่องจากชุมชนอยู่ใกล้กับที่ทำการไผ่ขี้เหล็กดังกล่าว ดังนั้น เมื่อเทศบาลมาจัดตั้งชุมชนจึงตั้งชื่อตามสถานที่ใกล้เคียงและเป็นที่รู้จักนั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายไผ่ขี้เหล็ก ตามปริบทที่มาของชื่อ

ไผ่ขี้เหล็ก หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับที่ทำการไผ่ขี้เหล็ก

4. ชุมชนร่วมน้ำใจ 1 มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชุมชนร่วมน้ำใจ 1 เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี เมื่อเทศบาลมาจัดตั้งชุมชนได้พบปะพูดคุยกันและเห็นความสามัคคีในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และเกิดประโยชน์ของชุมชน จึงได้ตั้งชื่อชุมชนตามความรักสามัคคีของคนในชุมชนว่า ชุมชนร่วมน้ำใจ 1 ดังกล่าว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายร่วมน้ำใจ 1 ตามปริบทที่มาของชื่อ

ร่วมน้ำใจ 1 หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีความรักสามัคคีกันและถูกตั้งขึ้นเป็นชุมชนร่วมน้ำใจ กลุ่มที่ 1

5. เขตชุมชนร่วมน้ำใจ 2 มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชุมชนร่วมน้ำใจ 2 เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี เมื่อเทศบาลมาจัดตั้งชุมชนได้พบปะพูดคุยกันและเห็นความสามัคคีในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ของชุมชน จึงได้ตั้งชื่อชุมชนตามความรักสามัคคีของคนในชุมชนว่า ชุมชนร่วมน้ำใจ 2 ดังกล่าว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายร่วมน้ำใจ 2 ตามปริบทที่มาของชื่อ

ร่วมน้ำใจ 2 หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและถูกตั้งขึ้นเป็นชุมชนร่วมน้ำใจ กลุ่มที่ 2

7. เขตชุมชนราชมณู มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชุมชนราชมณู เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี แต่เดิมประชาชนจะเรียกชุมชนนี้ว่าตรอกขี้หมู เนื่องจากลักษณะของชุมชนที่ประชาชนตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ เป็นทางลาดจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ เวลาฝนตกลงมาทำให้พื้นที่แฉะน้ำซึ่งเป็นดินมักจะละและลื่นเหมือนขี้หมู ต่อมาเห็นว่าชื่อเดิมนี้ไม่เพราะจึงตั้งชื่อใหม่ว่า ชุมชนราชมณู

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายราชมนู ตามปริบทที่มาของชื่อ

ราชมนู หมายถึง หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีการรวมตัวกันของประชาชน โดยใช้ชื่อชุมชนราชมนู

8 ชื่อชุมชนศรีสุริโยทัย มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

ชุมชนศรีสุริโยทัยเป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรีเริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนเมื่อพ.ศ.2538 โดยการรวมตัวกันของประชาชนและใช้ชื่อวงเวียนศรีสุริโยทัย ตั้งเป็นชื่อชุมชนด้วยลพบุรีเป็นเมืองเก่ายังคงมีความสำคัญทั้งในด้านเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งพาณิชยกรรม ซึ่งวงเวียนศรีสุริโยทัยอยู่ในแผนการวางผังเมืองมาตั้งแต่สมัยจอมพลป. พิบูลสงครามแล้ว ชุมชนศรีสุริโยทัย มีพื้นที่โดยประมาณ 40 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ในความดูแลของมณฑลทหารบกที่ 13 (สัมภาษณ์นายมนตรี เชียงหลิว ประธานชุมชนศรีสุริโยทัย)

ความหมายศรีสุริโยทัย ตามปริบทที่มาของชื่อ

ศรีสุริโยทัย หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีการรวมตัวกันของประชาชน โดยใช้ชื่อวงเวียนศรีสุริโยทัย

9 ชื่อชุมชนอนุชนนิมิตวิทยา มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชุมชนอนุชนนิมิตวิทยา เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ประชาชนที่อาศัยอยู่ก่อนมีการจัดตั้งชุมชนใช้ชื่อเรียกชุมชนนี้เวลาเดินทางไปมาหาสู่กันว่าอยู่แถวชอยอนุชนนิมิตวิทยา เนื่องจากชุมชนอยู่ใกล้กับสถานีอนุชนนิมิตวิทยาดังกล่าว ดังนั้น เมื่อเทศบาลมาจัดตั้งชุมชนจึงตั้งชื่อตามสถานที่ใกล้เคียงและเป็นที่รู้จักนั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายอุตุนิยมวิทยา ตามปริบทที่มาของชื่อ

อุตุนิยมวิทยา หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใกล้สถานที่ราชการคือสถานีอุตุนิยมวิทยา

11. ชื่อชุมชนวัดคลองสายบัว มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงให้ขุดคลองตั้งแต่ปากจั่นมาสระแก้ว แล้วขุดคลองจากสระลงคลองท่าคูเมือง (เดี๋ยวนี้เรียกคลองสระบัวหรือคลองสายบัว) คูเมืองชั้นนอกนี้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2204 แต่เดิมสันนิษฐานว่าน่าจะมีกบัวอยู่ในคลองนี้ด้วยและสถานที่นี้ตั้งอยู่ใกล้กับวัด ดังนั้น เมื่อเทศบาลมาจัดตั้งชุมชนจึงตั้งชื่อตามสถานที่ใกล้เคียงและเป็นที่ยุ้จักนั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายวัดคลองสายบัว ตามปริบทที่มาของชื่อ

วัดคลองสายบัว หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใกล้วัดซึ่งมีคลองที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงให้ขุดคลองตั้งแต่ปากจั่นมาสระแก้ว แล้วขุดคลองจากสระลงคลองท่าคูเมือง (เดี๋ยวนี้เรียกคลองสระบัวหรือคลองสายบัว) คูเมืองชั้นนอกนี้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2204

10. ชื่อชุมชนตลาดล่าง มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชุมชนตลาดล่าง ตั้งอยู่ในตลาดซึ่งจะมีแม่ค้านำสินค้ามาขาย ขณะเดียวกันก็มีบ้านเรือนในบริเวณนี้ด้วยและประชาชนส่วนใหญ่ก็คือพ่อค้าแม่ค้านั่นเอง นับเป็นย่านการค้าที่เก่าแก่ตั้งอยู่แนวถนนพระราม ซึ่งเป็นถนนที่ทอดตัวยาวเลียบบแม่น้ำลพบุรี เริ่มตั้งแต่มุมกำแพงพระนารายณ์ราชนิเวศน์ไปจนถึงตลาดท่าโพธิ์ความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ปัจจุบันยังคงเห็นกิจกรรมค้าขายแบบเดิมอยู่ตลาดล่างนี้เชื่อมต่อระหว่างตลาดบนเมือง เหตุที่เรียกว่าตลาดล่างนี้น่าจะเป็นเพราะว่าตั้งอยู่ในส่วนของเนินตลาดที่ลาดต่ำลงมา จึงอยู่ต่ำกว่าตลาดบนเมือง ดังนั้น เมื่อเทศบาลมาจัดตั้งชุมชนจึงตั้งชื่อตามสถานที่ใกล้เคียงและเป็นที่ยุ้จัก

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายตลาดล่าง ตามปริบทที่มาของชื่อ

ตลาดล่าง หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ในตลาดจะมีแม่ค้านำสินค้ามาขายขณะเดียวกันก็มีบ้านเรือนอยู่ในบริเวณนี้ด้วยและชาวบ้านส่วนใหญ่ก็คือพ่อค้าแม่ค้านั่นเอง เมื่อมีการจัดตั้งชุมชนนี้จึงใช้ชื่อว่าชุมชนตลาดล่าง ถือว่าเป็นส่วนต่อจากตลาดบนเมือง

11. ชื่อชุมชนนเรศวร มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

ชุมชนนเรศวร เป็นชุมชนในเขตเมืองทหารที่เข้มแข็งทางกองกำลังอยู่แล้ว ประกอบกับการใช้ชื่อตั้งเป็นค่ายสมเด็จพระนเรศวรด้วย เพื่อเป็นการระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนเรศวรที่มีต่อประเทศไทย จึงนำพระนามของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มาตั้งเป็นชื่อชุมชนนเรศวร ดังกล่าว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายนเรศวร ตามปริบทที่มาของชื่อ

นเรศวร หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีการใช้ชื่อตั้งเป็นค่ายสมเด็จพระนเรศวร เพื่อเป็นการระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่มีต่อประเทศไทย จึงนำพระนามของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มาตั้งเป็นชื่อชุมชนนเรศวรดังกล่าว

12. เขตชุมชนวัดเชิงท่า มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

ชุมชนวัดเชิงท่า เป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี อยู่ใกล้กับวัดเชิงท่า เดิมเรียกว่า วัดท่าเกวียน เป็นวัดโบราณสร้างขึ้นก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งชุมชนนี้ติดกับพระนารายณ์ราชินีเวสน์ จึงได้ตั้งชื่อชุมชนตามชื่อวัดที่มีความสำคัญอยู่ในบริเวณนั้นนั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายวัดเชิงท่า ตามปริบทที่มาของชื่อ

วัดเชิงท่า หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับวัดเชิงท่า เดิมเรียกว่า วัดท่าเกวียน เป็น

วัดโบราณสร้างขึ้นก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชุมชนนี้ติดกับพระนารายณ์ราชนิเวศน์ จึงได้ตั้งชื่อชุมชนตามชื่อวัดที่มีความสำคัญอยู่ในบริเวณนั้นนั่นเอง

13 ชื่อชุมชนทะเลน้อย มีที่มาของชื่อจากสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

ชุมชนทะเลน้อย เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ด้วยแต่เดิมนั้นบริเวณนี้มีแอ่งน้ำ ลักษณะเป็นแอ่งเล็กๆ เกิดขึ้นอยู่มาเนิ่นนานแล้ว มีลักษณะพิเศษที่น้ำในแอ่งนี้ไม่เคยเหือดแห้งจนเป็นที่สังเกตของประชาชน แต่แหล่งน้ำในบริเวณใกล้เคียงกันนั้นกลับแห้งแล้งไม่มีน้ำ จึงทำให้ประชาชนเรียกชื่อชุมชนนี้ว่า “ชุมชนทะเลน้อย” ตามลักษณะพื้นที่นั่นเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายทะเลน้อย ตามปริบทที่มาของชื่อ

ทะเลน้อย หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีแอ่งน้ำเล็กๆ อยู่

14 ชื่อชุมชนอุรุทรางเก่า มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2498 จอมพลป. พิบูลสงคราม ได้มาเป็นประธานเปิดการเดินรถรางที่เมืองลพบุรี ซึ่งรถรางสายนี้มีความยาว 48 กิโลเมตร โดยที่ในต่างจังหวัดของประเทศไทย ลพบุรีเป็นจังหวัดแรกและจังหวัดเดียว ที่มีรถรางใช้ในอดีตและใช้เรื่อยมา จนถึงวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2505 ได้เลิกกิจการไป สาเหตุสำคัญเนื่องจากรถรางเล่นซ้ำกว่ารถเมล์ จึงกีดขวางการจราจรของรถยนต์และประชาชนไม่นิยมใช้ เพื่อเป็นการระลึกถึงความสำคัญนี้ ประชาชนจึงนำชื่อมาตั้งเป็นชื่อชุมชนว่า “อุรุทรางเก่า” ตามสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ใกล้กันเอง

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายอุรุทรางเก่า ตามปริบทที่มาของชื่อ

อุรุทรางเก่า หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่เคยมีอุการเดินรถรางเก่าแก่ แต่ได้เลิกกิจการไปเนื่องจากกีดขวางการจราจรของรถยนต์และไม่นิยมใช้ เพื่อเป็นการระลึกถึงความสำคัญนี้ ประชาชนจึงนำชื่อมาตั้งเป็นชื่อชุมชนว่า “อุรุทรางเก่า” ตามสภาพที่ตนเองอาศัยอยู่ใกล้กันเอง

15. ชื่อชุมชนรามเดโช มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

ชุมชนรามเดโชนี้เป็นชื่อของพระยารามเดโช (ชื่อเดิมน้อย) เป็นนักรบที่สำคัญในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยพระยาโกษาเหล็กและพระยารามเดโชชัย เคยได้ไปเรียนวิชาหยาตัวได้กับพระพิรอด ในสมัยที่ติดตามสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ไปศึกษาหาความรู้จนถึงในป่าใหญ่ เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดี ประชาชนจึงร่วมกันนำชื่อมาตั้งเป็นชื่อชุมชนว่า “ชุมชนรามเดโช”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายรามเดโช ตามปริบทที่มาจากชื่อ

รามเดโช หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใช้ชื่อของพระยารามเดโช ซึ่งเป็นนักรบที่สำคัญในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดี

16. ชื่อชุมชนนครโกษา มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

ชุมชนนครโกษา แต่เดิมนั้นบริเวณนี้เป็น วัดนครโกษา ตั้งอยู่ทางเหนือสถานีรถไฟลพบุรี ใกล้กับศาลพระกาฬ เดิมเป็นเทวสถานของขอม มีพระปรางค์แบบลพบุรี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 อยู่ด้านหน้า แต่พระพุทธรูปปูนปั้นแบบอุทองบนปรางค์นั้นสร้างเพิ่มเติมขึ้นมาในภายหลัง ดังนั้นจึงเรียกว่า “ชุมชนนครโกษา” ตามสถานที่ใกล้เคียงดังกล่าว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายนครโกษา ตามปริบทที่มาจากชื่อ

นครโกษา หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่เดิมนั้นเป็นเทวสถานของขอม เรียกว่าวัดนครโกษา ตั้งอยู่ทางเหนือสถานีรถไฟลพบุรี ใกล้กับศาลพระกาฬ

17. ชื่อชุมชนสี่หราชเดโชชัย มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

สี่หราชเดโชชัย เป็นชื่อของแม่ทัพในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรดเกล้าฯ ให้ ออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก) และพระยาสี่หราชเดโชชัยเป็นแม่ทัพยกกองทัพไปตีเมืองพุกามเข้าล้อม กรุงพุกามอยู่ปีหนึ่ง เมื่อตีไม่ได้จึงยกทัพกลับเมื่อ พ.ศ.2207 ประชาชนเห็นความสามารถและความสำคัญของพระยาสี่หราชเดโชชัย จึงนำนามของท่านมาตั้งเป็นชื่อชุมชนว่า “ชุมชนสี่หราชเดโชชัย”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายสี่หราชเดโชชัย ตามปริบทที่มาของชื่อ

สี่หราชเดโชชัย หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่เป็นชื่อของแม่ทัพในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชผู้มีความสามารถ

18. ชื่อชุมชนประตูลี มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

ประตูลีหรือประตูเมืองช่องกูด คือ ทางเข้า-ออกเมืองที่มีทั้งหมด 8 ช่อง โดยทางทิศตะวันออกมีประตูที่สำคัญของเมืองชื่อ “ประตูลี” ใช้เป็นช่องทางในการนำศพผู้ตายจากเมืองไป ฌาปนกิจภายนอกเมือง ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือกันอย่างเคร่งครัดในอดีต ต่อมาเมื่อมีประชาชนเข้ามาอาศัยในบริเวณนี้จึงเรียกชื่อชุมชนตามสถานที่ใกล้เคียงนี้ว่า “ชุมชนประตูลี”

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายประตูลี ตามปริบทที่มาของชื่อ

ประตูลี หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่มีประตูลีหรือประตูเมืองช่องกูด ใช้เป็นช่องทางในการนำศพผู้ตายจากเมืองไป ฌาปนกิจภายนอกเมือง ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือกันอย่างเคร่งครัดในอดีตต่อมา มีประชาชนเข้ามาอาศัยในบริเวณนี้จึงเรียกชื่อชุมชนตามสถานที่ใกล้เคียงนี้ว่า “ชุมชนประตูลี”

19 ชื่อชุมชนสันเปาโล มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

ชุมชนสันเปาโลเป็นชื่อวัดในคริสต์ศาสนา สมเด็จพระนารายณ์ได้พระราชทานที่ดินให้บาทหลวงชาวฝรั่งเศสสร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พักอาศัยและคูหา ลักษณะของสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบผสมระหว่างไทยกับยุโรป สภาพของโบราณสถานมีเหลือเพียงแนวฐานและผนังอาคารก่ออิฐ ที่มีร่องรอยประตูซุ้มรูปวงโค้งแบบยุโรปและหอคูดาวทรงสูงรูป 8 เหลี่ยม คำว่า สันเปาโลเป็นชื่อที่คล้ายกับชื่อ ซางโต เปาโล เป็นภาษาโปรตุเกส ซึ่งเป็นชื่อของโบสถ์คณะเยซุอิต ที่พระนครศรีอยุธยา หรืออาจเพี้ยนมาจากคำว่า เซนต์ ปอล ก็ได้ กรมศิลปากร ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2479

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายสันเปาโล ตามปริบทที่มาของชื่อ

สันเปาโล หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่ใช้ชื่อของโบสถ์คณะเยซุอิต ในคริสต์ศาสนาที่พระนครศรีอยุธยา ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ได้พระราชทานที่ดินให้บาทหลวงชาวฝรั่งเศสสร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา เป็นที่พักอาศัยและคูหา ลักษณะของสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบผสมระหว่างไทยกับยุโรป สภาพของโบราณสถานมีเหลือเพียงแนวฐานและผนังอาคารก่ออิฐ ที่มีร่องรอยประตูซุ้มรูปวงโค้งแบบยุโรปและหอคูดาวทรงสูงรูป 8 เหลี่ยม

20 ชื่อชุมชนศรีปราชญ์ มีที่มาของชื่อจากประวัติศาสตร์ ดังนี้

ชื่อศรีปราชญ์นี้ เป็นชื่อของกวีในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประชาชนในชุมชนเห็นความสามารถและความสำคัญของชื่อศรีปราชญ์ เมื่อเทศบาลมาจัดตั้งชุมชนจึงนำมาตั้งเป็นชื่อเพื่อระลึกถึงความสามารถดังกล่าว

(ข้อมูลจากเอกสารสำนักงานเทศบาลเมืองลพบุรี)

ความหมายศรีปราชญ์ ตามปริบทที่มาของชื่อ

ศรีปราชญ์ หมายถึง บริเวณที่ชุมชนตั้งอยู่เป็นชื่อของกวีในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประชาชนเห็นความสามารถและความสำคัญของศรีปราชญ์ จึงนำมาตั้งเป็นชื่อชุมชน

นอกจากนี้ ยังพบชื่อหมู่บ้านที่ไม่ปรากฏความหมายแน่ชัด จำนวน 3 ชื่อ ได้แก่ บ้านบางบำหรุ (หมู่ที่ 2 ต.โพธิ์ตรุ) บ้านสามบาท (หมู่ที่ 6 ต.โพธิ์ตรุ) และบ้านหนองแก้ว (หมู่ที่ 11 ต.บางขันหมาก)

ผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งมีประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานแสดงที่มาและความหมายของชื่อ มีส่วนสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศประวัติศาสตร์ตำนานหรือเรื่องเล่า ดังนี้

1. ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
จากสภาพภูมิประเทศ พบจำนวน 128 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 75.30 ของชื่อหมู่บ้าน ได้แก่

บ้านคอกกระบือ	บ้านหนองปลิง	บ้านดอนมะกัก	บ้านบ่อแก้ว
บ้านเสาธง	บ้านสุขจี	บ้านสามแยก	บ้านธรณี
บ้านคลองจิ้น	บ้านคลองปรึก	บ้านคลองท่าควาย	บ้านสี่คลอง
บ้านคลองยายคล้าย	บ้านคลองบางปี	บ้านไผ่ขวาง	บ้านคลองตาปิ่น
บ้านคิ่งนาบุญ	บ้านทองลาด	บ้านมะนาวหวาน	บ้านไผ่กระดาน
บ้านโพธิ์ตรุ	บ้านข่อยกลาง	บ้านข่อยเหนือ	บ้านไผ่ลาน
บ้าน โลกคราม	บ้านต้นไทร	บ้านไผ่แหลม	บ้านข่อยใต้
บ้าน โลกกะดิน	บ้านน้อย	บ้านโปรงน้อย	บ้านขุนนวน
บ้านไร่	บ้านป่าสัก-โคกม่วง	บ้านใหม่	บ้านกกโก
บ้านดอนโพธิ์	บ้านดอนโพธิ์ใต้	บ้านไทรช้อย	บ้านสามหลัง
บ้านท่าข้าม	บ้านหัววัง	บ้านเกาะ	บ้านหัวขมิ้น
บ้าน โลกคูม	บ้านหัวยสามพันตา	บ้านหนองแกเตี้ย	บ้านน้ำซับ
บ้านหัวส้ม	บ้านหัวจันทร์	บ้านหัวบง	บ้านหนองหอย
บ้านศิริวงศ์	บ้านชอย 5	บ้านศูนย์หนึ่งพัฒนา	บ้านหัวเสาร
บ้านสระวัง	บ้านร่วมใจ	บ้านดงจำปา	บ้านนิคม 1
บ้านท่าเตี้ยใหญ่	บ้านท่าเตี้ยน้อย	บ้านนิคม 2	บ้านหนองถ้ำ
บ้านซับเสือแมบ	บ้านนิคม 3	บ้านหัวเปี่ยม	บ้านกมะเกลือ
บ้านป่าตาล	บ้านป่าหวายทุ่ง	บ้าน โลกขยาย	บ้านดอนคู่
บ้านถนนใหญ่	บ้านหนองแหม	บ้านท่าแค	บ้านป่ากล้วย

บ้านโคกพุดชา	บ้านโพธิ์ราย	บ้านคลองจิวราย	บ้านท้องคุ้ง
บ้านบางชัน	บ้านคลองสะแก	บ้านคลองยายนาค	บ้านกุ่ม
บ้านคลองยายนุ่น	บ้านคลองศาลเจ้า	บ้านจิวราย	บ้านวัดกำแพง
บ้านศาลาลอย	บ้านคงตาล	บ้านคลองยายรักษ์	บ้านกระแซง
บ้านใหญ่	บ้านคลองตานาค	บ้านหัวกระทุ่ม	บ้านวัดหลวง
บ้านสามเรือน	บ้านโรงหนอง	บ้านคลองกุ่ม	บ้านโคกดอกไม้
บ้านหาดทราย	บ้านต้นสะตือเล็ก	บ้านต้นสะตือใหญ่	บ้านท่าควาย
บ้านหัวช้าง	บ้านท่าศาลา	บ้านเขาหนีบ	บ้านน้ำจั้น
บ้านสระมะเกลือ	บ้านพระนารายณ์	บ้านดงสวอง	บ้านหนองบัวขาว
บ้านโนนหัวช้าง	บ้านบ่อเงิน	บ้านบางบำหรุ	บ้านหนองแถม
บ้านไผ่แตง	บ้านหนองแก้ว	บ้านหนองผักตบ	บ้านสามบาท
ชุมชนบ้านป้อม	ชุมชนไปรษณีย์	ชุมชนราชมนู	ชุมชนอุตุนิยมหาวิทยาลัย
ชุมชนทะเลน้อย	ชุมชนตลาดล่าง	ชุมชนร่วมน้ำใจ 1	ชุมชนร่วมน้ำใจ 2

2 ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จากประวัติศาสตร์ พบจำนวน 16 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 94 ของชื่อหมู่บ้าน ได้แก่

บ้านสะพานอิฐ	บ้านพระที่นั่งเย็น	บ้านถนนแค	บ้านตะลุง
บ้านสระเสวย	ชุมชนวัดเชิงท่า	ชุมชนวัดคลองสายบัว	ชุมชนนเรศวร
ชุมชนอุร์ธรางเก่า	ชุมชนรามเดโช ชู	ชุมชนนครโกษา	ชุมชนประตูลี
ชุมชนสี่หาราชเดโชชัย	ชุมชนศรีปราชญ์	ชุมชนศรีสุริโยทัย	ชุมชนสันเปาโล

3 ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จากตำนาน พบจำนวน 16 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 94 ของชื่อหมู่บ้าน ได้แก่

บ้านโคกกระเทียม	บ้านเขาพระงาม	บ้านโพธิ์เก้าต้น	บ้านโพธิ์ผีให้
บ้านฟ้าลงมัน	บ้านดาบ	บ้านท่ามะขาม	บ้านโค้งธนู
บ้านโพธิ์น้ำออบ	บ้านท่ากระยาง	บ้านหินสองก้อน	บ้านบางพุทไธ
บ้านบางชันหมาก	บ้านคลองบางชันหมาก	บ้านบางชันหมากเหนือ	บ้านบางชันหมากใต้

4 ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จากเรื่องเล่า พบจำนวน 10 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.88 ของชื่อหมู่บ้าน ได้แก่

บ้านโคกลำพาน	บ้านดงน้อย	บ้านศิระชะกระบือ	บ้านไคโสน
บ้านไคยาว	บ้านท่าเกวียน	บ้านกรอกตาซัง	บ้านหนองแฝกเลื่อม
บ้านโพธิ์หัวช้าง	ชุมชนสระมนโรรักษ์		

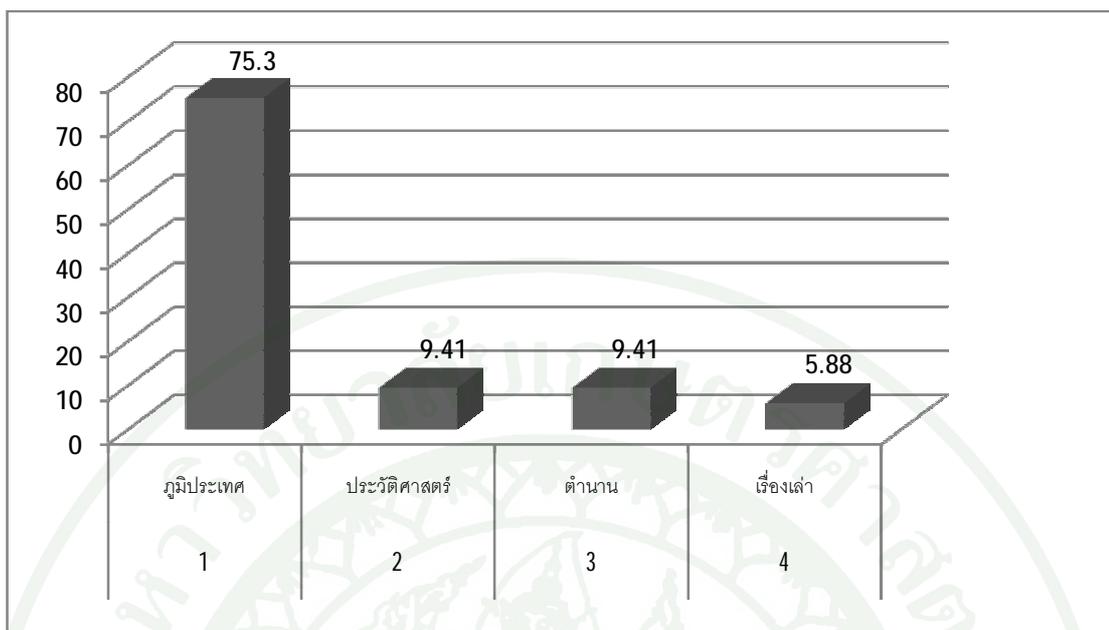
จากการศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เกี่ยวกับที่มาและความหมาย ปรากฏว่ามีส่วนสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ ตำนานหรือเรื่องเล่า สามารถสรุปเรียงลำดับที่พบจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดได้ในรูปตาราง ดังนี้

ตารางที่ 61 ประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานแสดงความสัมพันธ์กับที่มาและความหมายของชื่อ

ที่	ประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานแสดงความสัมพันธ์กับที่มาและความหมายของชื่อ	จำนวนชื่อ	คิดเป็นร้อยละ
1	ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ	128	75.30
2	ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์	16	9.41
3	ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับตำนาน	16	9.41
4	ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า	10	5.88
	รวม	170	100

จากตาราง แสดงถึงการศึกษาคือหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ให้เห็นว่าประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานแสดงความสัมพันธ์กับที่มาและความหมายของชื่อเรียงลำดับที่พบจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้ พบมากที่สุดเป็นที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ พบรองลงมาเป็นที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ และตำนาน พบจำนวนน้อยที่สุดเป็นที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า

เพื่อให้เห็นภาพร้อยละประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานแสดงความสัมพันธ์กับที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงสร้างแผนภูมิแท่งแสดง ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ร้อยละประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานแสดงความสัมพันธ์กับที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

จากแผนภูมิแท่งข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานแสดงความสัมพันธ์กับที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี พบว่าชื่อหมู่บ้านแสดงความสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศปรากฏมากที่สุด รองลงมาเป็นชื่อหมู่บ้านแสดงความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และตำนาน และที่พบเป็นจำนวนน้อยที่สุดเป็นชื่อหมู่บ้านแสดงความสัมพันธ์กับเรื่องเล่า

22 ความสัมพันธ์ของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้เกณฑ์ของ นื่องนุช มณีอินทร์ (1984: 43-58) เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยพิจารณาจากความหมายของส่วนประกอบหลักที่ปรากฏอยู่ในโครงสร้างชื่อหมู่บ้าน ซึ่งมีความสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานสามารถจำแนกได้ 8 กลุ่ม คือ

1. การตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ พบคำที่มีส่วนประกอบหลักของชื่อ แสดงลักษณะภูมิประเทศอันหมายถึง แหล่งน้ำ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกได้ ดังนี้

1) คลอง หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งมีลักษณะเป็นทางน้ำหรือลำน้ำ พบ 15 ชื่อ ได้แก่

บ้านคลองบางปี	บ้านคลองจิน	บ้านคลองปริก	บ้านคลองตาปิ่น
บ้านคลองยายคล้าย	บ้านคลองสะแก	บ้านคลองจิวราช	บ้านคลองยายนาค
บ้านคลองยายนุ่น	บ้านคลองศาลเจ้า	บ้านคลองยายรักษ์	บ้านคลองตานาค
บ้านคลองท่าควาย	บ้านคลองกุ่ม	บ้านคลองบางชันหมาก	

2) หนอง หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งมีลักษณะเป็นแอ่งน้ำ พบ 9 ชื่อ ได้แก่

บ้านหนองปลิง	บ้านหนองแกเตี้ย	บ้านหนองหอย	บ้านหนองถ้ำ
บ้านหนองแฝกเลื่อม	บ้านหนองแหม	บ้านหนองบัวขาว	บ้านหนองแก้ว
บ้านหนองผักตบ			

3) ท่า หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมีลักษณะเป็นฝั่งน้ำ สำหรับคนขึ้นลงหรือจอดเรือหรือสัตว์ใช้ขึ้นลงน้ำ พบ 9 ชื่อ ได้แก่

บ้านท่าเกวียน	บ้านท่ามะขาม	บ้านท่าข้าม	บ้านท่าแค
บ้านท่าเตือใหญ่	บ้านท่าเตือน้อย	บ้านท่ากระยาง	บ้านท่าศาลา
บ้านท่าควาย			

4) **ห้วย** หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมีลักษณะเป็นแอ่งลึกกว้างมีทางน้ำไหลจากภูเขา มักมีน้ำขังอยู่ตลอดปี พบ 7 ชื่อ ได้แก่

บ้านห้วยขมิ้น บ้านห้วยเปี่ยม บ้านห้วยจันทร์ บ้านห้วยบง
บ้านห้วยส้ม บ้านห้วยเสาร้ บ้านห้วยสามพันตา

5) **บาง** หมายถึง ทางน้ำเล็กๆ ที่ไหลขึ้นลงตามระดับน้ำในแม่น้ำ ลำคลองหรือทะเล ตำบลบ้านที่อยู่หรือเคยอยู่ริมบางหรือในบริเวณที่เป็นบางมาก่อน พบ 6 ชื่อ ได้แก่

บ้านบางพุทโธ บ้านบางขันหมาก บ้านบางขันหมากใต้ บ้านบางขัน
บ้านบางบำหรุ บ้านบางขันหมากเหนือ

6) **สระ** หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมีลักษณะเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่ พบ 4 ชื่อ ได้แก่

ชุมชนสระมนโรร่าห์ บ้านสระมะเกลือ บ้านสระเสวย บ้านสระวัง

7) **น้ำ** หมายถึง บริเวณที่มีลักษณะเป็นแหล่งน้ำ พบ 2 ชื่อ ได้แก่ บ้านน้ำซับ บ้านน้ำจั้น

8) **บ่อ** หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมีลักษณะเป็นช่องลึกลงไปในดินหรือหิน เป็นแหล่งที่เกิดของบางสิ่งบางอย่าง พบ 2 ชื่อ ได้แก่ บ้านบ่อแก้ว บ้านบ่อเงิน

9) **ทะเล** หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมีลักษณะเป็นห้วงน้ำที่เว้งกว้าง พบ 1 ชื่อ ได้แก่ ชุมชนทะเลน้อย

10) **ชื่อกุ้ง** หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมีลักษณะส่วนโค้งของสองฝั่งน้ำยาวหรืออ้อมไปอีกทาง พบ 1 ชื่อ ได้แก่ บ้านกุ้งนาบุญ

11) **ท้อง** หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งส่วนกลางของลำน้ำมีลักษณะโค้งอ้อมไปอีกทาง พบ 1 ชื่อ ได้แก่ บ้านท้องกุ้ง

12) **หาด** หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมีลักษณะเป็นเนินลาดลงไปในน้ำหรือบริเวณที่ตื้นเขินเป็นเนินกลางน้ำ ส่วนมากเป็นเนินทราย พบ 1 ชื่อ ได้แก่ บ้านหาดทราย

13) ชับ หมายถึง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ภายใต้อินดินมีลักษณะน้ำซึมอยู่ พบ 1 ชื่อ ได้แก่ บ้านชับเสือเมบ

2) การบอกทิศทาง ตำแหน่งหรือแสดงลักษณะเด่นของหมู่บ้าน คำแสดงภูมิประเทศ ลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติที่ปรากฏ ทำให้เห็นการระบุทิศทางและตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน รวมทั้งลักษณะเด่นของพื้นที่บริเวณหมู่บ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกได้ ดังนี้

1) บอกลักษณะปริมาณ จำนวน หมายถึง ยอดรวมที่กำหนดนับไว้เป็นส่วนๆ หรือ จำนวนที่เกิดจากการนับ พบ 13 ชื่อ ได้แก่

บ้านสามแยก	บ้านสามหลัง	บ้านสามเรือน	บ้านสามบาท
บ้านซอย 5	บ้านนิคม 1	บ้านนิคม 2	บ้านนิคม 3
บ้านสี่คลอง	บ้านน้อย	บ้านโปร่งน้อย	บ้านใหม่
บ้านใหญ่			

2) บอกสิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง วัตถุที่สร้างขึ้นสำหรับใช้การต่างๆ เป็นเครื่องมือที่อำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ พบ 6 ชื่อ ได้แก่

บ้านดาบ	บ้านกระแซง	บ้านถนนแค	บ้านถนนใหญ่
ชุมชนอุ้งรางเก่า	บ้านโรงหนอง		

3) บอกลักษณะเด่นส่วนหัว หมายถึง บริเวณที่มีลักษณะเป็นส่วนแห่งสิ่งของบางอย่าง ที่อยู่ข้างหน้าหรือข้างต้นน้ำ พบ 4 ชื่อ ได้แก่

บ้านศิระกระบือ	บ้านหัวกระทุ่ม	บ้านหัววัง	บ้านหัวช้าง
----------------	----------------	------------	-------------

4) บอกที่ตั้งและทิศทาง หมายถึง บริเวณที่มีลักษณะเด่นบอกถึงตำแหน่งที่ตั้งและทิศทาง พบ 3 ชื่อ ได้แก่

บ้านกรอกตาซัง	ชุมชนไพรขณีย์	ชุมชนอุตุนิยมวิทยา
---------------	---------------	--------------------

5) **บอกสิริมงคล** หมายถึง คำที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองแก่ผู้อยู่อาศัย พบ 3 ชื่อ
ได้แก่

บ้านสุขจี

บ้านธรรณี

บ้านพระนารายณ์

6) **บอกลักษณะเด่นที่เป็นหิน** หมายถึง ที่ดินที่มีส่วนประกอบของแร่หลายชนิดรวมตัว
กันอยู่ตามธรรมชาติ พบ 1 ชื่อ ได้แก่ บ้านหินสองก้อน

3) **การเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชน** สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของลักษณะการรวมตัว
กันจากชุมชนแบบเดิมเป็นชุมชนแบบใหม่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกได้ ดังนี้

1) **เหตุการณ์สำคัญ** หมายถึง เรื่องที่เกิดขึ้นมีความเป็นพิเศษกว่าธรรมดาแสดง
เครื่องหมายให้จดจำ มีการรวมตัวกันเป็นชุมชน พบ 7 ชื่อ ได้แก่

บ้านเสาชิง

บ้านพระที่นั่งเย็น

บ้านตะลุง

ชุมชนนครโกษา

บ้านสะพานอิฐ

ชุมชนประตูลี

ชุมชนบ้านป้อม

2) **ชื่ออนุสรณ์** หมายถึง เครื่องระลึกหรือที่ระลึกเป็นการยกย่องแก่บุคคล พบ 7 ชื่อ
ได้แก่

ชุมชนราชมนู

ชุมชนศรีสุริโยทัย

ชุมชนนเรศวร

ชุมชนรามเดโช

ชุมชนศรีปราชญ์

ชุมชนสันเปาโล

ชุมชนสีหราชเดโชชัย

3) **ความร่วมมือร่วมใจ** หมายถึง การมีส่วนร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นึกคิดอย่าง
เดียวกัน จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน พบ 4 ชื่อ ได้แก่

บ้านศูนย์หนึ่งพัฒนา

ชุมชนร่วมน้ำใจ 1

ชุมชนร่วมน้ำใจ 2

บ้านร่วมใจ

บ้านเกาะ

4) **อาชีพเลี้ยงสัตว์** หมายถึง ชื่อที่แสดงถึงการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ของคนในชุมชน
พบ 1 ชื่อ ได้แก่ บ้านคอกกระบือ

5) **อาชีพค้าขาย** หมายถึง ชื่อที่แสดงถึงการประกอบอาชีพของคนในชุมชน พบ 1 ชื่อ
ได้แก่ ชุมชนตลาดล่าง

4 ลักษณะภูมิประเทศแบบพื้นที่สูง มีคำแสดงลักษณะเฉพาะต่างๆ สะท้อนให้เห็นลักษณะทางกายภาพแบบพื้นที่สูง บอกความหมายที่แตกต่างและบอกลักษณะเด่นของพื้นที่ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกได้ ดังนี้

1) โลก หมายถึง บริเวณที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึงมีลักษณะเป็นดินนูนสูงชันคล้ายเนิน พบ **9** ชื่อ ได้แก่

บ้านโลกกระเทียม	บ้านโลกคราม	บ้านโลกกะถิน	บ้านโลกม่วง
บ้านโลกลำพาน	บ้านโลกพุดชา	บ้านโลกขยาย	บ้านโลกตุม
บ้านโลกดอกไม้			

2) ดอน หมายถึง บริเวณที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึง พบ **4** ชื่อ ได้แก่

บ้านดอนโพธิ์	บ้านดอนโพธิ์ใต้	บ้านดอนมะกัก	บ้านดอนคู่
--------------	-----------------	--------------	------------

3) เขา หมายถึง บริเวณที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึงมีลักษณะเป็นเนินสูง พบ **3** ชื่อ ได้แก่

บ้านเขาพระงาม	บ้านคีรีวงศ์	บ้านเขาหนิบ
---------------	--------------	-------------

4) โนน หมายถึง บริเวณที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึงมีลักษณะเป็นดินนูนสูงชัน พบ **1** ชื่อ ได้แก่

บ้านโนนหัวช้าง

5) ไร่ หมายถึง ที่ดินสำหรับทำการเพาะปลูกพืชหรือต้นไม้ในที่ดอน พื้นที่ราบใช้เพาะปลูกพืช พบ **1** ชื่อ ได้แก่ บ้านไร่

5. ความหลากหลายของพืชพรรณ กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของพรรณไม้หลายชนิด แสดงถึงการนิยมนำชื่อพืชมาใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกได้ ดังนี้

1) พรรณไม้ หมายถึง ต้นไม้หลากหลายชนิด พบ **17** ชื่อ ได้แก่

บ้านต้นไทร	บ้านขุนนวน	บ้านไทรย้อย	บ้านจิวราย
บ้านต้นสะตือใหญ่	บ้านต้นสะตือเล็ก	บ้านกกโก	บ้านไผ่ขวาง
บ้านกมทะเลือ	บ้านไผ่กระดาน	บ้านไผ่ลาน	บ้านไผ่เตร

บ้านไผ่แหลม บ้านข่อยเหนือ บ้านข่อยกลาง บ้านข่อยใต้
บ้านทองลาด

2) พืชผัก หมายถึง ชื่อพืชผักที่นำมาประกอบอาหารได้ พบ **2** ชื่อ ได้แก่
บ้านมะนาวหวาน บ้านกุ่ม

6 ความสำคัญของวัดและศาสนา มีค่าแสดงชื่อเฉพาะให้เห็นความสำคัญของวัด ความศรัทธาและความผูกพันทางพุทธศาสนา ที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกได้ ดังนี้

1) ต้นโพธิ์ หมายถึง ชื่อต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พบ **6** ชื่อ ได้แก่
บ้านโพธิ์ศิไให้ บ้านโพธิ์ตรู บ้านโพธิ์น้ำอบ บ้านโพธิ์ราย
บ้านโพธิ์เก้าต้น บ้านโพธิ์หัวช้าง

2) วัด หมายถึง สถานที่ทางศาสนาที่อยู่ของสงฆ์ พบ **5** ชื่อ ได้แก่
บ้านวัดกำแพง บ้านวัดหลวง บ้านศาลาลอย ชุมชนวัดเชิงท่า
ชุมชนวัดคลองสายบัว

7. ความสำคัญของพื้นที่ป่า มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิต พบคำที่แสดงลักษณะภูมิประเทศเรียกพื้นที่ป่าแบบต่างๆ บอกลักษณะเด่นของพื้นที่ป่า แสดงถึงการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยเฉพาะป่า ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกได้ ดังนี้

1) ป่า หมายถึง บริเวณที่กำบังภัยเพื่อป้องกันความรุนแรงจากภัยธรรมชาติ ซึ่งมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่หนาแน่น พบ **4** ชื่อ ได้แก่
บ้านป่าห้วยทุ่ง บ้านปากกล้วย บ้านป่าตาล บ้านป่าสัก

2) ดง หมายถึง บริเวณที่กำบังภัยเพื่อป้องกันความรุนแรงจากภัยธรรมชาติ ซึ่งมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่หนาแน่น พบ **4** ชื่อ ได้แก่
บ้านดงน้อย บ้านดงจำปา บ้านดงตาล บ้านดงสาวอง

8 ความสัมพันธ์กับตำนาน เรื่องเล่า มีค่าแสดงชื่อที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น
จำแนกได้ ดังนี้

1) **ตำนาน** หมายถึง เรื่องที่แสดงกิจการอันมีมาแล้วแต่ปางหลัง หรือเรื่องราวที่เล่ากัน
สืบต่อๆ มานาน พบ 2 ชื่อ ได้แก่

บ้านฟ้าลงมัน บ้านโก่งธนู

2) **เรื่องเล่า** หมายถึง ข้อความที่มีการพูดหรือบอกเรื่องราวให้ผู้อื่นฟังสืบต่อๆ กันมา
จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านกับชุมชน พบจำนวน 2 ชื่อ ได้แก่

บ้านไดโสน บ้านไดยาว

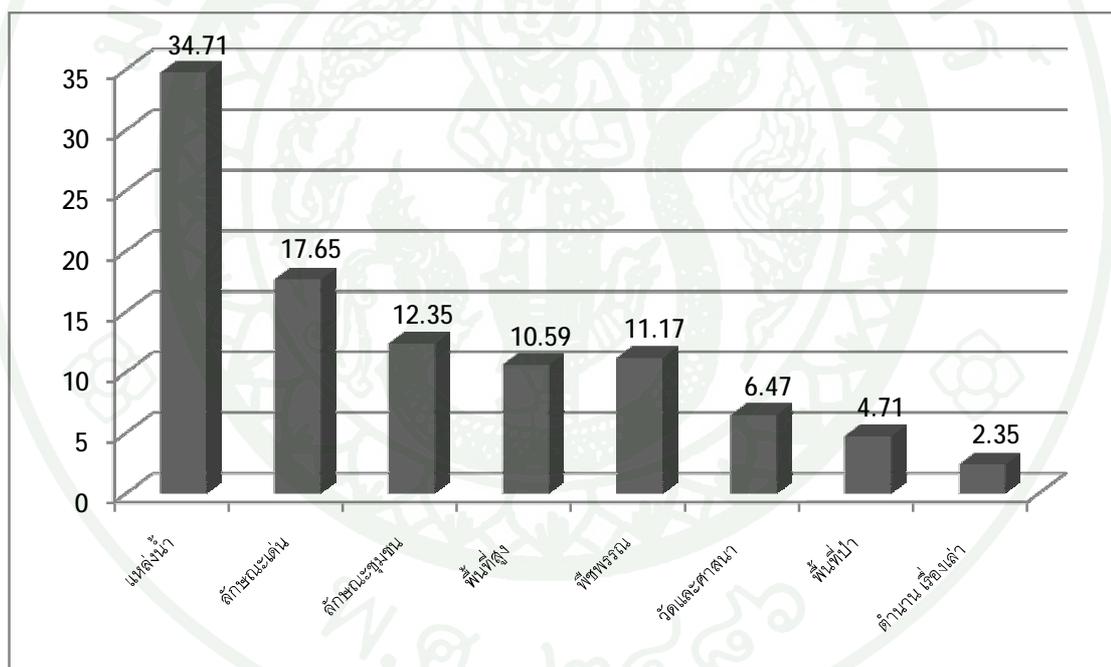
สรุปผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ที่ปรากฏโดยแบ่งเกณฑ์ตาม
ลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่าในแต่ละชื่อหมู่บ้านนั้น มีความสอดคล้องกับ
ลักษณะเด่นที่พบในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทราบจากที่มาของชื่อหมู่บ้านเรียงลำดับที่พบจากมากที่สุด
ไปน้อยที่สุด นำเสนอในรูปแบบตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 62 ปัจจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่	ปัจจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาชื่อหมู่บ้านกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
1	การตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ	59	34.71
2	การบอกทิศทาง ตำแหน่งหรือแสดงลักษณะเด่นของหมู่บ้าน	30	17.65
3	การเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชน	21	12.35
4	ลักษณะภูมิประเทศแบบพื้นที่สูง	18	10.59
5	ความหลากหลายของพืชพรรณ	19	11.17
6	ความสำคัญของวัดและศาสนา	11	6.47
7	ความสำคัญของพื้นที่ป่า	8	4.71
8	ความสัมพันธ์กับตำนาน เรื่องเล่า	4	2.35
	รวม	170	100

จากตาราง แสดงให้เห็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เรียงลำดับที่พบจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้ พบมากที่สุดเป็นชื่อแสดงการตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ คิดเป็นร้อยละ **34.71** ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด พบรองลงมาเป็นชื่อแสดงการบอกทิศทาง ตำแหน่งหรือแสดงลักษณะเด่นของหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ **17.65** ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด และพบจำนวนน้อยที่สุดเป็นชื่อแสดงความสัมพันธ์กับตำนาน เรื่องเล่า คิดเป็นร้อยละ **2.35** ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

เพื่อให้เห็นภาพร้อยละของปัจจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่นชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงสร้างแผนภูมิแท่งแสดงดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5 ร้อยละของปัจจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากแผนภูมิต่างกันนี้ เป็นร้อยละของปัจจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งพบว่า ชื่อแสดงการตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำปรากฏมากที่สุด รองลงมาเป็นชื่อแสดงการบอกทิศทาง ตำแหน่งหรือแสดงลักษณะเด่นของหมู่บ้าน และพบจำนวนน้อยที่สุดเป็นชื่อแสดงความสัมพันธ์กับตำนาน เรื่องเล่า

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการสร้างคำ กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี รวม 170 ชื่อ นำมาเรียบเรียงแบบพรรณนาวิเคราะห์ แบ่งผลการวิจัยเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1.1 ชนิดของคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1.2 โครงสร้างชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์

ตอนที่ 2 กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

2.1 ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

2.2 ความสัมพันธ์ของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ลักษณะการสร้างคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

1.1 ชนิดของคำที่เป็นชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ผู้วิจัยพบชนิดของคำที่ใช้ในการสร้างคำ 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) คำประสม ผู้วิจัยพบลักษณะการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำประสม ซึ่งมีลักษณะ

ส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยาย**1** เป็นคำเดี่ยว ส่วนขยาย**2**เป็นคำเดี่ยว พบรองลงมาเป็นชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยาย **1** เป็นคำเดี่ยว ส่วนขยาย **2**เป็นคำประสมและพบน้อยที่สุดเป็นชื่อหมู่บ้านที่มีส่วนหลักเป็นคำเดี่ยว ส่วนขยาย **1** เป็นคำเดี่ยว ส่วนขยาย **2**เป็นกลุ่มคำ เช่น บ้านหนองหอย บ้านคงจำปา บ้านบางขันหมาก ชุมชนอุร์ธรางเก่า เป็นต้น พบจำนวน **160**ชื่อ คิดเป็นร้อยละ **94.12**ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

2) คำสมาส ผู้วิจัยพบลักษณะการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านเป็นคำสมาส เช่น ชุมชนราช+มณู ชุมชนอตุณิย+วิทยา เป็นต้น จำนวน **7**ชื่อ คิดเป็นร้อยละ **4.12**ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

3) คำสนธิ ผู้วิจัยพบลักษณะการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำสนธิ เช่น ชุมชนนเรศวร ชุมชนสีหราชเคโชชัย ชุมชนศรีสุริโยทัย เป็นต้น จำนวน **3**ชื่อ คิดเป็นร้อยละ **1.76** ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

1.2 โครงสร้างชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์

ผลวิเคราะห์คำที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์ พบว่ามีส่วนประกอบ **2**ส่วน คือ ส่วนหลักและส่วนขยาย โดยมีคำแรกเป็นคำมูล เรียกว่า ส่วนหลักหรือคำตั้ง แสดงความหมายหลักของคำและปรากฏเสมอหน้าชื่อหมู่บ้าน คือคำว่า “บ้าน” เช่น บ้าน+ไร่ บ้าน+น้อย บ้าน+ดาบ เป็นต้น ส่วนคำที่ปรากฏตามหลังส่วนหลักนั้น เรียกว่า ส่วนขยาย ทำหน้าที่เพิ่มความหมายแก่ส่วนหลัก เช่น คำว่า ไร่ น้อย ดาบ เป็นต้นนอกจากนี้ หากมีส่วนขยาย **2**ซึ่งจะมีหรือไม่มีในชื่อหมู่บ้านก็ได้ ทำหน้าที่เพิ่มความหมายที่เจาะจงมากขึ้นให้ส่วนขยาย **1** เช่น บ้าน+มะนาว+หวาน บ้าน+ไผ่+แหลม บ้าน+คง+น้อย เป็นต้น คำว่า หวาน แหลม น้อย ถือว่าเป็นส่วนขยาย **2** เช่นเดียวกันในส่วนของชื่อชุมชนก็จะมีคำว่า “ชุมชน” นำหน้าเรียกว่า ส่วนหลักหรือคำตั้ง แสดงความหมายหลักของคำและปรากฏเสมอในชื่อชุมชน เช่น ชุมชนไปรษณีย์ ชุมชนสันเปาโล เป็นต้น คำว่า ไปรษณีย์ สันเปาโล ถือว่าเป็นส่วนขยาย ซึ่งมีส่วนประกอบ **2**ส่วน คือ ส่วนหลักและส่วนขยาย ปรากฏชื่อหมู่บ้านเรียงลำดับการใช้จากมากที่สุดไปน้อยที่สุด แบ่งตามโครงสร้างรวมได้ **3**รูปแบบ ดังนี้

1) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 1 ประกอบด้วยบ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ) เช่น บ้านโนนหัวช้าง บ้านเขาพระงาม บ้านป่าห้วยทุ่ง เป็นต้น พบชื่อหมู่บ้าน 95 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 55.88 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

2) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 2 ประกอบด้วยบ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ) เช่น บ้านถนนใหญ่ บ้านศิระกระบือ บ้านทะเลน้อย เป็นต้น พบชื่อหมู่บ้าน 71 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 41.77 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

3) โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 3 ประกอบด้วยบ้าน + (ชื่อแสดงชุมชน) เช่น บ้านเกาะ บ้านนิคม 1 เป็นต้น พบชื่อหมู่บ้าน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.35 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

ตอนที่ 2 กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

21 ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ผลการวิเคราะห์ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้าน พบว่า เกือบทุกชื่อที่นำมาศึกษา ล้วนมีที่มา ซึ่งถ่ายทอดแบบมุขปาฐะและมีบางชื่อได้บันทึกถึงที่มาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรบ้าง ดังนี้

1) ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ เช่น บ้านต้นไทร บ้านคลองท่าควาย บ้านคลองปริก เป็นต้น พบจำนวน 128 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 75.30 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

2) ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ เช่น บ้านสระสวย บ้านวัดหลวง ชุมชนอุร์ธรางเก่า เป็นต้น พบจำนวน 16 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 9.41 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

3) ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับตำนาน เช่น บ้านฟ้าลงมัน บ้านหินสองก้อน บ้านท่ากระยาง เป็นต้น พบจำนวน 16 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 9.41 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

4 ที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า เช่น บ้านคางน้อย บ้านโลก ล้ำพาน บ้านไคโสสน เป็นต้น พบจำนวน 10 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.88 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด

นอกจากนี้ พบชื่อหมู่บ้านที่ไม่ปรากฏความหมายแน่ชัด 3 ชื่อ ได้แก่ บ้านบางบำหรุ (หมู่ที่ 2 ต.โพธิ์ตรุ), บ้านสามบาท (หมู่ที่ 6 ต.โพธิ์ตรุ), บ้านหนองแก้ว (หมู่ที่ 11 ต.บางขันหมาก)

2.2 ความสัมพันธ์ของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์พบ ปัจจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้ การตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ พบจำนวน 59 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 34.71 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด การบอกทิศทาง ตำแหน่งหรือแสดงลักษณะเด่นของหมู่บ้าน พบจำนวน 32 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 18.82 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชน พบจำนวน 20 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 11.76 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด ลักษณะภูมิประเทศแบบพื้นที่สูง พบจำนวน 18 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 10.59 ของชื่อหมู่บ้านทั้งหมด ความหลากหลายของพืชพรรณ พบจำนวน 18 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 10.59 ของชื่อหมู่บ้าน ความสำคัญของวัดและศาสนา พบจำนวน 11 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.47 ของชื่อหมู่บ้าน ความสำคัญของพื้นที่ป่า พบจำนวน 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 4.71 ของชื่อหมู่บ้าน ความสัมพันธ์กับตำนาน เรื่องเล่า พบจำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.35 ของชื่อหมู่บ้าน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี และกลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี ทำให้ทราบลักษณะการสร้างคำ กลวิธีที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านที่มาจากสภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจากวิถีการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในอดีต ทำให้ทราบถึงที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้แยกประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. ผู้วิจัยพบว่า ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีลักษณะการสร้างคำประสมที่เกิดจากการประสมระหว่างคำไทยกับคำไทยมากที่สุด รองลงมาเป็นคำสมาสและพบน้อยที่สุดเป็นคำสนธิ โดยมีลักษณะเกิดจากส่วนหลักกับส่วนขยาย ซึ่งสอดคล้องกับที่ราตรี ชันวารชร กล่าวถึงวิธีการสร้างคำประสมในภาษาไทยว่าเกิดจากการนำคำที่มีใช้แล้วในภาษาที่มีลักษณะ

ส่วนหลัก(คำเดี่ยว)กับส่วนขยาย(คำเดี่ยว) ต่อจากนั้นส่วนขยายอาจเป็นกลุ่มคำที่สร้างแล้วก็ได้

2 ผู้วิจัยพบว่า คำที่ปรากฏจากชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์ มีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนหลักและส่วนขยายโดยมีคำแรกเป็นคำมูลเรียกว่า ส่วนหลักหรือคำตั้ง คือ คำว่า “บ้าน” ปรากฏเสมอหน้าชื่อหมู่บ้าน ส่วนคำที่ปรากฏตามหลังส่วนหลักนั้น เรียกว่า ส่วนขยาย เพิ่มความหมายแก่ส่วนหลัก แบ่งโครงสร้างรวม 3 รูปแบบ ได้แก่ โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 1: บ้าน,ชุมชน + ภูมิประเทศ ± (ลักษณะเฉพาะ) ± (คุณสมบัติ) ซึ่งพบมากที่สุด โครงสร้างชื่อหมู่บ้านแบบที่ 2: บ้าน,ชุมชน + ชื่อเฉพาะ ± (ลักษณะเฉพาะ) หรือ (คุณสมบัติ) พบรองลงมาและที่พบจำนวนน้อยที่สุดเป็น โครงสร้างแบบที่ 3: บ้าน + ชื่อแสดงชุมชน ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวทำให้ทราบถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน อันมีลักษณะเด่นที่สะท้อนจากโครงสร้างชื่อหมู่บ้านด้วย สอดคล้องกับที่น้องนุช มณีอินทร์ กล่าวถึง “การปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่” ว่าโครงสร้างของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลจากลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของนามวลีในภาษาไทย ซึ่งมีองค์ประกอบสองส่วน คือ ส่วนหลักและส่วนขยายเช่นกัน

3 ผู้วิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานแสดงความสัมพันธ์กับที่มาและความหมายของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี แสดงความสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศมากที่สุด รองลงมาเป็นประวัติศาสตร์และตำนาน พบน้อยที่สุดเป็นเรื่องเล่า ซึ่งที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรีบางชื่อนั้น ได้จากวิทยากรท้องถิ่นกรุณาเอื้อเพื่อข้อมูลซึ่งมีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ส่วนบางชื่อได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรบ้าง สอดคล้องกับไพพรรณ อินทนิล กล่าวถึง “การศึกษาค้นคว้าประวัติชื่ออำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน” ว่าข้อมูลที่ เป็นลายลักษณ์อักษรนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของคนรุ่นหลัง แต่มีการเก็บรวบรวมกันน้อย ดังนั้น ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้รับจากวิทยากรท้องถิ่น ซึ่งบางท่านเป็นผู้มีประสบการณ์ตรง อยู่ในเหตุการณ์หรือบุกเบิกร่วมตั้งหมู่บ้าน ประวัติชื่อหมู่บ้านจึงน่าเชื่อถือ อีกทั้งอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านที่มีวิทยากรหลายท่านเล่าได้ตรงกัน ทำให้ประวัติชื่อหมู่บ้านมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น” นอกจากนี้ไพพรรณ อินทนิล ยังกล่าวว่า “พบชื่ออำเภอ ตำบลและหมู่บ้านที่เปลี่ยนไปเนื่องจากเข้าใจผิด ทำให้สะกดคำผิดและใช้ผิดๆ อยู่หลายชื่อ” ซึ่งตรงกับชื่อหมู่บ้านที่ผู้วิจัยศึกษาพบว่าสะกดคำผิดและใช้ผิดอยู่หลายชื่อเช่นกัน ได้แก่ หมู่ที่ 5 บ้านศรีษะเกษ ตำบลดอนโพธิ์ แก่เป็นบ้านศรีษะกระบือ หมู่ที่ 4 บ้านหนองแก ตำบลโคกตูม แก่เป็น บ้านหนองแกเตี้ย หมู่ที่ 11 บ้านหนองแฝกเหลี่ยม ตำบลโคกตูม แก่เป็นบ้านหนองแฝกเลื่อม หมู่ที่ 12 บ้านสานจั่ว ตำบล

โคกตูม แก่เป็นบ้านศูนย์หนึ่งพัฒนา หมู่ที่ 14 บ้านห้วยเสائر ตำบลโคกตูม แก่เป็นบ้านห้วยเสائر หมู่ที่ 16 บ้านหนองแกเดียมเหนือ ตำบลโคกตูม แก่เป็นบ้านร่วมใจ หมู่ที่ 11 บ้านคลองนิ่ม ตำบลตะลุง แก่เป็นบ้านหัวกระทุ่ม หมู่ที่ 3 บ้านโพธิ์สังช้าง ตำบลพรหมมาสเตอร์ แก่เป็น บ้านโพธิ์หัวช้าง ซึ่งจากการศึกษาถึงที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จากความหมายของชื่อตามปริบทที่มากที่สุดสะท้อนลักษณะความสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ ตำนาน และเรื่องเล่า ดังกล่าวด้วย สอดคล้องกับที่สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวว่า “ชื่อบ้านนามเมืองในภาคใต้จะสะท้อนให้เห็นถึง สภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรท้องถิ่น โบราณคดี ความเชื่อ และวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ”

4 ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นชื่อแสดงการตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำมากที่สุด เช่น บ้านคลองปรึก บ้านคลองตาปิ่น บ้านคิ่งนาบุญ เป็นต้น พบรองลงมาเป็นชื่อแสดงการบอกทิศทาง ตำแหน่งหรือแสดงลักษณะเด่นของหมู่บ้าน เช่น บ้านสามแยก บ้านหัวช้าง เป็นต้น และพบจำนวนน้อยที่สุดเป็นชื่อแสดงความสัมพันธ์กับตำนาน เรื่องเล่า เช่น บ้านฟ้าลงมัน บ้านโก่งธนู เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่ถ่ายทอดผ่านภาษา ดังปรากฏจากชื่อหมู่บ้าน สอดคล้องกับคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 159 ที่ว่า “จังหวัดลพบุรีเป็นจังหวัดในเขตภาคกลาง มีความเจริญรุ่งเรืองทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสืบต่อกันมายาวนาน ลักษณะทางภูมิประเทศมีแม่น้ำไหลผ่าน พื้นที่กว้างเหมาะแก่การทำเกษตรกรรมมีความอุดมสมบูรณ์ทำให้ประชากรในท้องถิ่นต่างๆ อพยพมาอยู่เป็นจำนวนมาก ”

5 ผู้วิจัยพบว่า ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีส่วนร่วมสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามทางภาษาและคงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 5 ธันวาคม 2542, 2544: 159 ที่ว่า “จังหวัดลพบุรีมีประชากรหลายกลุ่มกระจัดกระจายในตำบลและหมู่บ้านต่างๆ กลุ่มประชากรที่มาตั้งถิ่นฐานนี้ ใช้ภาษาของตนในการติดต่อสื่อสาร สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีจากชนรุ่นก่อนสู่รุ่นปัจจุบัน สืบเกิดจากภาษาที่ใช้มีวิวัฒนาการตามธรรมชาติของภาษา มีการเปลี่ยนแปลงผสมกลมกลืนกับภาษาของชนกลุ่มอื่น แต่ยังคงมีความแตกต่างกันตามระบบของแต่ละภาษา มีเอกลักษณ์ระบุได้ว่าเป็นของชนกลุ่มใด” ซึ่งกลุ่มชนที่มาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีนี้ ใช้ภาษาของตนอย่างภาคภูมิใจแสดงถึงเอกลักษณ์

เฉพาะตัวของแต่ละกลุ่มชน เช่น บ้านหนองแกเตี้ย เป็นชาวไทยอีสานอพยพมาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ บ้านโคกกระเทียม บ้านถนนแค บ้านหนองแก้ว ย้ายมาจากถิ่นเดิม คือ เมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นต้น สอดคล้องกับจากรูวรรณ พุ่มพฤษย์ กล่าวไว้ใน เรื่อง “ชาติพันธุ์วิทยาในจังหวัดลพบุรี” ถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่พบในลพบุรีว่ามีถิ่นฐานเดิมอยู่ประเทศลาว ซึ่ง “ลพบุรี” นอกจากมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่น่าสนใจแล้ว ยังมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่จนกลายเป็นประชากรส่วนหนึ่งของลพบุรีไปแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ หากแยกตามถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมก่อนอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย และพากันอพยพเรื่อยมาจนเข้าสู่ลพบุรี แยกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศลาวส่วนอีกกลุ่ม คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศรามัญ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศพม่า

6 ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มชนชาวลาวและชาวมอญที่มาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ใช้ภาษาถิ่นของตน คือ ภาษาลาวและภาษามอญ ซึ่งทราบได้จากชื่อของหมู่บ้านต่างๆ ที่บอกถึงถิ่นที่อยู่เดิม ดังนี้

1) บ้านโคกกระเทียม บ้านถนนแค บ้านหนองแก้ว ย้ายมาจากถิ่นเดิมคือ เมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2) บ้านสี่คลอง บ้านบางขันหมาก บ้านหนองผักตบ เป็นถิ่นชาวมอญย้ายมาอาศัยอยู่

3) บ้านโคกลำพาน บ้านโปร่งน้อย บ้านกกโก บ้านท่าแค บ้านดงจำปา บ้านจิวราย บ้านหนองแถม บ้านปากกล้วย บ้านท่าศาลา บ้านหัวช้าง บ้านเขาหนีบ บ้านพระนารายณ์ บ้านน้ำจั้น บ้านหนองบัวขาว ย้ายมาจากถิ่นเดิมคือ เมืองเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4) บ้านโคกกะถิน บ้านป่าสัก-โคกม่วง บ้านถนนใหญ่ บ้านดงสวอง บ้านโนนหัวช้าง เป็นชาวไทยพวน สันนิษฐานว่ามาจากเมืองเชียงขวาง จากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

5) บ้านขุนนวน บ้านเขาสามยอด ย้ายมาจากถิ่นเดิมคือเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

6) บ้านหนองแกเตี้ย เป็นชาวไทยอีสานอพยพมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ กลายเป็นประชากรส่วนหนึ่งของลพบุรีไปแล้ว

7) บ้านศิริวงศ์ เป็นชาวไทยอีสานอพยพมา ตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อวัดเนื่องจากวัดมีภูเขาล้อมรอบ พื้นที่เป็นที่ราบและเนิน มีถ้ำ หินภูเขา ล้ำธารและป่าไม้สวยงามตามธรรมชาติ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าการตั้งชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีปัจจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของชื่อหมู่บ้านกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น บ้านคลองขายนุ่น บ้านคลองตาปี บ้านคลองตานาค เป็นต้น ชื่อหมู่บ้านเหล่านี้แสดงให้เห็นภาพลักษณะทางภูมิประเทศกับกรณียกย่องผู้นำหรือผู้ทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นหรือผู้ที่มาอยู่ก่อน ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตประชาชนที่นิยมเลือกที่จะตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำและการยกย่องผู้มีพระคุณ ซึ่งชาวบ้านได้นำมาใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านได้อย่างเหมาะสม เป็นการแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในอดีต ชื่อหมู่บ้านยังบอกให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของกลุ่มชนเดิมที่เข้ามาอาศัยอยู่ก่อน เช่น ชื่อบ้านคูนามอญ เป็นต้น ซึ่งชื่อหมู่บ้านนี้แสดงให้เห็นความรัก ความสามัคคี ความภาคภูมิใจในแผ่นดินถิ่นอาศัยของตนเอง ซึ่งต่อมาทางราชการให้เปลี่ยนเป็น บ้านคูนานูญ ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการปรับเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านทุกชื่อให้เป็นภาษาไทย จะทำให้ไม่สามารถสืบทราบถึงประวัติความเป็นมาชื่อของหมู่บ้านเดิมได้อีกต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากพ้นช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูลไปแล้วและหากไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

7. ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มชนที่มาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ใช้ภาษาของตนอย่างภูมิใจแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละกลุ่มชน โดยใช้ภาษาถิ่นเรียกชื่อหมู่บ้านตามสำเนียงของกลุ่ม หมายถึง ใช้ถ้อยคำน้ำเสียงที่ออกเสียงกันตามถิ่นที่เคยอยู่อาศัยดั้งเดิม การตั้งชื่อหมู่บ้านซึ่งใช้ภาษาถิ่นตามสำเนียงการพูดหรือมีการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ จึงปรากฏในชื่อหมู่บ้าน จำนวน 40 ชื่อ ดังนี้

1) บ้านโลกกระเทียม

มาจากบ้านโลกกระเทียม เพราะ น. หนุ กับ ม. ม้า เขียนเพี้ยนไปเลยชื่อว่า บ้านโลกกระเทียม แต่เนื่องจากคนไทยพวนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้ ไม่นิยมใช้อักษร ร ควบกล้ำเวลาออกเสียง กระ ดังนั้น คำว่า กระเทียม นี้ จึงพบเห็นว่ามีบางแห่งเขียนตามลักษณะการออกเสียงดังกล่าว เป็นคำว่า บ้านโลกกะเทียม

2) บ้านสุขจี

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงคำจากภาษาถิ่นตามสำเนียงการพูดว่า บ้านกุดจี เปลี่ยนเป็น บ้านสุขจี (ป., ส.) ซึ่งมีความหมายว่าบ้านที่อยู่อาศัยแล้วร่มเย็นเป็นสุขและเกิดสิริมงคลแก่ผู้อาศัย

3) บ้านโพธิ์เก้านับ

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงจากภาษาถิ่นตามสำเนียงการพูดว่า โพธิ์กะด้น เพี้ยนเป็น โพธิ์เก้านับ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงสระและเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่ 2 จากสระอะ เสียงวรรณยุกต์เอก เป็นสระเอาเสียงวรรณยุกต์โท ทำให้ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้เปลี่ยนแปลงไปด้วย จากคำว่า กะ หมายถึง กับ เปลี่ยนเป็น เก้า หมายถึง ชื่อการนับ

4) บ้านคลองบางปี

มาจากชายชื่อ ตามั่ง มักจะมานอนเป่าปีที่ไต้ต้นไม้แถวนี้เป็นประจำชาวบ้านจึงเรียกแถวนี้ว่า คลองตามั่งเป่าปี ต่อมาตัดเหลือเพียงสั้นๆ ว่า คลองตามั่งปี และเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านคลองบางปี ในที่สุด

5) บ้านฟ้าลงมัน

มาจากตำนานที่ยกย่องท้าวโคตะบองถูกฟ้าผ่าตายตรงนั้น จึงเรียกว่า บึงฟ้าลงทัณฑ์ ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำจากคำว่า ทัณฑ์ (ป., ส.) มาเป็นภาษาถิ่นตามสำเนียงการพูดที่เพี้ยนเป็นคำว่า มัน ทำให้ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้เปลี่ยนแปลงไปด้วย

6) บ้านคຸ້ນนาบุญ

มาจากคຸ້ນนามอญ เดิมเป็นชื่อ วัดคຸ້ນนามอญได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดคຸ້ນนาบุญ ในปี พ.ศ. 2483 ตามประกาศรฐนิยมของทางราชการ ที่สั่งให้เปลี่ยนชื่อสถานที่ต่างๆ ที่มีถ้อยคำเป็น

ชาติอื่นให้เป็นชื่อไทยทั้งหมดและใช้เป็นชื่อเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านคิ่งนาบุญด้วย

7) บ้านทองลาด

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำจาก หลาง เปลี่ยนเป็น ลาด ทำให้ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้เปลี่ยนแปลงไปด้วย

8) บ้านโลกกะถิน

มาจากโลกกะถิน เนื่องจากคนไทยพวนไม่นิยมใช้อักษร ร ควบกล้ำเวลาออกเสียง กระ จึงเขียนตามลักษณะการออกเสียงดังกล่าว ดังนั้น คำว่า กระถิน นี้ จึงเขียนตามลักษณะการออกเสียงดังกล่าว เป็นคำว่า กะถิน แต่ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไป

9) บ้านโลกลำพาน

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงของคำจาก ลำธาร เปลี่ยนมาเป็น ลำพาน ตามภาษาถิ่น จึงเรียกว่า บ้านโลกลำพาน

10) บ้านขุนนวน

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงของคำจาก ขัว (ภาษาล้านช้าง) หมายถึง สะพาน มาเป็นคำว่า ขน และเป็นคำว่า ขุน ในที่สุด ดังนั้น จาก ขัว+นวน จึงมาเป็น ขนนวน (ต้นนวน หรือต้นฉนวน ซึ่งแปลง/แปร/เพี้ยนเสียงมา) และเปลี่ยนเป็นบ้าน ขุนนวน ในปัจจุบัน แต่ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไป

11) บ้านกกโก

มาจากคำว่า กก แปลว่า ต้น กับคำว่า โก คือ ต้นตะโก เป็นเหตุให้ชาวบ้านเรียกว่า บ้านกกโก โดยตัด ตะ ในพยางค์ของคำว่า ตะโก ไป เหลือเพียงคำว่า โก

12) บ้านป่าสัก

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงของคำจากภาษาถิ่น ตามสำเนียงการพูดของชาวพวนว่า บ้านโพนสัก ซึ่งย้ายหมู่บ้านมาอยู่ที่บ้านโพนสัก (สมัยก่อนมีต้นสักมาก) เดิมนี่เรียกว่า บ้านป่าสัก แต่ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไป

13) บ้านศิระกะระปือ

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำจากภาษาถิ่นคำว่า หัว เปลี่ยนเป็น ศิระกะ (ส.; ป.ลีส) เพื่อความไพเราะกว่าชื่อเดิม แต่ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไป

14) บ้านไคยาว

คำว่า ไค เป็นคำจากภาษาถิ่น หมายถึง เส้นทางที่ช้างเดินผ่านมาเป็นทางยาว เปรียบเหมือนลำคลอง บางที ลำไค ก็เรียกกัน มาจากชื่อ บ้านไคยาว

15) บ้านกรอกตาซัง

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงของคำ ในคำว่า กรอก ซึ่งเป็นคำมาจากภาษาถิ่น มีความหมายเหมือนคำว่า ตรอก ประชาชนที่อาศัยอยู่แถวนั้นอธิบายว่าหมายถึง ทางขึ้นลงของ หมู่บ้านมีขนาดเล็กๆ ใช้เส้นทางผ่านไปทำนา ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไป เรียกตามความเคยชินว่า บ้านกรอกตาซัง

16) บ้านโคกตูม

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำ สมัยก่อนชาวบ้านเรียกว่า บ้านโคกมะตูม ต่อมาถูกตัด คำว่า มะ ออกเหลือเพียงคำว่า ตูม แต่ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไป

17) บ้านหนองแกเตี้ย

เกิดการยืมคำจากภาษาถิ่นอีสาน โดยผู้ใหญ่บ้าน (ในสมัยก่อน) ซึ่งเป็นคนอีสาน อธิบายคำว่า เตี้ย นี้ มีความหมายตรงกับภาษาภาคกลางที่ใช้คำว่า ย้อย จึงตั้งชื่อว่าหนองแกเตี้ย

18) บ้านห้วยเสาร์

มาจากประชาชนในหมู่บ้านพบต้นไม้คล้ายเสาเรือนท่อนใหญ่ ลอยน้ำมาประชาชน จึงตั้งชื่อว่า บ้านห้วยเสาร์ แต่ใช้คำว่า เสาร์ แทน เสา (ท่อนไม้) ซึ่งความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไป

19) บ้านสระวัง

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำ จากภาษาถิ่นคำว่า สระล้ง เปลี่ยนแปลงเป็น สระวัง เมื่อทางการตั้งชื่อขึ้นใหม่เป็น บ้านสระวัง ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้จึงเปลี่ยนแปลงไป

20) บ้านโพธิ์น้ำอบ

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำ จากคำว่า **ผอบ** เขียนเป็น **น้ำอบ** ความหมายของชื่อหมู่บ้านจึงเปลี่ยนแปลงไป

21) บ้านท่ากระยาง

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำ จากคำว่า **ท่ากะย่างสามขุม** เขียนไปเป็น **ท่ากระยาง** ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้จึงเปลี่ยนแปลงไป

22) บ้านพระที่นั่งเย็น

พระที่นั่งเย็นหรือพระตำหนักทะเลชุบศร ซึ่งเป็นชื่อเรียกตามลักษณะที่ตั้ง มีชื่อเป็นทางการว่า **พระที่นั่งไกรสรสีหราช** ใช้ชื่อนี้เพื่อเทิดพระเกียรติและแสดงความเคารพต่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชผู้สร้างพระตำหนักทะเลชุบศรนี้ขึ้นมา

23) บ้านโคกพุดซา

มาจากโคก**พุดซา** เนื่องจากคนไทยพวนไม่นิยมใช้อักษร **ท** ควบกล้ำเวลาออกเสียง **ทรา** จึงเขียนตามลักษณะการออกเสียงดังกล่าว ดังนั้น คำว่า **พุดซา** นี้ จึงพบเห็นการเขียนตามลักษณะการออกเสียงดังกล่าวเป็นคำว่า **พุดซา** แต่ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไป

24) บ้านถนนแค

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำ จากคำเดิมชื่อว่า**บ้านถนนแค** เรียกเขียนเป็น **บ้านถนนแค** เนื่องจากคนไทยพวนไม่นิยมใช้อักษร **คว** ควบกล้ำเวลาออกเสียง **แค** จึงเขียนตามลักษณะการออกเสียงดังกล่าว ดังนั้น คำว่า **แค** นี้ จึงพบเห็นการเขียนตามลักษณะการออกเสียงดังกล่าวเป็นคำว่า **แค** ซึ่งทำให้ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้เปลี่ยนแปลงไป

25) บ้านดอนคู่

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำ สมัยก่อนชาวบ้านเรียกว่า **บ้านดอนประตู** ต่อมาถูกตัดคำว่า **ประ** ออก เหลือเพียงคำว่า **คู่** แต่ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไป

26) บ้านบางพุทโธ

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงจากภาษาถิ่นตามสำเนียงการอุทานว่า พุดโธ่ ตอนหลังเรียกเพี้ยนและเขียนเป็น พุทโธ่ แทน ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้จึงเปลี่ยนแปลงไป

27) บ้านสระเสวย

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำ สมัยก่อนชาวบ้านเรียกว่า บ้านสรงเสวย (จ.) ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำว่า สรง (จ.) มาเป็นคำว่า สระ (จ.) และเรียกต่อๆ กันมาว่าบ้านสระเสวย (จ.) ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้จึงเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

28) บ้านน้ำจั้น

คำว่า น้ำจั้น (หมายถึง น้ำใส) เป็นคำมาจากภาษาถิ่นที่ประชาชนอพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช่และเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ตามบรรพบุรุษตน

29) บ้านโพธิ์กรู

เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคำ มาจากชื่อว่า บ้านโพธิ์กรู (พระกรูโพธิ์หรือพระโพธิ์กรู) แต่ภาษาได้เพี้ยนเปลี่ยนแปลงจากคำว่า กรู เป็น ตรู ความหมายของชื่อหมู่บ้านนี้จึงเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

30) ชุมชนสระมนโรร่าห์

มาจากคำว่า สระ(ส.) +มนโรร่าห์(ส.) เป็นการยืมคำภาษาสันสกฤตมาใช้

31) ชุมชนไปรษณีย์

มาจากคำว่า ไปรษณีย์(ส.) มาจากไปรษณีย เป็นการยืมคำภาษาสันสกฤตมาใช้

32) ชุมชนราชมนู

มาจากคำว่า ราช(ราชะ)(ป.) +มนู(ส.) เป็นการยืมคำภาษาบาลี-สันสกฤตมาใช้

33) ชุมชนศรีสุริโยทัย

มาจากคำว่า ศรี(ส.) +สุริย(ป.) +อุทัย(ป.) เป็นการยืมคำภาษาสันสกฤต-บาลีมาใช้

34) ชุมชนอุตุนิยมวิทยา

มาจากคำว่า อุตุ(ป.) + นิยม(ป.) + วิทยา(ส.) เป็นการยืมคำภาษาบาลี-สันสกฤตมาใช้

35) ชุมชนนเรศวร

มาจากคำว่า นร(ป.) + อิศวร(ส.) เป็นการนำสระท้ายของคำตั้ง คือ อะ อา สนธิกับคำหลังที่มีสระอิ หรือ อี นำ รวมกันเข้าเป็น อี อี หรือ เอ เป็นคำว่า นริศวรหรือนเรศวรก็ได้ ซึ่งเป็นวิธีเชื่อมคำกับคำให้ติดเป็นคำเดียวกันในภาษาบาลี-สันสกฤต

36) ชุมชนรามเดโช

มาจากคำว่า ราช(ราชะ)(ป.) + เดโช(ป.) เป็นการยืมคำภาษาบาลีมาใช้

37) ชุมชนนครโกษา

มาจากคำว่า นคร(ป.) + โกษา(ป.) เป็นการยืมคำภาษาสันสกฤตมาใช้

38) ชุมชนสีหราชเดโชชัย

มาจากคำว่า สีห(ป.) + ราช(ราชะ)(ป.) + เดโช(ป.) + ชัย(ป.) เป็นการยืมคำภาษาบาลีมาใช้

39) ชุมชนสันเปาโล

มาจากการยืมคำภาษาโปรตุเกสมาใช้ คำว่า สันเปาโล เป็นชื่อที่คล้ายกับชื่อ ซางโต เปาโล ซึ่งเป็นชื่อของโบสถ์คณะเยซุอิต ที่พระนครศรีอยุธยา หรือสันนิษฐานว่าอาจเพี้ยนมาจากคำว่า เซนต์ ปอล

40) ชุมชนศรีปราชญ์

มาจากคำว่า ศรี(ส.) + ปราชญ์(ส.) เป็นการยืมคำภาษาสันสกฤตมาใช้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่น่าสนใจ ค้นคว้าในด้านอื่นๆ อีก ดังนี้

1. ควรศึกษาชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอ ตำบล จังหวัดอื่นๆ ที่ยังไม่มีผู้ศึกษาโดยศึกษา โครงสร้างภาษา ความหมาย ที่มาและการเปลี่ยนแปลงของชื่อเหล่านั้น
2. ควรศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชื่อหมู่บ้านอื่นๆ กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ
3. ควรศึกษาลักษณะการตั้งชื่อของหมู่บ้านดังกล่าวนี้ในจังหวัดอื่นๆ แล้วนำมาศึกษา เปรียบเทียบ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กลิ่น คงเหมือนเพชร. ม.ป.ป. ประวัติตำนาน นิทาน ความเชื่อเกี่ยวกับชื่อบ้านนามเมือง จังหวัด
กระบี่และฝั่งทะเลตะวันตก. กระบี่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกระบี่. อัดสำเนา.

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ป. ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร
เล่ม 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

คำชัย ทองหล่อ. 2533. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2542. วัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ.

จารุวรรณ พุ่มพฤษย์ และคณะ. 2536. “กลุ่มชาติพันธุ์แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.”
เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเนื่องในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์
กุมภาพันธุ์: 1-31. ม.ป.ท.

ชาญชัย สุนทรมีภูจู้. 2549. ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่
อำเภอ... จังหวัด... ม.ป.ท.

นฤมล แก้วเอี่ยม. 2536. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสตูล วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

น้องนุช มณีอินทร์. 2543. การปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นารีรัตน์ เลิศชัยวรกุล. 2548. การศึกษาเปรียบเทียบการตั้งชื่อหมู่บ้านในประเทศไทย วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรจบ พันธุมธา. 2514. ลักษณะภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- บรรเทา กิตติศักดิ์. 2544 ภาษาไทย ท 071. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ประทีป พุกษากิจ. 2536 ภาษาเพื่อการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ 3. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- ประทีป พุกษากิจ และคณะ. 2522. ลพบุรี ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปะ
คติชาวบ้าน สถานที่ท่องเที่ยว: บพิธการพิมพ์ กรุงเทพฯ.
- ประภาศรี พวงจันทร์หอม. 2539. ชื่อหมู่บ้านและตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์.
ปริญญาานิพนธ์. ม.ป.ท.
- ประสิทธิ์ กาย์กลอน. 2516 การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช.
- ปราณี กุลละวณิชย์. 2535. รายงานการวิจัยเรื่อง ชื่อหมู่บ้านในมณฑลทลวงสีและ
ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา ศรีนาค. 2545. ชื่อบ้านนามเมืองริมฝั่งทะเลอันดามันในภาษามลายู. ศิลปวัฒนธรรม.
ม.ป.ท.
- เปลื้อง ณ นคร. 2548 พจนานุกรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ผอบ โปษกฤษณะ. 2544 ลักษณะเฉพาะของภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น
(1977) จำกัด.
- พระยาอุปกิตศิลปสาร. 2535. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช.
- เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์. 2534 เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 3 หน่วยที่ 7-15. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ไพฑูรย์ ปิยะปกรณ์. 2531. ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ไพพรรณ อินทนิล. 2534 การศึกษาประวัติตำบลและหมู่บ้าน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี.
มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภูธร ภูมะชน. ม.ป.ป. จอมพล ป. พิบูลสงครามกับจังหวัดลพบุรี. ลพบุรี: จากโครงการจัดงาน
“สวัสดิ์ ประเทศไทย” ม.ป.ท.

มนู วัลยะเพ็ชร. 2520 ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในชนบทของประเทศไทย. กรุงเทพฯ. ม.ป.ท.

มยุรี สีชมพู่. 2534 การวิเคราะห์ชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

มาลัยศักดิ์ พูลศิริ. ม.ป.ป. แผนชุมชนบ้านวัดกำแพง. ม.ป.ท.

ระพีพรรณ แก้วจันทร์. 2549 การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องชื่อสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดตาก
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์.

_____. 2542. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สิริวัฒนาอินเตอร์
พริ้นท์.

ราตรี ชันวารชร. 2551. การสร้างคำในภาษาไทยสมัยอยุธยา: วิธีสร้างคำประสม. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. 2541. ภาษาศาสตร์ภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย.

ลินดา วิชาดากุล. **2528** การสร้างคำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์. ปรินญาอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รววิทย์ วงษ์สุวรรณ. **2545** ที่นี้เมืองลพบุรี. สระบุรี: โรงพิมพ์ปากเพรียวการช่าง.

วรรณ แก้วแพรง. **2524** การใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

วาสนี วิสุทธิวิเศษ. **2548** แผนที่ชุมชนเมืองเก่าลพบุรี. ลพบุรี: สำนักงานศิลปากรที่4ลพบุรี.
ม.ป.ท.

วิชัย สุทธิรชานนท์. **2525** ตำนานเมืองลพบุรี. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เทพสตรี ลพบุรี. กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.

_____. **2522** หมู่บ้านหินสองก้อน ตำนานเมืองลพบุรี. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี. ม.ป.ท.

วิลาวัลย์ แก้วลิ้นสุด. **2542** การตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา.
มหาวิทยาลัยทักษิณ.

คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. **2538** ชื่อบ้านนามเมือง. พิมพ์ครั้งที่3 กรุงเทพฯ: มติชน.

สภาวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี. **2548** ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
อันเป็นเอกลักษณ์จังหวัดลพบุรี. ม.ป.ท.

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ป. สารสนเทศชุมชนอำเภอเมือง
ลพบุรี ปี **2550** ตามคำรับรองปฏิบัติราชการกรมการพัฒนาชุมชนปี **2549-2550**
ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี. **2550** สารสนเทศชุมชนอำเภอเมืองลพบุรี. ม.ป.ท.

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และวชิราภรณ์ วรรณดี. 2544. ชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. การศึกษาเบื้องต้น สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุนันท์ อัญชลินุกูล. 2546. ระบบคำภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2529. ชื่อบ้านนามเมืองในภาคใต้. ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 3 สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อนันต์ อ่วมศาสตร์. 2519. ไทย 104 ลักษณะภาษาไทย. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครู นครปฐม.

อุปกิตศิลปสาร, พระยา. 2533. หลักภาษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

Jerry G. "Toponyms in Eastern and Southeastern Thailand: A Preliminary Study Of Village Names in Chonbri, Rayong Chantaburi and Trat," PASAA. 2(9):36-48 December, 1984

ภาคผนวก ก
ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

จากข้อมูลตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองลพบุรี ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2475 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 24 ตำบล 219 หมู่บ้าน กับ 20 ชุมชน รวม 170 ชื่อ ดังต่อไปนี้

1. ตำบลโคกกระเทียม มีเขตการปกครอง รวม 9 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1-5 บ้านโคกกระเทียม หมู่ที่ 6, 7 บ้านคอกกระบือ
 หมู่ที่ 8, 9 บ้านหนองปลิง
2. ตำบลเขาพระงาม มีเขตการปกครอง รวม 10 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1, 2 บ้านเขาพระงาม หมู่ที่ 3 บ้านดอนมะกัก
 หมู่ที่ 4, 5 บ้านไผ่ขวาง หมู่ที่ 6 บ้านบ่อแก้ว
 หมู่ที่ 7 บ้านเสาธง หมู่ที่ 8 บ้านสุขจี
 หมู่ที่ 9 บ้านสามแยก หมู่ที่ 10 บ้านธานี
3. ตำบลโพธิ์เก้าต้น มีเขตการปกครอง รวม 13 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1 บ้านคลองบางปี หมู่ที่ 2 บ้านคลองปรก
 หมู่ที่ 3 บ้านคลองท่าควาย หมู่ที่ 4 บ้านมะนาวหวาน
 หมู่ที่ 5 บ้านโพธิ์เก้าต้น หมู่ที่ 6 บ้านคลองยายคล้าย
 หมู่ที่ 7, 9, 12 บ้านโพธิ์ศิไให้ หมู่ที่ 8 บ้านฟ้าลงมัน
 หมู่ที่ 10 บ้านคลองจัน หมู่ที่ 11 บ้านคลองตาปิ่น
 หมู่ที่ 13 บ้านไผ่ขวาง
4. ตำบลสี่คตอง มีเขตการปกครอง รวม 6 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1-3 บ้านคิ่งนาบุญ หมู่ที่ 4 บ้านทองลาด
 หมู่ที่ 5, 6 บ้านสี่คตอง

5. ตำบลบ้านข่อย มีเขตการปกครอง รวม 12 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1 บ้านไผ่ลาน หมู่ที่ 2 บ้านข่อยเหนือ
 หมู่ที่ 3 บ้านข่อยกลาง หมู่ที่ 45 บ้านโคกคราม
 หมู่ที่ 6 บ้านคันไทร หมู่ที่ 7,8 บ้านข่อยกลาง
 หมู่ที่ 9 บ้านไผ่แหลม หมู่ที่ 10-12 บ้านข่อยใต้
6. ตำบลโคกลำพาน มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1 บ้านโคกกะดิน หมู่ที่ 2 บ้านน้อย
 หมู่ที่ 3-6 บ้านโคกลำพาน หมู่ที่ 7,8 บ้านโปร่งน้อย
7. ตำบลกกโก มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1 บ้านขุนนวน หมู่ที่ 2-4 บ้านดงน้อย
 หมู่ที่ 5 บ้านไร่ หมู่ที่ 6 บ้านป่าสัก-โคกม่วง
 หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ หมู่ที่ 8 บ้านกกโก
8. ตำบลคอนโพธิ์ มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1-2 บ้านคอนโพธิ์ หมู่ที่ 3 บ้านคอนโพธิ์ใต้
 หมู่ที่ 4 บ้านไทรย้อย หมู่ที่ 5 บ้านศิระกระบือ
 หมู่ที่ 6 บ้านไคโสน หมู่ที่ 7 บ้านสามหลัง
 หมู่ที่ 8 บ้านไคยาว
9. ตำบลโก่งธนู มีเขตการปกครอง รวม 14 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1,14 บ้านท่าข้าม หมู่ที่ 2,13 บ้านดาด
 หมู่ที่ 3,4 บ้านหัววัง หมู่ที่ 5 บ้านเกาะ
 หมู่ที่ 6 บ้านท่าเกวียน หมู่ที่ 7,8,11 บ้านท่ามะขาม
 หมู่ที่ 9 บ้านกรอกตาซัง หมู่ที่ 10,12 บ้านโก่งธนู
10. ตำบลโคกตูม มีเขตการปกครอง รวม 16 หมู่บ้าน ได้แก่
 หมู่ที่ 1 บ้านหัวขม้น หมู่ที่ 2 บ้านโคกตูม
 หมู่ที่ 3 บ้านหัวสามพันตา หมู่ที่ 4 บ้านหนองแกเตี้ย

หมู่ที่ 5 บ้านน้ำซับ	หมู่ที่ 6 บ้านห้วยส้ม
หมู่ที่ 7 บ้านห้วยจันทร์	หมู่ที่ 8 บ้านห้วยบง
หมู่ที่ 9 บ้านหนองหอย	หมู่ที่ 10 บ้านศิริวงศ์
หมู่ที่ 11 บ้านหนองแฝกเลื่อม	หมู่ที่ 12 บ้านศูนย์หนึ่งพัฒนา
หมู่ที่ 13 บ้านชอย 5	หมู่ที่ 14 บ้านห้วยเสาร
หมู่ที่ 15 บ้านสระวัง	หมู่ที่ 16 บ้านร่วมใจพัฒนา

11. ตำบลนิคมสร้างตนเอง มีเขตการปกครอง รวม 11 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1, 2, 11 บ้านดงจำปา	หมู่ที่ 3 บ้านนิคม 1
หมู่ที่ 4 บ้านท่าเตือใหญ่	หมู่ที่ 5 บ้านท่าเตือน้อย
หมู่ที่ 6 บ้านนิคม 2	หมู่ที่ 7 บ้านหนองถ้ำ
หมู่ที่ 8 บ้านห้วยขมิ้น	หมู่ที่ 9 บ้านนิคม 3
หมู่ที่ 10 บ้านซับเสือแมบ	

12. ตำบลป่าตาล มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1, 2 บ้านห้วยเปี่ยม	หมู่ที่ 3 บ้านกมมะเกลือ
หมู่ที่ 4, 5 บ้านป่าตาล	หมู่ที่ 6, 7 บ้านป่าห้วยทุ่ง
หมู่ที่ 8 บ้านโพธิ์น้ำอบ	

13. ตำบลทะเลชุบศร มีเขตการปกครอง รวม 6 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านโคกขยาย	หมู่ที่ 2 บ้านท่ากระยาง
หมู่ที่ 3, 4 บ้านสะพานอิฐ	หมู่ที่ 5, 6 บ้านพระที่นั่งเย็น

14. ตำบลถนนใหญ่ มีเขตการปกครอง รวม 6 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านหินสองก้อน	หมู่ที่ 2 บ้านโคกพุดชา
หมู่ที่ 3, 4 บ้านถนนแค	หมู่ที่ 5, 6 บ้านถนนใหญ่

15. ตำบลท่าแค มีเขตการปกครอง รวม 9 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1, 2 บ้านหนองแวม	หมู่ที่ 3-6 บ้านท่าแค
หมู่ที่ 7, 8 บ้านปากกล้วย	หมู่ที่ 9 บ้านดอนคู่

- 16** ตำบลท่าหิน มีเขตการปกครอง รวม **20** ชุมชน ได้แก่
ชุมชนบ้านป้อม	ชุมชนสระมนโนราห์
ชุมชนไผ่ประณีต	ชุมชนร่วมน้ำใจ 1
ชุมชนร่วมน้ำใจ 2	ชุมชนราชมนู
ชุมชนศรีสุริโยทัย	ชุมชนอุดมวิทยวิทยา
ชุมชนวัดคลองสายบัว	ชุมชนตลาดล่าง
ชุมชนนเรศวร	ชุมชนวัดเชิงท่า
ชุมชนทะเลน้อย	ชุมชนอุ้งรางเก่า
ชุมชนรามเดโช	ชุมชนนครโกษา
ชุมชนสิหราชเดโชชัย	ชุมชนประตู่ผี
ชุมชนสันเปาโล	ชุมชนศรีปราชญ์
- 17** ตำบลจิวราย มีเขตการปกครอง รวม **12** หมู่บ้าน ได้แก่
หมู่ที่ 1 บ้านจิวราย	หมู่ที่ 2 บ้านคลองจิวราย
หมู่ที่ 3 บ้านท้องคุ้ง	หมู่ที่ 4 บ้านบางชัน
หมู่ที่ 5 บ้านคลองสะแก	หมู่ที่ 6 บ้านคลองยายนาค
หมู่ที่ 7 บ้านกุ่ม	หมู่ที่ 8 บ้านคลองยายนุ่น
หมู่ที่ 9 บ้านบางชัน	หมู่ที่ 10 บ้านคลองศาลเจ้า
หมู่ที่ 11 บ้านจิวราย	หมู่ที่ 12 บ้านคงตาล
- 18** ตำบลท้ายตะลุง มีเขตการปกครอง รวม **13** หมู่บ้าน ได้แก่
หมู่ที่ 1 บ้านศาลาลอย	หมู่ที่ 2 บ้านวัดกำแพง
หมู่ที่ 3, 4 บ้านใหญ่	หมู่ที่ 5 บ้านกระแซง
หมู่ที่ 6, 9 บ้านตะลุง	หมู่ที่ 7 บ้านคลองยายรักษ์
หมู่ที่ 8 บ้านคลองตานาค	หมู่ที่ 9 บ้านตะลุง
หมู่ที่ 10 บ้านคลองท่าควาย	หมู่ที่ 11 บ้านหัวกระทุ่ม
หมู่ที่ 12, 13 บ้านบางพุทไธ	
- 19** ตำบลท้ายตลาด มีเขตการปกครอง รวม **7** หมู่บ้าน ได้แก่
หมู่ที่ 1 บ้านไผ่แหลม	หมู่ที่ 2 บ้านวัดหลวง

หมู่ที่ 3 บ้านท่าควาย หมู่ที่ 4 บ้านโรงหนอง
หมู่ที่ 5,6 บ้านท่าข้าม หมู่ที่ 7 บ้านคลองกุ่ม

20. ตำบลพรหมมาستر มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน ได้แก่
หมู่ที่ 1 บ้านโคกดอกไม้ หมู่ที่ 2 บ้านหาดทราย
หมู่ที่ 3 บ้านโพธิ์หัวช้าง หมู่ที่ 4 บ้านสระเสวย
หมู่ที่ 5 บ้านสามเรือน หมู่ที่ 6 บ้านต้นสะตือใหญ่
หมู่ที่ 7 บ้านต้นสะตือเล็ก หมู่ที่ 8 บ้านท่าข้าม

21. ตำบลท่าศาลา มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน ได้แก่
หมู่ที่ 1-4 บ้านหัวช้าง หมู่ที่ 5 บ้านท่าศาลา
หมู่ที่ 6,7 บ้านเขาหนีบ หมู่ที่ 8 บ้านพระนารายณ์

22. ตำบลเขาสามยอด มีเขตการปกครอง รวม 7 หมู่บ้าน ได้แก่
หมู่ที่ 1 บ้านสระมะเกลือ หมู่ที่ 2,3 บ้านน้ำจั้น
หมู่ที่ 4,5 บ้านหนองบัวขาว หมู่ที่ 6 บ้านดงสวอง
หมู่ที่ 7 บ้านโนนหัวช้าง

23. ตำบลโพธิ์ตรุ มีเขตการปกครอง รวม 8 หมู่บ้าน ได้แก่
หมู่ที่ 1 บ้านบ่อเงิน หมู่ที่ 2 บ้านบางบำหรุ
หมู่ที่ 3 บ้านโรงหนอง หมู่ที่ 4 บ้านหนองแถม
หมู่ที่ 7 บ้านไผ่กระดาน หมู่ที่ 8 บ้านโพธิ์ตรุ

24. ตำบลบางขันหมาก มีเขตการปกครอง รวม 12 หมู่บ้าน ได้แก่
หมู่ที่ 1-4, 7-9 บ้านบางขันหมาก หมู่ที่ 5 บ้านบางขันหมากเหนือ
หมู่ที่ 6 บ้านบางขันหมากใต้ หมู่ที่ 10 บ้านคลองบางขันหมาก
หมู่ที่ 11 บ้านหนองแก้ว หมู่ที่ 12 บ้านหนองผักตบ

รายชื่อวิทยากรผู้ให้ข้อมูล

1. นายจอม ยิ้มแย้ม อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 78 หมู่ 5 ต.โก่งธนู อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551
2. นายจำปา เฉลียวฉลาด อายุ 79 ปี บ้านเลขที่ 27 หมู่ 3 ต.ท่าแค อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551
3. นายฉวย บุญบา อายุ 63 ปี บ้านเลขที่ 88 หมู่ 5 ต.เขาสามยอด อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2551
4. นายชา เกาะแก้ว อายุ 95 ปี บ้านเลขที่ 33 หมู่ 7 ต.ท่าแค อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2551
5. นางนาง กลิ่นชาติ อายุ 79 ปี บ้านเลขที่ 27 หมู่ 6 ต.เขาสามยอด อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2551
6. นางบุญชู ปานดี อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 341 หมู่ 7 ต.โก่งธนู อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2551
7. พระอธิการบุญช่วย สดทมฺโม อายุ 78 ปี เจ้าอาวาสวัดไผ่ขาว ต.คอนโพธิ์ อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551
8. นายมนตรี เชียงหลิว อายุ 43 ปี ประธานชุมชนศรีสุริโยทัย ต.ทะเลชุบศร อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2551
9. นายวิชัย รักษ์วงศ์ไทย อายุ 79 ปี บ้านเลขที่ 9 หมู่ 1 ต.เขาพระงาม อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551

- 10 นายสนิท เทียนสิงห์ อายุ 66 ปี บ้านเลขที่ 15/2 หมู่ 7 ต.คอนโพธิ์ อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551
- 11 นายเสน่ห์ ประกอบกิจ อายุ 69 ปี บ้านเลขที่ 13/1 หมู่ 3 ต.โคกกระเทียม อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551
- 12 นายสมควร สุขคา อายุ 57 ปี บ้านเลขที่ 1 หมู่ 1 ต.กกโก อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2551
- 13 นายสมพร มณีรัตน์ อายุ 57 ปี บ้านเลขที่ 33 หมู่ 1 ต.โพธิ์ตรุ อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2551
- 14 นายสายหยุด กระจ่างฤกษ์ อายุ 91 ปี บ้านเลขที่ 98 หมู่ 7 ต.จิวราย อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2551
- 15 นางอ้ว เกตุดี อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 26/1 หมู่ 6 ต.เขาสามยอด อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2551
- 16 นายอุ้ย วันทา อายุ 81 ปี บ้านเลขที่ 27 หมู่ 9 ต.ท่าแค อ.เมือง จ.ลพบุรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2551

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ -นามสกุล	นางวรรณภา บุญประทีป
วัน เดือน ปี ที่เกิด	2 ธันวาคม 2508
สถานที่เกิด	จังหวัดลพบุรี
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี จากวิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี
ตำแหน่งปัจจุบัน	ครูชำนาญการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีเขต 1

